

การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์
และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน
บ้านวังเลียง ตำบลหุ้งแล้ง อำเภอคลอง
จังหวัดแพร่

เหนือฝืน ตินรัตน์

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2566

การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์
และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน
บ้านวังเลียง ตำบลหุ้งแล้ง อำเภอคลอง
จังหวัดแพร่

เหนือฝัน ตีณรัตน์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์
และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน
บ้านวังเลี้ยง ตำบลทุ่งเลี้ยง อำเภอลอง
จังหวัดแพร่

เหนือฝืน ตินรัตน์

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิภาณ สุทธิกุลบุตร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวินิตย์ ธาราฉาย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเหนือฝัน ตินรัตน์
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และเพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำและประชาชนชุมชนบ้านวังเลียง อบต.ทุ่งแล้ง โรงเรียนบ้านวังเลียง เยาวชน ศูนย์ประสานงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (อพ.สธ.-มจ.) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ (ส.ป.ก.แพร่) โดยใช้แบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูลการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย ในการดำเนินการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่บ้านวังเลียงในอดีตครอบคลุมพื้นที่ ม. 7 บ้านวังเลียง และ ม. 12 บ้านทุ่งทอง ในปัจจุบัน ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2445 ปัจจุบันอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีเนื้อที่ 4,188 ไร่ มีประชากร 206 ครัวเรือน 747 คน ร้อยละ 62.52 ของประชากรเป็นวัยผู้ใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเพาะปลูกส้มเขียวหวานเป็นส่วนใหญ่ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อเรื่องพ่อเฒ่าหลวง มีพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ได้รวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในพื้นที่บ้านวังเลียง ม.7 และบ้านทุ่งทอง

ม.12 ไว้ดังนี้ 1) ข้อมูลการใช้ประโยชน์พรรณไม้ 25 ชนิด 2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ 1 ชนิด 3) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ 1 ชนิด 4) ข้อมูลภูมิปัญญา 5 ภูมิปัญญา 5) ข้อมูลแหล่งทรัพยากร 2 แหล่ง และ 6) ข้อมูลโบราณคดี 1 โบราณคดี

การวิจัยได้นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชน 3 ส่วน ได้แก่ 1) หลักสูตรท้องถิ่น “วังเสียงศึกษา” โดยมี เสียง ใฝ่ไร และส้มเขียวหวาน เป็นสื่อการเรียนรู้ 2) การจัดทำแผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ 5 องค์ประกอบและพืชศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเสียง ได้กำหนดให้พื้นที่ A เป็นพื้นที่ศึกษาแห่งแรก มี “หม่อน” เป็นพืชศึกษา มีแผนบูรณาการพืชศึกษาสู่การเรียนการสอน 11 แผนการเรียนรู้ มีแผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบและพืชศึกษา ที่มีครูชั้น ป.1-ม.3 เป็นผู้รับผิดชอบ โดยดำเนินการในช่วงเดือนกันยายน ปี 2565 - มีนาคม 2567 และ 3) ส.ป.ก.แพร่ มีแผนการจัดฝึกอบรมโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ให้แก่เยาวชน ชั้น ม.1-ม.3 ในหัวข้อการศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์และการทำตัวอย่างพรรณไม้

การดำเนินการวิจัยได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนโครงการ อพ.สธ. ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ได้ขับเคลื่อนให้โรงเรียนบ้านวังเสียงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามโครงการ อพ.สธ.-จังหวัดแพร่ และ ส.ป.ก.แพร่ ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก.

คำสำคัญ : ฐานข้อมูล, ทรัพยากรท้องถิ่น, เขตปฏิรูปที่ดิน, การสร้างจิตสำนึก, การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

Title	BUILDING DATABASE AND RAISING AWARENESS ON CONSERVATION AND UTILIZATION OF LOCAL RESOURCES IN THE REFORMED LAND AREA, BAN WANGLIANG, THUNG LUNG SUB-DISTRICT, LONG DISTRICT, PHRAE PROVINCE
Author	Miss Nuefun Tinnarat
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Tipsuda Tangtragoon

ABSTRACT

The objectives of this participatory action research were to: 1) explore and collect data on local resources in the land reform area of Ban Wangliang, Thung Lung sub-district, Long district, Phrae province and 2) design activities in awareness creation on local resources utilization and conservation of youth in the land reform area. The sample group consisted of Ban Wangliang community leaders and scholars, Ban Wangliang school, Thung Lung sub-district administrative organization personnel, youth, coordinating Center for Royal Initiative Plant Genetic Conservation Projects at Maejo University, Phrae Provincial Education Office and Phrae Provincial Land Reform Office. Data were collected through questionnaire, observation, interview, and focus group discussion. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics and content analysis.

Results of the study revealed that Ban Wangliang in the past covered an area of Moo 7-Ban Wangliang and Moo 12-Ban Thung Lung at present. It was firstly established as a village in 1902. At present, Ban Wangliang is in the land reform area of Thung Lung sub-district and it covers an area of 4,188 rai with 206 households (744 people). More than one-half of the people there (62.52%) were adults doing tangerine orchards due to inadequate water and infertile soil. People in Ban Wangliang were Buddhists and had a belief in the village guardian deity. There was a

ceremony to make offerings to the village guardian deity, which was local wisdom, the identity of the community.

According to data exploration and collection, the following were found: 1) utilization of 25 types of plants; 2) utilization of one type of animals; 3) utilization of other bio-resources; 4) 5 wisdom information; 5) 2 resource information sources; and 6) 1 archeological information. The design of activities in awareness creation of local resources for the youth comprised 3 parts : 1) local curriculum “Wangliang Studies” with liang, bamboo and tangerine as learning media; 2) preparation of a botanical garden operations plan with 5 components and plant studies of Ban Wangliang school. Area A was designated to be the first study area where the mulberry tree was an educational plant. There was an integrated plan to study and teach (11 learning plans). There was an integrated plan on the school botanical garden with 5 components and on educational plant. It was under the responsibility of Primary 1 – Secondary 3 teachers and 3) Phrae Provincial Agricultural Land Reform Office had a training project related to plant genetic conservation in fiscal year 2023 for lower secondary school students.

This research operation had an effect on the occurrence of party networks driving the said projects in the land reform area. Besides, children and youth had awareness of local resources utilization and conservation. Not only this, Phrae Provincial Education Office encouraged Ban Wangliang school to be registered as a member of the school botanical garden. This was in accordance with the project related to plant genetic conservation and the Phrae Provincial Agricultural Land Reform Office. It was under the knowledge and skills development of personnel responsible for projects.

Keywords : databases, local resources, land reform areas, consciousness creation, conservation and utilization of resources

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยในงานประจำของผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนทุกท่าน รวมทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล ประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวนิตย์ ธาราฉาย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการดำเนินการวิจัยตลอดมาอย่างใกล้ชิด

และที่สำคัญที่สุด งานวิจัยฉบับนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย หากขาดเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง ผู้อำนวยการและครูผู้สอนโรงเรียนบ้านวังเลียง ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน อพ.สร.-มจ. ศึกษาพิเศษกษัตริย์ราชภัฏจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ และนักเรียนโรงเรียนบ้านวังเลียงทุกคน โดยเฉพาะ อิม และ เท่ ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยด้วยดีมาตลอดระยะเวลา 2 ปี ขอขอบพระคุณทุกคนเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

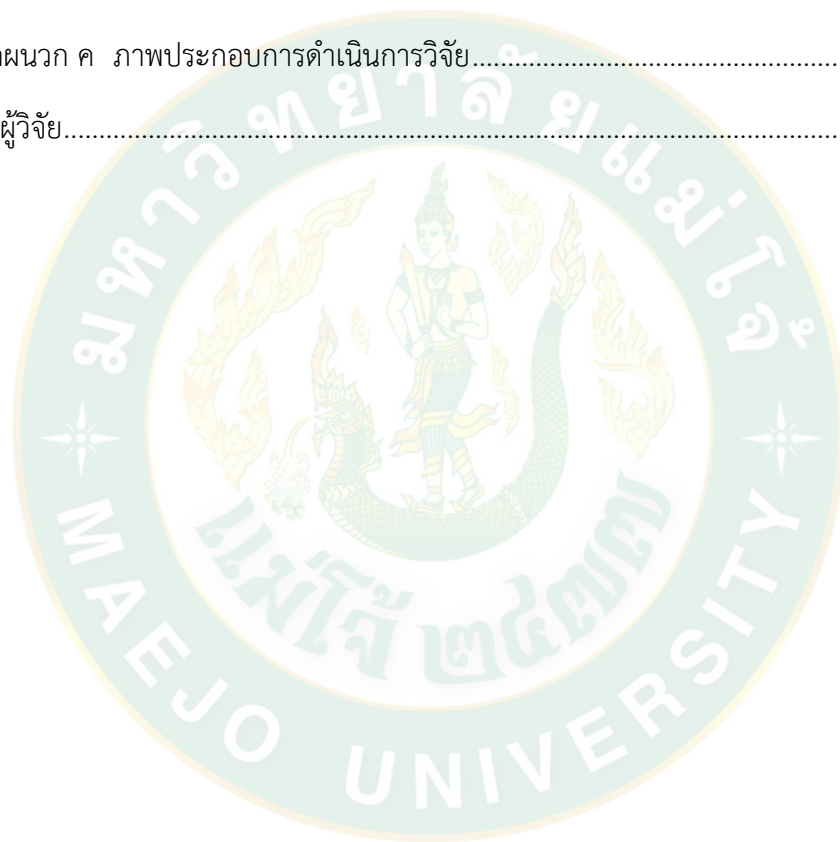
เหนือฝัน ติณรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร.....	7
หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.....	8
การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ.....	10
แนวความคิดจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น.....	14
ระบบงานฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น.....	22
แนวความคิดสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น.....	28
ทฤษฎีการเรียนรู้.....	37
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	40

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม	42
พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
กรอบแนวคิดในการวิจัย	60
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	61
สถานที่ดำเนินงานวิจัย	61
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
การวิเคราะห์ข้อมูล	65
บทที่ 4 ผลการศึกษา	67
ตอนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่ง แล้ง อ.ลอง จ.แพร่	68
ส่วนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น	68
ส่วนที่ 2 ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้	126
ส่วนที่ 3 ทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น	134
ตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และ ใช้ประโยชน์ทรัพยากร ท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่	157
ส่วนที่ 1 หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”	157
ส่วนที่ 2 แผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์ประกอบ และพืช ศึกษา	163
ส่วนที่ 3 การจัดทำร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สร.- ส.ป.ก. ปิงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดย ส.ป.ก.แพร่	181
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	185
อภิปรายผลการวิจัย	202

ข้อค้นพบ.....	207
ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย.....	208
บรรณานุกรม.....	210
ภาคผนวก.....	215
ภาคผนวก ก แบบเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	216
ภาคผนวก ข เอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง	221
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการดำเนินการวิจัย.....	224
ประวัติผู้วิจัย.....	228

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	พื้นที่บริการวิชาการ ของศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. 25
ตารางที่ 2	การแบ่งพื้นที่บริการทางวิชาการของศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงานฯ ภาคเหนือ 26
ตารางที่ 3	จำนวนประชากร หมู่ที่ 7 บ้านวังเลียง 74
ตารางที่ 4	สรุปผลการสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรบ้านวังเลียง 82
ตารางที่ 5	ปฏิทินชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ 95
ตารางที่ 6	ผลการสำรวจไม้ใหญ่ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 10X10 เมตร)..... 131
ตารางที่ 7	ผลการสำรวจไม้หนุ่ม ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 4X4 เมตร)..... 132
ตารางที่ 8	ผลการสำรวจกล้าไม้ ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 1X1 เมตร)..... 132
ตารางที่ 9	สรุปผลสำรวจการใช้ประโยชน์พืช ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 133
ตารางที่ 10	ทะเบียนพรรณไม้ในชุมชนและแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง 137
ตารางที่ 11	ทะเบียนพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านวังเลียง..... 142
ตารางที่ 12	ทะเบียนพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น 146
ตารางที่ 13	ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น 148
ตารางที่ 14	ทะเบียนภูมิปัญญาในท้องถิ่น..... 150
ตารางที่ 15	ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น 154
ตารางที่ 16	ทะเบียนโบราณคดีในท้องถิ่น..... 156
ตารางที่ 17	ผลการประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน 159
ตารางที่ 18	ผลการประเมินศักยภาพพรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน. 159
ตารางที่ 19	ผลการประเมินพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด 160
ตารางที่ 20	แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้..... 174

ตารางที่ 21 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวม
พรรณไม้เข้าปลูกในโรงเรียน 176

ตารางที่ 22 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาข้อมูล
ต่าง ๆ..... 177

ตารางที่ 23 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 4 การรายงานผล
การเรียนรู้..... 178

ตารางที่ 24 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 5 การนำไปใช้
ประโยชน์ทางการศึกษา..... 179

ตารางที่ 25 ตารางแผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พี่ชศึกษา (หม่อน)..... 180

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 เศรษฐกิจพอเพียง	12
ภาพที่ 2 แนวทางการดำเนินการ 3 กรอบการดำเนินงาน 8 กิจกรรม ของ อพ.สธ.....	18
ภาพที่ 3 การดำเนินงาน อพ.สธ. กับหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำรินางานฐานทรัพยากรท้องถิ่น....	19
ภาพที่ 4 ระบบจัดเก็บฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.	22
ภาพที่ 5 กระบวนการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.	23
ภาพที่ 6 ผังโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.	24
ภาพที่ 7 ขั้นตอนการเปิดสิทธิ์เข้าใช้ฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. สำหรับสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น	27
ภาพที่ 8 กระบวนการเรียนรู้ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน.....	29
ภาพที่ 9 มาตรฐานการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน	31
ภาพที่ 10 อนุกรมวิธานของบลูม	39
ภาพที่ 11 การเปลี่ยนแปลงอนุกรมวิธานของบลูม ด้านพุทธิพิสัย	40
ภาพที่ 12 รูปแบบของการมีส่วนร่วม.....	44
ภาพที่ 13 ระดับของการมีส่วนร่วมในลักษณะของขั้นบันได (Ladder of Citizen Participation) 8 ขั้น.....	47
ภาพที่ 14 แปลงตัวอย่างถาวรที่ใช้ในการสำรวจทรัพยากรป่าไม้	58
ภาพที่ 15 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	60
ภาพที่ 16 การดำเนินงาน อพ.สธ. กับหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำรินางานฐานทรัพยากรท้องถิ่น .	69
ภาพที่ 17 แผนที่หมู่บ้านวังเลียง โดยสังเขป.....	73
ภาพที่ 18 แผนภูมิแสดงจำนวนประชากร หมู่ 7 บ้านวังเลียง	75
ภาพที่ 19 แผนภูมิแสดงจำนวนเยาวชนชายและหญิง โรงเรียนบ้านวังเลียง	75
ภาพที่ 20 สภาพภูมิประเทศบ้านวังเลียง	77

ภาพที่ 21	ตำแหน่งหมู่บ้านบ้านวังเลียง	79
ภาพที่ 22	แผนที่แหล่งทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง.....	86
ภาพที่ 23	ภาพวาดต้นเลียง	97
ภาพที่ 24	ต้นเลียง.....	97
ภาพที่ 25	ภาพวาดต้นยางพารา	98
ภาพที่ 26	ต้นยางพารา.....	98
ภาพที่ 27	ภาพวาดต้นส้มเขียวหวาน	99
ภาพที่ 28	ต้นส้มเขียวหวาน.....	99
ภาพที่ 29	ภาพวาดต้นมะรุม.....	100
ภาพที่ 30	ต้นมะรุม	100
ภาพที่ 31	ภาพวาดต้นทองหลาง	101
ภาพที่ 32	ต้นทองหลาง.....	101
ภาพที่ 33	ภาพวาดต้นปูเล่.....	102
ภาพที่ 34	ต้นปูเล่.....	102
ภาพที่ 35	ภาพวาดต้นกระทือ	103
ภาพที่ 36	ต้นกระทือ.....	103
ภาพที่ 37	ภาพวาดต้นดีปลี	104
ภาพที่ 38	ต้นดีปลี.....	104
ภาพที่ 39	ภาพวาดต้นกุ่ม.....	105
ภาพที่ 40	ต้นกุ่ม.....	105
ภาพที่ 41	ภาพวาดต้นหาด.....	106
ภาพที่ 42	ต้นหาด	106
ภาพที่ 43	ภาพวาดต้นพลู.....	107
ภาพที่ 44	ต้นพลู	107

ภาพที่ 45	ภาพวาดต้นตรีชวา	108
ภาพที่ 46	ต้นตรีชวา.....	108
ภาพที่ 47	ภาพวาดต้นไผ่ไร่.....	109
ภาพที่ 48	ต้นไผ่ไร่	109
ภาพที่ 49	ภาพวาดประกอบรังผึ้งหลวง	111
ภาพที่ 50	ภาพรังผึ้งหลวงที่พบบริเวณพื้นที่ต้นเลี้ยง.....	111
ภาพที่ 51	ภาพวาดประกอบเห็นนางฟ้า.....	112
ภาพที่ 52	ภาพเห็นนางฟ้า.....	112
ภาพที่ 53	แปลงปลูกส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์.....	114
ภาพที่ 54	การหยอดน้ำกรดในการทำยางก้อนถ้วย.....	115
ภาพที่ 55	ภาพวาดยาปี.....	117
ภาพที่ 56	ภูมิปัญญาการทำยาปี.....	117
ภาพที่ 57	ภาพวาดแอบข้าว	119
ภาพที่ 58	ภูมิปัญญาการสานแอบข้าว.....	119
ภาพที่ 59	รูปปั้นพ่อเฒ่าหลวงและบริวาร	122
ภาพที่ 60	การแบ่งเนื้อหมูเป็นกอง	122
ภาพที่ 61	เปลือกต้นหาดที่ใช้ห่อใบพลูเป็นเครื่องไหว้พ่อเฒ่าหลวง	122
ภาพที่ 62	ภาพวาดรูปปั้นพ่อเฒ่าหลวง พญาแก้ว ท้าวคำลือ และพ่อล่าม บ้านวังเลี้ยง.....	122
ภาพที่ 63	ป่าชุมชนบ้านวังเลี้ยง (ม่อนป่าไร่).....	123
ภาพที่ 64	แม่น้ำยมบริเวณท่าน้ำวัดวังเลี้ยง.....	124
ภาพที่ 65	แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) วัดวังเลี้ยง	125
ภาพที่ 66	แปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ขนาด 40X40 เมตร	127
ภาพที่ 67	หนังสือแสดงสิทธิที่ดินของป่าชุมชนบ้านวังเลี้ยง (ม่อนป่าไร่).....	128
ภาพที่ 68	พิกัดแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าชุมชนบ้านวังเลี้ยง (ม่อนป่าไร่) ขนาด 40X40 เมตร.....	129

ภาพที่ 69	ผังแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ แปลงที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร.....	130
ภาพที่ 70	เอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินของโรงเรียนบ้านวังเลียง.....	167
ภาพที่ 71	ผังกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาภายในโรงเรียนบ้านวังเลียง.....	169
ภาพที่ 72	การลงคะแนนคัดเลือกพืชศึกษา โรงเรียนบ้านวังเลียง.....	170
ภาพที่ 73	ผังมโนทัศน์ผลการจัดทำแผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียนการสอน.....	172
ภาพที่ 74	แนวทางการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นของงานวิจัย.....	207

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในอดีต ความพอเพียงในการดำรงชีวิตถือเป็นศักยภาพพื้นฐานที่สังคมไทยเคยเป็นอยู่ คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีอิสระและมีศักดิ์ศรี สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง แต่ด้วยการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยเพื่อทำให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญขึ้น ส่งผลกระทบให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ มิติ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ สังคมชนบทที่เคยพึ่งพาตนเองได้ กลับต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจจากภายนอก ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม ความสัมพันธ์ทางสังคมชนบทด้านประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นการจัดการทรัพยากรที่เป็นมาในอดีตได้ถดถอยลงไป อีกทั้งยังส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมเรื่อยมาถูกลืมเลือนและเริ่มสูญหายไป จนทำให้สังคมชนบทไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อีกต่อไป (มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.ก)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ของประเทศไทยได้กำหนดกรอบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนกรอบแนวคิด “ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไขของความรู้ คู่คุณธรรม และมีเป้าหมาย ในการดำเนินการ 4 ประการ ได้แก่ 1) อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืนมีสมดุล 2) พื้นฟูและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ 3) ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ และ 4) ยกกระดับกระบวนทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล ทั้งนี้เพื่อผลักดันและนำประเทศไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน บนพื้นฐานการเติบโตร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริถึงความสำคัญของทรัพยากร เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2540 ความว่า “การรักทรัพยากร คือ การรักชาติ รักแผ่นดิน” กล่าวคือ ความมั่นคงของประเทศคือความมั่นคงของทรัพยากร มนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทำให้เกิดการเรียนรู้ และสั่งสมจนนำไปสู่การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น กระทั่งกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งกำกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรม อันแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางวัฒนธรรมของประเทศที่สะท้อนให้เห็นภาพของการดำรงชีวิตของมนุษย์พึ่งพาอาศัยธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม รวมไปถึงการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ หากเราช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากร ก็จะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศมั่นคงตลอดไป (สุภาภรณ์ เลิศนุสรณ์, 2550) แต่หากเราดักตวงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากเกินไปและขาดความระมัดระวัง ย่อมจะทำให้ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรม จนอาจกลายเป็นปัญหาที่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในประเทศ ในที่สุด (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, 2558) จึงกล่าวได้ว่า ทรัพยากรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และความมั่นคงของประเทศ เราจึงควรอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การจะนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนต่อทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เด็กนักเรียนอันเป็นอนาคตของชาติ (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.), 2559) เนื่องจากเป็นวัยที่มีความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ และเป็นช่วงวัยที่สามารถสร้างจิตสำนึกได้ง่ายกว่าในวัยผู้ใหญ่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนทางพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของประชาชนกลุ่มนี้อย่างถาวรได้ในอนาคต โดยจะต้องให้เยาวชนเกิดความรู้สึกรักทรัพยากร รู้จักประโยชน์ร่วมกัน นำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า และยั่งยืน (กรองทิพย์ ศรีตะปัญญะ, 2534)

ทั้งนี้ การจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้สำเร็จได้นั้น จะต้องเริ่มต้นจากการสำรวจและการทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากร 3 ฐาน ได้แก่ ทรัพยากรชีวภาพ (สิ่งมีชีวิต) ทรัพยากรกายภาพ (สิ่งไม่มีชีวิต) และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา คนในชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นที่ครบถ้วน ถูกต้อง สามารถระบุได้ว่ามีสิ่งใดอยู่ที่ใด เพื่อให้ท้องถิ่นและชุมชนมีฐานข้อมูลกลางที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่าง

ยั่งยืน ตลอดจนสามารถนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่เยาวชนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพและศักยภาพของทรัพยากร

ปี พ.ศ. 2533 บ้านวังเลียง หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ได้ถูกประกาศพระราชกฤษฎีกา ภายใต้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้าน โดยรัฐได้จัดที่ดินและอนุญาตให้เกษตรกรในท้องถิ่นที่ไร้ที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ เข้าทำประโยชน์ด้านเกษตรกรรม และเป็นที่อยู่อาศัย และกำหนดให้เขตปฏิรูปที่ดินจะต้องได้รับการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2563)

ปัจจุบัน บ้านวังเลียง มีเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน 499 ราย บนพื้นที่ 5,966 ไร่ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่, 2564) ซึ่งถือเป็นจำนวนเกษตรกรที่มากที่สุด เป็นหมู่บ้านที่มีเขตปฏิรูปที่ดินที่ใหญ่ที่สุดในตำบลทุ่งแล้ง มีโรงเรียนขยายโอกาสที่มีบุตรหลานของคนในท้องถิ่นเข้าศึกษาเป็นจำนวนมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) และมีองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแล้ง (อบต. ทุ่งแล้ง) ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่นตามโครงการ อพ.สธ. เรียบร้อยแล้วในปี พ.ศ. 2559 (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.), 2564ก)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า อบต. ทุ่งแล้ง จะมีภารกิจในการสำรวจและรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่นตามโครงการ อพ.สธ. และได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 แต่ปัจจุบันกลับพบว่า อบต. ทุ่งแล้ง ยังไม่สามารถจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ทั้ง 3 ฐาน ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ตามที่โครงการ อพ.สธ. กำหนด สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนบุคลากรในหน่วยงานมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินการสำรวจ (จุฑามาศ วิจารณ์, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2564) จึงส่งผลให้ปัจจุบัน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง ยังขาดฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น แผนอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น รวมไปถึงแผนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากที่ได้นำเสนอข้างต้นนี้ จึงนำมาสู่หัวข้อการวิจัยเรื่อง “การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา คนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำฐานข้อมูลที่ได้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้แก่เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง

จังหวัดแพร่ เพื่อให้เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรจนนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเสริมสร้างให้ท้องถิ่นและชุมชนมีทรัพยากรที่มั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามที่ยุทธศาสตร์ชาติได้ตั้งเป้าหมายไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเสียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ชุมชนและท้องถิ่นมีฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเสียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ (ส.ป.ก.แพร่) ได้ชุดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
3. สนับสนุนการทำงานของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
4. สนับสนุนการทำงานด้านฐานทรัพยากรท้องถิ่นและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดินมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเสียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีขอบเขตการวิจัยที่ประกอบด้วย ขอบเขตด้านพื้นที่ ด้านเนื้อหา ด้านประชากร และด้านระยะเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีพื้นที่ดำเนินการศึกษาอยู่ในบ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. สํารวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรกายภาพ ชีวภาพ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น
- 1.2 ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
- 1.3 ข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น
- 1.4 ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต
- 1.5 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น
- 1.6 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น
- 1.7 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่นๆ ในท้องถิ่น
- 1.8 ข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- 1.9 ข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

2. ออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังนี้

- 2.1 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”
- 2.2 จัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา
- 2.3 ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก.

ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดย ส.ป.ก.แพร่

3. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญต่อการสำรวจ การรวบรวมฐานข้อมูล และการออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังนี้

1. ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง
2. นายก อบต.ทุ่งแล้ง และเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ.

3. ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง
5. เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง
5. ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (อพ.สธ.-มจ.)
6. เจ้าหน้าที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ คณะทำงานขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-จังหวัดแพร่
7. ผู้บริหาร ส.ป.ก.แพร่ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก.

นิยามศัพท์เฉพาะ

ฐานข้อมูล หมายถึง กลุ่มข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ที่มีการสำรวจและเก็บรวบรวมไว้

ทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึง ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรกายภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

เขตปฏิรูปที่ดิน หมายถึง เขตที่ดินที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร หมายถึง การทำให้ชุมชนบ้านวังเลียงมีทรัพยากรท้องถิ่นไว้ใช้และอยู่คู่ชุมชนต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้ารวบรวมเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
3. แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น
 - 3.1 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
 - 3.2 ระบบการบันทึกข้อมูลฐานทรัพยากรท้องถิ่น
4. แนวคิดการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น
 - 4.1 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
 - 4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้
 - 4.3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
5. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
6. พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2562) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการทรงงานโครงการต่าง ๆ จึงได้ศึกษารวบรวมองค์ความรู้มาเผยแพร่เป็นหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 โดยแบ่งเป็นหลักธรรม หลักคิด และหลักปฏิบัติ ปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเนื้อหาจากประสบการณ์การทำงานสนองพระราชดำริต่อเนืองยาวนานทำให้เนื้อหา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพิ่มขึ้นจาก 23 ข้อ เป็น 27 ข้อ แต่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เป็นสำคัญ จำนวน 7 ข้อดังต่อไปนี้

1. ระเบิดจากข้างใน (หลักคิด)

การพัฒนาคนจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว หรือตั้งตัว อย่าให้โดยที่ผู้รับยังไม่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

2. ภูมิสังคม (หลักคิด)

การพัฒนาที่คำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้

3. ปลุกป่าในใจคน (หลักคิด)

ป่าไม้เป็นปัจจัยสำคัญของชีวิตมนุษย์ หากไม่มีการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้ให้กับทุกคนแล้ว จะทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปด้วยความยากลำบาก เจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลรักษาป่าไม้ด้วยหน้าที่พึงกระทำ แต่ชาวบ้านจะสามารถดูแลและหวงแหนป่าไม้ด้วยจิตสำนึกเพื่อรักษาปัจจัยแห่งชีวิตของตนเอง

4. การพึ่งพาตนเอง (หลักคิด)

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. เศรษฐกิจพอเพียง (หลักคิด)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักความคิดที่จะดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน เสมือนเป็นการวางฐานรากของตัวอาคาร ดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

6. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา (หลักปฏิบัติ)

เข้าใจ หมายถึง ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง หมายถึง เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถที่ร่วมใจร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือ ร่วมไม้กันทำงาน

พัฒนา หมายถึง เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน”

7. การมีส่วนร่วม (หลักปฏิบัติ)

พระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ทั้งประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิด หรือที่เรียกประชานิยามเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยให้เอาชาวบ้านเป็นครูตั้งพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง\หนักแน่นรู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาด นั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ มุ่งเน้นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก อันจะเห็นได้จากการพัฒนาตามแนวพระราชดำริตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเดียวกันทั้งสิ้น นั่นคือของการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

1. เศรษฐกิจพอเพียง

มูลนิธิชัยพัฒนา (ม.ป.ป.ก) ได้เผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ไว้ดังนี้

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เดิมทีนั้น ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ถือเป็นศักยภาพพื้นฐานที่สังคมไทยเคยเป็นอยู่เรื่อยมา คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีอิสระและมีศักดิ์ศรีสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง แต่เมื่อมีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญขึ้นจากการพัฒนาทางวัตถุ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการกระจายศึกษาไปยังชนบทได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การขยายตัวของรัฐไปยังสังคมชนบท กลับส่งผลกระทบเชิงลบที่ทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ มิติ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ จนทำให้ศักยภาพของความพอเพียงในการดำรงชีวิตดังกล่าว ได้รับความกระทบกระเทือน สังคมชนบทที่เคยพึ่งพาตนเองได้ กลับต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจจากภายนอกทั้งในด้านการตลาดและพ่อค้าคนกลาง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม ความสัมพันธ์ทางสังคมชนบทที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นการจัดการ

ทรัพยากรที่เป็นมาในอดีตได้ถดถอยลงไป อีกทั้งยังส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกส่งสมเรื่อยมาถูกปรับเปลี่ยน ลืมเลือน และเริ่มสูญหายไป จนทำให้สังคมชนบทไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อีกต่อไป

1.1 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ...“การยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ด้วย ความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมเป็น พื้นฐานในการตัดสินใจ และการกระทำ” (มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.ช)

1.2 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจระดับความพอเพียงโดยพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ
- 3) ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้

เงื่อนไขการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง มี 2 ประการ ดังนี้

- 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านและรอบคอบ ที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ในการวางแผนและการนำไปปฏิบัติอย่างความระมัดระวัง
- 2) เงื่อนไขคุณธรรม คือคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้น อันได้แก่ มีความตระหนักในคุณภาพ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ภาพที่ 1 เศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ม.ป.ป.)

1.3 การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

เศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตรหรือภาคชนบทได้เพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับและทุกด้าน เช่น ด้านการเงิน การค้า หรือการลงทุน โดยการยึดหลักการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคมนั่นเอง ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานแนวปฏิบัติให้แก่ประชาชนและสังคมไทยทั้งในระดับการดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศ ดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิต

- 1) ยึดความประหยัด ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิตทุกด้าน
- 2) ประกอบอาชีพที่มีความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ละเลิกการต่อสู้กันอย่างรุนแรงในการแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้า
- 4) ใฝ่หาความรู้เพื่อการเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้นจนถึงเป้าหมายขั้นพอเพียงเป็นสำคัญ เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ยากในการใช้ชีวิตอย่างไม่ลดละ
- 5) ปฏิบัติตนดี ประพฤติตามหลักศาสนา ลดละสิ่งชั่ว

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ

การสร้างควมมั่นคงด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยตามเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องมุ่งเน้นการผลิตหรือการบริโภค ที่อยู่บนขอบเขตและข้อจำกัดของทุนทางทรัพยากร หรือรายได้ที่มีอยู่เดิมของประเทศไทยเสียก่อน เช่น การพิจารณาจากพื้นฐานของประเทศไทยที่เป็นประเทศเกษตรกรรม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจจึงควรเน้นด้านการเกษตรเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยความมั่นคงทางอาหาร ถือเป็นการลดความเสี่ยงหรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวได้อีกด้วย

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำริ พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งทรงพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ตลอดจนทุกฝ่าย ได้นำไปยึดเป็นแนวปฏิบัติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ไปบนทางสายกลางของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะต้องเป็นไปอย่างสมดุล ให้มีความพร้อมเพื่อสามารถรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วัตถุ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะเกิดเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและขยายวงกว้าง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างความพร้อมในการรองรับเปลี่ยนแปลง อันสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่จะส่งผลกระทบใด ๆ ต่อตัวเรา โดยจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ในการนำความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ตั้งแต่ในขั้นตอนการวางแผน และการดำเนินการในทุกขั้นตอน อีกทั้ง ยังจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ทุกระดับ ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี หรือนักธุรกิจ ให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่าง มีความอดทน มีความเพียร มีสติ มีปัญญา และมีความรอบคอบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

1. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

โครงการ อพ.สธ. เป็นโครงการที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกล ทรงให้ความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่ทรงได้อนุรักษ์ต้นยางนาในพ.ศ. 2503 และได้นำต้นยางนามาปลูกในสวนจิตรลดาในปี พ.ศ. 2504 เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษา อีกทั้งยังทรงมีโครงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งแหล่งน้ำ การอนุรักษ์และพัฒนาดิน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

ต่อมาในปี พ.ศ.2535 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสืบทอดพระราชปณิธานโดยมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์พืชพรรณของประเทศ โดยพระราชทานให้ฝ่ายวิชาการโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดาเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งธนาคารพืชพรรณขึ้นในปี พ.ศ. 2536-2549 ซึ่งมีงบประมาณสนับสนุนจาก กปร. และเป็นหน่วยงานขึ้นตรงกับเลขาธิการสำนักพระราชวังตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 สำนักพระราชวังได้จัดสรรงบประมาณให้ อพ.สธ.ดำเนินการแยกส่วนอย่างชัดเจนจากโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา การดำเนินงานของ อพ.สธ.ตั้งแต่ปี 2535 และแผนแม่บทระยะที่ 5 ปีที่ 6 มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งมีกรอบแนวคิดและหลักการวางแผนที่สำคัญ คือ 1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม 3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดกาปฏิรูปประเทศ และ 4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวดำเนินการภายใต้การดูแลรักษาทรัพยากรและการนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ อพ.สธ.ยังได้ดำเนินการสอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนและการปฏิรูประบบวิจัยแบบบูรณาการของประเทศและกรอบยุทธศาสตร์ทางการวิจัยแห่งชาติ 20 ปี ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการเกษตร 3) ด้านอุตสาหกรรม 4) ด้านสังคม 5) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข 6) ด้านพลังงาน และ 7) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การบริหารจัดการความรู้ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากรและภูมิปัญญาของประเทศ นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะอย่างเหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชาคมอย่างแพร่หลาย

การดำเนินการตามโครงการ อพ.สธ. มีหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีการดำเนินงานต่อเนื่องตาม กรอบแผนแม่บท เน้นการทำงานด้านการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรทั้งในส่วน ของสถานศึกษาและระดับท้องถิ่นในการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น อันประกอบด้วย ทรัพยากร 3 ฐาน ได้แก่ ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรกายภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญาจาก ฐานข้อมูลทรัพยากรดังกล่าวจะนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนบน พื้นฐานการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศต่อไป

1.1 สถานการณ์ทรัพยากรของประเทศไทย

ปัจจุบัน ข่าวดสารที่สื่อสารถึงกันได้อย่างฉับไวทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงผลกระทบจากภัย ธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากสามารถให้ข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างกระจ่างและรวดเร็ว แผน ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557 ของประเทศไทย เป็นกรอบในการ ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ ที่เป็นเพียงแผนการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่ทุกคนควรตระหนักถึงมากที่สุดนั้นก็คือนโยบายของการเกิดภัยพิบัติเหล่านั้น ซึ่งเป็นผลมา จากการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังถูกคุกคาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการตระหนักถึง ความสำคัญของการคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพยากรและความหลากหลายของชีวภาพอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ ตระหนักถึงความสมบูรณ์ของธรรมชาติของพื้นที่ต่าง ๆ รวมไปถึงการรับทราบ ปัญหาและระดับความรุนแรงที่ทรัพยากรต่าง ๆ กำลังจะสูญเสียไป จนนำไปสู่การจัดการ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

กรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้ระบุข้อมูลว่าป่าไม้ประเทศไทย กำลังลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพบางชนิดสูญพันธุ์ไป ทั้งนี้ สาเหตุดังกล่าว ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ทรัพยากรชีวภาพอันประกอบด้วย พืช สัตว์ และจุลินทรีย์โตนทำลายไปเท่านั้น แต่ ยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรภาพและทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องสูญหายไปได้ด้วย เช่นกัน

รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2553 ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องตั้งแต่ปี 2533 พบว่าทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมบนบก มีทั้งหมด 107,615.181 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 33.56 ของประเทศ และเป็นป่าอนุรักษ์ 64,826,658 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 20.22 ของประเทศ ยังคงถูกบุกรุกลักลอบตัดไม้และถูกไฟป่าทำลายอย่างต่อเนื่องทุกปี ในขณะที่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแผนเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศไทยให้เป็นร้อยละ 40 โดยมีหลักการลดความคุกคามการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าที่ เสื่อมโทรมและทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะสมุนไพรมืออยู่อย่าง หลากหลายมาทำวิจัยและนำไปใช้ประโยชน์จริงในด้านสาธารณสุข และผลักดันสมุนไพรรวมทั้งตำรับ

ยาแผนไทยหรือสมุนไพรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติของกระทรวงสาธารณสุขกว่า 70 รายการ ซึ่งยาเหล่านั้น มีส่วนผสมของสมุนไพรเป็นพืชวัตถุกว่า 200 ชนิด ร่วมกับธาตุวัตถุ สัตว์ และภูมิปัญญา ด้านแพทย์แผนไทยในการผลิตให้ได้คุณภาพและเป็นที่ยอมรับของในประเทศและต่างประเทศ แต่การจะทำให้เป้าหมายดังกล่าวเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องเริ่มจากการสื่อสารและการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อให้ทุกคนเกิดความตระหนักและหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศไทย

สำหรับด้าน “การปฏิรูประบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ” ตามคำสั่งคณะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 62/2559 มีผลบังคับใช้วันที่ 6 ตุลาคม 2559 ได้กำหนดให้กรอบยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ 20 ปี อันประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ความมั่นคง การเกษตร อุตสาหกรรม สังคม การแพทย์และสาธารณสุข พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ต้องใช้ทุนทางทรัพยากรของประเทศเป็นฐานในการดำเนินการทั้งสิ้น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น อพ.สธ. จึงได้ติดตามและประสานงานในด้านการดูแลรักษาทรัพยากรของประเทศไทย มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน บนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ณ ปัจจุบัน ช่วยกันอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู พัฒนา และนำไปสู่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ อพ.สธ. และการน้อมนำพระราชดำริ “การรักษาทรัพยากร คือการรักษาชาติ รักแผ่นดิน” มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

1.2 พระราชดำริ/พระราชโองการบางประการของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร

“...การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณนั้น ควรใช้วิธีการปลูกฝังให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะทำการศึกษาและอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่ให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่ประเทศในระยะยาว...” (วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ณ อาคารที่ประทับในสำนักงานชลประทาน เขต 1 จังหวัดเชียงใหม่)

ทรงให้หาวิธีการที่จะทำให้เด็กสนใจพืชพรรณต่าง ๆ เกิดความสงสัย ตั้งคำถามตนเองเกี่ยวกับพืชพรรณที่ตนสนใจ จะนำไปสู่การศึกษา ทดลอง ค้นคว้าวิจัย อย่างง่าย ๆ สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ที่ตึก หากอาจารย์โรงเรียนต่าง ๆ ทำได้ดังนี้ ก็จะช่วยให้เด็กเป็นคนฉลาด (วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ณ อาคารชัยพัฒนา พระราชวังดุสิต กรุงเทพฯ)

“...ความรักในทรัพยากร คือความรักชาติ รักแผ่นดินนี้ก็คือ รักสิ่งที่เป็นสมบัติของตัวเขา การที่ให้เขารักษาประเทศชาติหรือรักษาสมบัติของเขานั้น ทำได้โดยสร้างความรักความเข้าใจ ถ้าใครไม่รู้จักกัน เราก็ไม่มีความสัมพันธ์ ไม่มีความผูกพันต่อกัน แต่ว่าถ้าให้เขารู้จักว่าสิ่งนั้นคืออะไร เขาจะรู้สึกชื่นชมและรักหวงแหนในสิ่งนั้นว่าเป็นของตนและจะทำให้เกิดประโยชน์ได้ เคยได้แนะนำโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้ไปเยี่ยมไม่เฉพาะแต่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้ โรงเรียนทั่ว ๆ ไปด้วยว่านอกจากพืชพรรณแล้ว สิ่งที่มีในธรรมชาติหรือสิ่งที่หาได้ง่าย ๆ นั้นก็อาจจะเป็นอุปกรณ์การสอนในวิชาต่าง ๆ ได้หลายอย่างแม้แต่วิชาศิลปะก็ให้มาวาดรูปต้นไม้ ไม่ต้องหาของอื่นให้เป็นตัวแบบ หรือในเรื่องภาษาไทยการเรียงความก็อาจช่วยในการเขียนรายงานทำให้หัดเขียนหนังสือ หรือแต่งคำประพันธ์ในเรื่องของพืชเหล่านี้ได้ หรือเป็นตัวอย่างงานศึกษา งานวิทยาศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ...” (วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรดา กรุงเทพฯ)

“...ได้ไปกับ สมศ. (สำนักมาตรฐานการศึกษา) มา เห็นว่าโรงเรียนยังสัมพันธ์กับชุมชนน้อย ทำอย่างไรให้ชุมชนมา ให้โรงเรียนโดยเฉพาะนักเรียนช่วยในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและให้มีการทำ DNA Fingerprint ในโรงเรียน...” (วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2548 ในเรื่อง DNA Fingerprint) (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.), ม.ป.ป.)

1.3 แนวทางการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

1) เป้าหมายของงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นของ อพ.สธ.

เพื่อพัฒนาบุคลากร

อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชและทรัพยากร

ให้เกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย

2) วัตถุประสงค์

2.1) เข้าใจและเห็นความสำคัญของพันธุกรรมพืชและทรัพยากร

2.2) ให้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จนเกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย

2.3) ให้มีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชและทรัพยากร สื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ

3) แผนแม่บทของ อพ.สธ. ดำเนินงานใน 3 ฐาน ทรัพยากร ได้แก่

3.1) ทรัพยากรกายภาพ

3.2) ทรัพยากรชีวภาพ

- 3.3) ทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
- 4) กรอบการดำเนินงาน 3 กรอบ กิจกรรมสนับสนุนการดำเนินการ 8 กิจกรรม
- 4.1) กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ดังนี้
- 4.1.1) กิจกรรมปกปักทรัพยากร
- 4.1.2) กิจกรรมสำรวจและเก็บรวบรวมทรัพยากร
- 4.1.3) กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร
- 4.2) กรอบการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ดังนี้
- 4.2.1) กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร
- 4.2.2) กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร
- 4.2.3) กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร
- 4.3) กรอบการสร้างจิตสำนึก ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ดังนี้
- 4.3.1) กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร
- 4.3.2) กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

ภาพที่ 2 แนวทางการดำเนินการ 3 กรอบการดำเนินงาน 8 กิจกรรม ของ อพ.สธ.

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560ก)

ภาพที่ 3 การดำเนินงาน อพ.สธ. กับหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560ก)

1.4 การดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการดำเนินการ และด้านผลการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการ

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนและสถานศึกษา ในส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น แต่ตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน รวมถึง การจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น และการวางแผนการบริหารและการดำเนินการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น การดำเนินการตามแผนการสรุปและประเมินผลการดำเนินการ การวิเคราะห์และการปรับปรุงพัฒนางาน การรายงานผลการดำเนินงานให้อพ.สธ.ทราบ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2) ด้านการดำเนินงาน ได้แบ่งย่อยออกเป็น 6 งาน ดังนี้

2.1 การดำเนินงานปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น

- 1) การกำหนดขอบเขตพื้นที่และการสำรวจทรัพยากร
- 2) การทำผังแสดงขอบเขตพื้นที่ปกป้องทรัพยากร
- 3) การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น
- 4) การทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น
- 5) การทำทะเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปกป้องทรัพยากร
- 6) การดูแล รักษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากร

2.2 การดำเนินงานสำรวจและเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น (9 ใบงาน)

- 1) การเก็บข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น
- 2) การเก็บข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
- 3) การเก็บข้อมูลด้านการภาพในท้องถิ่น
- 4) การเก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน
- 5) การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพืชในท้องถิ่น ทะเบียนพรรณไม้

ในชุมชน

- 6) การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์สัตว์ในท้องถิ่น ทะเบียนสัตว์ในชุมชน
- 7) การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ทะเบียนชีวภาพ

อื่น ๆ ในชุมชน

- 8) การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทะเบียนภูมิปัญญาในชุมชน
- 9) การเก็บข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดี ทะเบียนแหล่งทรัพยากร

และโบราณคดีในชุมชน

- 10) การจัดทำรายงานผลการสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น

2.3 การดำเนินงานปลูกรักษาทรัพยากรท้องถิ่น

- 1) การจัดหาและการรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น
- 2) การปลูก และรักษาทรัพยากรท้องถิ่น
- 3) การติดตามการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรท้องถิ่น

เช่นแบบบันทึกการเปลี่ยนแปลง

- 4) การดำเนินงานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น

- 4.1) การฟื้นฟู บำรุงรักษา ขยายพันธุ์เพิ่มขึ้นและแจกจ่ายให้กับชุมชน

ตำบล

- 4.2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในท้องถิ่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น

- 5) การดำเนินงานศูนย์ข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

- 5.1) การรวบรวมและบันทึกข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น (ทรัพยากรชีวภาพ

กายภาพ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา)

- 5.2) ระบบจัดเก็บและสืบค้นได้ (เอกสารและคอมพิวเตอร์)

- 6) งานสนับสนุนในการอนุรักษ์และจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น

- 6.1) สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร (งานสวน

พฤกษศาสตร์โรงเรียน)

6.2) สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ

- 3) ด้านผลการดำเนินงาน
 - 1) สภาพแวดล้อมทั่วไปของท้องถิ่นมีความสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น น่าอยู่
 - 2) บรรยากาศของท้องถิ่น
 - 3) บุคลากรมีคุณธรรม จริยธรรม
 - 4) ผลการดำเนินงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรดี เป็นที่ยอมรับ

1.5 ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

- 1) ส่งเสริมการทำงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) หรือเทศบาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางการภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม ศักยภาพชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำทรัพยากรไปพัฒนาและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานสากลต่อไป
- 2) ส่งเสริม อบต.หรือเทศบาลให้มีความใกล้ชิดกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ร่วมกับชุมชนและโรงเรียน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นระดับตำบลหรือเทศบาล นำไปสู่การเกิดจิตสำนึกในการรักท้องถิ่นให้กับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ สอดคล้องกับสาระวิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2551 ของสถานศึกษาซึ่งระบุว่านักเรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงการมีภูมิปัญญากำกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น พืชสมุนไพร หรือผักพื้นเมือง เป็นต้น ทั้งยังสามารถบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระสังคมสิ่งแวดล้อมในการทำงานร่วมกับ อบต.หรือเทศบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นต่อไป
- 3) อบต.หรือเทศบาล สามารถขึ้นทะเบียนทรัพยากรท้องถิ่นตามที่ อพ.สร.กำหนด เพื่อนำไปสู่การยืนยันสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น ๆ ในท้องถิ่นของตน เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) หรือการขึ้นทะเบียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ ในท้องถิ่นตามพิธีสารนาโงย่า (Nagoya protocol)

ระบบงานฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์ในการดำเนินการงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ของ อพ.สธ. ความว่า “ให้มีระบบข้อมูลพันธกรรมพืชและทรัพยากร สื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ ” อพ.สธ. จึงได้ร่วมกับ บริษัท อินเทอร์เน็ตประเทศไทย จำกัด (มหาชน) หรือ (INET) พัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ และสารสนเทศภูมิศาสตร์ ผ่านเว็บไซต์ <https://database.rspg.or.th/login> และ แอปพลิเคชัน ที่มีชื่อว่า “ฐานทรัพยากร อพ.สธ.” ซึ่งเป็นระบบที่มีความทันสมัย สามารถรองรับการทำงานผ่านสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์พกพาได้อย่างสะดวก เพื่อช่วยในการบริหารจัดการ วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจและเก็บรวบรวมทรัพยากร (9 ใบงาน) ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบที่สอดคล้องการดำเนินการตามกรอบที่ 2 การใช้ประโยชน์ กิจกรรม “ศูนย์ข้อมูลทรัพยากร”

เว็บไซต์

ฐานทรัพยากร อพ.สธ.

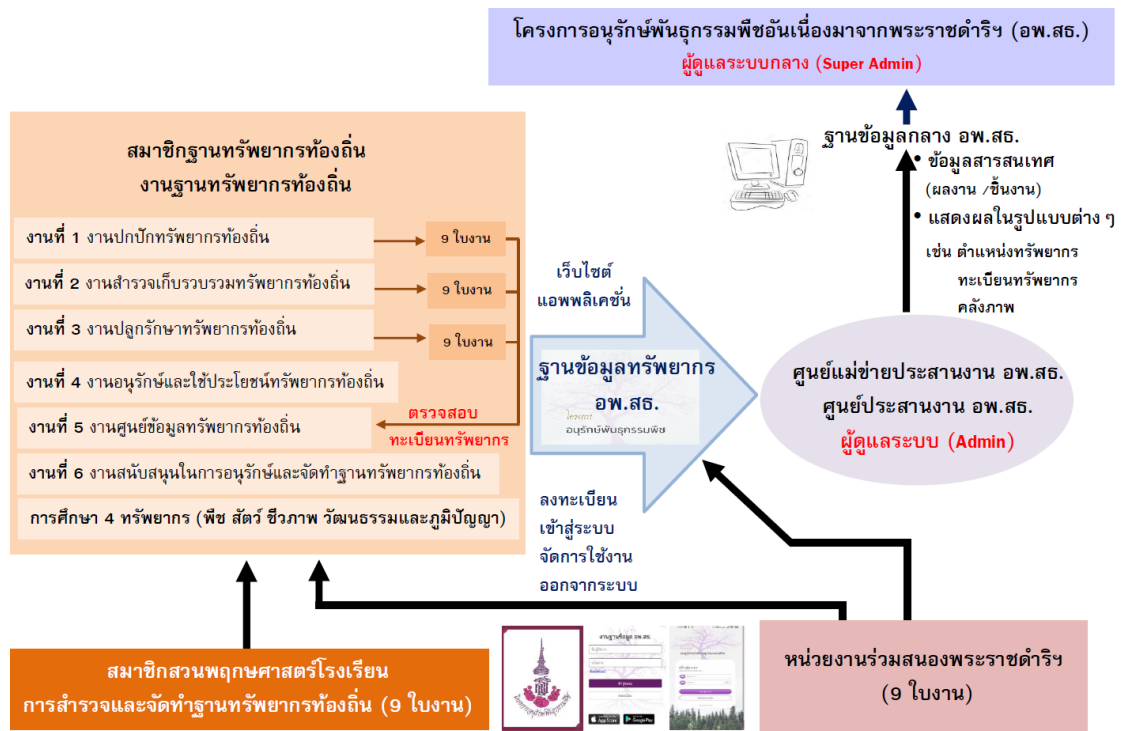

แอปพลิเคชัน

ฐานทรัพยากร อพ.สธ.

ภาพที่ 4 ระบบจัดเก็บฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2564ข)

ภาพที่ 5 กระบวนการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

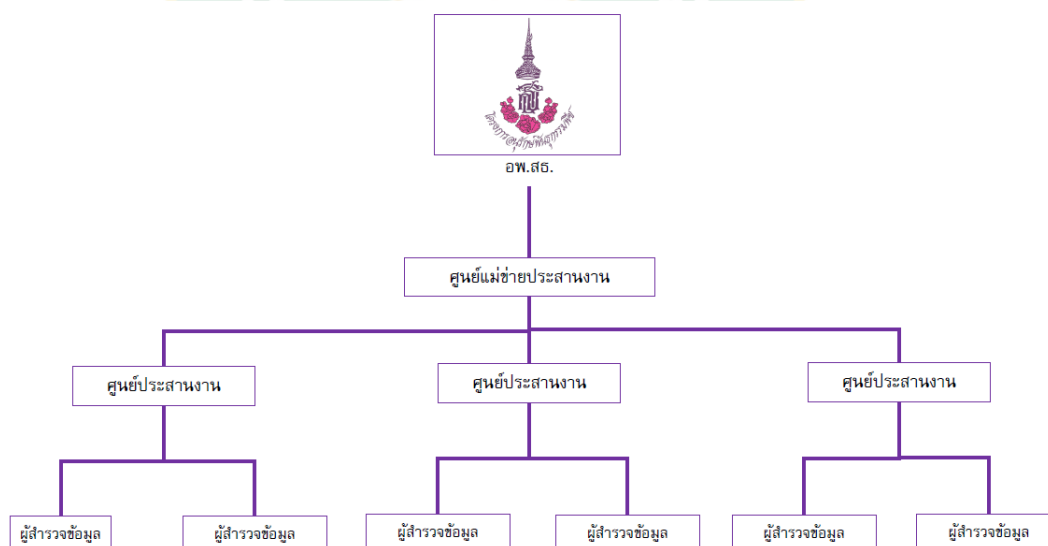
ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2565ก)

คำนิยามของระบบงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

1. ทีมสำรวจ
 - 1.1 หัวหน้าสำรวจ หมายถึง ผู้บันทึกข้อมูลลงในระบบ
 - 1.2 ผู้สำรวจ หมายถึง ผู้บันทึกข้อมูลลงในใบบงาน
2. ศูนย์การสำรวจ
 - 2.1 ผู้ดูแลระบบ (Admin) หมายถึง เจ้าหน้าที่ศูนย์แม่ข่ายฯ หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.
 - 2.2 ผู้ตรวจสอบข้อมูล หมายถึง คณะอาจารย์ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ
3. ผู้ดูแลระบบกลาง (Super Admin)
 - 3.1 เจ้าหน้าที่ อพ.สธ.

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

1. ผู้สำรวจ
 - 1.1 สมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
 - 1.2 สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
 - 1.3 หน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริฯ
2. ศูนย์การสำรวจ ผู้ดูแลระบบ (Admin)
 - 2.1 ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.
 - 2.2 ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.
3. ผู้ดูแลระบบกลาง (Super Admin)
 - 3.1 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ (อพ.สธ.)

ภาพที่ 6 ผังโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2565ก)

บทบาทหน้าที่ของศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.

ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. มีการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ โดยการแต่งตั้งโดยพระราชนิพนธ์ และการจัดตั้งเป็นศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ของมหาวิทยาลัยนี้เป็นการดำเนินการ ภายใต้กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษ

สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร ตามแผนแม่บท อพ.สธ. โดยมีโครงสร้างของศูนย์ฯ ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน (ศูนย์แม่ข่ายประสานงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.-จพ.), 2560)

ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.

ปัจจุบันมีศูนย์แม่ข่าย ประสานงาน อพ.สธ. กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดย อพ.สธ. ได้มีการแบ่งพื้นที่บริการวิชาการของศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. ไว้ในแต่ละภูมิภาคดังนี้

ตารางที่ 1 พื้นที่บริการวิชาการ ของศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.

พื้นที่บริการวิชาการ	ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.
ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก กทม.และปริมณฑล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาคเหนือ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ภาคใต้	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ภาคเหนือ

ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ภาคเหนือ มีอยู่ทั้งสิ้น 6 แห่ง ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
2. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
3. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์
6. มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
7. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2 การแบ่งพื้นที่บริการทางวิชาการของศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงานฯ ภาคเหนือ

ที่	ศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงานฯ	วิทยาเขต	ภูมิภาค	จังหวัด	อำเภอ
1	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		ภาคเหนือตอนบน 1	เชียงใหม่ (12 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เมืองเชียงใหม่ หางดง สันป่าตอง แม่ริม ฮอด ดอยหล่อ จอมทอง ดอยเต่า แม่แจ่ม กัลยาณิวัฒนา สะเมิง อดกอย
				ลำพูน (8 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดลำพูน ได้แก่ เมืองลำพูน แม่ทา บ้านโฮ้ง ลี้ ห้วยช้าง ป่าซาง บ้านธิ เวียงหนองล่อง
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่		ภาคเหนือตอนบน 1	เชียงใหม่ (7 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ แม่ริม แม่แตง เชียงดาว เวียงแหง ไชยปราการ ผ่าง แม่ฮาย
				แม่ฮ่องสอน	พื้นที่บริการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ แม่สะเรียง เมืองแม่ฮ่องสอน ขุนยวม สบเมย ปางมะผ้า ปาย แม่ลาน้อย
3	มหาวิทยาลัยแม่โจ้		ภาคเหนือตอนบน 1	เชียงใหม่ (6 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ สันกำแพง สวรรค์ สันทราย แม่อน ดอยสะเก็ด พร้าว
4	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่เฉลิมพระเกียรติ		ภาคเหนือตอนบน 2	แพร่	พื้นที่บริการจังหวัดแพร่ ได้แก่ เมืองแพร่ ร้องกวาง ลอง สูงมนต์ เตนชัย สอง วังชิ้น นอนง่วงไข่
				น่าน (4 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดน่าน ได้แก่ แม่จริม เวียงสา นาน้อย นานะ
5	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		ภาคเหนือตอนบน 2	เชียงราย	พื้นที่บริการจังหวัดเชียงราย ได้แก่ เมืองเชียงราย เวียงชัย เชียงของ ป่าแดด เทิง พาน แม่จัน เชียงแสน แม่สาย แม่สรวย เวียงป่าเป้า พญาเม็งราย เวียงแก่น ขุนตาล แม่ฟ้าหลวง เวียงเชียงรุ้ง ดอยหลวง แม่ลาว
				น่าน (8 อำเภอ)	พื้นที่บริการจังหวัดน่าน จำนวน 8 อำเภอ ได้แก่ เฉลิมพระเกียรติ ห้วยซัง สองแคว เชียงกลาง ท่าวังผา ปัว บ่อเกลือ สันติสุข

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2565ข)

จากตารางการแบ่งพื้นที่บริการทางวิชาการของศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงานฯ ภาคเหนือข้างต้น จะเห็นได้ว่า พื้นที่อำเภอลอง จังหวัดแพร่ อยู่ในเขตพื้นที่การบริการทางวิชาการของศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.-มหาวิทยาลัยแม่โจ้แพร่-เฉลิมพระเกียรติ จึงสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ในการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ได้ดังนี้

1. ผู้สำรวจข้อมูล
 - 1.1 สมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลทุ่งแล้ง
 - 1.2 สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านวังเลียง
 - 1.3 หน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริฯ หมายถึง สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่
2. ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. หมายถึง มหาวิทยาลัยแม่โจ้แพร่-เฉลิมพระเกียรติ
3. ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หมายถึง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขั้นตอนการเปิดสิทธิ์เข้าใช้ฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. สำหรับสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

1. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ยื่นความประสงค์ขออนุญาตเปิดสิทธิ์ไปยังศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ./ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.

1.1 สถานะ สมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น

1.2 ผ่านการเข้ารับการฝึกอบรม

1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการงานที่ 5 ศูนย์ข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

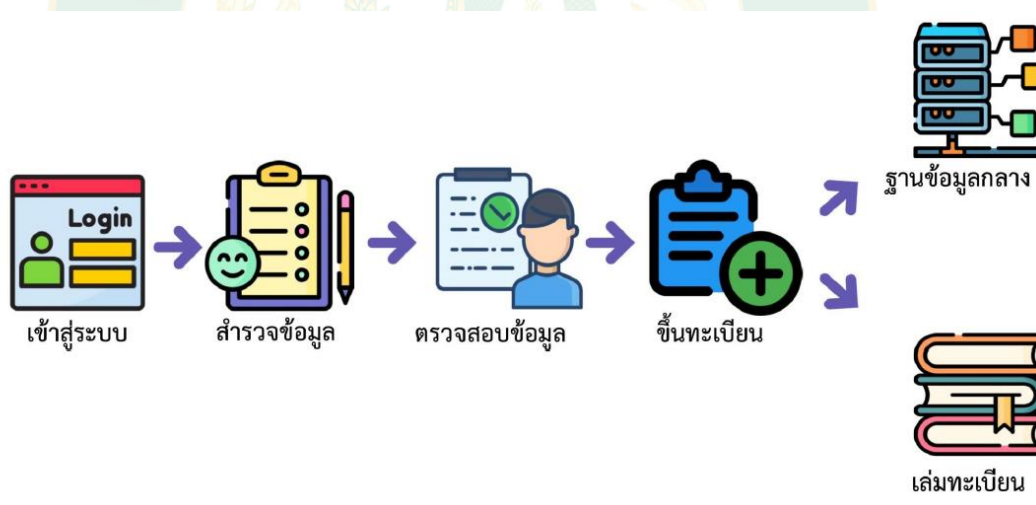
หมายเหตุ : ยื่นเอกสาร ณ ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. พื้นที่ที่ท้องถิ่นตั้งอยู่

2. ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. (Admin) ตรวจสอบเอกสารที่ อปท. นำมายื่น และแจ้งให้แก้ไขให้ครบถ้วนหรืออนุมัติเปิดสิทธิ์

3. ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. (Admin) ประสานงานให้ อปท. ลงทะเบียน

4. ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. เปิดสิทธิ์

5. อปท. เข้าใช้งานระบบ

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการเปิดสิทธิ์เข้าใช้ฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.
สำหรับสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2565ก)

สิ่งที่ได้รับการจากดำเนินการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในระบบ “ฐานทรัพยากร อพ.สธ.” คือ ฐานข้อมูลกลาง จำนวน 6 ฐาน ที่ผ่านการตรวจสอบของทั่วประเทศ ดังนี้

1. ฐานข้อมูลทะเบียนพรรณไม้
2. ฐานข้อมูลทะเบียนพันธุ์สัตว์
3. ฐานข้อมูลทะเบียนชีวภาพอื่นๆ
4. ฐานข้อมูลทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ฐานข้อมูลทะเบียนแหล่งทรัพยากร
6. ฐานข้อมูลทะเบียนโบราณคดี

แนวคิดการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น

1. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นแนวทางการดำเนินงาน อพ.สธ. ตามกรอบที่ 3 กรอบการ สร้างจิตสำนึก เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะ เยาวชน นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพรรณไม้ การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของประเทศ และตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรซึ่งมีประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทย โดยมีกิจกรรมในการดำเนินการในกรอบที่ 3 กรอบการสร้างจิตสำนึกนี้ 2 กิจกรรม ได้แก่ 7 กิจกรรม การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

เป้าหมายของกิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

1) เพื่อให้เยาวชนและประชาชนคนไทย ได้เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของ ทรัพยากรชีวภาพ กายภาพ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ให้เกิดความหวงแหน สามารถนำไปใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

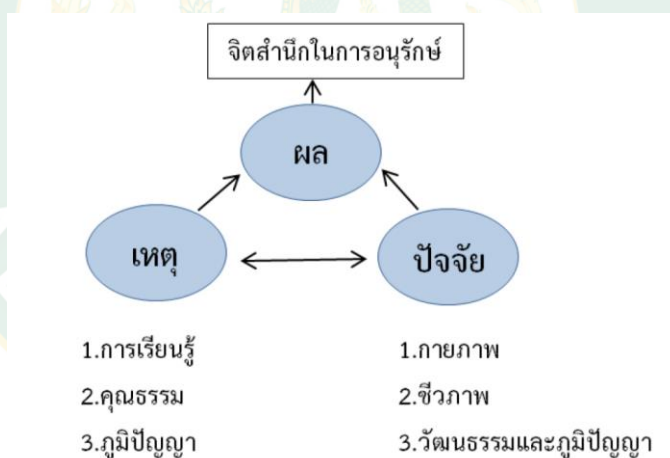
2) เพื่อให้หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ สามารถวางแผนและขยายผลจากการสร้าง จิตสำนึกในการรักทรัพยากรของ อพ.สธ. ไปสู่การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของหน่วยงานนั้น ๆ โดย กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางของ อพ.สธ. จัดทำแผนประจำปีเฉพาะใน ส่วนของหน่วยของตนและแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้น ๆ

สวนพฤกษศาสตร์ หมายถึง สถานที่รวบรวมพันธุ์พืชต่าง ๆ เข้ามาจัดปลูกไว้ตามความเหมาะสมตามสภาพถิ่นที่อยู่เดิม มีห้องสมุด แหล่งเก็บรวบรวมข้อมูลตัวอย่างพรรณไม้รักษาสภาพ ตัวอย่างแห้ง ดอก หรือแบบอื่น ๆ สามารถจัดเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลความรู้ หรือแหล่งพักผ่อนหย่อนใจได้

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างในโรงเรียนที่สามารถใช้เป็นที่เพื่อการเรียนรู้ โดยกำหนดให้พืชเป็นปัจจัยหลัก ชีวภาพอื่นเป็นปัจจัยรอง และกายภาพเป็นปัจจัยเสริม วัสดุอุปกรณ์เป็นปัจจัยประกอบ

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน คือ งานสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรัพยากรชีวภาพและกายภาพ จากการสัมผัส การเรียนรู้ การสร้างและปลูกฝังคุณธรรม การเสริมสร้างปัญญาและภูมิปัญญา

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นนวัตกรรมของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคนให้เข้มแข็ง รู้เท่าทัน พร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ภาพที่ 8 กระบวนการเรียนรู้ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560ก)

ปรัชญาการสร้างนักอนุรักษ์ ของ ดร.พิศิษฐ์ วนอุไร

ให้

การสัมผัส ในสิ่งที่ไม่เคยสัมผัส

การรู้จัก ในสิ่งที่ไม่เคยได้รู้จัก

เป็น

ปัจจัย สู่ จินตนาการ

เป็น

เหตุแห่งความอาทร การุณย์

สรรพชีวิต สรรพสิ่ง

บรรยากาศของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของ ดร.พิศิษฐ์ วนอุไร

บนความเบิกบาน บนความหลากหลาย

สรรพสิ่ง สรรพการกระทำ ล้วนสมดุล

พืชพรรณ สรรพสัตว์ สรรพสิ่ง

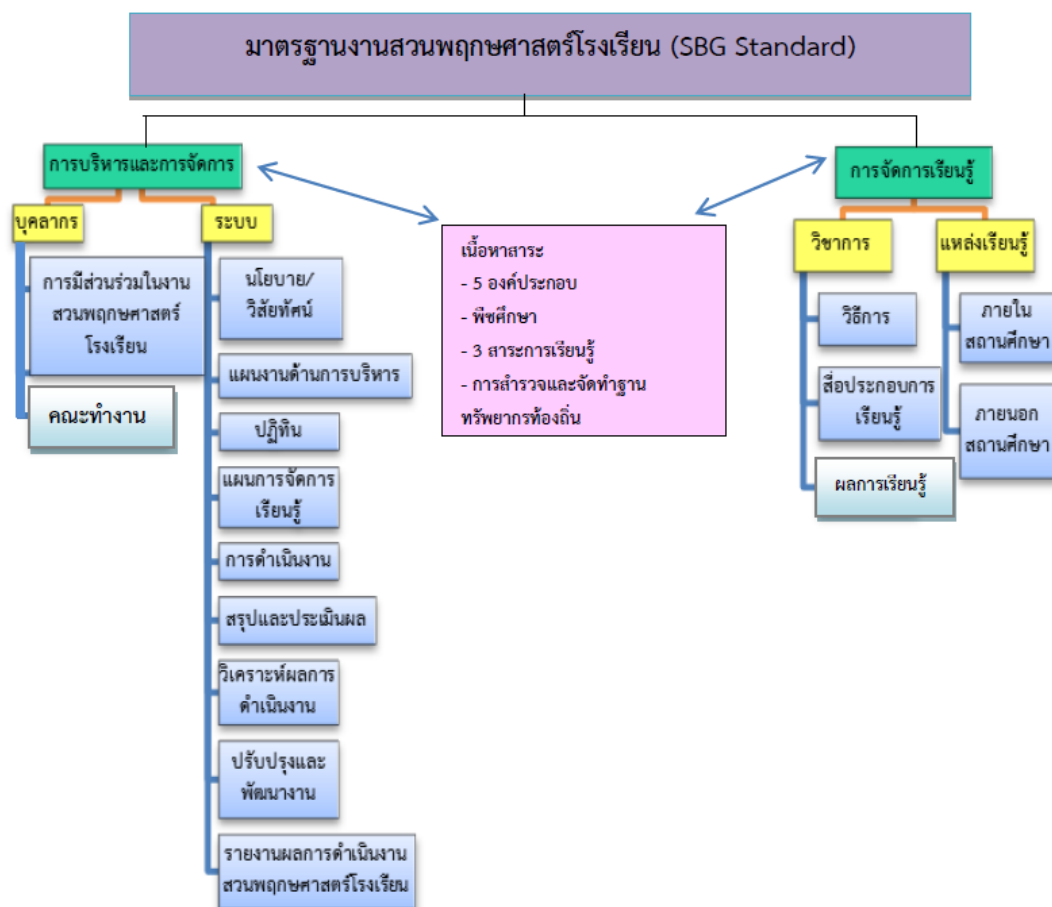
ได้รับความการุณย์

บนฐานของสรรพชีวิต

นักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ ศิลปิน กวี

นักตรรกศาสตร์ ปราชญ์น้อย

ปรากฏทั่ว

ภาพที่ 9 มาตรฐานการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ที่มา: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560ก)

การจัดการเรียนรู้ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

การจัดการเรียนรู้ของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ การรวบรวมพรรณไม้เข้ามาปลูก การศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ การรายงานผลการเรียนรู้ และ การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้

หลักการ คือ รู้ชื่อ รู้ลักษณะ รู้จัก

ลำดับของการเรียนรู้

1. กำหนดพื้นที่ศึกษา
2. สำรวจพรรณไม้ภายในโรงเรียน
3. ทำและติดป้ายรหัสประจำต้น
4. ตั้งชื่อหรือสอบถามชื่อ และศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (ตามใบงาน ก.7-003 หน้า ปก-1)
5. ทำผังแสดงตำแหน่งพรรณไม้
6. ศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (ตามใบงาน ก.7-003 หน้า ปก-1)
7. บันทึกภาพหรือวาดภาพทางพฤกษศาสตร์
8. ทำตัวอย่างพรรณไม้ (ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ดอก หรือเฉพาะส่วน)
9. เปรียบเทียบข้อมูลที่สรุป (ระหว่าง ใบงาน ก.7003 หน้า 8 กับข้อมูลที่สืบค้นจากเอกสาร และบันทึกใน ก.7-003 หน้า 9-10)
10. จัดระบบข้อมูลพรรณไม้ (ตามใบงาน ก.7-005)
11. ทำร่างป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์
12. ตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์
13. ทำป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์

องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมพรรณไม้เข้ามาปลูก

หลักการ : คลุกคลี เห็นคุณ สุนทรีย์

ลำดับการเรียนรู้

1. ศึกษาข้อมูลจากผังพรรณไม้เดิมและศึกษาธรรมชาติของพรรณไม้
2. สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์สภาพพื้นที่
3. พิจารณาคุณ และสุนทรีย์ภาพของพรรณไม้
4. กำหนดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่
5. กำหนดชนิดพรรณไม้ที่จะปลูก
6. จัดทำผังภูมิทัศน์
7. จัดหาพรรณไม้ วัสดุปลูก
8. ปลูกพรรณไม้เพิ่ม
9. ศึกษาพรรณไม้หลังการปลูก

องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ

หลักการ : รู้การวิเคราะห์ เห็นความต่าง รู้ความหลายหลาก

ลำดับการเรียนรู้

1. ศึกษาพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (ก.7003) ครบตามทะเบียนพรรณไม้
 - 1.1 มีส่วนร่วมของผู้ศึกษา
 - 1.2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
 - 1.3 ศึกษาข้อมูลพืชพรรณ
 - 1.4 สรุปลักษณะและข้อมูลพรรณไม้
 - 1.5 สืบค้นข้อมูลพฤกษศาสตร์
 - 1.6 บันทึกข้อมูลเพิ่มเติม
 - 1.7 ตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม
 - 1.8 ความเป็นระเบียบ ความตั้งใจ
2. ศึกษาพรรณไม้ที่สนใจ
 - 2.1 ศึกษาลักษณะภายนอก ภายในของพืชแต่ละส่วนโดยละเอียด
 - 2.2 กำหนดเรื่องที่จะเรียนรู้ในแต่ละส่วนของพืช
 - 2.3 เรียนรู้แต่ละเรื่อง แต่ละส่วนขององค์ประกอบย่อย
 - 2.4 นำข้อมูลมาเปรียบเทียบความต่างในแต่ละเรื่องในชนิดเดียวกัน

องค์ประกอบที่ 4 การรายงานผลการเรียนรู้

หลักการ : รู้สาระ รู้สรุป รู้สื่อ

ลำดับการเรียนรู้

1. รวบรวมผลการเรียนรู้
2. คัดแยกสาระสำคัญ แปะจัดให้เป็นหมวดหมู่
 - 2.1 วิเคราะห์ เรียบเรียงสาระ
 - 2.2 จัดระเบียบข้อมูลสาระแต่ละด้าน
 - 2.3 จัดลำดับสาระหรือกลุ่มสาระ
3. สรุปและเรียบเรียง
4. เรียนรู้รูปแบบการเขียนรายงาน
 - 4.1 แบบวิชาการ
 - 4.2 แบบบูรณาการ
5. กำหนดรูปแบบการเขียนรายงาน

6. เรียนรู้การรายงานผล

6.1 เอกสาร เช่น หนังสือ แผ่นพับ

6.2 บรรยาย เช่น การเล่านิทาน อภิปราย สัมมนา

6.3 ศิลปะ เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน ละคร ร้องเพลง ภาพวาดทาง
พฤกษศาสตร์

6.4 นิทรรศการ

7. กำหนดวิธีการรายงานผล

องค์ประกอบที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

หลักการ : นำองค์ความรู้ที่เป็นวิชาการ เผยแพร่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สาระสำคัญ คือ การนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา โดยการบูรณาการสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การใช้สวนพฤกษศาสตร์เป็นแหล่งเรียนรู้ การบันทึกข้อมูล เป็นสถานที่รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา แหล่งเผยแพร่ข้อมูล การใช้และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องลำดับการเรียนรู้

1. นำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบูรณาการสู่การเรียนการสอน

1.1 จัดทำหลักสูตรและการเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.2 จัดเก็บผลการเรียนรู้

2. เผยแพร่ความรู้

2.1 บรรยาย (สนทนา เสวนา และ สัมมนา/อภิปราย)

2.2 จัดแสดง (จัดนิทรรศการ นิทรรศการประกอบการบรรยายสรุปจัดนิทรรศการ
เฉพาะเรื่อง/ประเภท)

3. จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ (หมายเหตุ : จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ตามศักยภาพ)

3.1 จัดแสดงพิพิธภัณฑ์

3.2 จัดแสดงพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง

3.3 จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา

4. ใช้ดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การดำเนินงาน 3 สารการเรียนรู้

สารการเรียนรู้ ที่ 1 ธรรมชาติแห่งชีวิต

หลักการ : รู้การเปลี่ยนแปลง รู้ความแตกต่าง รู้ชีวิต

ลำดับการเรียนรู้

1. สัมผัสการเรียนรู้วงจรชีวิตของชีวภาพ

1.1 ศึกษาด้านรูปลักษณ์ ได้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างด้านรูปลักษณ์ (รูปร่าง รูปทรง สี ผิว เนื้อ ของส่วนประกอบของพืช)

1.2 ศึกษาด้านคุณสมบัติ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างด้านคุณสมบัติ (เช่น รสชาติ กลิ่น การติดสี ความแข็ง ความเหนียว การลอยน้ำ ความยืดหยุ่น ของส่วนประกอบของพืช)

1.3 ศึกษาด้านพฤติกรรม เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างทางพฤติกรรม (เช่น การหุบ การบาน การคายน้ำ การร่วง การโน้มเข้าหาแสง การลู่ลม การเปลี่ยนสี ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของพืช)

2. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่าง

2.1 รูปลักษณ์กับรูปร่างตน (เช่น รูปร่าง รูปทรง สี ผิว ขนาด ขนาด ลักษณะ เป็นต้น ของตนเอง 1 ระยะ และของผู้อื่นในระยะต่าง ๆ แล้วบันทึกผลนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบกับรูปลักษณ์ของพืชศึกษา)

2.2 คุณสมบัติกับสมรรถภาพของตน (เรียนรู้สมรรถภาพ เช่น ความสามารถในการเดิน การวิ่ง ความคิด ความจำ เป็นต้น ของตนเอง 1 ระยะ และของผู้อื่นในระยะต่าง ๆ แล้วบันทึกผลนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของพืชศึกษา)

2.3 พฤติกรรมกับจิต อารมณ์ และพฤติกรรมของตน (เรียนรู้จิต อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นในเวลาเดียวกัน เช่น ดีใจ เสียใจ ไม่สบายใจ หงุดหงิด เป็นต้น บันทึกผลข้อมูลที่ได้และเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของพืช)

3. สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาธรรมชาติของชีวิต

4. สรุปแนวทางเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

สารการเรียนรู้ที่ 2 สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว

หลักการ : รู้สัมพันธ์ รู้ผูกพัน รู้ดุลยภาพ

ลำดับการเรียนรู้

1. รวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ธรรมชาติแห่งชีวิต (รวบรวมองค์ความรู้ด้านรูปลักษณ์ คุณสมบัติ และพฤติกรรมของพืช)

2. เรียนรู้ธรรมชาติของปัจจัยชีวภาพอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก
 - 2.1 เรียนรู้ด้านรูปลักษณะ คุณสมบัติ พฤติกรรม
 - 2.2 สรุปผลการเรียนรู้
3. เรียนรู้ธรรมชาติของปัจจัยกายภาพ (ดิน น้ำ แสง อากาศ)
 - 3.1 เรียนรู้ด้านรูปลักษณะ คุณสมบัติ
 - 3.2 สรุปผลการเรียนรู้
4. เรียนรู้ธรรมชาติของปัจจัยอื่น ๆ (เช่น วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หรือรูปลักษณะ และคุณสมบัติของปัจจัย เช่น ความเป็นกรด-ด่าง ความแข็ง ความเหนียว และความหนาแน่น)
5. เรียนรู้ธรรมชาติของความพันเกี่ยวระหว่างปัจจัย
 - 5.1 เรียนรู้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และสัมพันธ์ภาพ (ความสัมพันธ์ พฤติกรรม การตอบสนองต่อกันระหว่างปัจจัยในสภาวะต่าง ๆ)
 - 5.2 เรียนรู้ วิเคราะห์ให้เห็นความผูกพัน
6. สรุปผลการเรียนรู้ ดุลยภาพของความเกี่ยวพัน (สามารถสรุปเป็นรูปแบบต่างได้ เช่น แอนิเมชัน อินโฟกราฟิก ภาพวาด แผนภูมิ หรือวัฏจักร เป็นต้น)

สาระการเรียนรู้ที่ 3 ประโยชน์แท้แก่มหาชน

หลักการ : รู้ศักยภาพ รู้จินตนาการ รู้ประโยชน์

ลำดับการเรียนรู้ : เรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของปัจจัยพืช ชีวภาพ และกายภาพ ดังนี้

1. เรียนรู้การวิเคราะห์ศักยภาพของปัจจัยศึกษา
 - 1.1 พิจารณาและสรุปศักยภาพด้านรูปลักษณะ
 - 1.2 พิจารณาและสรุปศักยภาพด้านคุณสมบัติ
 - 1.3 จินตนาการศักยภาพด้านพฤติกรรมและวิเคราะห์ศักยภาพของพฤติกรรม
2. เรียนรู้จินตนาการเห็นคุณค่าของศักยภาพของปัจจัยศึกษา
 - 2.1 จินตนาการการวิเคราะห์ศักยภาพ
 - 2.2 เรียนรู้สรุปคุณค่าของศักยภาพที่ได้จากจินตนาการ
3. สรรสร้างวิธีการ
 - 3.1 พิจารณาคุณค่าที่เกิดจากจินตนาการ
 - 3.2 สร้างแนวคิด แนวทาง และวิธีการ

4. สรุปผลการเรียนรู้ ประโยชน์แท้แก่มหาชน (ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแล้วบำรุงจิตใจให้เบิกบาน ขจัดความขาดแคลนทางกาย สืบเนื่องยาวนานไม่รู้จบ ตกอยู่กับมหาชนคนส่วนใหญ่ และนำผลจากการเรียนรู้มาสรุปประโยชน์แท้แก่มหาชน) (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.), 2560ก)

ทฤษฎีการเรียนรู้

1. ความหมายของการเรียนรู้

ประดินันท์ อุปรมัย (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในบุคคลอันมีผลมาจากการได้รับประสบการณ์ ทั้ง “ประสบการณ์ทางตรง” ที่บุคคลได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเอง ที่มีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เผชิญกับสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม และ “ประสบการณ์ทางอ้อม” ที่ผู้เรียนได้รับมาจากการอบรมสั่งสอนการบอกเล่า การอ่านหนังสือ และการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ

สุพัตรา ขาดิบัญชาชัย (2548) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ การกระทำที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดและการปฏิบัติ อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้ การเรียนรู้ต้องมีเป้าหมายของการเรียนรู้ด้วย

สุรางค์ โค้วตระกูล (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของผู้เรียนจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณของความรู้ของผู้เรียน และผลจากการเรียนรู้จะก่อให้เกิดผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบทเรียน

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากการประสบการณ์หรือการฝึกหัด โดยพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้น จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร แต่การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่ไม่จัดเป็นการเรียนรู้ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา สิ่งเสพติด และวุฒิภาวะ

จากการศึกษาความหมายของการเรียนรู้ข้างต้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนและการได้รับประสบการณ์ ทั้งจากทางตรงและทางอ้อมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และเผชิญกับสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการใช้ยา สิ่งเสพติด และวุฒิภาวะ

2. เป้าหมายของการเรียนรู้

รัฐพล ประดับเวทย์ (2560) ได้สรุปผลการศึกษาด้านแนวคิดอนุกรมวิธานของบลูม (Bloom's Taxonomy) ไว้ว่า อนุกรมวิธานของบลูม (Bloom's Taxonomy) เป็นแนวคิดของ Benjamin S. Bloom ซึ่งเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ ที่เป็นที่ยอมรับและเริ่มมีการเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1956 โดยได้จำแนกการเรียนรู้ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย 2) ด้านจิตพิสัย และ 3) ด้านทักษะพิสัย และในแต่ละด้านได้จำแนกระดับความสามารถของการเรียนรู้จากต่ำสุดไปถึงสูงสุด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (กระบวนการทางสติปัญญา)

1.1 ความรู้ คือความสามารถในการเก็บรักษาประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากที่ได้รับรู้และระลึกสิ่งนั้นได้

1.2 ความเข้าใจ คือความสามารถในการจับใจความสำคัญและสามารถแสดงผลออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน และขยายความ เป็นต้น

1.3 การนำไปใช้ คือความสามารถในการนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจ

1.4 การวิเคราะห์ คือความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน

1.5 การสังเคราะห์ คือความสามารถในการร้อยเรียงองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ เข้าเป็นเรื่องราวกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาจถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

1.6 การประเมินค่า คือความสามารถในการตัดสิน สรุปคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปแบบคุณธรรมอย่างมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

2. ด้านจิตพิสัย (พฤติกรรมด้านจิตใจ) เช่น ค่านิยม ความรู้สึก ทศนคติ ความสนใจ ความเชื่อ และคุณธรรม โดยพฤติกรรมด้านนี้จะที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทันที

2.1 การรับรู้ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งเร้า และมีการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจึงแสดงความรู้สึกต่อสิ่งเร้านั้นออกมา

2.2 การตอบสนอง คือการกระทำที่แสดงออกมาเช่น ความเต็มใจความยินยอม หรือความพอใจต่อสิ่งเร้านั้น

2.3 การเกิดค่านิยม คือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับนับถือกันในสังคม หรือการปฏิบัติตามกันจนกลายเป็นความเชื่อและทัศนคติต่อสิ่งนั้น

2.4 การจัดระบบ คือการจัดระบบของค่านิยม หากเข้ากันได้ จะยึดถือต่อไป แต่หากขัดแย้งกันอาจไม่ยอมรับ หรืออาจยอมรับค่านิยมใหม่และยกเลิกค่านิยมเก่า

2.5 บุคลิกภาพ คือการนำค่านิยมมาแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว

3. ด้านทักษะพิสัย (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อและประสาท)

3.1 พฤติกรรมการรับรู้ เป็นการรับรู้หลักปฏิบัติที่ถูกต้อง เลือกรหาตัวแบบที่สนใจ

3.2 กระทำตามแบบ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกทำซ้ำตามต้นแบบที่ตนสนใจ

3.3 การหาความถูกต้อง คือความสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ไม่อาศัยเครื่องชี้แนะ

3.4 การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจ คือการเลือกต้นแบบที่จะกระทำตามอย่างต่อเนื่อง จนมีความคล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้อง ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนและการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3.5 การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ คือความสามารถในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปโดยอัตโนมัติ

ภาพที่ 10 อนุกรมวิธานของบลูม

ที่มา: รัฐพล ประดับเวทย์ (2560)

การปรับปรุงอนุกรมวิธานของบลูม (Bloom's Revise Taxonomy)

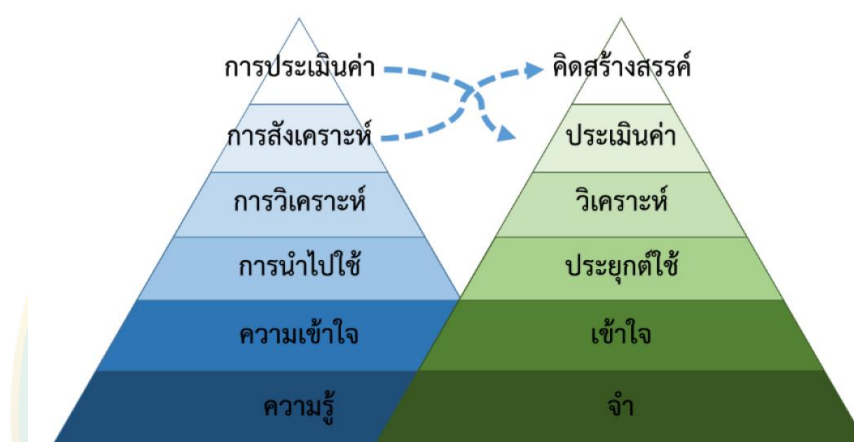
ในปี ค.ศ. 2001 โลริน แอนเดอร์สัน (Lorin Anderson) ได้ร่วมมือกับครัทวอล (David R. Krathwohl) ได้ปรับปรุงและแก้ไขอนุกรมวิธานของบลูม โดยได้เสนอจุดมุ่งหมายทางการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย และพิจารณาเป็น 2 มิติ คือ 1) ลักษณะของความรู้ เนื่องจากความรู้เป็นผลลัพธ์จากการคิด ไม่ใช่รูปแบบของการคิด ดังนั้น คำว่า “ความรู้” จึงแทนที่ด้วยคำว่า “จำ” และ 2) การเรียนรู้ทางปัญญา 6 ชั้น ที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบเดิม ดังต่อไปนี้

1. การจำเป็นความสามารถในการระลึกได้
2. การเข้าใจ เป็นความสามารถของสมองในการแปลความ
3. การประยุกต์ใช้ เป็นการใช้ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการคิด

4. การวิเคราะห์ คือการแยกความรู้ออกเป็นส่วน ๆ และให้เหตุผลได้ว่าส่วนย่อยแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างความรู้ทั้งหมดอย่างไร

5. การประเมินค่า คือความสามารถของสติปัญญาในการตรวจสอบ ควบคุม ทดสอบ เพื่อค้นหาความไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งในการบวนการหรือผลผลิต และการวิพากษ์ต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจ

6. การคิดสร้างสรรค์ คือความสามารถในการสร้างสิ่งใหม่จากที่เคยได้เรียนรู้หรือพบเห็นในบริบทต่าง ๆ มาสร้างสรรค์เป็นงาน แผนงานและการดำเนินงานตามกระบวนการจนสำเร็จ

ภาพที่ 11 การเปลี่ยนแปลงอนุกรมวิธานของบลูม ด้านพุทธิพิสัย

ที่มา: รัฐพล ประดับเวทย์ (2560)

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้ให้ความหมาย หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กรมการศึกษาออกโรงเรียน (2543) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากความต้องการและสภาพปัญหาของผู้เรียน ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชีวิตจริงของตนเองเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้

อัญชลี ธรรมวิธิกุล (2552) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การจัดให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดีขึ้น

กิตติศักดิ์ คนแรงดี (2559) สรุปไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ หรือการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร ที่ชุมชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญและเป็นประโยชน์กับประชากรในชุมชน

จากการให้ความหมายของคำว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” ข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ชุมชนได้ร่วมกันมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว หรือท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชน

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น

กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กรมการศึกษาออกโรงเรียน (2543) ได้ระบุลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้อย่างเหมาะสม
2. สร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเอง เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในชีวิตจริงและการทำงาน รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรักความผูกพันต่อท้องถิ่นของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง มุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างบูรณาการอย่างไม่แยกส่วน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้จักกระบวนการการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยช่วยเหลือแนะนำอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
4. สามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับสถานการณ์ในท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป
5. ส่งเสริมให้ผู้เป็นคนที่มีความรู้ในสังคมด้านศิลปกรรม จริยธรรม ชำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตย รักษาสิ่งแวดล้อม มีศรัทธาเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน ท้องถิ่น และชาติ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาของชุมชน คือ การศึกษาข้อมูลของชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรโดยครู โรงเรียน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง จากข้อมูลทุติยภูมิ เช่น ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูล จปฐ. หรืออื่น ๆ ที่มีการรวบรวมไว้แล้ว และสำรวจข้อมูลปฐมภูมิจากชุมชนที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ที่เป็นข้อมูลจริงและเป็นปัจจุบัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสังเกต หรือการจัดเวทีประชาคม เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนและความต้องการของผู้เรียนที่ได้จากการสำรวจในข้อ 1. มาวิเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ เช่น ประเภทความรุนแรงของปัญหา ความยากง่ายในการแก้ไข ปัญหา ความเร่งด่วนของปัญหา ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่น และการนำทรัพยากรท้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ขั้นที่ 3 การเขียนผังหลักสูตร คือการนำความจ้องการมาจัดทำโครงสร้างของผังหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย หัวเรื่องหลัก และหัวข้อย่อย

ขั้นที่ 4 การเขียนหลักสูตรท้องถิ่น โดยควรมีโครงสร้างดังนี้

- 1) ชื่อหลักสูตร
- 2) ความสำคัญ
- 3) จุดมุ่งหมาย
- 4) วัตถุประสงค์
- 5) เนื้อหาหลักสูตร
- 6) เวลาเรียน
- 7) แหล่งเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียนรู้
- 8) การวัดและประเมินผลการเรียน
- 9) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 10) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ที่หลากหลาย และความแตกต่างกันไป

Erwin (1976) อธิบายการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

ส่วน Cohen and Uphoff (1980) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ ที่ใช้ควบคู่ไปกับขั้นตอนของการปฏิบัติ ซึ่งการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff นั้นได้กำหนดเอาไว้ 4 รูปแบบ กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) หมายความว่า เป็นการมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรโดยจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นแรก คือ ริเริ่มตัดสินใจ ขั้นต่อมาคือ ดำเนินการตัดสินใจ และขั้นสุดท้ายคือ ตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) คือ การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานซึ่งเป็นผลประโยชน์ ทางด้านวัตถุ และผลประโยชน์ทางสังคม รวมถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรม (evaluation) เป็นการกำกับตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดรวมถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

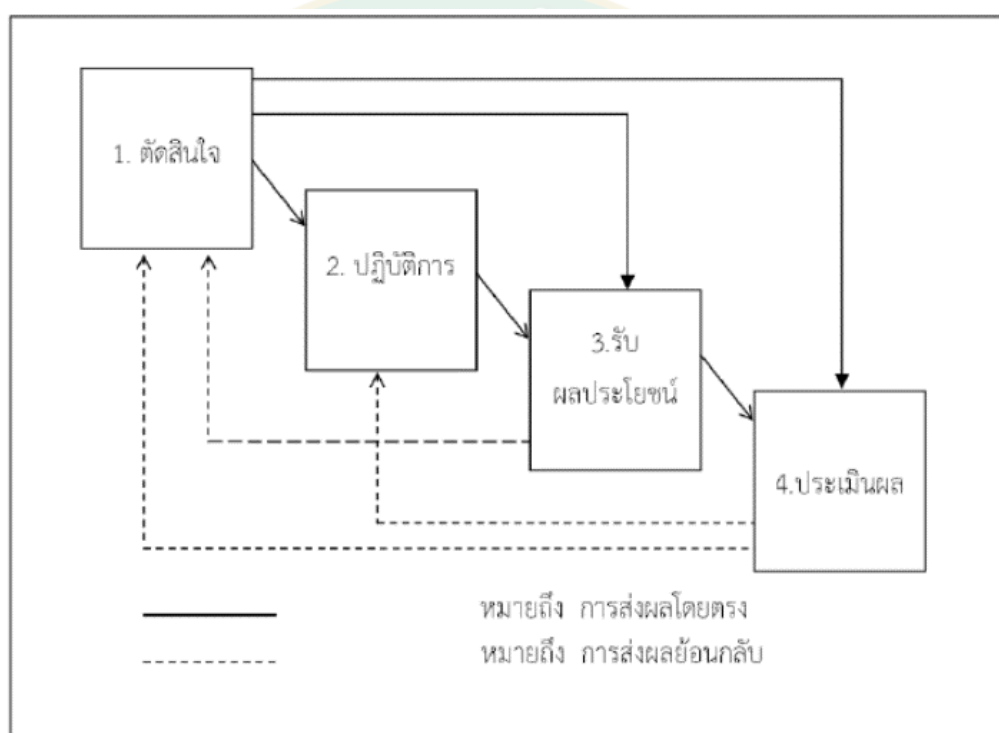
นิคม ผัดแสน (2540) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้คิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) ได้อธิบายการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

อนันต์ จันทร์โคตรดี (2541) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (concept of participation) ว่าเกิดจากแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากความสนใจและความเป็นห่วงร่วมกัน กล่าวคือเกิดจากความสนใจและความห่วง ความกังวล ส่วนบุคคลซึ่งเกิดขึ้นตรงกันและเกิดเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม 2) การมีส่วนร่วมที่เกิดมาจากความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกันต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นส่วนที่นำไปสู่การผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อวางแผนและลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมที่มาจากการตกลงร่วมกันว่ามีความต้องการมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะกระทำการบางประการ เพื่อให้สามารถตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่

เกรียง กัลป์ตินันท์ (2543) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่บุคคล กลุ่มคน ชุมชน หรือองค์กรในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เช่น การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่ Cohen and Uphoff (1980) ได้อธิบายถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ภาพที่ 12 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ที่มา: Cohen and Uphoff (1980)

จากภาพที่ 12 ได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมนั้น ขั้นตอนการตัดสินใจ ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะว่าการตัดสินใจจะส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติการซึ่งจะส่งผลไปยังขั้นการรับผลประโยชน์ และขั้นการประเมินผล และในขณะเดียวกันก็พบว่าขั้นการปฏิบัติการ ขั้นการรับผลประโยชน์และการประเมินผล จะส่งผลย้อนกลับไปสู่ขั้นของการตัดสินใจอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้การมีส่วนร่วม ยังหมายรวมไปถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะให้ประชาชนได้เข้ามา มีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดประชาชนจะต้องได้รับรู้ถึงขั้นตอน การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน ซึ่งมีนักวิชาการชาวไทย อาทิ

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนจะต้อง มีกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มโครงการ การร่วม ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนการร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดความต้องการและ ขั้นตอนการร่วมจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนด วัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้าน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าการ ผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะ ต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเอาไว้ 6 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ คือ การที่รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรม รวมถึง โครงการแก่ประชาชน หรือชุมชนแล้วได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและให้สิทธิใน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการแก่ประชาชน หรือชุมชนที่มีความสนใจ ได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินการ ที่จะนำมาใช้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าร่วมรับข้อมูล ข่าวสารจากภาครัฐ จากนั้นประชาชนหรือชุมชนจะมีส่วนร่วมกันในการค้นหาปัญหา สาเหตุ ความ จำเป็น และความต้องการที่จะให้เกิดโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ พร้อมทั้งร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการ กิจกรรมหรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเพื่อนำมาใช้ ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ คือ ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นชอบกับหรือ กิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ตั้งโครงการ กิจกรรมที่ สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นในการพิจารณา ตัดสินใจว่าจะรับหรือปฏิเสธที่จะให้มีการจัดตั้ง โครงการในพื้นที่ หากเห็นว่ามาตรการที่ใช้ในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตาม ตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ คือการร่วมในการลงทุน ร่วมคัดเลือกผู้เข้าปฏิบัติงาน หรือปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าว อาจจะไม่ได้อำนาจร่วมทุกโครงการ กิจกรรม หากโครงการหรือกิจกรรมมีความจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน หรือการใช้เทคโนโลยีพิเศษ แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่นการจัดการป่าชุมชน หรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือประชาชนในท้องถิ่น ก็สามารถเข้าร่วมดำเนินการได้หรือจะเข้าร่วมลงทุนหรือเป็นหุ้นส่วนในกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องได้

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล คือ การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการโครงการ หรือกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่นโครงการ กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและมีการนำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบติดตามตรวจป้องกันปัญหาเกิดขึ้น ในการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือชุมชนจะทำหน้าที่พิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเฝ้าระวังพิทักษ์ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติ ตามที่ได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ หรือการมีมาตรการเพื่อป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล คือ การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรม ที่ดำเนินไปแล้วยอมนำมาซึ่งผลประโยชน์ หรือผลกระทบ ทั้งด้านบวกหรือด้านลบ ทั้งต่อประชาชน ชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชน หรือชุมชนที่มีส่วนร่วมจะต้องเสี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับผลที่เกิดขึ้นมานั้น

การมีส่วนร่วมดังกล่าวของประชาชน หรือชุมชน จะสามารถเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของประชาชน หรือชุมชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาตามศักยภาพของประชาชน หรือชุมชนในการพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ

Arnstein (1969) ได้เสนอแนวคิดเรื่องระดับของการมีส่วนร่วมในลักษณะของขั้นบันได หรือที่เรียกว่า Ladder of Citizen Participation ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการควบคุม (Manipulation)

ขั้นที่ 2 ขั้นการรักษา (Therapy) ทั้งสองขั้นนี้เรียกว่า การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม โดยมีจุดมุ่งหมายคือการรักษา หรือให้การศึกษาแก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งถือว่าการบิดเบือนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้กลายเป็น เครื่องมือประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือนโยบายของผู้มีอำนาจ

ขั้นที่ 3 ขั้นการให้ข้อมูล (Informing) เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่บ่อยครั้งก็เป็นแค่การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเดียว (One way flow of information) ไม่มีช่องทางในการตอบสนองความต้องการหรือให้อำนาจแก่ประชาชนในการต่อรองแต่อย่างใด

ขั้นที่ 4 ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation) เป็นขั้นตอนของการปรึกษาหารือ หรือ ชักชวนให้ประชาชนออกมาแสดงความคิดเห็น แต่ยังไม่ถือว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ขั้นที่ 5 ขั้นการปรึกษาหารือ (Placation) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา หรือเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้ แต่ท้ายที่สุดแล้วการตัดสินใจยังคงอยู่ในมือของผู้ที่มีอำนาจ

ขั้นที่ 6 ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) เป็นขั้นตอนที่อำนาจถูกจัดสรรผ่านการเจรจา ต่อรองระหว่างประชาชนและผู้มีอำนาจ ซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผน และตัดสินใจ ภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการร่วม (Joint Committees)

ขั้นที่ 7 ขั้นมอบหมายอำนาจ หรือการใช้อำนาจผ่านตัวแทน (Delegation) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนสามารถมีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการต่าง ๆ ได้ โดยผ่านทางตัวแทน

ขั้นที่ 8 ขั้นอำนาจของประชาชน (Citizen Control) ประชาชนได้รับการประกันว่าการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการต่าง ๆ ที่ตนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง

ภาพที่ 13 ระดับของการมีส่วนร่วมในลักษณะของขั้นบันได (Ladder of Citizen Participation) 8 ขั้น

ที่มา: Arnstein (1969)

หากพิจารณาระดับขั้นบันไดที่สูงขึ้นจะสะท้อนอำนาจของประชาชนที่มากขึ้น สำหรับ Arnstein ขั้นบันไดที่ 1 และ 2 ถือว่ายังไม่เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือที่เรียกว่า Nonparticipation ส่วนขั้นที่ 3 ถึง 5 เรียกว่า Tokenism หมายถึง ประชาชนมีโอกาสให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นแต่ยัง ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ และในขั้นที่ 6, 7 และ 8 ถือว่าประชาชนมีอำนาจใน

การตัดสินใจ หรือ เรียกว่า Citizen Power และจากตัวแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) เป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง (อรรถัย กักผล, 2552 อ้างใน อุดม ไพรเกษตร, 2559)

ฉะลิยว บุรีภักดี และสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา (2545) ได้สรุปประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2559) ได้ระบุภารกิจและอำนาจหน้าที่ของ ส.ป.ก. ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ไว้ดังนี้

1. ภารกิจการทำงาน ส.ป.ก. มีภารกิจ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. งานจัดที่ดิน เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรผู้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินปฏิบัติตามกฎหมายการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม บนที่ดิน 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ที่ดินของรัฐ ส.ป.ก. จะทำการสำรวจรังวัด และสอบสวนสิทธิในที่ดิน เสร็จจากกระจายสิทธิ ลดเนื้อที่และแบ่งแยกที่ดิน (กรณีมีที่ดินกินสิทธิตามกฎหมาย) เพื่อนำมาจัดให้เกษตรกรเช่าหรือเช่าซื้อ หรือเข้าทำประโยชน์ตามที่เกษตรกรได้ยื่นคำร้องไว้ ซึ่งเกษตรกรจะได้รับสิทธิตามกฎหมายปฏิรูปที่ดิน ได้รับหนังสือรับรองที่ดิน (ส.ป.ก.4-28) และหนังสืออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินต่อไป โดยที่ดินของรัฐ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมสภาพ เป็นที่จัดสรรตามมติคณะรัฐมนตรี ที่สาธารณประโยชน์ที่ราษฎรเลิกใช้ร่วมกันที่สาธารณสมบัติแผ่นดิน และที่รกร้างว่างเปล่าที่อยู่นอกเขตป่าไม้ถาวร

1.2 ที่ดินเอกชน ส.ป.ก. จะนำที่ดินที่จัดซื้อหรือเวนคืนมาจัดสรรแก่เกษตรกรผู้เช่า หรือผู้ ไร่ที่ทำกิน หรือผู้มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งเกษตรกรจะต้องเช่า หรือเช่าซื้อจาก ส.ป.ก. และมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินต่อไป โดย ส.ป.ก. จะจัดซื้อ หรือเวนคืนที่ดินจาก เจ้าของที่ดินที่มีที่ดินเกินกว่า พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กำหนด

2. งานพัฒนา ดำเนินงานในส่วนที่ไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น ๆ ในกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เพื่อยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรตามความจำเป็น

3. งานเพิ่มรายได้ เป็นการดำเนินงานปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตและโครงสร้าง ทางการผลิต จัดตั้งสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดิน จัดหาสินเชื่อและปัจจัยการผลิต พัฒนาและ ส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรทั้งในและนอกรการเกษตร การให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการรักษาดูแล ทรัพยากรธรรมชาติ และอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ และมติของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม (คปก.) กำหนด ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งใน ที่ดินสาธารณะ ที่ดินชุมชน และที่ดินที่จัดให้เกษตรกร โดย ส.ป.ก. จะเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตามสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ สอดคล้องกับความ ต้องการของเกษตรกร

2. หน้าที่และความรับผิดชอบของ ส.ป.ก.

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและกฎหมายอื่นที่ เกี่ยวข้อง

2. ดำเนินการจัดหาที่ดินเอกชน และที่ดินของรัฐ มาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ตลอดจนถึงการ จัดที่อยู่อาศัยจัดที่ดินให้เกษตรกรทำประโยชน์ เช่า เช่าซื้อ การให้กรรมสิทธิ์และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประสานงานส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและ พัฒนาองค์ความรู้ด้านการปฏิรูป ที่ดินและวิชาการด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จำแนกการใช้ประโยชน์พัฒนาประสิทธิภาพการ บริหารจัดการทรัพยากร พื้นฟูสภาพแวดล้อม และรักษาพื้นที่เกษตรกรรม

4. บริหารกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและค่าใช้จ่ายเพื่อ การปฏิรูปที่ดินการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ การให้กู้ยืมเงินสำหรับการพัฒนาอาชีพ รวมตลอดถึง การใช้เงินกองทุน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไม่ให้สูญเสียสิทธิในที่ดิน รวมทั้งการจัดทำสารบบที่ดินเพื่อ การปฏิรูปที่ดิน

5. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่เกี่ยวข้องหรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

3. การจัดที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ส.ป.ก. ได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 โดยการนำที่ดินของรัฐและที่ดินที่จัดซื้อจากเอกชน นำมาจัดให้กับเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ ได้เข้าทำประโยชน์ เช่า หรือเช่าซื้อ โดยในการจัดที่ดินดังกล่าว คปก. ได้ออกระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดเลือกเกษตรกร ตามระเบียบ คปก. ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดเลือกเกษตรกร ซึ่งจะมีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 และกำหนดให้การคัดเลือกเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินในแต่ละท้องที่ อยู่ในอำนาจการพิจารณาของ คปก.

นอกจากนี้ ส.ป.ก. ยังมีอำนาจจัดที่ดินให้สถาบันเกษตรกร ให้เช่าได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ คปก. กำหนด ตามจำนวนที่ดินที่ คปก. เห็นสมควร โดยคำนึงถึงประเภท และลักษณะการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรนั้น ๆ

4. ผู้มีสิทธิได้รับการจัดที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

1. เกษตรกร ซึ่งเป็นเกษตรกรตามความหมายของกฎหมายปฏิรูปที่ดิน หมายถึง

1.1 ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยพิจารณาจากการใช้เวลาส่วนใหญ่ในรอบปี เพื่อประกอบเกษตรกรรมแห่งท้องที่นั้น

1.2 ผู้ประสงค์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 3 ประเภท คือ

- 1) ผู้ยากจน
- 2) ผู้จบการศึกษาทางเกษตรกรรม
- 3) ผู้เป็นบุตรของเกษตรกร

ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเป็นเกษตรกร ที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา

2. สถาบันเกษตรกร หมายความว่า กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

5. ขนาดของที่ดินที่จัดให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 มาตรา 30 กำหนดให้ ส.ป.ก. มีอำนาจจัดที่ดินให้เกษตรกร หรือสถาบันเกษตรกรได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่ คปก. กำหนด ตามขนาดการถือครองในที่ดิน ดังนี้

1. จำนวนที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับเกษตรกร และบุคคลในครอบครัวเดียวกันเพื่อใช้ประกอบเกษตรกรรม

2. จำนวนที่ดินไม่เกิน 100 ไร่ สำหรับเกษตรกร และบุคคลในครอบครัวเดียวกันเพื่อใช้ประกอบเกษตรกรรม ประเภทเลี้ยงสัตว์ใหญ่ ตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศ

3. จำนวนตามที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควรสำหรับสถาบันเกษตรกร

กรณีเป็นที่ดินของรัฐ และมีเกษตรกรถือครองอยู่แล้วเกินจำนวนที่กำหนด ก่อนเวลาที่คณะกรรมการฯ กำหนด (พ.ศ. 2524) จัดให้ตามจำนวนที่เกษตรกรถือครองได้ แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 100 ไร่ ขั้นตอนการประกาศให้เกษตรกรยื่นคำร้องขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน เมื่อคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.) มีมติเห็นชอบตามสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (ส.ป.ก. จังหวัด) เสนอให้ดำเนินการจัดเกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดินตามโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมท้องที่ใด คปจ. จะออกประกาศให้เกษตรกรยื่นคำร้องขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบที่ ส.ป.ก. กำหนด ระยะเวลาการให้เกษตรกรยื่นคำร้องฯ ต้องไม่น้อยกว่า 15 วัน ถ้ามีเหตุสมควร คปจ. อาจประกาศให้ขยายระยะเวลาตามความจำเป็นได้ แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 90 วัน

6. ประกาศให้เกษตรกรยื่นคำร้องขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน

จะต้องปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ ศาลากลางจังหวัด ส.ป.ก.จังหวัด ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนันแห่งท้องที่ และที่ชุมชนในท้องที่ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินนั้นแห่งละหนึ่งฉบับ หรือจะประกาศทางสื่อมวลชนอื่นด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ข้อยกเว้นกรณีไม่ต้องประกาศให้ยื่นคำร้องขอเข้าทำประโยชน์ในกรณีที่ที่ดินที่จะจัดให้มีจำกัด และมีเกษตรกรซึ่งเป็นผู้เช่าอยู่ขณะโอนกรรมสิทธิ์เป็นของ ส.ป.ก. หรือมีเกษตรกรผู้ได้รับการขึ้นทะเบียนขอรับที่ดินทำกินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามมติ คปก. ครั้งที่ 2/2534 เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2534 ไว้แล้ว ให้ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรดังกล่าวต่อไปโดยไม่ต้องประกาศฯ และสำหรับผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้แล้วให้ได้รับการยกเว้นการยื่นคำร้องขอเข้าทำประโยชน์

คุณสมบัติเกษตรกรผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอเช่าทำประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน
เกษตรกรจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย
2. บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นหัวหน้าครอบครัว
3. มีความประพฤติดี และซื่อสัตย์สุจริต
4. มีร่างสมบูรณ์ ขยันขันแข็งและสามารถประกอบการเกษตรได้
5. ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
6. ไม่มีที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมเป็นของตนเอง หรือของบุคคลในครอบครัวเดียวกัน หรือมีที่ดินเพียงเล็กน้อย แต่ไม่เพียงพอต่อการประกอบเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงชีพ
7. เป็นผู้ยินยอมปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และเงื่อนไขที่ คปก. และ คปจ. กำหนด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2550) ได้สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม” ไว้ว่า การจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจสิ่งมีชีวิต สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมไปถึงค่านิยมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี มีจิตสำนึกและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลากหลายวิธี ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา 2) การสาธิต 3) สถานการณ์จำลอง 4) การสืบเสาะแสวงหาความรู้ 5) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 6) การอภิปราย 7) การทดลอง 8) การทำโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 9) การศึกษานอกห้องเรียน และ 10) กิจกรรมค่ายพักแรมสิ่งแวดล้อม

แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม มีดังนี้ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ 2) สื่อโสตทัศนูปกรณ์ 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4) แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 5) แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน และ 6) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนสิ่งแวดล้อม จะต้องวัดประเมินให้ครอบคลุมทุกด้านที่ต้องการให้เกิดขึ้นทั้งในตัวผู้เรียน ความรู้ ความคิด ทักษะ กระบวนการ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติในการรักษา ปกป้อง และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ การใช้แบบทดสอบเพียงอย่างเดียวไม่สามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความรู้ได้ จึงจำเป็นต้องมีการวัดประเมินผลจากสภาพจริงด้วยการประเมินผลที่สะท้อนความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ดังนี้ 1) สังเกตการแสดงออกเป็นรายบุคคล 2) ชิ้นงาน ผลงาน รายงาน

3) การสัมภาษณ์ 4) บันทึกของผู้เรียน 5) การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน
6) การวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ 7) การวัดและประเมินผลด้านความสามารถ และ 8) แฟ้ม
ผลงาน

ลักษณะของผู้สอนสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมิได้ขึ้นอยู่กับผู้เรียนและวิธีการจัดการเรียนรู้แต่เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงลักษณะของผู้สอนอีกด้วย ซึ่งลักษณะของผู้สอนที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จนั้น มีรายละเอียดดังนี้ 1) มีเจตคติที่ดีหรือจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม 2) มีความรู้ลุ่มลึก หรือมีประสบการณ์ 3) ค้นคว้าความรู้ที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอและทันต่อเหตุการณ์ 4) มีความสามารถและทักษะการวิเคราะห์ที่ดีในงานสิ่งแวดล้อม 5) มีความสามารถในการคิดค้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ที่น่าสนใจ และ 6) เป็นผู้มีความ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการจะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลจะต้องมีจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้สัมผัส ลงมือปฏิบัติจริง และเน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ในขณะเดียวกัน แหล่งเรียนรู้ วิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และลักษณะ ของผู้สอนจะต้องมีลักษณะที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเช่นกัน

สำเนา หมิ่นแจ่ม (2563) ได้สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย เรื่อง “การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ” ณ ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ และ 2) ศึกษาผลการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านลวงเหนือ ด้วยการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการออกแบบขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการ ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนบ้านลวงเหนือ เป็นกลุ่มเป้าหมาย และได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและดำเนินการสัมภาษณ์ชุมชน

2. วางแผนวิเคราะห์สถานการณ์ของโรงเรียน แล้วจึงผลวิเคราะห์ที่ได้มาวางแผนการอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดกิจกรรมให้มีความชัดเจน ในด้านระยะเวลาและบทบาทของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. การปฏิบัติการครั้งที่ 1 ได้ลงมือปฏิบัติตามแผนดำเนินการที่วางไว้ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นจึงจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำมาตรวจสอบและหาคุณภาพของคู่มือ ตลอดจนจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

4. การสะท้อนผลครั้งที่ 1 เพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะสำหรับนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

5. ปฏิบัติการครั้งที่ 2 ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบและหาคุณภาพของหน่วยการจัดการเรียนรู้และแผน การจัดการเรียนรู้ แล้วจึงนำผลที่ได้ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้

6. การสังเกตพฤติกรรมของครูและจัดประชุมเป็นระยะ เพื่อรวบรวมปัญหาและแก้ไขปัญหา ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

7. การสะท้อนผลครั้งที่ 2 ร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียนให้ได้รับทราบผล

ผลการวิจัย พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามบทบาทของ ตนเอง ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นผลอันเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัย ได้ออกแบบให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การให้ข้อมูล การร่วมวิเคราะห์ สถานการณ์ของโรงเรียน การร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง การให้ความร่วมมือและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียน การร่วมตรวจสอบความถูกต้อง ของเนื้อหา ตลอดจนการร่วมสะท้อนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ลือลวงเหนือ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรเผยแพร่ผลการวิจัยในครั้งนี้ให้แก่โรงเรียนที่สนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ เรียนรู้ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ลือลวงเหนือ ผ่านการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน

2. โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการจัดทำเป็นสารสนเทศในรูปแบบคู่มือภูมิปัญญา ท้องถิ่น หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการผลิตสื่อการเรียนรู้

รณิดา ปิงเมือง และคณะ (2563) ได้สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย เรื่อง “การศึกษาความ หลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนบ้านสบเปาใหม่ หมู่ที่ 14 ตำบลแม่เปา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัด เชียงราย เพื่อการจัดการโดยชุมชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลความ

หลากหลายทางชีวภาพและศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านสบเปา 14 ตำบลแม่เปา อำเภอกงพะเยา จังหวัดเชียงราย โดยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านสบเปาใหม่ หมู่ที่ 14 ตำบลแม่เปา อำเภอกงพะเยา จังหวัดเชียงราย โดยประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้รู้ด้านพืช สัตว์ และชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เคียงผู้ใช้ประโยชน์จากป่า

2. ประชากรพืชและสัตว์ในป่าชุมชนบ้านสบเปาใหม่ หมู่ที่ 14 ตำบลแม่เปา อำเภอกงพะเยา จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือในการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ ได้แก่ แบบบันทึกชื่อพันธุ์ไม้ อุปกรณ์สำหรับเก็บข้อมูลและตัวอย่างพืชภาคสนาม เช่น กรรไกรตัดกิ่ง กล้องถ่ายรูป ไฟฉาย และเครื่อง GPS

2. เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

2.1 แบบสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและป่าชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสอบถามพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ผู้เก็บหาของป่า เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

2.3 การเสวนากลุ่ม ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับชนิดพรรณพืชและสัตว์ที่รวบรวมได้ เพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การประสานผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านสบเปาใหม่ หมู่ที่ 14

3.2 การชี้แจงโครงการและการวางแผนการดำเนินการร่วมกับคนในชุมชน

3.3 การสำรวจบริบทชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและสภาพการณ์ของป่าชุมชนในปัจจุบัน

3.4 การศึกษาความหลากหลายของพรรณพืช ดำเนินการร่วมกับผู้รู้ ให้ผู้รู้นำทางในการสำรวจ และสำรวจพร้อมกับผู้วิจัย ด้วยการวางแปลงตัวอย่างขนาด 50x20 เมตร และแบ่งเป็นแปลงย่อย 10 แปลง แปลงย่อยแต่ละแปลงขนาด 4x4 เมตร จำนวน 2 แปลง และ 1x1 เมตร จำนวน 2 แปลง เพื่อเก็บข้อมูลด้านองค์ประกอบของพืชพรรณ จากขนาดเส้นรอบวงที่ระดับความสูงเพียงอก 1.3 เมตร (Girth at Breast Height, G.B.H.) ในแปลงตัวอย่าง และแบ่งพืชออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

1) ไม้ใหญ่ ที่มี G.B.H. ไม่น้อยกว่า 15 ซม. เก็บข้อมูลในแปลงสำรวจขนาด 10x10 เมตร

2) ไม้หนุม ที่มี G.B.H. ต่ำกว่า 15 ซม. สูงมากกว่า 1.3 เมตร เก็บข้อมูลในแปลง

สำรวจขนาด 4x4 เมตร

3) กล้าไม้ คือไม้ที่สูงต่ำกว่า 1.3 เมตร เก็บข้อมูลในแปลงสำรวจขนาด 1x1 เมตร

3.5 การศึกษาความหลากหลายของพันธุ์สัตว์ ดำเนินการร่วมกับผู้รู้ ให้ผู้รู้นำทางในการสำรวจ และสำรวจพร้อมกับผู้วิจัย โดยสำรวจสัตว์ 5 ประเภท ได้แก่ 1) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 2) สัตว์ปีก (นก) 3) สัตว์เลื้อยคลาน 4) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และ 5) ปลา โดยใช้วิธีการสำรวจดังนี้

1) การวางแนวสำรวจ (Line Transect) เพื่อสำรวจชนิดพันธุ์นกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

2) การสำรวจแบบแนวเส้นทางตามธรรมชาติ (Roadside Count) เพื่อสำรวจสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

3) การสำรวจตามแนวลำธาร (Stream Survey) เพื่อสำรวจปลาตามแหล่งน้ำในบริเวณป่าชุมชน

3.6 รวบรวมข้อมูลผลการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ

3.7 นำเสนอผลการศึกษาเพื่อการตรวจสอบข้อมูลและจัดทำแนวทางการจัดการป่าร่วมกับชุมชน

4. การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของพืช ด้วยการนำแบบบันทึกผลการสำรวจชนิดพันธุ์ไม้ใหญ่ ไม้หนุ่ม และกล้าไม้ มาตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์และจำนวนชนิดที่พบหาความหนาแน่นจำนวนต้นต่อไร่ และตามระดับชั้นความโต

4.2 ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ ด้วยการนำแบบบันทึกการสำรวจสัตว์ทั้ง 5 ประเภท มาตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์และจำนวนชนิดที่พบ

4.3 ข้อมูลแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยนำเสนอผลการศึกษความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชุมชนและคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อนำไปจัดเป็นแนวทางการบริหารจัดการป่าโดยมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

ผลการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ พบสัตว์ 107 ชนิด 19 อันดับ 51 วงศ์ ดังนี้

1) นก 75 ชนิด 11 อันดับ 3 วงศ์ 2) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 4 ชนิด 2 วงศ์ 2 อันดับ 3) สัตว์เลื้อยคลาน 5 ชนิด 1 อันดับ 3 วงศ์ 4) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 11 ชนิด 2 อันดับ 5 วงศ์ และ 5) ปลา 12 ชนิด 3 อันดับ 8 วงศ์ การสำรวจพรรณพืช พบพันธุ์ไม้อย่างน้อย 52 ชนิด 26 วงศ์ ซึ่งเป็นไม้ใหญ่ 49 ชนิด 25 วงศ์ ไม้หนุ่ม 7 ชนิด 6 วงศ์ กล้าไม้ 9 ชนิด 7 วงศ์ และได้รวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลเพื่อนำเสนอให้แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแนวทางในการจัดการป่าชุมชนดังนี้ 1) พัฒนาป่าชุมชนดังกล่าวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ 2)

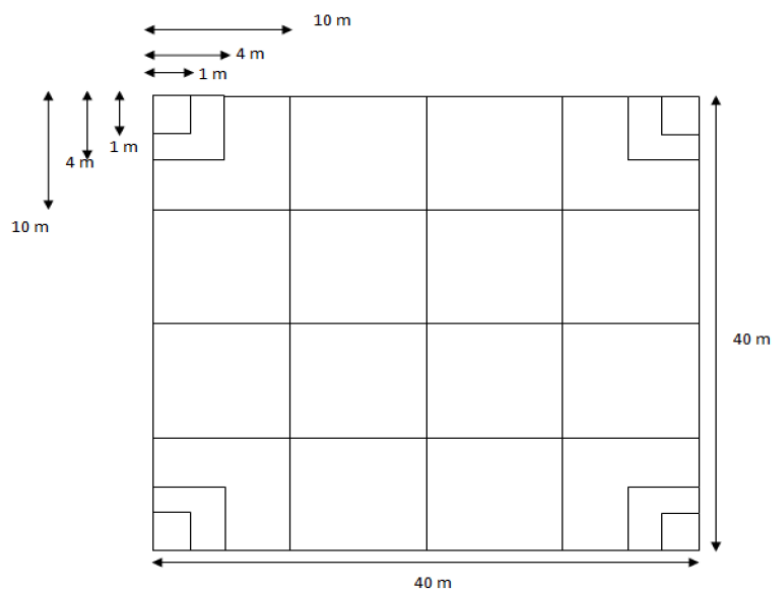
การสืบสานแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชน 3) การติดตามความเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในป่าชุมชน และ 4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน

กานต์นภัส ดวงกลาง (2561) ได้สรุปข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงและการกักเก็บคาร์บอนของสังคมพืชในแปลงตัวอย่างป่าฟื้นฟูระบบนิเวศป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของหมู่ไม้ในแปลงตัวอย่างป่าฟื้นฟูระบบนิเวศ ภายหลังจากดำเนินงานโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ (FPT49) 2) เพื่อศึกษาปริมาณการกักเก็บคาร์บอนเหนือพื้นดินของหมู่ไม้ ในแปลงตัวอย่างป่าฟื้นฟูระบบนิเวศ ภายหลังจากดำเนินงานโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ (FPT49) และ 3) เพื่อประยุกต์และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพในการกักเก็บคาร์บอน ในมวลชีวภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการกักเก็บคาร์บอนในแปลงตัวอย่างป่าฟื้นฟูระบบนิเวศป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการวางแผนตัวอย่างศึกษาและเก็บข้อมูลจากแปลงตัวอย่างถาวรขนาด 40 x 40 เมตร จำนวน 4 แปลงตัวอย่าง ในโครงการปลูกป่าฯ โดยเก็บข้อมูลในแปลงตัวอย่างดังกล่าวในปี พ.ศ. 2552 และ ปี พ.ศ. 2558 ดังนี้

1. แปลงขนาด 40 x 40 เมตร แบ่งเป็นแปลงย่อยขนาด 10 x 10 เมตร ออกเป็น 16 แปลง เพื่อเก็บข้อมูลไม้ใหญ่ ซึ่งมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเพียงอก (DBH) ตั้งแต่ 4.5 เซนติเมตรขึ้นไปทุกต้น หรือมีขนาดเส้นรอบวงต้นไม้ (GBH) ตั้งแต่ 15 เซนติเมตรขึ้นไป และบันทึกข้อมูลชนิดไม้ ความสูง และขนาดลำต้น ลงในแบบสำรวจแจกนับไม้

2. บริเวณมุมแปลงทั้งสี่ด้านในแปลงขนาด 40 x 40 เมตร แบ่งย่อยเป็นขนาด 4x4 เมตร จำนวน 4 แปลง สำหรับเก็บข้อมูลไม้รุ่น ที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอก (DBH) ต่ำกว่า 4.5 เซนติเมตรหรือที่มีเส้นรอบวง (GBH) ต่ำกว่า 15 เซนติเมตร แล้วบันทึกข้อมูลชนิดไม้และจำนวนต้นลงในแบบสำรวจแจกนับไม้

3. บริเวณมุมแปลงทั้งสี่ด้านในแปลงขนาด 40 x 40 เมตร แบ่งแปลงย่อยขนาด 1 x 1 เมตร จำนวน 4 แปลง เพื่อเก็บข้อมูลกล้าไม้ ที่มีความสูงน้อยกว่า 1.30 เมตร แล้วบันทึกข้อมูลชนิดไม้ และจำนวนต้นลงในแบบสำรวจแจกนับไม้

ภาพที่ 14 แปลงตัวอย่างถาวรที่ใช้ในการสำรวจทรัพยากรป่าไม้

ที่มา: กานต์นภัส ดวงกลาง (2561)

การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาลักษณะของหมูไม้ที่พื้นฟูภายหลังตามโครงการปลูกป่าถาวร เฉลิมพระเกียรติฯ ด้วยการข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจแจงนับไม้มาบันทึกลงในระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลสังคมพืช จากการหาค่าความหนาแน่นเฉลี่ย ความโตเฉลี่ย พื้นที่หน้าตัดรวม จากนั้นจึงข้อมูลที่ได้คำนวณหาค่าความหนาแน่นสัมพัทธ์ ความเด่นสัมพัทธ์ และความถี่สัมพัทธ์ เพื่อหาค่าดัชนีความสำคัญของพรรณพืช และค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และนำผลลัพธ์มาเปรียบเทียบกับระหว่างข้อมูลที่ปี พ.ศ. 2552 และปี พ.ศ. 2558

ผลการวิจัยพบว่า กล้าไม้ในแปลงตัวอย่างป่าฟื้นฟูระบบนิเวศป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนชนิดพันธุ์เพิ่มขึ้นและมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น และพบว่า หมูไม้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านความโต และความสูง จึงทำให้มีการเพิ่มมวลชีวภาพ และการกักเก็บคาร์บอนอย่างต่อเนื่อง โดยในระหว่าง พ.ศ. 2552-2558 มีมวลชีวภาพเฉลี่ย 4.640 ตัน/ไร่ คิดเป็นค่าเฉลี่ยรายปี เท่ากับ 0.773 ตัน/ปี/ไร่ และสามารถกักเก็บคาร์บอนเฉลี่ย 2.181 ตัน/ไร่ คิดเป็นค่าการกักเก็บคาร์บอนเฉลี่ยรายปี เท่ากับ 0.363 ตัน/ปี/ไร่

กริช ภัทรภาคิน และณัฐวัฒน์ ฐิตวัฒน์ (2561) ได้สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย เรื่อง “การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม โดยมี

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 2 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสมุทรปราการ 3 ราย 2) ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน 18 ราย 3) ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ 10 ราย 4) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 29 ราย และ 5) ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ 10 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับศึกษารวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชน 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ

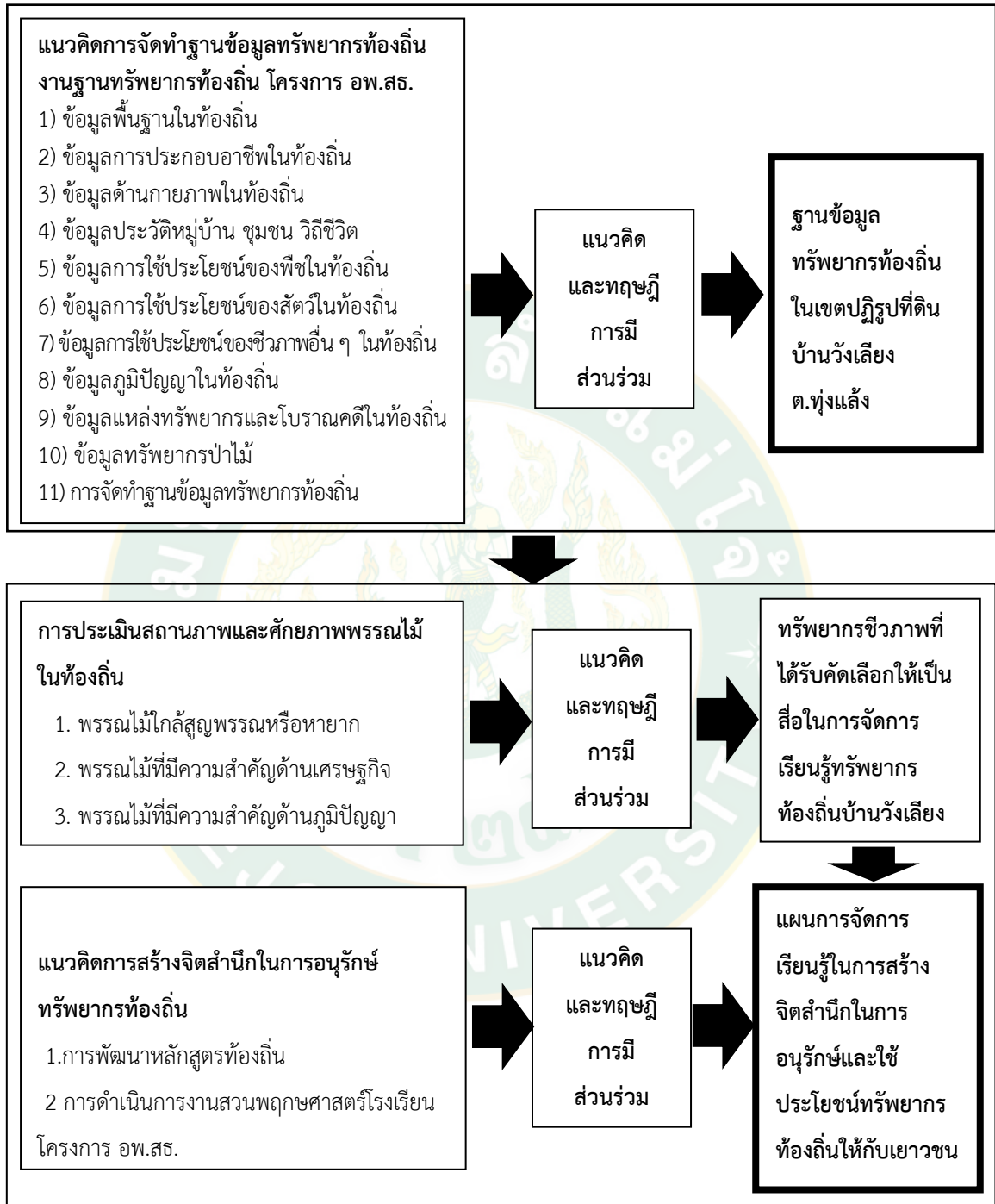
การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มี 41 ผลิตภัณฑ์/ผลงาน ของผู้ทรงภูมิปัญญา 29 ราย ใน 4 สาขา ได้แก่ 1) คหกรรม 2) ศิลปกรรม 3) สาธารณสุข และ 4) สาขาการเกษตรกรรม ภูมิปัญญาแต่ละผลิตภัณฑ์หรือผลงาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญา 2) กระบวนการเรียนรู้สิ่งสมประสพการณ์ 3) การถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญา และ 4) ลักษณะผลิตภัณฑ์หรือผลงาน และขั้นตอนการผลิตหรือการดำเนินการ

2. แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ แบ่งเป็น 5 ด้านหลัก คือ ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ และด้านงบประมาณสนับสนุนและการบริหารจัดการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 15 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ และเพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ บ้านวังเลียง ได้สดดำเนินการวิจัย ณ หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่ทั้งสิ้นจำนวน 4,188 ไร่ ตามพิกัด GPS ที่ Lat : 17.92807 Long : 99.68942

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและการสุ่มตัวอย่างในการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โดยแยกกลุ่มประชากรในการเก็บข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1

การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้กำหนดเป้าหมายไว้ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลเอกสาร เกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น

1.1 ผู้นำชุมชนบ้านวังเลียง จำนวน 5 คน

1.2 เจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง 2 คน

1.3 ครูโรงเรียนบ้านวังเลียง 1 คน

2. ผู้เข้าร่วมการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการ และการสนทนากลุ่มและทำแบบสอบถาม เพื่อระบุผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน เกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

2.1 นายก อบต.ทุ่งแล้ง และเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง 3 คน

2.2 ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง จำนวน 15 คน

2.3 ครูโรงเรียนบ้านวังเลียง 3 คน

2.4 ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.-มจ. 1 คน

2.5 ปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ 4 คน

3. ผู้ให้ข้อมูลและผู้สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรในท้องถิ่น

3.1 ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง 15 ราย

3.2 นายก อบต.ทุ่งแล้ง และเจ้าหน้าที่ 5 ราย

3.3 ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง 6 คน

3.4 นักเรียนโรงเรียนบ้านวังเลียง 42 คน

3.5 เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ จำนวน 4 ราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2

เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังนี้

1. ผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง

1.1 ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านบ้านวังเลียงจำนวน 15 คน

2. ผู้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

2.1 บุคลากรโรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 11 คน

2.2 นักเรียนแกนนำโครงการ อพ.สธ. โรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 5 คน

2.3 บุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ. จังหวัดแพร่

1 คน

2.4 เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียงตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โดยผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. เอกสาร หนังสือ บันทึก ภาพถ่าย แผนที่ สัญลักษณ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ในระบบออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและเป็นที่มาของข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น ของบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ตามรูปแบบของงานสำรวจและรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.

2. แบบสอบถาม เพื่อค้นหาผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับ ประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างร่วมกับแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบบันทึกข้อมูลตามแนวทางของงานสำรวจและรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. ในการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น และ ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ จากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบประเมินสถานภาพและศักยภาพเพื่อให้กลุ่มประชากรตัวอย่างบ้านวังเลียงพิจารณาคัดเลือกทรัพยากรพรรณไม้ ที่จะใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

2. แบบฟอร์มการจัดทำแผนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบและพืชศึกษาตามโครงการ อพ.สธ.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร เกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. การสนทนากลุ่มและการสอบถามเกี่ยวกับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น
3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่นจากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การจัดเวทีชุมชนร่วมกับการสอบถามเพื่อจัดลำดับความสำคัญ ของทรัพยากรท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์หรือพัฒนา เพื่อจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. การสนทนากลุ่ม เพื่อการออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตามหลักเกณฑ์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่เยาวชนของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น ของบ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ สูงสุด ต่ำสุด
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในการระบุผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ สูงสุด ต่ำสุด
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่นจากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ สูงสุด ต่ำสุด

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อจัดลำดับความสำคัญ ของทรัพยากรท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์หรือพัฒนา เพื่อจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ใช้วิธีสถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ สูงสุด ต่ำสุด

2. การวิเคราะห์แผนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตามหลักเกณฑ์โครงการ อพ.สธ. ด้านการจัดการเรียนรู้ของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ (การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้การรวบรวมพรรณไม้เข้ามาปลูก การศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ การรายงานผลการเรียนรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา) พิษศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และ 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ส่วนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

1.1 ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น

1.2 ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 3 ทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น

ตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ส่วนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”

ส่วนที่ 2 การจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา

2.1 การกำหนดพื้นที่ศึกษา

2.2 การคัดเลือกพืชศึกษา

2.3 การจัดทำแผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียนการสอน

2.4 การจัดทำแผนการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา

ส่วนที่ 3 การจัดทำร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สช.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดย ส.ป.ก.แพร่

ตอนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเอกสารอย่างมีส่วนร่วมกับ อบต.ทุ่งแล้ง และข้อมูลปฐมภูมิจากแหล่งทรัพยากร และผู้นำและประชาชนชุมชนบ้านวังเลียง อย่างมีส่วนร่วมกับเยาวชนบ้านวังเลียง โดยใช้แบบเก็บข้อมูลโครงการ อพ.สธ. งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น

การวางแผนการดำเนินการ

1. ผู้วิจัยศึกษาบทบาทและกรอบในการดำเนินงานโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ของ ส.ป.ก. จังหวัด ปิงปประมาณ พ.ศ.2565 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดฝึกอบรมให้แก่เยาวชนในโรงเรียน ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ตามกรอบที่ 3 กรอบการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร
2. ผู้วิจัยศึกษาและทำความเข้าใจแนวทางและรายละเอียดในการเก็บข้อมูลท้องถิ่น และข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ตามรูปแบบ 9 ใบงาน งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. แบบเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ จากคู่มือ ใบความรู้ เอกสารประกอบการฝึกอบรมต่าง ๆ และการเข้าร่วมการฝึกอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ที่ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. จัดขึ้น
3. ผู้วิจัยสรุปเครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูลทรัพยากร (แบบเก็บข้อมูล) ดังนี้
 - 3.1 แบบรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น (ใบงานที่ 1-9 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) ดังนี้
 - ใบงานที่ 1 การเก็บข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 2 การเก็บข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 3 การเก็บข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 4 การเก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิตชุมชน
 - ใบงานที่ 5 การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 6 การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์สัตว์ในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 7 การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น
 - ใบงานที่ 8 การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ใบงานที่ 9 การเก็บข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

3.2 แบบรวบรวมข้อมูล ส่วนที่ 2 ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วยแบบเก็บข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

แบบเก็บข้อมูลระบบนิเวศและโครงสร้างป่า

แบบสำรวจไม้ใหญ่ในแปลงเก็บข้อมูล

แบบสำรวจไม้หนุ่มและกล้าไม้

แบบสำรวจการใช้ประโยชน์ของพืชในแปลงเก็บข้อมูล

3.3 แบบสรุปข้อมูลทรัพยากร ส่วนที่ 3 ทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น (ทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากร งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) ประกอบด้วยทะเบียนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทะเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

ทะเบียนสัตว์ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

ทะเบียนภูมิปัญญาในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

ทะเบียนทรัพยากรโบราณคดีในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

4. ผู้วิจัยกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ตามกรอบการดำเนินงาน โครงการ อพ.สธ. ในพื้นที่บ้านวังเสิง ต.ทุ่งแล้ง อ.สอง จ.แพร่ โดยอ้างอิงจากแผนภาพความสัมพันธ์การดำเนินงาน ของ โครงการ อพ.สธ. ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 16 การดำเนินงาน อพ.สธ. กับหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำรินในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
ที่มา : โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560ก)

4.1 เยาวชน ได้แก่ เยาวชนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ซึ่งเป็นบุตรหลานของคนในพื้นที่ ต.ทุ่งแล้ง

4.2 โรงเรียน (งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน) ได้แก่ โรงเรียนบ้านวังเลียง ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ให้แก่เยาวชนในพื้นที่ ต.ทุ่งแล้ง โดยทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 และร่วมดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน กับ ส.ป.ก.แพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2563 (แต่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามโครงการ อพ.สธ. แต่อย่างใด)

4.3 ชุมชน ได้แก่ ผู้นำและปราชญ์ชุมชน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ผู้เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิด้านทรัพยากรท้องถิ่นของบ้านวังเลียง และยังเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียงอีกด้วย

4.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ อบต.ทุ่งแล้ง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทด้านการสนับสนุนการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นในพื้นที่ต.ทุ่งแล้ง ตามโครงการ อพ.สธ. ทั้งนี้ อบต.ทุ่งแล้ง ได้สมัครเป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น มาตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน 2557

4.5 หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริโครงการ อพ.สธ. ได้แก่ ส.ป.ก.แพร่ สังกัดสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ซึ่งได้เข้าร่วมสนองพระราชดำริ โครงการ อพ.สธ. มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 และเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ของ ส.ป.ก.แพร่ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2563

4.6 มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผู้มีบทบาทในการสนับสนุนและประสานงานการสนองพระราชดำริในโครงการ อพ.สธ. จังหวัดแพร่ โดยการจัดฝึกอบรมปฏิบัติการ รวมไปถึงการประชุมกลุ่ม ของสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ผู้วิจัยกำหนดประเภทของข้อมูลที่จะรวบรวม แหล่งข้อมูล และผู้รวบรวมข้อมูล โดยแบ่งตามแบบเก็บข้อมูล ได้ดังนี้

5.1 ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น (ใบงานที่ 1-3 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) กำหนดให้เป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยมี อบต.ทุ่งแล้ง หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระบบออนไลน์ที่เชื่อถือได้ เป็นแหล่งข้อมูลทุติยภูมิดังกล่าว และมีนักพัฒนาชุมชน อบต.ทุ่งแล้ง ผู้รับผิดชอบงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ร่วมกับ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ (ผู้วิจัย) เป็นผู้รวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลลงในแบบเก็บข้อมูล

5.2 ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี (ใบงานที่ 4-9 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) กำหนดให้เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีผู้นำและปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล และมีเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นของโครงการ อพ.สธ. เป็นผู้รวบรวมและบันทึกข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกต

5.3 ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ กำหนดให้เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีผู้นำหรือปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนในพื้นที่ โดยมีตัวแทนเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกับ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ (ผู้วิจัย) เป็นผู้รวบรวมและบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต

5.4 ทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น (ทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) กำหนดให้เป็นการสรุปข้อมูลทรัพยากรจาก ใบงานที่ 5-9 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. และ ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ โดยมีเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกับ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ (ผู้วิจัย) เป็นผู้สรุปและบันทึกข้อมูล

กระบวนการดำเนินการ

1. ชี้แจงแนวทางการบูรณาการของวิจัยนี้เข้ากับภารกิจในการดำเนินการโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ของ ส.ป.ก.แพร่ ให้แก่ ปฎิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ ผู้บังคับบัญชาของผู้วิจัย รับทราบ อนุมัติ และสนับสนุนการดำเนินการ

2. ติดต่อประสานงานอาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (อสปก.) ของบ้านวังเลียง ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ซึ่งได้แก่ นางสมพร ดวงจันทร์ เพื่อแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับผู้นำชุมชนของ ม.7 บ้านวังเลียง เพื่อแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคย ชี้แจงแนวทางการดำเนินการ ติดต่อขอข้อมูลแผนพัฒนาหมู่บ้าน ปี พ.ศ.2564 สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลทรัพยากรที่สำคัญและปราชญ์ชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลตามแบบเก็บข้อมูลที่ได้กำหนดไว้ และขอเชิญผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงมาเป็น อสปก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ของ ส.ป.ก.แพร่ เพื่อสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ของ ส.ป.ก.แพร่

3. ติดต่อประสานงานกับนักพัฒนาชุมชน ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ. งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และผู้บริหารของ อบต.ทุ่งแล้ง โดยจัดทำเป็นหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ร่วมบูรณาการการดำเนินงานโครงการ อพ.สธ. ระหว่าง อบต.ทุ่งแล้ง และ ส.ป.ก.แพร่ และเดินทางเข้าไปชี้แจงแนวทางการดำเนินการรวบรวมข้อมูลงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อย่างบูรณาการกับ ส.ป.ก.แพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยประสานให้นักพัฒนาชุมชนเป็นผู้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิของ

บ้านวังเลียง ตามรายละเอียดในใบงานที่ 1-3 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตามที่ อบต.ทุ่งแล้ง มีฐานข้อมูล และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่ยังมีไม่ครบถ้วนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ข้อมูลการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากสำนักงานเกษตรอ.ลอง และ ข้อมูลประชากรชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 จากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของที่ว่าการอำเภอลอง

1.1 ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่นและข้อมูลด้านกายภาพ ในท้องถิ่น (ใบงานที่ 1-3 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.)

ผลการดำเนินการ

ผลการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิของบ้านวังเลียง ตามรายละเอียดในใบงานที่ 1-3 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น สามารถสรุปข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่นของบ้านวังเลียง มีดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น

บ้านวังเลียง ตั้งอยู่ ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ บริเวณเส้นทางหลวงหมายเลข 4013 เส้นทางท้องถิ่น ถนนท่าเตือ-วังเบอะ มีพื้นที่ประมาณ 4,188 ไร่ และอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดิน ในท้องที่อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2533

ทิศเหนือ	ติดกับ แม่น้ำยม
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	ติดกับ ป่าแม่ยมฝั่งตะวันออก
ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านผาจับ ม.6 ต.ทุ่งแล้ง
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	ติดกับ บ้านทุ่งทอง ม.12 ต.ทุ่งแล้ง

ภาพที่ 17 แผนที่หมู่บ้านวังเลียง โดยสังเขป

ข้อมูลทางศาสนา

บ้านวังเลียง ไม่มีที่ตั้งของศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด และโบสถ์คริสต์ แต่อย่างไรก็ตาม จึงไม่มีผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้ ชาวบ้านวังเลียงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และประกอบพิธีทางศาสนาพุทธ ณ วัดวังเลียง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง และประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง ซึ่งตั้งอยู่กลาง ม.7 บ้านวังเลียง ติดกับศาลาหมู่บ้านวังเลียง

จำนวนประชากร

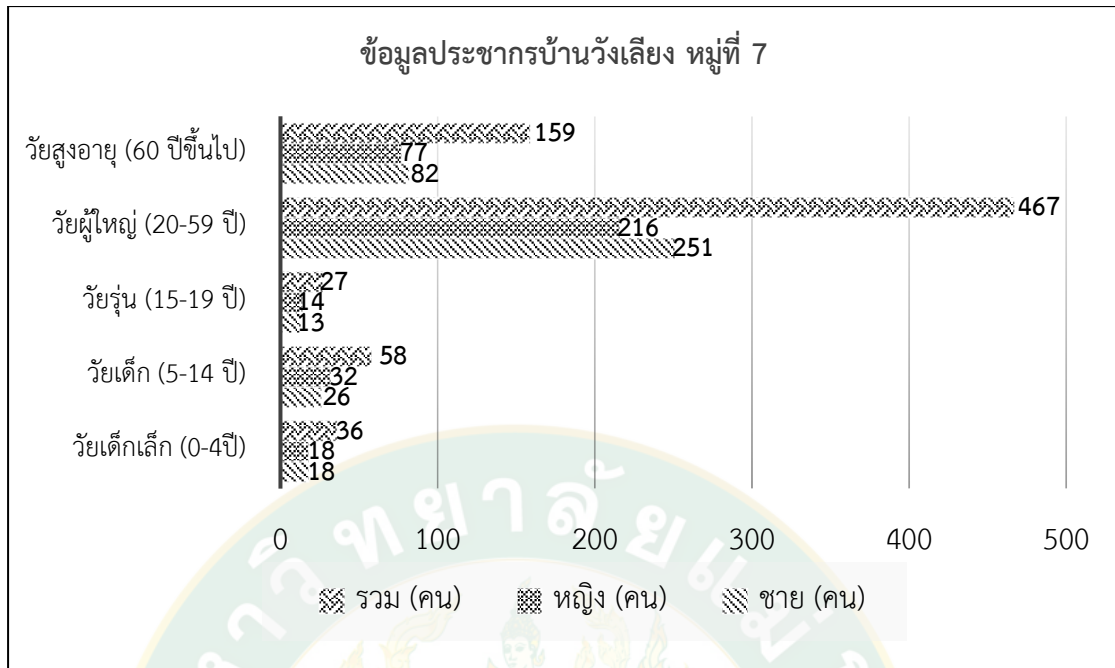
ข้อมูลทะเบียนราษฎรโดยที่ทำการปกครองอำเภอลองได้ให้ข้อมูลประชากรบ้านวังเลียง ม.7 ใน พ.ศ.2565 ไว้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า บ้านวังเลียง ม.7 มีจำนวน 206 ครัวเรือน จำนวนประชากร 747 คน ประกอบด้วย เพศชาย 390 คน และเพศหญิง 357 คน โดยแบ่งตามวัยและช่วงอายุ ได้ดังนี้ 1) วัยเด็กเล็ก (0-4 ปี) มีจำนวน 36 คน เพศชาย 18 คน เพศหญิง 18 คน 2) วัยเด็ก (5-14 ปี) มีจำนวน 58 คน เพศชาย 26 คน เพศหญิง 32 คน 3) วัยรุ่น (15-19 ปี) มีจำนวน 27 คน เพศชาย 13 คน เพศหญิง 14 คน 4) วัยผู้ใหญ่ (20-59 ปี) มีจำนวน 467 คน เพศชาย 251 คน เพศหญิง

216 คน และ 5) วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 159 คน เพศชาย 82 คน เพศหญิง 77 คน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนประชากร หมู่ที่ 7 บ้านวังเลียง

วัย	ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
วัยเด็กเล็ก	0-4	18	18	36	4.82
วัยเด็ก	5-14	26	32	58	7.76
วัยรุ่น	15-19	13	14	27	3.61
วัยผู้ใหญ่	20-59	251	216	467	62.52
วัยสูงอายุ	60 ขึ้นไป	82	77	159	21.29
รวมจำนวนประชากร (คน)		390	357	747	100.00

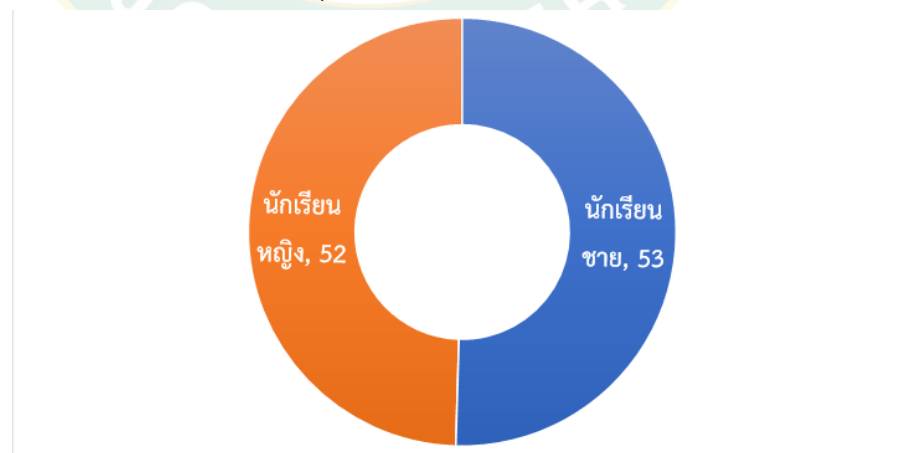
จากข้อมูลประชากรข้างต้น สรุปได้ว่า บ้านวังเลียง มีประชากรโดยรวม เพศชาย 390 คน ซึ่งมากกว่าเพศหญิงเป็นจำนวน 33 คน โดยช่วงวัยที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดได้แก่ วัยผู้ใหญ่ (20-59 ปี) คิดเป็นร้อยละ 62.52 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 21.29 ของประชากรทั้งหมด ซึ่ง 2 ช่วงวัยที่กล่าวมานี้ ถือเป็นวัยแรงงานหลัก ในภาคเกษตรกรรมของชุมชน และวัยที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ วัยรุ่น (15-19 ปี) คิดเป็นร้อยละ 3.61 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บ้านวังเลียงมีแนวโน้มเผชิญภาวะขาดแคลนทายาท เกษตรกร ที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในการเข้ารับการจัดที่ดินแทนที่ผู้ได้รับอนุญาตเข้าทำประโยชน์ ในเขตปฏิรูปที่ดินกรณีสละสิทธิ (โอนสิทธิ) หรือ กรณีถึงแก่ความตาย (มรดกสิทธิ) ตามระเบียบข้อกฎหมายของ ส.ป.ก. ในอนาคต

ภาพที่ 18 แผนภูมิแสดงจำนวนประชากร หมู่ 7 บ้านวังเลียง

ข้อมูลสถานศึกษาที่เปิดให้บริการ

โรงเรียนบ้านวังเลียงเป็นสถานศึกษาเพียงแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในบ้านวังเลียง ม.7 มีนายทีปกร อะทะเสน เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เปิดสอนเยาวชน 11 ชั้นเรียน ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2-3 ประถมศึกษา 1-6 และมัธยมศึกษาตอนต้น 1-3 เป็นเยาวชนชาย 53 คน เยาวชนหญิง 52 คน รวมทั้งสิ้น 105 คน และมีจำนวนบุคลากรโรงเรียนจำนวน 18 คน

ภาพที่ 19 แผนภูมิแสดงจำนวนเยาวชนชายและหญิง โรงเรียนบ้านวังเลียง

ข้อมูลการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ อบต.ทุ่งแล้ง ตั้งที่อยู่ ณ 150 หมู่ที่ 9 บ้านใหม่ปากจอก ถนนท่าเตื่อ - วังเบอะ โดยมีนายทอน ใจยะกุล ดำรงตำแหน่ง นายก อบต.ทุ่งแล้ง ซึ่งเป็นผู้มีภูมิลำเนา ณ บ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง และเป็นเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ม.7

ข้อมูลสถานพยาบาล

บ้านวังเลียง ม.7 ไม่มีโรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้าน ทั้งนี้ ชาวบ้านบ้านวังเลียงสามารถรับบริการด้านสุขภาพได้จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านผาจื๊ด จ.แพร่ ตั้งอยู่บ้านผาจื๊ด หมู่ที่ 6 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ซึ่งเป็นสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด ตั้งอยู่ห่างออกไป 1.5 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 3 นาทีโดยประมาณ

ข้อมูลสถานีตำรวจ

บ้านวังเลียง ม.7 ไม่มีที่ตั้งสถานีตำรวจตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้าน และต.ทุ่งแล้ง ทั้งนี้ ชาวบ้านบ้านวังเลียงอยู่ในเขตพื้นที่บริการของสถานีตำรวจภูธรลอง ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 7 ม.7 ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง จ.แพร่ ตั้งอยู่ห่างออกไปประมาณ 25 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 30 นาทีโดยประมาณ

ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

การประกอบอาชีพ

ข้อมูลของสำนักงานเกษตรอ.ลอง ที่สำรวจไว้ ณ พ.ศ.2565 ระบุข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านบ้านวังเลียง ม.7 ไว้ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ประกอบด้วย

- 1.1 พื้นที่ทำนา 733 ไร่ จาก 162 ครัวเรือน
- 1.2 พื้นที่ทำสวน 227 ไร่ จาก 44 ครัวเรือน พืชสวนที่มีความสำคัญ ได้แก่ ส้มเขียวหวาน 194 ไร่ มะนาว 23 ไร่ กล้วยน้ำว้า 5 ไร่ และ มะยงชิด 5 ไร่
- 1.3 พื้นที่ทำไร่ 460 ไร่ จากจำนวน 35 ครัวเรือน พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 432 ไร่ และ มันสำปะหลัง 25 ไร่
- 1.4 ปศุสัตว์ จำนวนสัตว์ในพื้นที่โดยรวม โค 15 ตัว และไม่มีสัตว์ชนิดอื่น ๆ เช่น กระบือ เป็ด ไก่ สุกร
- 1.5 ประมง บ้านวังเลียง ม.7 ไม่มีแหล่งน้ำสาธารณะเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเอกชน ท่าเทียบเรือ/สะพานปลา ผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยง รวมไปถึงผลผลิตสัตว์น้ำจับจากแหล่งน้ำสาธารณะ ทั้งนี้ ชาวบ้านบ้านวังเลียงใช้ทำน้ำแม่ น้ำยมนของวัดวังเลียง ซึ่งตั้งอยู่ ณ บ้านทุ่งทอง ม.12 ต.ทุ่งแล้ง เป็นเขตอภัยทานสำหรับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ

ด้านอุตสาหกรรม

บ้านวังเลียง ม.7 ไม่มีที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (มีโรงงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป หรือมีทรัพย์สินเกินกว่า 200 ล้านบาทขึ้นไป) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง (มีโรงงาน 50 – 200 คน) หรือมีทรัพย์สินตั้งแต่ 20 – 200 ล้านบาท) รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรือครัวเรือน (มีโรงงานไม่เกิน 50 คนหรือมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 20 ล้านบาท) แต่อย่างใด

ด้านการพาณิชย์

บ้านวังเลียง ม.7 ไม่มีที่ตั้งของธนาคาร บริษัท ศูนย์การค้า/ห้างสรรพสินค้า ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตลาดสด โรงฆ่าสัตว์ หรือ โรงสีข้าว แต่มีสถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง ร้านค้า 3 แห่ง ตลาดนัด (จำหน่ายทุกวันอังคาร) 1 แห่ง และจุดรวบรวมผลผลิตส้มเขียวหวาน 2 แห่ง

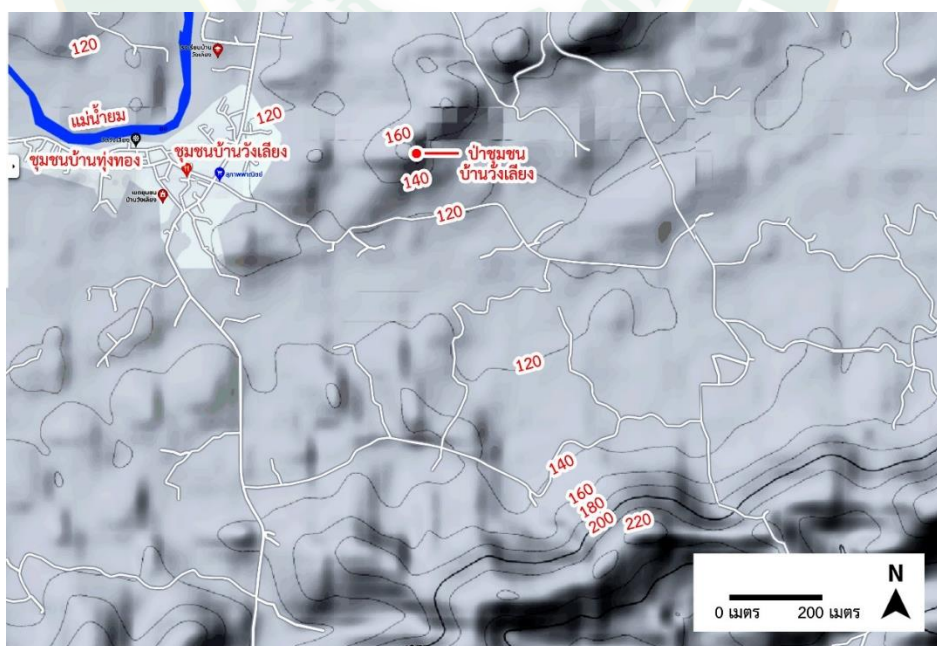
สถานบริการ

บ้านวังเลียง ม.7 มีร้านอาหาร จำนวน 5 แห่ง แต่ไม่มีโรงแรม โรงภาพยนตร์ และสถานีขนส่ง

ข้อมูลด้านกายภาพภายในท้องถิ่น

สภาพภูมิประเทศ

บ้านวังเลียง ม.7 มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบระหว่างแม่น้ำยมและป่าแม่ยม ฝั่งตะวันออก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 100-160 เมตร ทำให้มีสังคมพืชแบบป่าเบญจพรรณ

ภาพที่ 20 สภาพภูมิประเทศบ้านวังเลียง

ลักษณะดิน

จากข้อมูลจากกองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน ปี พ.ศ. 2565 สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของบ้านวังเลียง เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยเป็นกลุ่มชุดดินที่ 47 ซึ่งเป็นกลุ่มดินต้นถึงชั้นหินพื้น มีเศษหินปะปนอยู่ในเนื้อดินเป็นปริมาณมาก ปฏิกริยาดินเป็นกรดถึงเป็นกลาง มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดินอย่างรุนแรง บางพื้นที่มีเศษหินหรือหินพื้นผิวที่โผล่บริเวณหน้าดิน

แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ บ้านวังเลียง ม.7 มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่

1) ห้วยสงวน กว้าง 8 เมตร ยาว 5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล 2) ห้วยโป่ง กว้าง 8 เมตร ยาว 2 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล และ 3) แม่น้ำยม กว้างประมาณ 0.51 กิโลเมตร มีความยาวเฉพาะช่วงที่ไหลผ่านบ้านวังเลียง 1.5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล

แหล่งน้ำชลประทาน บ้านวังเลียง ม.7 มีฝาย 1 แห่ง ได้แก่ ฝายห้วยสงวน ขนาดความกว้าง 10 เมตร ความยาว 5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล แต่ไม่มีฝายชะลอความชุ่มชื้น

ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยต่อปี 1,000 – 1,200 มิลลิเมตร โดย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ มักเป็นช่วงน้ำแล้ง และในเดือนสิงหาคม มักเป็นช่วงน้ำหลาก

ทั้งนี้ ปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ไม่เพียงพอกับปริมาณความต้องการใช้น้ำของชาวบ้านบ้านวังเลียง ทั้งในด้านเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค

คุณภาพของน้ำ

น้ำที่มีในพื้นที่บ้านวังเลียง มีคุณภาพสะอาดไม่มีปัญหาการปนเปื้อน (อบต.ทุ่งแล้ง, 2565)

อุณหภูมิ

อุณหภูมิของบ้านวังเลียง ม.7 อ้างอิงตามข้อมูลอุณหภูมิบ้านทุ่งแล้ง ม.2 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จากสถานีอากาศลำปาง ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2565 มีอุณหภูมิในเวลาเช้า 7.00 น. 20 องศาเซลเซียส อุณหภูมิในเวลาเที่ยง 12.00 น. 29 องศาเซลเซียส อุณหภูมิในเวลาเย็น 17.00 น. 31 องศาเซลเซียส ณ พื้นที่เก็บโดยรวมต่อวัน และมีอุณหภูมิสูงสุดในเวลา 15.00 น. 32 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเวลา 6.00 น. 18 องศาเซลเซียส (Freemeteo, 2565)

ปริมาณแสง

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนพื้นที่ของบ้านวังเลียง ม.7 ที่มีเงาพาดผ่านต่อพื้นที่ทั้งหมด สามารถสรุปเบื้องต้นได้ว่า ในช่วงเวลาเช้าจะมีเงาของภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้พาดเข้ามายังพื้นที่เกษตรกรรมของบ้านวังเลียง ทำให้มีปริมาณแสงในพื้นที่ประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนในช่วงเวลาที่เย็นและเย็นบ้านวังเลียงจะได้รับแสงเต็มที่ร้อยละ 100

พิกัดทางภูมิศาสตร์

บ้านวังเลียง ม.7 มีพิกัดทางภูมิศาสตร์ คือ Lat 17.9281 Long 99.6895 โดยอ้างอิงจากบริเวณศาลเจ้าพ่อเผ่าหลวงและศาลากลางบ้านวังเลียง เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน

ภาพที่ 21 ตำแหน่งหมู่บ้านบ้านวังเลียง

1.2 ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี

การสำรวจและรวบรวมข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดีของบ้านวังเลียง โดยการมีส่วนร่วมระหว่าง ส.ป.ก.แพร่ อบต.ทุ่งแล้ง โรงเรียนบ้านวังเลียง ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.-มจ. และ เยาวชน นั้น มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถให้ข้อมูลหมู่บ้านเกี่ยวกับ ประวัติหมู่บ้าน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ทรัพยากร พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่นบ้านวังเลียง

การวางแผนดำเนินการ

1. กำหนดให้เยาวชนในพื้นที่ ซึ่งได้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง เป็นผู้สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบเก็บข้อมูล ใบบางที่ 4-9 จากผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกต

2. จัดการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการ “การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่” โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่ผู้มีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

2.2 เพื่อนำเสนอผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่นและข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น (ใบบางที่ 1-3) ให้แก่ที่ประชุมรับทราบและร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง

2.3 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ตามใบบางที่ 4-9 ร่วมกับ อบต.ทุ่งแล้ง ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง และโรงเรียนบ้านวังเลียง

กระบวนการดำเนินการ

1. ติดต่อบริษัทประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังเลียงและครูผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ. งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนบ้านวังเลียง เพื่อสำรวจความต้องการและชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรมสำรวจและรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างบูรณาการกับ อบต.ทุ่งแล้ง และชุมชนบ้านวังเลียง ซึ่งทางโรงเรียนมีความประสงค์ในการร่วมดำเนินการ จึงได้ทำหนังสือแจ้งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังเลียงเรื่องการเป็นโรงเรียนเป้าหมายในการดำเนินการโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2565

2. จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการ “การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่” โดยมีกระบวนการติดต่อประสานงานดังต่อไปนี้

- 2.1 เชิญปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่เป็นประธานเปิดการประชุม
- 2.2 ขอความอนุเคราะห์ อบต.ทุ่งแล้ง ในการใช้ห้องประชุม อบต.ทุ่งแล้ง เป็นสถานที่จัดประชุม และขอเชิญ นายก อบต.ทุ่งแล้ง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม
- 2.3 ขอความอนุเคราะห์รายชื่อผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง จาก อบต.ทุ่งแล้ง เพื่อส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุม
- 2.4 ทำหนังสือเชิญผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง เข้าร่วมการประชุม
- 2.5 ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิทยากรชี้แจงที่มาและความสำคัญในการดำเนินการโครงการ อพ.สธ. ในการประชุม
- 2.6 ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางในการดำเนินการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
- 2.7 ผู้วิจัยนำเสนอผลการรวบรวมข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น (ใบงานที่ 1-3 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.) ที่ได้รวบรวมข้อมูลไว้ร่วมกับ อบต.ทุ่งแล้ง
- 2.8 ผู้เข้าร่วมประชุมฯ ร่วมกันสนทนากลุ่มในการระบุแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถให้ข้อมูลหมู่บ้านเกี่ยวกับ ประวัติหมู่บ้าน วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ทรัพยากร พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่นบ้านวังเลียงโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 2.9 ผู้วิจัยสรุปผลการระบุแหล่งข้อมูลทรัพยากรและปราชญ์ชุมชนให้ที่ประชุมรับทราบ

ผลการดำเนินการ

จากการสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ในการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการ “การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่” ร่วมกับ อบต.ทุ่งแล้ง ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง และโรงเรียนบ้านวังเลียง สามารถสรุปแหล่งข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี ของบ้านวังเลียง ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปผลการสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรบ้านวังเสียง

หัวข้อการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น	ชื่อทรัพยากร	รายชื่อ ผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน	อายุ (ปี)	บทบาททางสังคม/อาชีพ	แหล่งข้อมูลทรัพยากร/สถานที่เก็บข้อมูล
1. ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน (ใบงานที่ 4)	ประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน เลียง	1.นางปั่น บุญสวัสดิ์ 2.นายถวิล เตชะ	90 77	ช่างพรพอเต๋ากลาง ช่างพอเต๋ากลาง	ศาลเจ้าพ่อเต๋ากลาง ม.7
2. ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืช ในท้องถิ่น (ใบงานที่ 5)	ยางพารา	1. นายถวิล เตชะ 2. นายสนั่น จันทร์เต็ม	77 76	ช่างพอเต๋ากลาง อาจารย์วัด	ป่าชุมชนบ้านวังเสียง-ทุ่งทอง (ตงตูปู) ม.12
	ส้มเขียวหวาน	1. นายสุพรรณ เครื่องแก้ว	58	สมาชิกแปลงใหญ่ยางพารา ต.ทุ่งแล้ง	สวนยางพารา นายสุพรรณ เครื่องแก้ว แปลง ส.ป.ก.ที่ 17 ไร่ 219 ม.12
	สมุนไพร	1. นางสาวหวาน	53	เลขานุการแปลงใหญ่ส้มเขียวหวาน/ประธาน ศกค.สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บ้านวังเสียง/อ.สาสมัคร ส.ป.ก./หมอดิน/อดีต สอ.บ.ต. ม.7	สวนส้มเขียวหวาน นางสาวหวาน ดงจันทร์ แปลง ส.ป.ก. ที่ 1 ไร่ 2355 ม.7
3. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ จากสัตว์ในท้องถิ่น (ใบงานที่ 6)	สมุนไพรร	1. นางสาวแก้ว ธรรมใจ 2. นายสิงห์คาร เครื่องเหมย	71 72	ปราชญ์ภูมิปัญญาการทำยาปี บ้านวังเสียง	1. บ้านนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ บ้านเลขที่ 106/1 ม.7 2. สวนสมุนไพร นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ แปลง ส.ป.ก. ที่ 15 ไร่ 77 ม.7
4. ข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก สัตว์น้ำในท้องถิ่น (ใบงานที่ 7)	พรรณไม้ในป่า เห็นนางฟ้า	1. นายสัตยาติ เครื่องแก้ว นางแสงวาลย์ อิมพิมพ์	58 50	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเสียง ม.7 ผู้ผลิตและจำหน่ายเห็นนางฟ้า	ป่าชุมชนบ้านวังเสียง (ม่อนป่าไร่) ม.7 บ้านนางแสงวาลย์ อิมพิมพ์ บ้านเลขที่ 65 ม.12

ตารางที่ 4 (ต่อ)

หัวข้อการสำรวจและรวบรวมทรัพย์สิน	ชื่อทรัพย์สิน	รายชื่อผู้รู้/พยาน	อายุ (ปี)	บทบาททางสังคม/อาชีพ	แหล่งข้อมูลทรัพย์สิน/สถานที่เก็บข้อมูล
5. ข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น (ใบงานที่ 8)	1. การทำสวนส้มเขียวหวาน	นางสมพร ดวงจันทร์	53	เลขานุการแปลงใหญ่ส้มเขียวหวาน/ประธาน คกก.สถาบันศึกษาขั้นพื้นฐาน รร.บ้านวังเสียง/อาสาสมัคร ส.ป.ก./หมอ ดิน/อดีต ส.อบต. ม.7	สวนส้มเขียวหวาน นางสมพร ดวงจันทร์ (แปลง ส.ป.ก. ที่ 1 ระยะเวลาที่ 2355 ม.7)
	2. การทำสวนยางพารา	นายสุพรรณ เครือแก้ว	58	สมาชิกแปลงใหญ่ยางพารา	สวนยางพารา นายสุพรรณ เครือแก้ว
	3. การทำยาปี	1. นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ 2. นายสิงห์สาร เครือหมอย	71 72	ต.ทุ่งแสง	แปลง ส.ป.ก. ที่ 17 ระยะเวลา 219 ม.12 บ้านนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ
	4. การสานแอบข้าว	1. นางนิตยา นานแป้น	59	ปราชญ์ภูมิปัญญาการทำยาปี	บ้านเลขที่ 106/1 ม.7
	5. พิธีแก้บนพ่อเฒ่า	1. นางปิ่น บุญสวัสดิ์ 2. นายถวิล เตชะ	90 77	ปราชญ์ภูมิปัญญาการจัดสถานที่ บ้านวังเสียง	บ้านนางนิตยา นานแป้น บ้านเลขที่ 4/2 ม.7
	6.1 ข้อมูลแหล่งทรัพยากรและแหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น (ใบงานที่ 9)			ร่างทรงพ่อเฒ่าหลวง	ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง ม.7
	6.2 ข้อมูลแหล่งโบราณคดี			ลำพื่อเฒ่าหลวง	
		1. ม่อนป่าไร่	58	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเสียง ม.7	ป่าชุมชนบ้านวังเสียง (ม่อนป่าไร่) ม.7
		2. แม่น้ำยม	56	เจ้าอาวาสวัดวังเสียง	ทำน้ำวัดวังเสียง ม.12
		2. แม่ย่ามัจฉาวารี	62	อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเสียง ม.7	
		(ตะเคียนทอง)	56	เจ้าอาวาสวัดวังเสียง	ศาลเจ้าแม่ย่ามัจฉาวารี ณ วัดวังเสียง
			62	อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเสียง ม.7	ม.12

จากตารางข้างต้น สามารถอธิบายรายละเอียดการกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรบ้านวังเลียงตามใบงานที่ 4-9 ได้ ดังนี้

แหล่งข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน (ใบงานที่ 4) ที่ประชุมได้เสนอให้ปราชญ์ชุมชนจำนวน 2 คน ผู้มีบทบาทเป็นผู้นำทางศาสนาและความเชื่อของบ้านวังเลียง เป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วย

1. นางปิ่น บุญสวัสดิ์ อายุ 90 ปี มีบทบาทเป็นช่างทรงพ้อเฒ่าหลวง บ้านวังเลียง
2. นายถวิล เตชะ อายุ 77 ปี มีบทบาทเป็นช่างพ้อเฒ่าหลวง บ้านวังเลียง

และเสนอให้ศาลเจ้าพ้อเฒ่าหลวง ม.7 บ้านวังเลียง เป็นแหล่งข้อมูลทรัพยากรหรือสถานที่เก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่น (ใบงานที่ 5) ที่ประชุมได้เสนอให้ปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชชนิดต่าง ๆ ตามสถานที่ดังนี้

1. เลียง ณ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู) ตั้งอยู่ในเขต ม.12 บ้านทุ่งทอง โดยมีปราชญ์ชุมชน 2 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 นายถวิล เตชะ อายุ 77 ปี มีบทบาทเป็นช่างพ้อเฒ่าหลวง บ้านวังเลียง
 - 1.2 นายสนั่น จันทร์เต็ม อายุ 76 ปี มีบทบาทเป็นอาจารย์วัด วัดวังเลียง
2. ยางพารา โดยมี นายสุพรรณ เครื่องแก้ว อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ สวนยางพารา แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 17 ไร่ 219 ม.12 บ้านทุ่งทอง
3. ส้มเขียวหวาน โดยมีนางสมพร ดวงจันทร์ อายุ 53 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ สวนส้มเขียวหวานแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 1 ไร่ 2355 ตั้งอยู่ ม.7 บ้านวังเลียง
4. สมุนไพร ซึ่งเป็นส่วนผสมใช้ในการทำยา ตามภูมิปัญญาชาวบ้านของ นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ อายุ 71 ปี ซึ่งสืบทอดภูมิปัญญาจากมารดาอีกทอดหนึ่ง โดยมีนายสิงห์คาร เครือเหมย อายุ 72 ปี ร่วมให้ข้อมูล ณ บ้านเลขที่ 106/1 ม.7 (บ้านนางจันทร์แก้ว) และ แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 15 ไร่ 77 ม.7 เป็นสถานที่เก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลการใช้ประโยชน์สัตว์ในท้องถิ่น (ใบงานที่ 6) ไม่มีการเสนอชนิดและแหล่งข้อมูลสัตว์ในชุมชน

แหล่งข้อมูลการใช้ประโยชน์จากชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น (ใบงานที่ 7) ที่ประชุมได้เสนอให้นางแสงวาลย์ อิมพิมพ์ อายุ 50 ปี ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้เพาะเห็ดนางฟ้าจำหน่ายในหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ บ้านเลขที่ 65 ม.12 บ้านทุ่งทอง เป็นสถานที่เก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น (ใบงานที่ 8) ที่ประชุมได้เสนอให้มีการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชนโดยแบ่งตามสาขาของภูมิปัญญาได้ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม มีจำนวน 2 ภูมิปัญญา ได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวาน โดยมีนางสมพร ดวงจันทร์ อายุ 53 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ สวนส้มเขียวหวาน แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 1 ราวาง 2355 ตั้งอยู่ ม.7 บ้านวังเลียง

1.2 ภูมิปัญญาการทำสวนยางพารา ของนายสุพรรณ เครื่องแก้ว อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ สวนยางพารา แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 17 ราวาง 219 ม.12 บ้านทุ่งทอง

2. สาขาการแพทย์แผนไทย ได้แก่

2.1 ภูมิปัญญาการทำยาปี โดยนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ อายุ 71 ปี และนายสิงห์คาร เครือเหมย อายุ 72 ปี ณ บ้านเลขที่ 106/1 ม.7 (บ้านนางจันทร์แก้ว) และ แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 15 ราวาง 77 ม.7 เป็นสถานที่เก็บข้อมูล

3. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่

3.1 ภูมิปัญญาการการสานแอบข้าว โดยนางนิตยา นาแป้น อายุ 59 ปี ณ บ้านเลขที่ 4/2 ม.7 บ้านวังเลียง

4. สาขาศาสนาและประเพณี

4.1 พิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง โดยมี นางปิ่น บุญสวัสดิ์ อายุ 90 ปี และนายถวิล เตชะ อายุ 72 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล ณ ศาลพ่อเฒ่าหลวง บ้านวังเลียง

ข้อมูลแหล่งทรัพยากรและแหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น (ใบงานที่ 9)

1. แหล่งข้อมูลทรัพยากร (ใบงานที่ 9) ที่ประชุมได้เสนอให้เก็บข้อมูลแหล่งทรัพยากร บ้านวังเลียงจาก 2 สถานที่สำคัญของชุมชนดังต่อไปนี้

1.1 ป่าชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า ม่อนป่าไร่ โดยมี นายสัญญาดี เครื่องแก้ว อายุ 58 ปี ผู้ใหญ่บ้านบ้านวังเลียง ม.7 คนปัจจุบันเป็นผู้ให้ข้อมูล

1.2 แม่น้ำยม ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่าน ม.7 บ้านวังเลียง และ ม.12 บ้านทุ่งทอง และมีพื้นที่ริมน้ำที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก บริเวณ ทำน้ำวัดวังเลียง ม.12 บ้านทุ่งทอง โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ดังนี้

1.2.1 พระภิกษุ โชติปัญญา อายุ 56 ปี เจ้าอาวาสวัดวังเลียง

1.2.2 นายสุนทร หอมนาน อายุ 62 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านวังเลียง ม.7

2. ข้อมูลแหล่งโบราณคดี ที่ประชุมได้เสนอให้ แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) เป็นแหล่งโบราณคดีของชุมชน เนื่องจากเป็นท่อนไม้ขนาดใหญ่ที่คาดว่ามีความยาวประมาณ 700 ปี ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ ณ ศาลเจ้าแม่ย่ามัจฉาวารี วัดวังเลียง ม.12 บ้านทุ่งทอง โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังนี้

2.1 พระภิกษุ โชติปัญญา อายุ 56 ปี เจ้าอาวาสวัดวังเลียง

2.2 นายสุนทร หอมนาน อายุ 62 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านวังเลียง ม.7

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี

การวางแผนดำเนินการ

1. ผู้วิจัยกำหนดให้การสำรวจและรวบรวมข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี ของบ้านวังเลียง เป็นกิจกรรมที่บูรณาการกับการฝึกอบรมตามโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการประเมินงบประมาณค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมแล้วสามารถสรุปได้ว่า ส.ป.ก.แพร่ สามารถจัดการฝึกอบรมให้แก่เยาวชนได้ไม่เกิน 50 คน ในเวลา 2 วัน
2. ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจแหล่งข้อมูลทรัพยากรบ้านวังเลียงเบื้องต้น ตามที่ผลการประชุมขั้นตอนที่ 1 ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำและปราชญ์ชุมชน และสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลเบื้องต้นที่ได้ มาออกแบบเส้นทางในการจัดกิจกรรมให้แก่เยาวชนในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลต่อไป
3. จัดทำแผนที่สรุปแหล่งข้อมูลตามใบงานที่ 4-9 เพื่อใช้ในการประสานงาน ระหว่าง อบต.ทุ่งแล้ง ผู้นำและปราชญ์ชุมชน โรงเรียนบ้านวังเลียง และเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 22 แผนที่แหล่งทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง

4. ร่างกำหนดการฝึกอบรม หลักสูตร การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จากการออกแบบเส้นทางในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อเสนอผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาปรับเปลี่ยนแก้ไขให้เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้วิจัยกำหนดให้ช่วงเวลา 8.30-10.00 น. ของวันที่ 1 ในการจัดกิจกรรม เป็นช่วงที่ผู้มีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ผู้นำและประชาชนชุมชน เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ เจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง ครูโรงเรียนบ้านวังเลียง และเยาวชน เข้าร่วมพิธีเปิดกิจกรรม โดยมีนายก อบต.ทุ่งแล้งเป็นประธานเปิดกิจกรรม จากนั้นจึงเป็นการชี้แจงและทำความเข้าใจวิธีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลของแต่ละกลุ่มตามเส้นทางต่าง ๆ

4.2 ผู้วิจัยกำหนดให้ช่วงเวลา 10.00-16.00 น. ของวันที่ 1 ในการจัดกิจกรรม เป็นช่วงเวลาในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากร ตามจุดเก็บข้อมูล 10 จุด ใน 4 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 (กลุ่มที่ 1)

จุดที่ 1 บ้านนางนิตยา นาแป้น (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 8 : ภูมิปัญญาการสานแอบข้าว

จุดที่ 2 บ้านนางแสงวาลย์ อิมพิมพ์ (ม.12 บ้านทุ่งทอง)

ใบงานที่ 7 : การใช้ประโยชน์เห็ดนางฟ้า

เส้นทางที่ 2 (กลุ่มที่ 2)

จุดที่ 3 สวนส้มเขียวหวาน ของนางสมพร ดวงจันทร์ (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์พืช

ใบงานที่ 8 : ภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวาน

จุดที่ 4 บ้านนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์พืช (มะรุม)

ใบงานที่ 8 : ภูมิปัญญาการทำยาปี

จุดที่ 5 สวนสมุนไพร นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์พืช (สมุนไพรต่าง ๆ ในการทำยาปี)

เส้นทางที่ 3 (กลุ่มที่ 3)

จุดที่ 6 ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์พืชในป่า

ใบงานที่ 9 : แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

จุดที่ 7 สวนยางพารา นายสุพรรณ เครื่องแก้ว (ม.12 บ้านทุ่งทอง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์ยางพารา

ใบงานที่ 8 : ภูมิปัญญาการทำสวนยางพารา

จุดที่ 8 ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู) (ม.12 บ้านทุ่งทอง)

ใบงานที่ 5 : การใช้ประโยชน์ดินเลียง

เส้นทางที่ 4 (กลุ่มที่ 4)

จุดที่ 9 ศาลเจ้าพ่อเฉม่าหลวง (ม.7 บ้านวังเลียง)

ใบงานที่ 4 : ประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิตชุมชน

ใบงานที่ 8 : ภูมิปัญญา พิธีแก้บนพ่อเฉม่าหลวง

จุดที่ 10 วัดวังเลียง (ม.12 บ้านทุ่งทอง)

ใบงานที่ 9 แหล่งโบราณคดี (แม่ย่ามัจฉาวารี)

ใบงานที่ 9 แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ (แม่น้ำยม)

4.3 ผู้วิจัยกำหนดให้ ส.ป.ก.แพร่ จัดเตรียมวัสดุฝึกอบรมในการเก็บข้อมูลตามงบประมาณโครงการฯ ได้แก่ กระดานฟลิปชาร์ต ใบงานที่ 4-9 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ปากกา และป้ายไว้นิลกิจกรรม และ แผ่นรองบันทึกข้อมูล ให้แก่เยาวชน

4.4 ผู้วิจัยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนอกเหนือจากที่ ส.ป.ก.แพร่ จะจัดเตรียม ซึ่งได้แก่ ไม้ค้ำยันในการเดินขึ้นทางลาดชัน ยากันยุง ยาตม ตลับเมตร และสายวัดความยาว ให้แก่เยาวชน

4.5 ผู้วิจัยกำหนดให้วันที่ 2 ของการดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม จัดขึ้นที่หอประชุมโรงเรียนบ้านวังเลียง โดยให้เยาวชนแต่ละกลุ่มสรุปและรวบรวมข้อมูลลงในใบงานให้เรียบร้อย เรื่องละ 1 ชุด ภายในช่วงเวลาครึ่งวันเช้า และนำเสนอผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในช่วงบ่าย โดยมีผู้นำและปราชญ์ชุมชนร่วมรับฟังการนำเสนอและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4.6 ส.ป.ก.แพร่ จัดทำเกียรติบัตรให้แก่ อบต.ทุ่งแล้ง โรงเรียนบ้านวังเลียง ผู้นำและปราชญ์ชุมชน เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเป็นหลักฐานแสดงว่าได้มีส่วนร่วมในการสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น

กระบวนการดำเนินการ

1. การติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบ้านวังเลียง

1) จัดประชุมวางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกับครูโรงเรียนบ้านวังเลียง เพื่อกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมดังนี้

1.1) ชี้แจงกำหนดการจัดกิจกรรม และตำแหน่งสถานที่ต่าง ๆ ในการเดินทางไปเก็บข้อมูลทรัพยากร 10 จุด ของเยาวชน ตามแผนที่แหล่งทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียงที่ได้จัดเตรียมไว้

1.2) ชี้แจงรายละเอียดข้อมูลที่จะเก็บ ตามใบงานที่ 4-9 พร้อม อธิบายเครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล ซึ่งต้องมีการปูพื้นฐานให้แก่เยาวชนผู้เก็บข้อมูลก่อนลงภาคสนาม ดังต่อไปนี้

ใบงานที่ 4 เรื่อง การเก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชีวิตชุมชน ให้เยาวชน สัมภาษณ์ข้อมูลตามใบงาน จากปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน เป็นข้อมูลรายบุคคล แล้วนำข้อมูลของทั้ง 2 คน มาประมวลผลเป็นข้อมูลภาพรวมของหมู่บ้าน

ใบงานที่ 5 เรื่อง การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น

-การบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งพรรณไม้ โดยใช้ Handy GPS ซึ่งเป็น Application ในโทรศัพท์มือถือ

-การวัดเส้นรอบวงลำต้น โดยใช้สายวัดที่ความสูงจากพื้น 1.3 เมตร

-การประมาณการความสูงพรรณไม้โดยใช้หลักสามเหลี่ยมด้านเท่า ตามรายวิชา คณิตศาสตร์

-การคำนวณมาตราส่วนในการวาดภาพประกอบ ตามรายวิชาคณิตศาสตร์

-นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องตามใบความรู้ ใบงานที่ 5 เช่น ลักษณะวิสัยของพืช รูปแบบ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น สถานภาพของพืช

ใบงานที่ 7 เรื่อง การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น

-การให้ความรู้ตามนิยามศัพท์ ในใบความรู้ใบงานที่ 7 ซึ่งชีวภาพอื่น ๆ สิ่งมีชีวิตที่ นอกเหนือจากพืชและสัตว์ เช่น เห็ด รา สาหร่าย ไลเคน

ใบงานที่ 8 เรื่อง การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น

-การให้ความรู้ตามนิยามศัพท์ ในใบความรู้ใบงานที่ 8 และการจำแนกภูมิปัญญา ท้องถิ่น 10 สาขา

ใบงานที่ 9 เรื่อง การเก็บข้อมูลแหล่งทรัพยากรและแหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น

-การให้ความรู้นิยามศัพท์ ตามใบความรู้ใบงานที่ 9 เกี่ยวกับ การจำแนกประเภท แหล่งทรัพยากร แหล่งโบราณคดี ซึ่งต้องมีอายุเก่าแก่มากกว่า 100 ปี ขึ้นไป เป็นต้น

1.3) กำหนดระดับชั้นและจำนวนเยาวชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งทางโรงเรียนมีความเห็นว่าควรให้เยาวชนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีจำนวน 42 คน เป็นผู้รวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นระดับชั้นเรียนที่มีทักษะและความรู้พื้นฐานการใช้เครื่องมือต่าง ๆ และการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนตามใบงานที่จะมอบหมาย และควรให้แต่ละกลุ่มมีการคละชั้นเรียน ทุกชั้นเรียน เพื่อให้เยาวชนที่มีระดับชั้นสูงกว่า ได้ช่วยเหลือดูแลในการเก็บข้อมูลของเยาวชนรุ่นน้องในกลุ่ม

1.4) ทางโรงเรียนบ้านวังเลียง เสนอให้มีครูพี่เลี้ยงดูแลช่วยเหลือเยาวชนในการดำเนินกิจกรรม โดยให้กลุ่มที่ 1 เป็นครูประจำชั้น ป.6 จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 เป็นครูประจำชั้น ม.1 จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 เป็นครูประจำชั้น ม.2 จำนวน 1 คน และกลุ่มที่ 4 เป็นครูประจำชั้น ม.4 จำนวน 1 คน รวมมีครูพี่เลี้ยงในกิจกรรม จำนวน 4 ราย

1.5) ส.ป.ก.แพร่ สอบถามความสามารถในการสนับสนุนรถยนต์ราชการของโรงเรียนบ้านวังเลียง เพื่อนำเยาวชนไปเก็บข้อมูลตามเส้นทางที่กำหนดไว้ โดยทางโรงเรียนสามารถสนับสนุนรถโรงเรียนได้ จำนวน 1 คัน โดยจะดูแลรับผิดชอบการเดินทางของเยาวชนกลุ่มที่ 4 ที่จะนำเยาวชนไปสำรวจและรวบรวมข้อมูล ตามเส้นทางที่ 4

1.6) ทางโรงเรียนบ้านวังเลียง เสนอจัดตั้งช่องทางในการติดต่อประสานงานและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ อพ.สธ. ของโรงเรียนบ้านวังเลียง ทาง Application line โดยเชิญเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ครูผู้เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ เข้าร่วมกลุ่มดังกล่าว

1.7) ทางโรงเรียนบ้านวังเลียง เสนอให้มีการจัดคาบเรียนพิเศษ ก่อนวันทำกิจกรรม เพื่อให้ ส.ป.ก.แพร่ ร่วมกับทางครูโรงเรียนบ้านวังเลียง ได้นัดแนะแนวทางการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ ให้แก่เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 42 ราย

2. การติดต่อประสานงานกับ อบต.ทุ่งแล้ง

2.1 จัดประชุมกลุ่มย่อยระหว่างเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง ผู้รับผิดชอบโครงการ อพ.สธ. จำนวน 2 คน ซึ่งประกอบด้วย นักพัฒนาชุมชน และผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน เพื่อชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรม ตามร่างกำหนดการที่ได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอของโรงเรียนบ้านวังเลียง

2.2 สำรวจจำนวนเจ้าหน้าที่ของ อบต.ทุ่งแล้ง ว่าสามารถเข้าร่วมอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้แก่เยาวชนได้จำนวนเท่าใด ซึ่งทาง อบต.ทุ่งแล้ง สามารถสนับสนุนเจ้าหน้าที่ได้จำนวน 3 คน โดยอีก 1 คน จะทำหน้าที่ใช้รถยนต์ราชการของ อบต.ทุ่งแล้ง ในการรับส่งเยาวชนจำนวน 1 กลุ่มไปยังสถานที่เก็บข้อมูล และทาง อบต.ทุ่งแล้ง จะช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการเก็บข้อมูลและการเดินทางให้แก่เยาวชนกลุ่มดังกล่าว รวมไปถึงการร่วมสนับสนุนอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลให้แก่เยาวชน ซึ่งได้แก่ ตลับเมตร และสายวัด

2.3 หารือเรื่องการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ผู้นำและปราชญ์ชุมชนในการให้ข้อมูลแก่เยาวชนตามใบงานต่าง ๆ โดย ทาง อบต.ทุ่งแล้ง เสนอให้การจัดประชุมดังกล่าวเป็นการบูรณาการเข้ากับการงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. ของ อบต.ทุ่งแล้ง ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้นำและปราชญ์ชุมชน รวมไปถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ที่มีความปลอดภัยต่อเยาวชน ในการเข้าไปเก็บข้อมูลในป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง ซึ่งเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ที่รกทึบ

3. การติดต่อประสานงานกับผู้นำและปราชญ์ชุมชน

3.1 ในการจัดกิจกรรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. ของ อบต.ทุ่งแล้ง ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ส.ป.ก.แพร่ ได้ชี้แจงให้กับผู้นำและปราชญ์ชุมชนทราบถึงกำหนดการรายละเอียดหัวข้อการเก็บข้อมูลตามใบงานแต่ละใบงาน ที่ผู้นำและปราชญ์ชุมชนจะต้องเตรียมข้อมูลไว้เพื่อตอบการสัมภาษณ์เยาวชน ทั้งนี้ ยังได้สอบถามความสามารถในการสนับสนุนรถยนต์ ที่จะใช้ในการนำ

เยาวชนเดินทางไปยังแต่ละสถานที่ที่จะเก็บข้อมูล ในอีก 2 เส้นทางที่ยังขาดพาหนะ โดยมีผู้นำและ
 ประชาชนชุมชน 2 คน อาสาสมัครกระบะส่วนตัวไปยังเส้นทางที่ตนจะเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

นายสัญชาติ เครื่องแก้ว ผู้ใหญ่บ้านบ้านวังเลียง ม.7 สนับสนุนรถกระบะส่วนตัวในการ
 นำเยาวชนกลุ่มที่ 3 เดินทางไปสำรวจและรวบรวมข้อมูลในเส้นทางที่ 3 ซึ่งตนเป็นผู้ให้ข้อมูล
 ณ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่)

นางสมพร ดวงจันทร์ ประชาชนภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวาน สนับสนุนรถกระบะ
 ส่วนตัวในการนำเยาวชนกลุ่มที่ 2 เดินทางไปสำรวจและรวบรวมข้อมูลในเส้นทางที่ 2 ซึ่งตนเป็นผู้ให้
 ข้อมูล ณ สวนส้มเขียวหวาน

3.2 ผู้นำชุมชนร่วมกับทีมงานพ่อเฒ่าหลวง พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง และ
 เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ ร่วมกันลงพื้นที่สำรวจ และเตรียมพื้นที่ทางเดินเก็บข้อมูล ในป่าชุมชนบ้านวังเลียง-
 ทุ่งทอง (ตงตูปู่ ณ ม.12) เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำกิจกรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจพบซากรังผึ้ง
 หลวงบริเวณโคนต้นเลียง จึงสอบถามเรื่องการใช้ประโยชน์จากประชุชุมชน และได้เสนอให้มีการเก็บ
 ข้อมูลเรื่องการใช้ประโยชน์สัตว์ในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 6 เพิ่มเติมให้แก่เยาวชนกลุ่มที่ 3

ผลการดำเนินการ

ข้อมูลประวัติหมู่บ้านและวิถีชีวิตบ้านวังเลียง

จากการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลประวัติหมู่บ้านของเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง โดย
 การสัมภาษณ์ประชาชนชุมชนบ้านวังเลียง จำนวน 2 คน ได้แก่ นางปิ่น บุญสวัสดิ์ เกษตรกรในเขต
 ปฎิรูปที่ดิน อายุ 90 ปี และ นายถวิล เตชะ เกษตรกรในเขตปฎิรูปที่ดิน อายุ 77 ปี และนำข้อมูลที่ได้
 จากการสัมภาษณ์บุคคลมาสรุปรวมเป็นข้อมูลภาพรวมเป็นประวัติของหมู่บ้าน มีผลการรวบรวม
 ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากนางปิ่น บุญสวัสดิ์

ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชาวบ้านบ้านวังเลียงคือกลุ่มคนที่ย้ายมาจาก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์
 แต่เดิมหมู่บ้านตั้งอยู่อีกฝั่งของแม่น้ำยม แต่ได้ย้ายมาตั้งอยู่ในบริเวณ ณ ปัจจุบัน เนื่องจากการขยาย
 ที่ดินทำกิน โดยมี นายหลักพรหม จันทร์สา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “วังเลียง”
 มาจาก มีแม่น้ำยมไหลผ่านซึ่งเป็นบริเวณที่มีน้ำไหลลึกที่เรียกว่า “วัง” และมีต้น “เลียง” ขนาดใหญ่

ข้อมูลวิถีชีวิต

วิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่ การทำสวน เช่น ถางหญ้า และทำงานบ้านเล็กน้อยตามที่มีกำลัง

วิถีชีวิตรอบสัปดาห์ ได้แก่ การใส่บาตรและฟังธรรมะทุกวันพระ

วิถีชีวิตรอบเดือน ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง

วิถีชีวิตรอบปี จะร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ ทุกวันที่ 1 มกราคม และร่วมกิจกรรม ประเพณีวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่เมือง ในวันที่ 13 เมษายน รวมไปถึง ทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง โดยตนจะเป็นร่างทรงพ่อเฒ่าหลวง รับของไหว้ ให้พร เสี่ยงทาย สะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน และเปิดให้ คนในชุมชนร่วมกันรดน้ำดำหัวพ่อเฒ่าหลวง ในทุก ๆ วันที่ 17 เมษายน ของทุกปี เพื่อให้บ้านวังเลียง อยู่เย็นเป็นสุข (ปิ่น บุญสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

2. ข้อมูลจากนายถวิล เตชะ

ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน

ชาวบ้านบ้านวังเลียงอพยพมาจาก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ โดยการนำของแม่สุข จันทร์สา สาเหตุ การอพยพเนื่องจากไม่สามารถทนชำระภาษีของรัฐที่สูงมากได้ จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกบริเวณ ป่าทึบทางทิศตะวันตกของแม่น้ำยม แม่น้ำยมบริเวณนั้นมีน้ำลึก ซึ่งเรียกว่า “วัง” และมีต้นเลียงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านวังเลียง” ต่อมาภายหลัง ชาวบ้านต้องการมีที่ดินทำกิน มากขึ้น จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณอีกฝั่งของแม่น้ำยม ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกดังปัจจุบัน และได้ ขอจัดตั้งหมู่บ้านต่อนายอำเภอคลอง ใน พ.ศ.2445 โดยมี นายหลักพรหม จันทร์สา เป็นผู้ใหญ่บ้าน คนแรก และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านวังเลียง” ดังในปัจจุบัน

ข้อมูลวิถีชีวิต

วิถีชีวิตรอบวัน กิจวัตรของตน จะตื่นเข้ามารดน้ำทำสวนแปลงผักสวนครัว ส่วนช่วงเย็นจะ ทำอาหารสำหรับรับประทานพร้อมกับลูกชายที่กลับมาจากทำสวนส้มและสวนมะนาว

วิถีชีวิตรอบสัปดาห์ ตนจะรับทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวงให้กับคนที่มาติดต่อ ณ ศาลเจ้า พ่อเฒ่าหลวง

วิถีชีวิตรอบเดือน ตนจะเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง ในช่วง สัปดาห์แรกของเดือน

วิถีชีวิตรอบปี

เข้าร่วมพิธีบวงสรวงแม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) ในวันที่ 14 เมษายนของทุกปี เพื่อ เสริมบารมีให้แก่แม่ย่ามัจฉาวารี จัดขึ้นในวัดวังเลียง ชาวบ้านจะนำผลไม้ต่าง ๆ มาเป็นเครื่องไหว้ (ไม่ ใช้เนื้อสัตว์ในการไหว้)

ทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ตรงกับวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี (หากตรงกับวันพระ หรือ วันพุธ จะต้องเลื่อนพิธีเป็นวันถัดไป) เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนในชุมชนบ้านวังเลียง โดยจะให้ ผู้ชายเชือดหมูเพื่อนำมาเป็นของไหว้ ร่วมกับ หมากพลู สวยดอก ฐูป เทียน พวงมาลัย สุราขาว และขันใส่เงิน โดยมี นายเมา ตาจา และนายถวิล เตชะ เป็นล่ามพ่อเฒ่าหลวง ทำหน้าที่ถวาย เครื่องไหว้ และให้นายพุทธ ดวงจันทร์ ทำหน้าที่ขับร้องเพลงขอ เพื่ออันเชิญพ่อเฒ่าหลวงมาประทับ ยิงร่างทรง นางปิ่น บุญสวัสดิ์ เมื่อพ่อเฒ่าหลวงมาเข้าทรงนางปิ่นแล้ว ผู้นำชุมชนจะสอบถามความ

เป็นไปและขอพรให้คนในชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บและไม่มีอุปสรรคในการทำเกษตร จากนั้นจึงให้ชาวบ้านร่วมกันรดน้ำดำหัวพ่อเฒ่าหลวง และนำสะตวง 8 ชุดมาทำบูชาแล้วให้ผู้ชายช่วยกันนำสะตวงไปวางในแต่ละทิศในชุมชน และให้ชาวบ้านนำฝ้ายที่เตรียมมาเอง มาให้ช่างทรงผูกข้อมื่อให้เพื่อความเป็นสิริมงคล แล้วจึงทำพิธีเชิญพ่อเฒ่าหลวงออกจากร่างทรงจึงจบพิธี

ร่วมพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน จัดขึ้นในวันที่ 17 เมษายน หลังพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง (แต่หากตรงกับวันเสียดของทางล้านนา ต้องเลื่อนพิธีเป็นวันถัดไป) เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล และเพื่อเสริมดวงชะตาให้คนในชุมชนมีอายุยืน อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยจะมีการโยงฝ้ายมงคลจากวัดวังเลียงออกตามทิศต่าง ๆ ที่เป็นเส้นทางหลักของชุมชนและเชื่อมเข้าสู่ทุกหลังคาเรือน

ร่วมประเพณีวันเข้าพรรษา จะเข้าวัดทำบุญที่วัดวังเลียง ตลอด 3 เดือน ช่วงเข้าพรรษา (เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม)

ร่วมประเพณีทอดกฐิน จะมีการทอดกฐิน ณ วัดวังเลียงในช่วงเดือน ตุลาคมถึง พฤศจิกายน

ทำนาปี โดยเริ่มทำนาหว่านในเดือนกรกฎาคม และเกี่ยวข้าวในช่วงปลายเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคมของทุกปี

การทำสัมชิวหวาน ในแต่ละปี จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตสัมชิวหวาน ได้ 3 รุ่น รุ่นที่ 1 ช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม รุ่นที่ 2 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน และ รุ่นที่ 3 ช่วงเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม (ถวิล เตชะ, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

สรุปข้อมูลประวัติหมู่บ้านบ้านวังเลียง

แต่เดิมนั้น บ้านวังเลียงเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่บริมน้ำยมฝั่งตะวันตก เป็นบริเวณที่มีน้ำลึก ซึ่งเรียกกันว่า “วัง” และมีต้น “เลียง” ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ ภายหลังได้ชาวบ้านจาก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ นำโดย แม่สุข จันทร์สา อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ พื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถทนต่อการชำระภาษีของรัฐที่มีอัตราสูงได้ ต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำยมตั้งในปัจจุบัน เนื่องจากมีพื้นที่ให้ชาวบ้านทำกิน โดยมีนายหลักพรหม จันทร์สา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในปี พ.ศ.2445 ต่อมาภายหลังผู้ใหญ่บ้านได้เสนอจัดตั้งหมู่บ้านต่อนายอ.ลอง และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านวังเลียง” ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ตั้งในปัจจุบัน

สรุปข้อมูลวิถีชีวิตของหมู่บ้านบ้านวังเลียง

วิถีชีวิตรอบวัน ผู้สูงอายุจะอยู่บ้านทำกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังมาก เช่น การถางหญ้า การดูแลพืชผักสวนครัว เป็นต้น และรับประทานอาหารมื้อค่ำร่วมกับคนในครอบครัวหลังจากไปทำสวนในช่วงกลางวัน

วิถีชีวิตรอบสัปดาห์ จะมีการทำบุญใส่บาตรและฟังธรรมะ ในทุก ๆ วันพระ และหากชาวบ้านวังเลียงต้องการบิณฑบาตเพื่อให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ สามารถมาบิณฑบาตกับพ่อเฒ่าหลวง ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง หากสมหวังดังที่ได้บิณฑบาตไว้แล้ว จะติดต่อลำมพ่อเฒ่าหลวงมาทำพิธีแก้บน ซึ่งทำพิธีได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นวันพุธ วันพระ และช่วงเข้าพรรษา

วิถีชีวิตรอบเดือน ชาวบ้านวังเลียงจะเข้าร่วมการประชุมประจำเดือนของชุมชน ณ ศาลาอเนกประสงค์ ม.7 บ้านวังเลียง ในช่วงสัปดาห์แรกของเดือน ทุก ๆ เดือน ตลอดทั้งปี

วิถีชีวิตรอบปี (กิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม)

1) วันขึ้นปีใหม่ ทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี
 2) วันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่เมือง ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี
 3) พิธีบวงสรวงแม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) ตรงกับวันที่ 14 เมษายนของทุกปี เพื่อเสริมบารมีให้แก่แม่ย่ามัจฉาวารี จัดขึ้นในวัดวังเลียง โดยมีเจ้าอาวาสวัดวังเลียง และพระรูปอื่น ๆ ที่ชาวบ้านนิมนต์มาร่วมทำพิธีบวงสรวง โดยมีนำเครื่องไหว้เป็นผลไม้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านนำมาถวาย (ไม่ใช่เนื้อสัตว์ในการไหว้) ใช้เป็นเครื่องไหว้ในพิธี

4) ประเพณีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง จัดขึ้นในวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี หากตรงกับวันพระ หรือวันพุธ จะต้องเลื่อนพิธีเป็นวันถัดไป) ทำพิธี ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนในชุมชนบ้านวังเลียง ผู้มีบทบาทสำคัญในพิธีได้แก่ “ทีมงานพ่อเฒ่าหลวง” ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชน จำนวน 4 คน ประกอบด้วย 1) นายเมฆา ตาจา ทำหน้าที่เป็นล่ามพ่อเฒ่าหลวง คนที่ 1 2) นายถวิล เตชะ ทำหน้าที่เป็นล่ามพ่อเฒ่าหลวง คนที่ 2 3) นายพุทธ ดวงจันทร์ ทำหน้าที่เป็นผู้ขับร้องเพลงขอ 4) นางปิ่น บุญสวัสดิ์ ทำหน้าที่เป็นร่างทรงพ่อเฒ่าหลวง ของไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ ของหมูที่ผู้ชายช่วยกันเชือด พริกพลู สวยดอก กล้วยเทียน พวงมาลัย สุราขาว และขันใส่เงิน รวมไปถึงสังฆฆตวง 8 ชุด น้ำแช่ส้มป่อย และฝ้ายมัดมือ ที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน การรดน้ำดำหัวและขอพรพ่อเฒ่าหลวง

5) พิธีสืบชะตาหมู่บ้าน จัดขึ้นในวันที่ 17 เมษายน หลังพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง (แต่หากตรงกับวันเสียของทางล้านนา ต้องเลื่อนพิธีเป็นวันถัดไป) โดยมีพิธีทางสงฆ์มาเกี่ยวข้อง (ต่างจากพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวงที่จะไม่มีพิธีทางสงฆ์) จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล ให้คนในชุมชนมีอายุยืน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีการโยงฝ้ายมงคลจากวัดวังเลียงออกตามทิศต่าง ๆ ที่เป็นเส้นทางหลักของชุมชนและเชื่อมเข้าสู่ทุกหลังคาเรือนของบ้านวังเลียง

6) ประเพณีวันเข้าพรรษา ชาวบ้านวังเลียงโดยเฉพาะผู้สูงอายุ มักจะเข้าวัดทำบุญที่วัดวังเลียง ตลอด 3 เดือน ช่วงเข้าพรรษา (เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม)

7) ประเพณีทอดกฐิน จะมีการทอดกฐิน ณ วัดวังเลียงในช่วงเดือน ตุลาคมถึง พฤศจิกายน (หลังวันออกพรรษา)

8) การทำนาปี จะเริ่มทำนาหว่านในเดือนกรกฎาคม และเกี่ยวข้าวในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของทุกปี

9) การเก็บเกี่ยวสั้มเขียวหวาน ในแต่ละปี จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตสั้มเขียวหวาน ได้ 3 รุ่น รุ่นที่ 1 ช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม รุ่นที่ 2 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน และ รุ่นที่ 3 ช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม

จากผลการสรุปข้อมูลวิถีชีวิตรอบปีของบ้านวังเลียง สามารถจัดทำเป็นปฏิทินชุมชนบ้านวังเลียงในแต่ละเดือนในรอบปีได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ปฏิทินชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

กิจกรรม	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
1. วันขึ้นปีใหม่	■											
2. วันสงกรานต์-วันปีใหม่เมือง				■								
3. บวงสรวงแม่ย่ามัจฉาวารี				■								
4. แก้บนพ้อแม่หลวง				■								
5. สืบชะตาหมู่บ้าน				■								
6. เข้าพรรษา							■	■	■	■		
7. ทอดกฐิน							■	■	■	■		
8. ทำนาปี							■	■	■	■		
9. เก็บเกี่ยวสั้มเขียวหวาน	■	■	■				■	■	■		■	■
	รุ่น 1	รุ่น 2	รุ่น 3				ทำนา หว่าน				เกี่ยวข้าว	รุ่น 1

ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชในท้องถิ่น

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นของบ้านวังเลียง ในพื้นที่ชุมชน และแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ม.7 บ้านวังเลียง และม.12 บ้านทุ่งทอง มีผลการสำรวจการใช้ประโยชน์จากพืชในท้องถิ่นบ้านวังเลียงดังต่อไปนี้

1. เลียง หรือ สมพง (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tetrameles nudiflora* R.Br.)

เลียง มีลักษณะวิสัยเป็นไม้ต้น มีลักษณะเด่น ได้แก่มีลำต้นสูงและทรงพุ่มกว้างใหญ่ และมีบันไดไม้ไผ่ยึดไปตามความสูงของลำต้นสำหรับขึ้นไปเก็บรังผึ้งหลวงบนกิ่งของต้นเลียง บริเวณที่สำรวจพบ ได้แก่ชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู่) ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ พิกัด ตำแหน่ง Lat : 17.9302 Long : 99.6852

นายถวิล เตชะ และนายสนั่น จันท์เต็ม ได้ให้ข้อมูลว่า ต้นเลียงต้นนี้ มีอายุมากกว่า 100 ปี ซึ่งถือเป็นต้นไม้เก่าแก่ และมีขนาดใหญ่โดดเด่นในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง โดยต้นเลียงจะมีฤดูกาลที่ผลัดใบให้เห็นกิ่งก้านเป็นพุ่มโปร่ง และมีช่อดอกสีขาวยาวคล้ายขนปุย ร่วงลงมาให้เห็นบริเวณใต้ต้น และไม่พบว่ามีผลร่วงลงมาบริเวณใต้ต้นให้เห็นแต่อย่างใด เมื่อวัดความยาวเส้นรอบวงลำต้นแล้วได้ 12.90 เมตร (ณ ความสูงเพียงอก 1.30 เมตร) และมีความสูงลำต้น ประมาณ 50 เมตร โดยจากการสำรวจในพื้นที่ข้างเคียงบริเวณป่าชุมชนวังเลียง-ทุ่งทอง พบว่ามีต้นเลียงจำนวนอย่างน้อย 4 ต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ต้นเลียงมีสถานภาพเป็นพืชหายาก

การใช้ประโยชน์ของต้นเลียง ชาวบ้านวังเลียงจะใช้ประโยชน์ต้นเลียงเกี่ยวข้องกับประเพณี และวัฒนธรรม โดยถือว่าต้นเลียงเป็นต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของชื่อบ้านวังเลียง เนื่องจากลำต้นมีขนาดสูงใหญ่เป็นอย่างมาก ประกอบกับชาวบ้านมีความเชื่อว่า “ไม้ใหญ่อยู่ไหน ผีอยู่นั้น” จึงได้จัดตั้งศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวงอยู่ใกล้กับต้นเลียงนี้ แต่ภายหลังจากที่ได้ย้ายชุมชนไปตั้งอยู่อีกฝั่งของแม่น้ำยม ทำให้การเดินทางข้ามแม่น้ำกลับมาทำพิธีแก่บรรพบุรุษเฒ่าหลวงในบริเวณนี้ไม่สะดวกนัก ชาวบ้านจึงได้จัดตั้งศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวงแห่งใหม่ขึ้นในชุมชน และทิ้งร้างศาลหลังเดิมไว้จนชำรุดทรุดโทรม และทำให้ต้นเลียงได้เจริญเติบโตไปตามธรรมชาติดังปัจจุบัน

นอกเหนือจากการเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของชื่อหมู่บ้านบ้านวังเลียงแล้ว ต้นเลียงยังมีการใช้ประโยชน์ด้านการเป็นแหล่งเก็บรังผึ้งป่าธรรมชาติ เนื่องจากผึ้งหลวงมักจะมาทำรังบนต้นเลียง จึงมีการทำบันไดพาตสูงขึ้นไปเพื่อเก็บรังผึ้งไว้ และพบซากรังผึ้งหลวงที่ตกอยู่บริเวณโคนต้นเลียง (ถวิล เตชะ และ สนั่น จันท์เต็ม, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 23 ภาพวาดต้นเลียง
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 24 ต้นเลียง
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดตั้งศาลเจ้าพ่อเฉมาหลวงไว้บริเวณต้นเลียงในอดีต ตามคำกล่าวที่ว่า “ไม้ใหญ่อยู่ไหน ผีอยู่นั้น” อาจเป็นกุศโลบายในการกำหนดจุดศูนย์รวมทางจิตใจเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวบ้านบ้านวังเลียง โดยใช้ต้นเลียง ซึ่งเป็นต้นไม้เก่าแก่ สูงใหญ่ มาเป็นจุดหมายตาของจุดศูนย์รวม ทำให้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีความศักดิ์สิทธิ์และนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าว

2. ยางพารา (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hevea brasiliensis* (Willd. ex A.Juss.) Müll.Arg.)

ยางพารา มีลักษณะวิสัยเป็นไม้ต้น ลักษณะเด่นยางพารา คือ เมื่อกรีดตรงลำต้นจะมีน้ำยางสีขาวไหลออกมา บริเวณที่สำรวจต้นยางพารา ได้แก่ สวนยางพารา ของนายสุพรรณ เครื่องแก้ว (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 17 ไร่ที่ 219) พิกัดตำแหน่ง Lat :17.9365 Long : 99.6808 ตั้งอยู่ ณ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยเป็นต้นยางพาราอายุประมาณ 8 ปี มีเส้นรอบวงลำต้น 0.5 เมตร และมีความสูง 15 เมตร เป็นพรรณไม้ที่มีสถานภาพพบได้ทั่วไป ซึ่งสวนยางพาราแปลงนี้ ปลูกยางพาราไว้ประมาณ 150 ต้น

ทั้งนี้ นายสุพรรณ เครื่องแก้ว ได้ให้ข้อมูลว่ายางพารา ถือเป็นไม้เศรษฐกิจของชุมชนเกษตรกรในพื้นที่ปลูกต้นยางพาราไว้สำหรับใช้ผลิตยางก้อนถ้วยเพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้รับซื้อ เพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนของตน (สุพรรณ เครื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 25 ภาพวาดต้นยางพารา
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

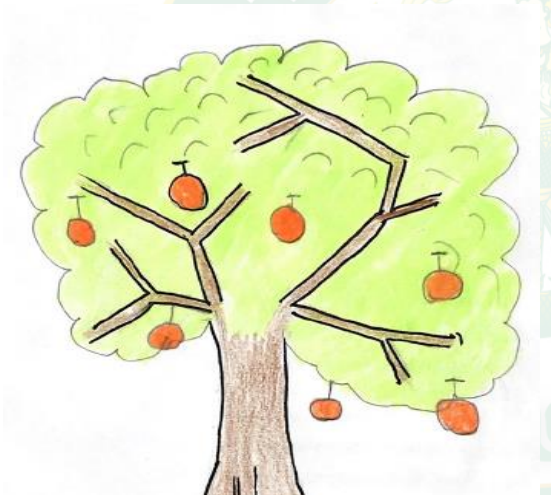

ภาพที่ 26 ต้นยางพารา
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

3. ส้มเขียวหวาน (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Citrus reticulata* Blanco)

ส้มเขียวหวาน มีลักษณะวิสัยเป็นไม้พุ่ม มีลักษณะเด่น ได้แก่ ผลสุกเต็มที่มีสีส้มอมเหลือง รสชาติหวาน บริเวณที่สำรวจได้แก่ สวนส้มเขียวหวานนางสมพร ดวงจันทร์ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 1 ระยะเวลาที่ 2355) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9187 Long : 99.7107 ตั้งอยู่ ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยนางสมพร ดวงจันทร์ เจ้าของสวนส้มเขียวหวานผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ส้มเขียวหวานที่มาสำรวจมีอายุประมาณ 15 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.36 เมตร ความสูง 3 เมตร ทั้งนี้ส้มเขียวหวาน เป็นพืชเศรษฐกิจของบ้านวังเลียง มีสถานภาพพบได้ทั่วไป ซึ่งในสวนแห่งนี้ได้ปลูกส้มเขียวหวานไว้ประมาณ จำนวนที่พบ 500 ต้น

ส้มเขียวหวาน สามารถใช้ประโยชน์ด้านอาหาร โดยนำกลีบส้มที่สุกแล้วมารับประทานสด เป็นผลไม้ที่ให้รสหวาน และสามารถนำมาแปรรูปเป็นน้ำส้มคั้น หรือแยมส้มไว้รับประทานคู่กับขนมปังได้ (สมพร ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

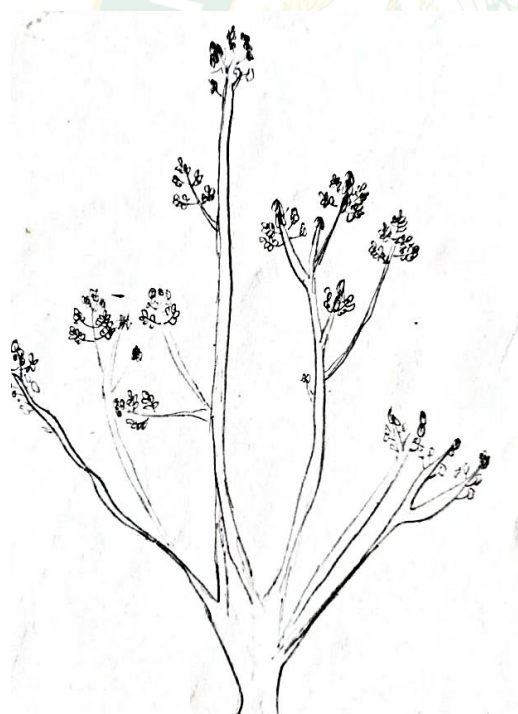
ภาพที่ 27 ภาพวาดต้นส้มเขียวหวาน
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 28 ต้นส้มเขียวหวาน
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

4. มะรุม (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Moringa oleifera* Lam.)

มะรุม มีลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่นของมะรุม ได้แก่ มีใบเป็นใบประกอบแบบขนนก 3 ชั้น เมื่อโตเต็มที่จะมีฝักกลมยาว บริเวณที่สำรวจพบ ได้แก่ สวนนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 16 ระวัง 77) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9231 Long : 99.7056 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยต้นมะรุมดังกล่าว มีอายุประมาณ 4 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.50 เมตร ความสูง 6 เมตร มีสถานภาพพบได้ทั่วไป ซึ่งในสวนของนางจันทร์แก้ว แห่งนี้ ได้ปลูกไว้เป็นจำนวนที่พบ 8 ต้น (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

มะรุม สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านอาหาร โดยนำฝักมาปอกเปลือกออกแล้วหั่นเป็นพ่อนพอดีคำ ใส่ในแกงส้มมะรุม เมื่อนำเปลือกต้นมาต้มน้ำแล้วดื่มทีละน้อย จะมีสรรพคุณบรรเทาอาการท้องอืด ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์ต้นมะรุมในภูมิปัญญาการทำยาปี จะนำเปลือกและรากต้นมะรุมมาสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำไปตากให้แห้ง จากนั้นจึงนำมาบั่นให้ละเอียด แล้วนำไปเป็นส่วนผสมในการผลิตยาปีต่อไป

ภาพที่ 29 ภาพวาดต้นมะรุม
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 30 ต้นมะรุม
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

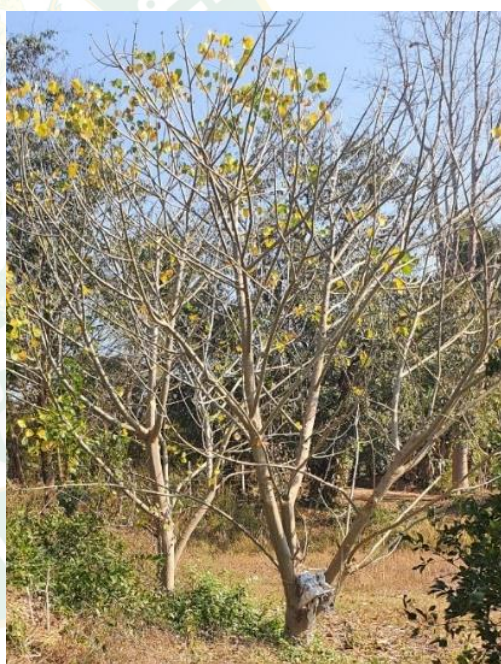
5. ทองหลาง (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Erythrina subumbrans* (Hassk.) Merr.)

ทองหลาง มีลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่นของต้นทองหลาง ได้แก่ หนามแหลมเล็ก ๆ ตามลำต้นและกิ่งก้าน โดยต้นทองหลางที่พบ ขึ้นอยู่ในสวนนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 15 ระวัง 77) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9235 Long : 99.706 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีอายุประมาณ 4 ปี มีเส้นรอบวงลำต้น 0.60 เมตร ความสูง 6 เมตร เป็นพืชที่พบได้ทั่วไป ซึ่งในสวนนางจันทร์แก้ว จำนวนที่พบ 8 ต้น

ทองหลางเป็นพืชสมุนไพร สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านยารักษาโรค ใช้กับคน โดยนำเปลือกต้นมาต้มน้ำแล้วดื่ม มีสรรพคุณช่วยลดเสมหะ และสามารถนำกิ่งต้นทองหลางมาสับและตากไว้ให้แห้ง แล้วนำมาป่นให้ละเอียด เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในยาปี้ (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 31 ภาพวาดต้นทองหลาง
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

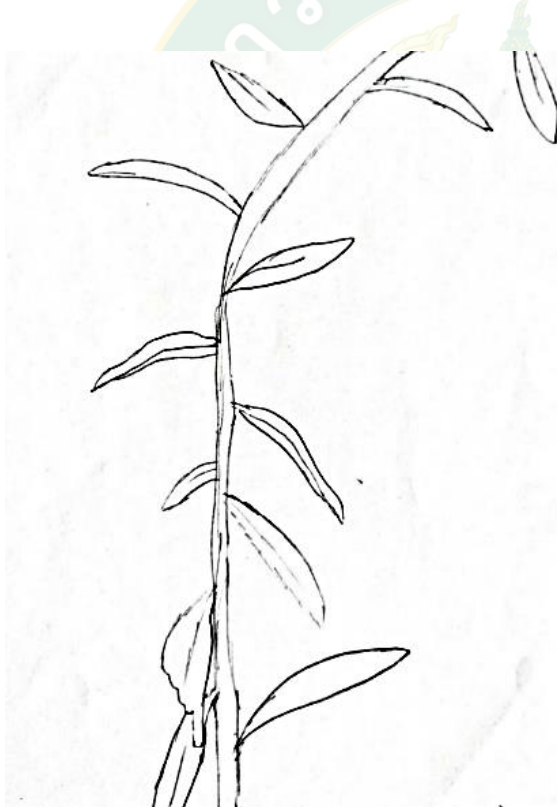

ภาพที่ 32 ต้นทองหลาง
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

6. **ปูเลย หรือ ไพล** (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber montanum* (J.Koenig) Link ex Dietr.)

ปูเลย มีลักษณะวิสัย ไม้ล้มลุก ลักษณะเด่นของปูเลย ได้แก่ มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายในเหง้า มีสีเหลือง เหง้ามีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ลำต้นเหนือดินตั้งตรง ใบเรียวยาวปลายแหลม บริเวณที่พบ ได้แก่ สวนนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 15 ระหว่าง 77) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9236 Long : 99.7062 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีอายุประมาณ 1 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.08 เมตร ความสูง 1.5 เมตร เป็นพืชที่พบได้ทั่วไป สํารวจพบในสวนนางจันทร์แก้ว จำนวนที่พบ 5 กอ

ปูเลยเป็นพืชสมุนไพร สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ด้านยารักษาโรค ใช้กับคน นำเหง้ามาหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ตากแดดให้แห้ง นำมาต้มน้ำแล้วดื่ม มีสรรพคุณช่วยบำรุงโลหิต ขับเลือดเสีย และสามารถนำมาเป็นส่วนผสมในการทำยาปิ โดยนำเหง้ามาหั่นขวาง ตากให้แห้ง แล้วนำไปปั่นให้ละเอียด (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 33 ภาพวาดต้นปูเลย
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

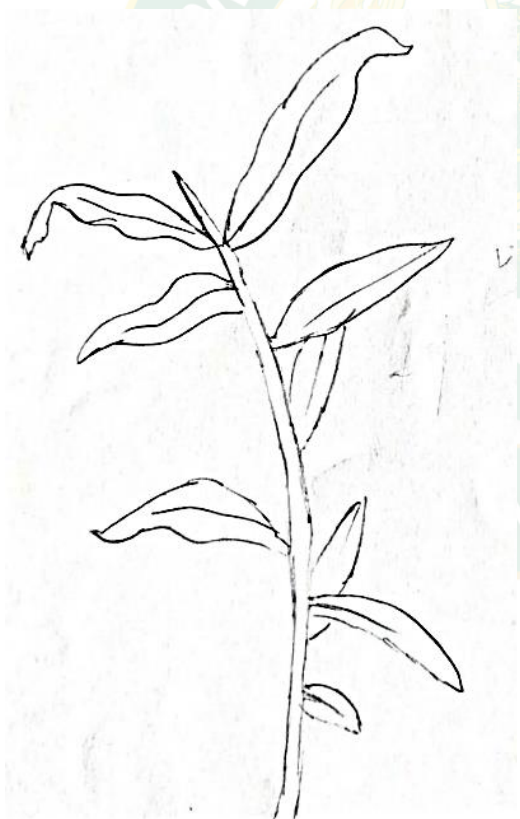
ภาพที่ 34 ต้นปูเลย
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

7. กระเทียม (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber zerumbet* (L.) Sm.)

กระเทียม มีลักษณะวิสัย ไม้ล้มลุก ลักษณะเด่นของกระเทียม ได้แก่ มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายในเหง้า มีสีขาวอมน้ำตาลและมีกลิ่นหอมฉุน และมีรสขม แผ่นใบกว้างกว่าปูลอย บริเวณที่พบต้นกระเทียม ได้แก่ สวนนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 15 ระวัง 77) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9236 Long : 99.7058 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีอายุประมาณ 1 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.05 เมตร ความสูง 1.2 เมตร

ต้นกระเทียมสามารถพบได้ทั่วไป โดยในสวนนางจันทร์แก้ว ได้ปลูกไว้จำนวน 3 กอ

กระเทียมเป็นพืชสมุนไพร สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ด้านยารักษาโรค ใช้กับคน โดยนำเหง้าไปหมกไฟ ผนกับน้ำปูนใสแล้วรับประทาน มีสรรพคุณช่วยให้เจริญอาหาร และเมื่อนำมาหั่นขวาง แล้วตากให้แห้ง จะสามารถใช้เป็นส่วนผสมในยาปีได้อีกด้วย (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 35 ภาพวาดต้นกระเทียม
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

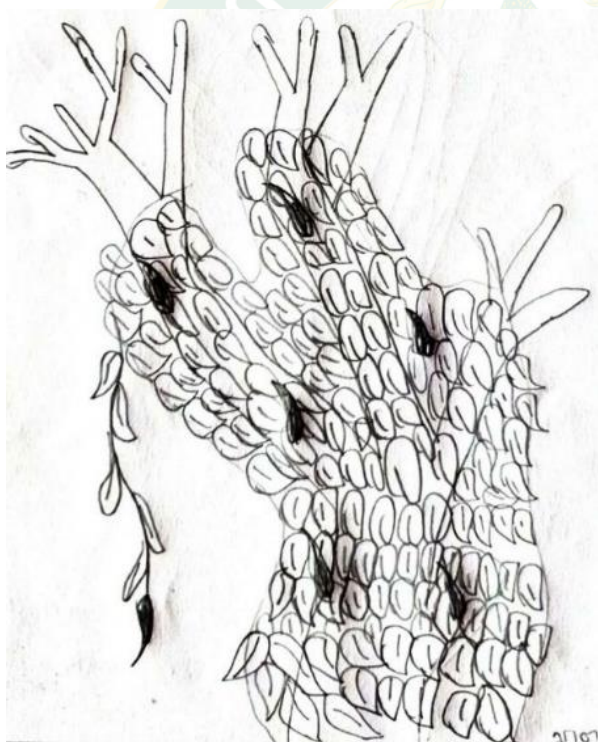

ภาพที่ 36 ต้นกระเทียม
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

8. ดีปลี (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper retrofractum* Vahl)

ดีปลี มีลักษณะวิสัยเป็นไม้เลื้อย ลักษณะเด่นของดีปลี ได้แก่ มีลำต้นขนาดเล็กเลื้อยเกาะไปตามต้นไม้อื่น ผลสุกมีสีส้มแดง รสชาติเผ็ดร้อน บริเวณที่พบ ได้แก่ สวนนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ (ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 15 ไร่ 77) พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9236 Long : 99.7063 ตั้งอยู่ ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ต้นดีปลีที่สำรวจ มีอายุประมาณ 5 ปี ความสูง 3.5 เมตร มีสถานภาพเป็นพืชที่พบได้ทั่วไป พบในสวนนางจันทร์แก้ว จำนวน 1 ต้น

ดีปลีเป็นพืชสมุนไพร สามารถใช้ประโยชน์ด้านยารักษาโรค ใช้กับคน โดยผลดีปลีแห้งเมื่อนำมาบดเป็นผงแล้วรับประทานพร้อมกับข้าว จะมีสรรพคุณช่วยย่อยอาหารและรักษาโรคทางเดินหัวใจ หรือเมื่อนำผลแห้งมาบดให้ละเอียดจะสามารถใช้เป็นส่วนผสมในยาปีได้อีกด้วย (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

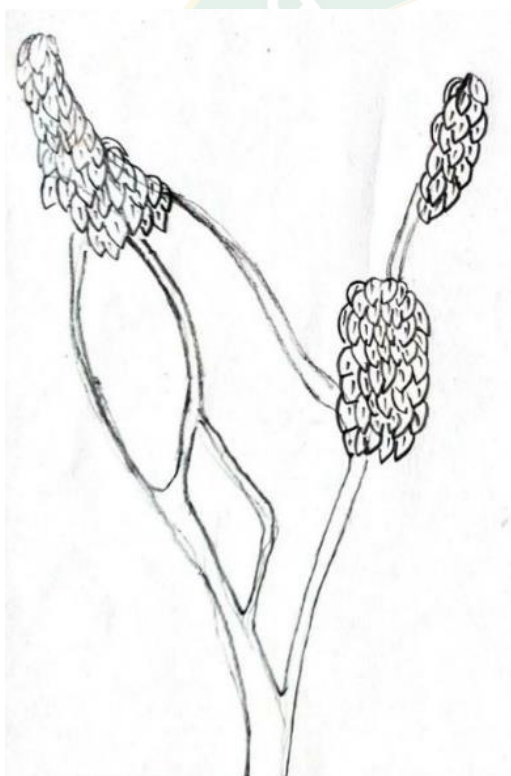
ภาพที่ 37 ภาพวาดต้นดีปลี
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 38 ต้นดีปลี
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

9. กุ่ม (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crateva* sp.)

กุ่ม มีลักษณะวิสัยเป็น ไม้ต้น ลักษณะเด่นของกุ่ม จะมีลำต้นสูงเรียว เจริญเติบโตไว พบที่บ้านนายสิงห์คาร เครือเหมย พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9280 Long : 99.6888 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีอายุประมาณ 2 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.25 เมตร ความสูง 6.0 เมตร เป็นพืชที่พบได้ทั่วไป มีจำนวน 2 ต้น

กุ่มเป็นพืชสมุนไพร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านยารักษาโรค ใช้กับคน โดยนำเปลือกต้นมาต้มแล้วรับประทาน มีสรรพคุณช่วยขับลมในลำไส้ หรือนำเปลือกต้นมาตากแห้ง แล้วบั่นให้ละเอียด เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในการทำยาปี (จันทร์แก้ว ธรรมใจ และสิงห์คาร เครือเหมย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 39 ภาพวาดต้นกุ่ม
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเสด็จ

ภาพที่ 40 ต้นกุ่ม
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

10. หาด หรือ มะหาด (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artocarpus lacucha* Buch.-Ham.)

หาด มีลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่นของต้นหาด คือ ลำต้นตรง ทรงพุ่มรูปกรวย พบที่บริเวณบ้านนางสมพร ดวงจันทร์ พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9332 Long : 99.6915 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยต้นหาดที่พบ มีอายุประมาณ 6 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.30 ความสูง 6.0 เมตร มีสถานภาพพืชที่พบได้ทั่วไป และมีจำนวนที่พบ 3 ต้น

หาด สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม ในพิธีแก้บน พ่อเฒ่าหลวง โดยเปลือกก้านต้นซึ่งมีรสฝาด มาใช้รับประทานแทนหมากหรือสีเสียดได้ หรือนำใบพลูมาห่อ สำหรับเป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง (สมพร ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2566)

ภาพที่ 41 ภาพวาดต้นหาด
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 42 ต้นหาด
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

11. พลุ (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper betle* L.)

พลุ มีลักษณะวิสัยเป็นไม้เลื้อย ลักษณะเด่นของพลุ จะมีรูปร่างใบคล้ายใบโพธิ์ สักรวจพบ ณ บริเวณที่พบ บ้านนางสมพร ดวงจันทร์ พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9333 Long : 99.6917 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ต้นพลุตั้งกล่าวมีอายุประมาณ 6 ปี เลื้อยพันขึ้นไปบนไม้ต้นชนิดหนึ่ง มีความสูง 2.5 เมตร พลุมีสถานภาพเป็นพืชที่พบได้ทั่วไป พบในบ้านนางสมพร จำนวนที่พบ 1 ต้น

พลุ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม ในพิธีการแก้บน พ่อเฒ่าหลวง โดยนำใบมาห่อเปลือกต้นหาด เพื่อใช้เป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง (สมพร ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 31 มกราคม 2566)

ภาพที่ 43 ภาพวาดต้นพลุ
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเสียง

ภาพที่ 44 ต้นพลุ
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

12. ตริชวา (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Nicotaba betonica* (L.) Lindau)

ตริชวา มีลักษณะวิสัยเป็น ไม้พุ่ม มีลักษณะเด่น คือ ออกดอกสีขาว มีช่อดอกตั้งตรงบริเวณปลายยอด สํารวจพบในบ้านนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9278 Long : 99.6870 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ต้นตริชวาดังกล่าว มีอายุประมาณ 2 ปี ความสูง 0.8 เมตร เป็นพืชที่พบได้ทั่วไป พบบริเวณหน้าบ้านนางจันทร์แก้ว จำนวนที่พบ 1 ต้น

การใช้ประโยชน์ต้นตริชวาของบ้านวังเลียง จะนำมาใช้ด้านความเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง โดยนำช่อดอกมาทำจัดในกรวยใบตอง (สวยดอก) สำหรับเป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง (ถวิล เตชะ, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 45 ภาพวาดต้นตริชวา
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

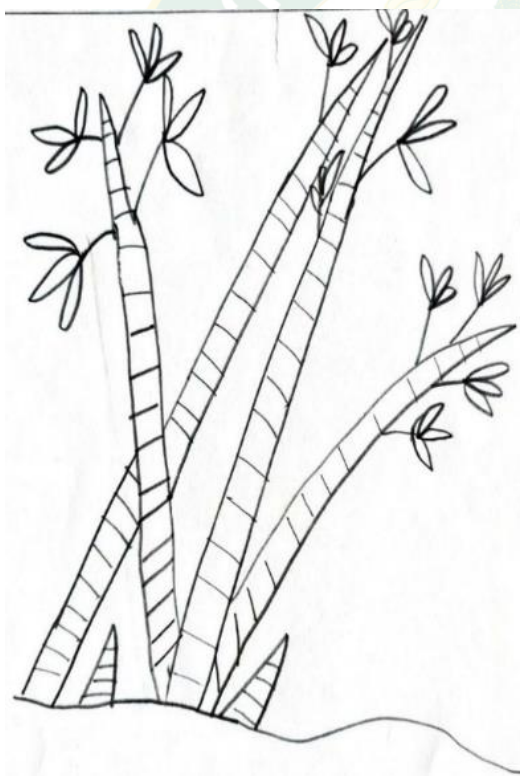

ภาพที่ 46 ต้นตริชวา
ถ่ายเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2565

13. ใไร่ (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gingantochloa albociliata* (Munro) Kurz)

ใไร่ มีลักษณะวิสัยเป็น ใไร่ ลักษณะเด่นของใไร่ จะมีลำต้นเป็นข้อปล้อง ปล้องมีสีเขียวชัดเจน ขึ้นเป็นกอ สํารวจพบบริเวณหลังศาลพ่อเต่าหลวง พิกัดตำแหน่ง Lat : 17.9285 Long : 99.6901 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ใไร่กอนี้มีอายุประมาณ 5 ปี เส้นรอบวงลำต้น 0.30 เมตร ความสูง 8 เมตร ใไร่มีสถานภาพเป็นพืชที่พบได้ทั่วไป พบบริเวณดังกล่าว จำนวนที่พบ 2 กอ

ใไร่ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน ดังนี้ 1) ด้านอาหาร โดยนำหน่อไม้มาประกอบอาหาร 2) ด้านเครื่องเรือน เครื่องใช้ โดยนำลำไม้ใไร่สามารถแปรรูปเป็นตอกไม้ไผ่เพื่อใช้ในการจักสาน เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้ เช่น แอบข้าว กระดัง กระจาด ซึ่งนั่งข้าว เป็นต้น ทั้งนี้ ยังสามารถใช้ลำไม้ใไร่ในการค้ำยันกิ่งส้มเขียวหวานไม่ให้ฉีกหักเมื่อส้มออกผล (นิตยา นาแป้น, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 47 ภาพวาดต้นใไร่
โดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 48 ต้นใไร่
ถ่ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์พืช จำนวน 13 ชนิด ในพื้นที่ชุมชนและแปลงเกษตรกรรม ของบ้านวังเลียง พบว่า 1) มีพืชจำนวน 1 ชนิด ที่มีสถานภาพหายาก ได้แก่ ต้นเลียง ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ด้านการเป็นสัญลักษณ์ของชื่อหมู่บ้าน พบ ณ บริเวณป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง ม. 12 บ้านทุ่งทอง 2) มีพืชจำนวน 2 ชนิด ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของบ้านวังเลียง สํารวจพบในแปลงเกษตร ส.ป.ก. ได้แก่ ยางพารา และส้มเขียวหวาน มีสถานภาพพบได้ทั่วไป 3) มีพืชสมุนไพรที่ใช้ในการแปรรูปยาปี ตามภูมิปัญญาของนางจันทร์แก้ว และนายสิงห์คาร มีจำนวน 6 ชนิด ได้แก่ มะรุมทองกลาง ไพร กระทือ ดีปลี และกุ่ม พบบริเวณ หน้าบ้านนางจันทร์แก้ว ช้างบ้านนายสิงห์คาร และแปลงสมุนไพรในเขต ส.ป.ก. ของนางจันทร์แก้ว ณ ม.7 บ้านวังเลียง โดยมีสถานภาพของพืชสมุนไพรสามารถพบได้ทั่วไป 4) มีพืชที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการแก้งบนพ่อเผ่าหลวง จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ หาด ตริชวา และ พลุ พบบริเวณบ้านนางสมพร ดวงจันทร์ ม.7 บ้านวังเลียง มีสถานภาพของพืชพบได้ทั่วไป และ 5. มีพืชที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการจักสานแอบข้าว ของนางนิตยา นานาแป้น จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ไผ่ไร่ พบบริเวณม.7 บ้านวังเลียง สถานภาพพบได้ทั่วไป โดยนำมาใช้ในการทำดอกสานแอบข้าว

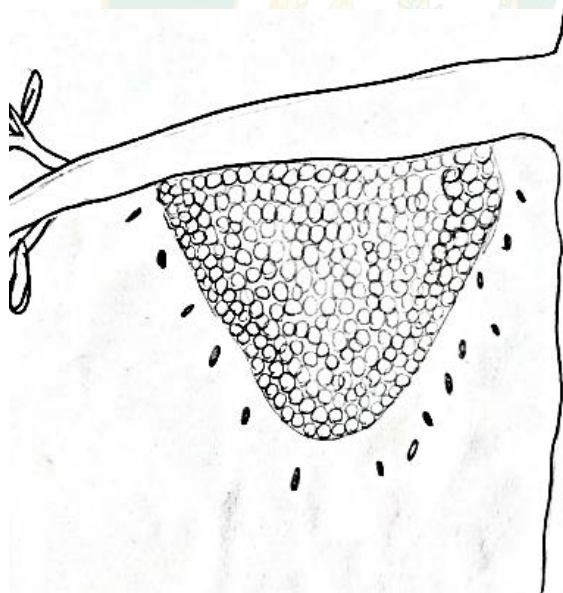
ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากสัตว์ในท้องถิ่น

จากการสำรวจและข้อมูลการใช้ประโยชน์สัตว์ท้องถิ่นของบ้านวังเลียง มีผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ผึ้งหลวง (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Apis dorsata* Fabricius)

ผึ้งหลวง เป็นสัตว์ประเภทแมลง สถานที่ที่สำรวจพบผึ้งหลวงได้แก่ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ตงตูปู้) เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนบ้านวังเลียง ซึ่งปัจจุบันป่ามีสภาพรกทึบ สงบ และมีความเป็นธรรมชาติสูง เหมาะแก่การเป็นที่อยู่ของสัตว์ตามธรรมชาติ มักพบรังผึ้งหลวงบนต้นเลียง โดยสังเกตได้จากมีการทำบันไดพาดขึ้นไปบนต้นเลียง เพื่อเก็บรังผึ้ง พักตทางภูมิศาสตร์ที่พบรังผึ้งหลวง ได้แก่ Lat : 17.9302 Long : 99.6852 ตั้งอยู่ ณ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ การสำรวจครั้งนี้พบซากรังผึ้งหลวงที่ตกอยู่ได้จำนวนที่พบ 2 รัง

ลักษณะเด่นของผึ้งหลวง จะทำรังอยู่บนกิ่งต้นเลียงซึ่งอยู่สูงจากพื้นดินเป็นอย่างมาก รังผึ้งหลวงมีลักษณะเป็นแผ่นแบนและมีรูหกเหลี่ยมเรียงชิดติดกันตลอดทั้งแผ่น รังผึ้งหลวงให้น้ำผึ้งป่าซึ่งมีรสชาติหวาน สามารถนำไปจำหน่ายสร้างรายได้ (นายถวิล เตชะ และนายสนั่น จันทร์เต็ม, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 49 ภาพวาดประกอบรังผึ้งหลวง วาดโดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 50 ภาพรังผึ้งหลวงที่พบบริเวณพื้นที่ต้นเลียง ถ่ายเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2565

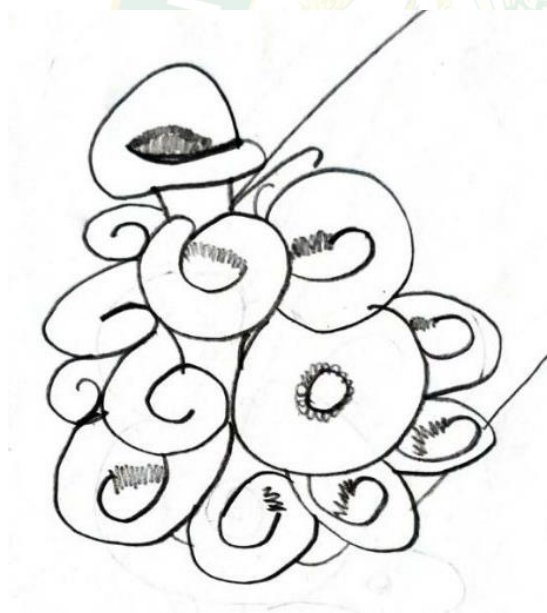
ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรชีวภาพ อื่น ๆ ในท้องถิ่นบ้านวังเลียง มีผลการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เห็ดนางฟ้า (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lentinus sajor-caj* (Fr.) Fr.)

เห็ดนางฟ้า เป็นชีวภาพอื่น ๆ ประเภทเห็ด นำมาใช้ประโยชน์ด้านอาหารให้แก่คนในชุมชน โดยนำมาหนึ่ง รับประทานคู่กับน้ำพริก หรือประกอบอาหารพื้นเมือง เช่น แกงผักใส่เห็ด หรือแกงผักทองใส่เห็ด เป็นต้น

เห็ดนางฟ้า มีการกระจายพันธุ์ โดยใช้สปอร์ซึ่งสามารถนำสปอร์เห็ดนางฟ้ามาใช้ในการทำก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเห็ดนางฟ้าจำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือน ทั้งนี้ ลักษณะเด่นของเห็ดนางฟ้า ที่ผลิตโดยนางแสงวาลย์ อิมพิมพ์ ณ บ้านเลขที่ 65 ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ พิกัดทางภูมิศาสตร์ (GIS) Lat : 17.9282 Long : 99.6850 คือ ดอกเห็ดมีสีขาวยจนถึงสีน้ำตาลอ่อนและมีรสชาติหวานอร่อยและเก็บไว้ได้นาน (แสงวาลย์ อิมพิมพ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 51 ภาพวาดประกอบเห็ดนางฟ้า
วาดโดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 52 ภาพเห็ดนางฟ้า
ถ่ายเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2565

ข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านวังเลียงจำนวน 5 ภูมิปัญญา ได้แก่ การทำสวนส้มเขียวหวาน การทำสวนยางพารา การทำยาปี การสานแอบข้าว และพิธีแก้บน พ่อเผ่าหลวง มีผลการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การทำสวนส้มเขียวหวาน

ภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวาน เป็นภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพืช ของนางสมพร ดวงจันทร์ เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ผู้มีตำแหน่งทางสังคมเป็นเลขานุการกลุ่มแปลงใหญ่ส้มเขียวหวานต.ทุ่งแล้ง ซึ่งมีสำนักงานเกษตรอำเภอทองเป็นผู้จัดการแปลงซึ่งทำสวนส้มเขียวหวาน ณ แปลงเกษตร ส.ป.ก.4-01 แปลงที่ 1 ไร่ 2355 ตำแหน่งพิกัด Lat : 17.9187 Long : 99.7107

จุดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส้มเขียวหวานที่ปลูกเป็นส้มเขียวหวานพันธุ์บางมด โดยทั่วไปจะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ปีละ 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นที่ 1 ช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม รุ่นที่ 2 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน และ รุ่นที่ 3 ช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ทั้งนี้ การทำสวนส้มเขียวหวานนางสมพร ดวงจันทร์ เป็นการผลิตส้มเขียวหวานที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ โดยจะเลือกเก็บเกี่ยวเฉพาะผลส้มที่เป็นผลสุก สีส้มอมเหลือง มีขนาดใหญ่ (เบอร์ 0 และ 00) ไปจำหน่ายซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้อย่างต่อเนื่องยาวนานหลายเดือน ผลผลิตมีรสชาติหวาน และไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชในแปลงปลูก

การผลิตส้มเขียวหวานให้ได้คุณภาพดี ของนางสมพร ดวงจันทร์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) การคัดเลือกต้นพันธุ์ : นำกิ่งต้นส้มเขียวหวานจากต้นที่มีรสชาติหวานมาขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง
- 2) การกำจัดวัชพืช : ใช้เครื่องตัดหญ้ากำจัดวัชพืชบริเวณรอบโคนต้นส้มเขียวหวาน ส่วนพื้นที่ว่างระหว่างต้นส้ม จะปลูกต้นถั่วคลุมดินเพื่อรักษาความชุ่มชื้นไว้ในดิน การกำจัดต้นถั่วจะใช้รถไถเดินตีดคราดไว้ข้างหน้าแล้วขับเหยียบทับต้นถั่วลงไป ต้นถั่วจะย่อยสลายเป็นปุ๋ยให้กับดิน และเมล็ดถั่วจะงอกมาปกคลุมดินอีกครั้ง
- 3) การป้องกันโรคและแมลง : จะไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดโรคและแมลง แต่จะใช้การรดน้ำต้นส้มในสวนให้ทั่วถึงทุกต้น เพื่อให้ต้นส้มมีความแข็งแรง ไม่อ่อนแอจากการขาดน้ำ เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดโรคและแมลงให้แก่ต้นส้ม
- 4) การเก็บเกี่ยว จะใช้ที่วัดขนาดผลส้ม เบอร์ 0 และ 00 ในการวัดขนาดผลส้มที่สุกเป็นสีส้มก่อนจะเก็บเกี่ยวเสมอ เพื่อให้ได้ผลส้มขนาดใหญ่ ผิวสวย หวานอร่อย และขายได้ราคาดี

ทั้งนี้ รายละเอียดของภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวานของ นางสมพร ดวงจันทร์ ยังคงเป็นการเผยแพร่และนำไปใช้ภายในครัวเรือน และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้แก่คนในท้องถิ่นได้รับทราบโดยทั่วไป

โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำสวนส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์ เกี่ยวกับการรักษาความชุ่มชื้นไว้ในดินและกำจัดต้นถั่วโดยไม่ใช้สารเคมีในแปลงปลูกส้มเขียวหวาน ได้พัฒนาและต่อยอดจากภูมิปัญญา ของนายบุญธรรม สืบทอง (หมอดิน บ้านอ้ายลิ้ม หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งแล้ง) ซึ่งแบบเดิมจะใช้ถังกิ่งทับบนต้นถั่วที่ใช้คลุมดินในแปลงปลูกส้มเขียวหวาน โดยตนได้นำความรู้ดังกล่าวมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ ตามเครื่องมือที่ตนเอง ซึ่งจะใช้รถอีแต่นติดคราดทับทับบนต้นถั่วที่ใช้คลุมดินในแปลงปลูกส้มเขียวหวานแทน (สมพร ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 53 แปลงปลูกส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

2. การทำสวนยางพารา

กรณีปัญหาการทำสวนยางพารา ของนายสุพรรณ เครื่องแก้ว เป็นกรณีปัญหาสาขาเกษตรกรรม ประเภทกรณีปัญหาท้องถิ่นด้านพืช พิกัดที่สำรวจพบกรณีปัญหา Lat : 17.9365 Long : 99.6808 ณ สวนยางพาราของนายสุพรรณ เครื่องแก้ว แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. แปลงที่ 17 ไร่ที่ 219 ตั้งอยู่ ณ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

จุดเด่นของกรณีปัญหานี้ ได้แก่ การทำให้ยางก้อนถ้วยจับตัวไว สีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน โดยนายสุพรรณ เครื่องแก้ว จะใช้มีดกรีดยางกรีดลำต้นต้นยางพาราที่ อายุ 7 ปี ขึ้นไป ในเวลา 1.00 น. และหยอดน้ำกรดที่ผสมน้ำกลั่น อัตราส่วน 1:1 เรียบร้อยแล้วในกะลาเพื่อให้น้ำยางจับตัวเป็นยางก้อนถ้วย สีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน

กรณีปัญหาท้องถิ่นการทำสวนยางพาราของนายสุพรรณ เครื่องแก้ว นี้ ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากกลุ่มแปลงใหญ่ยางพาราจ.แพร่ โดยการยางแห่งประเทศไทยจ.แพร่ เรื่องการเตรียมน้ำกรดที่จะใช้ผสมน้ำยางในการทำยางก้อนถ้วย โดยใช้กรดฟอร์มิก 2 ซ้อน ผสมกับน้ำสะอาด 900 มิลลิลิตร และได้นำความรู้ดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้ในสวนยางพาราของตน ค้นพบว่าการปรับสูตรการใช้น้ำกรดผสมเข้ากับน้ำกลั่น อัตราส่วน 1:1 แล้วนำไปหยอดลงในกะลาจะทำให้ น้ำยางจับตัวเป็นยางก้อนถ้วยได้ดี สีขาวสะอาด ไม่มีสิ่งเจือปน (สุพรรณ เครื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 54 การหยอดน้ำกรดในการทำยางก้อนถ้วย

ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

3. การทำยาปี

ภูมิปัญญาการทำยาปี ของนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ และนายสิงห์คาร เครือเหมย เป็นภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์และการแปรรูป สรรวพบภูมิปัญญาการทำยาปี ณ บ้านนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ พิกัด Lat : 17.9278 Long : 99.6870

ยาปี เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในบ้านวังเลียง มีสรรพคุณในการแก้อาการเป็นลม กระสับกระส่ายจากแดดจัดหรือหิวจัด (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า อากาปี) และช่วยทำให้ร่างกายขับลมได้ดี โดยบางรายให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่ายาปีสามารถบำรุงกำลังเพศชายได้อีกด้วย

การทำยาปี ตามสูตรลับเฉพาะของครอบครัว นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากมารดาของนางจันทร์แก้ว อีกทอดหนึ่ง จะใช้ส่วนผสมต่าง ๆ จากสมุนไพรหลายชนิด ได้แก่ เหง้าต้นปูเลย (ไพล) กิ่งหรือเปลือกต้นทองหลาง กิ่งหรือรากต้นมะรุม กิ่งหรือเปลือกต้นกุ่ม เหง้ากระทือ ผลติปลี ขิง ใบบัวบก ใบผักแว่น เมล็ดพริกไทย หัวกระเทียม เนื้อมะขามเปียก น้ำตาลทราย ผงเขากวาง

วิธีการทำยาปี

- 1) นำส่วนผสมที่มีขนาดใหญ่ไปสับให้มีขนาดเล็กลง
- 2) นำส่วนผสมทั้งหมดไปตากให้แห้ง
- 3) นำส่วนผสมที่ตากแห้งแล้วไปป่นให้ละเอียด
- 4) นำเนื้อมะขามที่เตรียมไว้มาปั่นรวมกับส่วนผสมตามข้อ 3 แล้วนวดให้เข้ากัน
- 5) จุดเทียนหอมเพื่อให้กลิ่นกระจายเข้าไปยังส่วนผสม
- 6) ปั่นส่วนผสมที่เข้ากันแล้วให้เป็นก้อนขนาดประมาณลูกมะนาวแล้วห่อด้วย

ถุงพลาสติกแล้วใช้หนังยางรัดปลายถุงให้แน่นสนิท

ทั้งนี้ เคยมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาการทำยาปีของนางจันทร์แก้ว ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ แต่ไม่สามารถทำได้สำเร็จ อาจเนื่องมาจากส่วนผสมของยาปีที่มีความหลากหลายเป็นพิเศษ

นางจันทร์แก้วได้ให้ข้อมูลว่า ยาปีแบบดั้งเดิมที่มารดาของตนทำจะใช้วิธีการตำส่วนผสมของสมุนไพรที่ตากแห้งแล้วให้มีความละเอียด ก่อนนำมาผสมกับส่วนผสมอื่น ๆ แล้วป่นเป็นก้อน แต่ในปัจจุบัน ตนได้ปรับจากวิธีการตำส่วนผสม มาเป็นการใช้เครื่องปั่นไฟฟ้าป่นให้ละเอียดแทน เพื่อลดระยะเวลาและการใช้กำลังในการผลิต เนื่องจากต้องผลิตจำนวนมากตามที่ลูกค้าประจำได้สั่งทำไว้เพื่อรับไปจำหน่าย นอกจากนั้น ยังได้มีปรับปรุงสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ และควบคุมความสะอาดในขั้นตอนการผลิต โดยการสวมถุงมือ สวมหน้ากาก และใส่หมวกคลุมผมขณะทำยาปี ตามที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาสำรวจและให้คำแนะนำอีกด้วย

ภาพที่ 55 ภาพวาดยาปี
วาดโดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 56 ภูมิปัญญาการทำยาปี
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

4. การสานแอบข้าว

ภูมิปัญญาการสานแอบข้าว หรือที่ใส่ข้าวเหนียว ของ นางนิตยา นาแป้น เป็นภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์และการแปรรูป สถานที่สำรวจพบภูมิปัญญา ได้แก่ บ้านนางนิตยา นาแป้น พิกัด Lat : 17.9293 Long : 99.6900 ณ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

จุดเด่นในการสานแอบข้าวของนางนิตยา คือ แอบข้าวทรงกระบอก ลายสามชั้นลงพร้อมฝาปิดขนาด 5.5 นิ้ว ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถบรรจุข้าวเหนียวได้ 1 มื้อ ภายในครัวเรือน โคนชาวบ้านบ้านวังเลียงมักจะพกแอบข้าวไปรับประทานอาหารกลางวัน ระหว่างที่ทำอะไรทำสวน

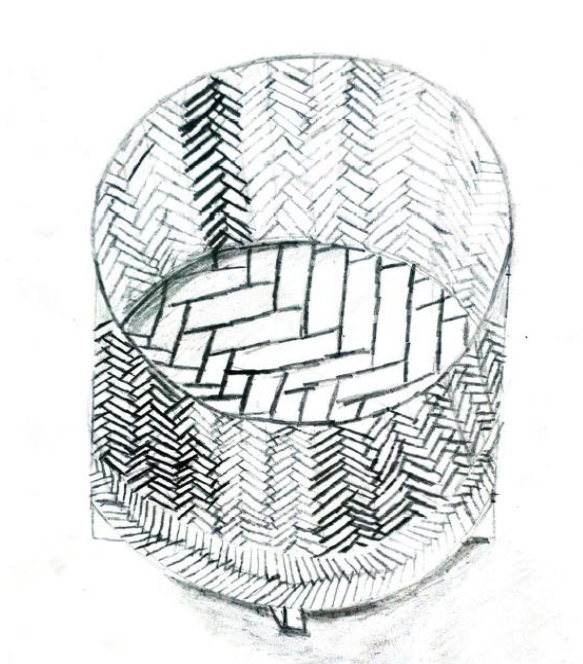
การทำแอบข้าวของนางนิตยามีวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย 1) ดอกไม้ไผ่ นางนิตยาจะตัดลำไม้ไผ่ไร่หรือไผ่บงที่มีในชุมชน (ชาวบ้านมาติดต่อกันให้ไปตัดโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่ขอแลกเป็นแอบข้าวแทน) 2) เหล็กแหลม ใช้สำหรับเย็บหวายหรือเชือกไนลอนเพื่อยึดส่วนประกอบต่าง ๆ ของแอบข้าวที่สานไว้เข้าด้วยกัน 3) กรรไกร (สำหรับตัดดอกและหวาย) 4) หวายเส้นเล็ก

วิธีการทำแอบข้าว

- 1) นำดอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ไปชุบน้ำให้หมาด ๆ
- 2) นำดอกมาสานตัว และ ตาด (ฝา) แอบข้าว
- 3) นำตัวและตาด แอบข้าวมาเย็บให้ติดกันโดยใช้เหล็กแหลมเย็บเส้นหวายเล็ก ๆ ทำแบบนี้ 2 ชั้น
- 4) นำแอบข้าวที่ได้ไปรมควันที่ก่อไฟด้วยกาบมะพร้าว และขี้เถ้า (เศษวัสดุจากการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในชุมชน) ซึ่งจะทำให้ไฟไม่ลุกไหม้ตัวแอบข้าว ใช้เวลารมควัน 2 ชั่วโมง จะทำให้แอบข้าวมีสีเหลืองทองสวยงาม

ภูมิปัญญาการสานแอบข้าวของนางนิตยา ได้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชนได้เรียนรู้ โดยมีหน่วยงานราชการเชิญตนไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดทักษะในการสานแอบข้าวในช่วงเวลาที่ผ่านมา

โดยนางนิตยาให้ข้อมูลว่า ภูมิปัญญาการสานแอบข้าวของตนได้รับการพัฒนามาจากการสังเกตแอบข้าวที่พบเห็นในท้องถิ่นและลองถอดแบบวิธีการและลงมือทำจนสำเร็จ ปัจจุบันตนสามารถสานแอบข้าวได้หลายขนาด ทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก และหลายลวดลาย เช่น ลายสาม ลายสามชั้น-ลง ลายตีหล่ม ลายครุ ลายก้นลิง ลายตาแหลมืด และยังสามารถนำทักษะการจักสานไม้ไผ่มาประยุกต์ในการจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้อีกมากมาย เช่น กระดัง กระจาด พัด ตะกร้าใส่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น สามารถสร้างรายได้แก่ตนเองและครัวเรือน

ภาพที่ 57 ภาพวาดแอบข้าว
วาดโดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ภาพที่ 58 ภูมิปัญญาการสานแอบข้าว
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

5. พิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง

พิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง เป็นภูมิปัญญาสาขาศาสนาและประเพณี เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภท ศาสนาและประเพณี ภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นของบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง รหส์ไปรษณีย์ 54150 โดยชาวบ้านบ้านวังเลียง และทีมงานพ่อเฒ่าหลวงจำนวน 4 คน จะร่วมกันทำพิธี ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง ซึ่งมีพิกัดทางภูมิศาสตร์ (GIS) ตั้งอยู่ ณ Lat. : 17.9281 Long. : 99.6895

จุดเด่นของพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง

1) ผู้อาวุโส 4 คน (ทีมงานพ่อเฒ่าหลวง) ของบ้านวังเลียง ที่มีบทบาทหลักในการดำเนิน พิธีกรรมประจำปีของบ้านวังเลียง มีดังนี้ 1) นายเฒ่า ตาจา ทำหน้าที่เป็นล่ามพ่อเฒ่าหลวง คนที่ 1 มีบทบาทในการถวายเครื่องไว้ให้แก่พ่อเฒ่าหลวง (หลัก) 2) นายถวิล เตชะ ทำหน้าที่เป็นล่ามพ่อเฒ่าหลวง คนที่ 2 มีบทบาทในการถวายเครื่องไว้ให้แก่พ่อเฒ่าหลวง (เสริม) 3) นายพุทธ ดวงจันทร์ ทำหน้าที่เป็นผู้ขับร้องเพลงขอ อัญเชิญพ่อเฒ่าหลวงมาประทับยังร่างทรง 4) นางปิ่น บุญสวัสดิ์ ทำหน้าที่เป็นร่างทรงพ่อเฒ่าหลวง (รุ่นที่ 2) เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างพ่อเฒ่าหลวง และชาวบ้านบ้านวังเลียง

2) การกำหนดให้ผู้ชาย สับเนื้อหมูที่ผ่านการเซนไหว้พ่อเฒ่าหลวงแล้ว ออกเป็นกอง ๆ ให้เท่ากับจำนวนครัวเรือนที่ร่วมออกค่าใช้จ่ายในการซื้อหมูมาเชือด แล้วแจกจ่ายให้กับทุกครัวเรือนที่ ร่วมกันออกค่าใช้จ่ายในการจัดหาหมูมาเชือดอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงทุกครัวเรือน

3) มีจำนวนชาวบ้านบ้านวังเลียงที่มาร่วมพิธีกรรมมีจำนวนมาก ประมาณ 200 คน (ตามจำนวนครัวเรือนของบ้านวังเลียง)

รายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติความเป็นมาของพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง มีตำนานกล่าวขานสืบกันว่าได้มีการอัญเชิญ เจ้าพ่อหลวงซึ่งรักษาเมืองละโว้ (ลพบุรี) พร้อมกับผู้รับใช้ (ปู่ล้าม) มาเพื่อปิดเป่าโรคภัยไข้เจ็บที่ทำให้ คนในชุมชนล้มตาย ชุมชนจึงสงบร่มเย็นเรื่อยมา ในอดีตมีการสร้างศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวงในป่าชุมชน บ้านวังเลียง-ทุ่งทอง แต่เมื่อได้มีการย้ายหมู่บ้านไปตั้งอยู่อีกฝั่งของแม่น้ำยม ทำให้การเดินทาง ไม่สะดวก ชาวบ้านจึงได้จัดตั้งศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวงหลังใหม่ขึ้นกลางหมู่บ้านวังเลียงตั้งปัจจุบัน และ กำหนดให้มีการทำพิธีแก้บนทุก ๆ วันที่ 17 เมษายน ของทุกปี แต่หากตรงกับวันพุธจิ้งหรือวันพระ จะต้องเลื่อนการทำพิธีเป็นวันถัดไป ทั้งนี้ การทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการ เสี่ยงทายความเป็นไปของบ้านวังเลียง และเพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยอันตราย

ขั้นตอนในการทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง

-ชาวบ้านร่วมกันเตรียมเครื่องไหว้ (ผู้ชายเชือดหมู ผู้หญิงเตรียมหมากพลู (พลูห่อเปลือกต้นหาด) สวยดอก (กรวยดอกตรีชวาห่อใบตองเสียบรูป) และล่ามพ่อเฒ่าหลวงช่วยกันจัดเครื่องไหว้อื่น ๆ

-ล่ามพ่อเฒ่าหลวงกล่าวคำบูชา ถวายเครื่องไหว้ แล้วขับร้องเพลงขอเพื่ออันเชิญพ่อเฒ่าหลวงมาประทับยังร่างทรง ร่างทรงรับเครื่องบูชาทั้งหมดไว้ แล้วแจกจ่ายให้แก่ผู้มาร่วมพิธีกรรม

-ชาวบ้านรดน้ำดำหัวร่างทรงพ่อเฒ่าหลวง แล้วร่างทรงพ่อเฒ่าหลวงพรมน้ำมนต์ให้ชาวบ้าน

-ทีมล่ามพ่อเฒ่าหลวงนำสะตวง 8 ชุด มาบูชาพ่อเฒ่าหลวง แล้วให้ผู้ชายช่วยกันแยกย้ายกันนำสะตวงไปวางในจุดต่าง ๆ ทั้ง 8 ทิศของชุมชน เพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน

-พิธีเสี่ยงทายความเป็นไปของชุมชนโดยร่างทรงพ่อเฒ่าหลวงจะคว่ำภาตเครื่องไหว้ (สวยดอก-รูป) แล้วผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงและทุ่งทองจะขอพรให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นกับคนในชุมชน ขอให้ในปีที่มีน้ำฝนพอดีสำหรับการทำเกษตรกรรม

-ร่างทรงเป่าคาถาในฝ่ายขาวแล้วมัดมือให้กับผู้ร่วมงานเพื่อความเป็นสิริมงคล แล้วจึงเชิญพ่อเฒ่าหลวงออกจากร่างทรง ถือเป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรม

การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น :

เคยเผยแพร่เฉพาะในชุมชน : โดยมีผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงร่วมกับทีมงานพ่อเฒ่าหลวงจัดพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ในวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง บ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และเชิญชวนคนในชุมชนทุกหลังคาเรือนในบ้านวังเลียงรวมไปถึงบ้านทุ่งทอง เข้าร่วมพิธี

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดมาจาก : ทีมงานพ่อเฒ่าหลวงบ้านวังเลียงรุ่นแรก

วัตถุดิบที่ใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญา ซึ่งพื้นที่อื่นไม่มี ได้แก่

การใช้เปลือกต้นหาดแทนเปลือกต้นสีเสียดที่หาได้ยากแล้วในปัจจุบัน นำมาห่อใบพลูและพันด้วยด้ายเย็บผ้า เพื่อใช้เป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง

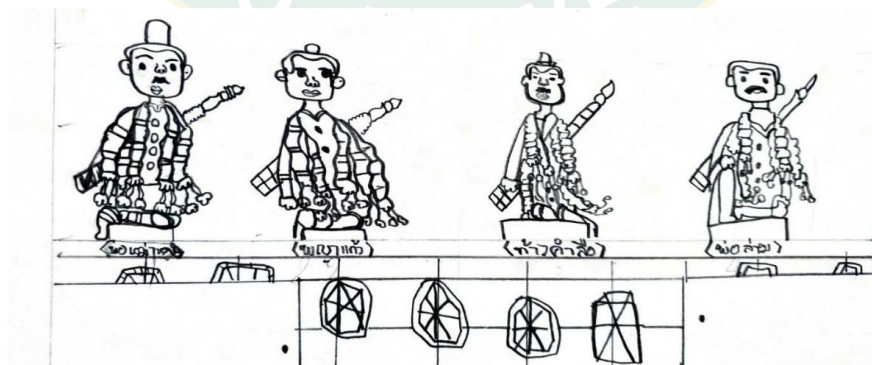
ภาพที่ 59 รูปปั้นพ่อเฒ่าหลวงและบริวาร
ถ่ายเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2565

ภาพที่ 60 การแบ่งเนื้อหมูเป็นกอง
ถ่ายเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2565

ภาพที่ 61 เปลือกต้นหาดที่ใช้ท่อใบพลูเป็นเครื่องไหว้พ่อเฒ่าหลวง
ถ่ายเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2565

ภาพที่ 62 ภาพวาดรูปปั้นพ่อเฒ่าหลวง พญาแก้ว ท้าวคำลือ และพ่อล่าม บ้านวังเลียง
วาดโดยเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

ข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีท้องถิ่น

จากผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรและโบราณคดีท้องถิ่นของบ้านวังเลียง โดยจำแนกเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุในท้องถิ่นมีผลการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น

1.1) ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) ตั้งอยู่ใน ม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง พิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat : 17.9283 Long : 99.6972

การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนบ้านวังเลียง ชาวบ้านบ้านวังเลียงจะใช้ป่าชุมชนบ้านวังเลียงเป็นแหล่งหาของป่าของชาวบ้านบ้านวังเลียง เช่น หน่อไม้ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่าง ๆ ในอดีตเคยพบเห็นฟาน (อีแก้ง) และเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติหลากหลายชนิด เช่น ต้นเปล้า ต้นแดง ต้นประดู่ ต้นปอ ต้นไผ่ซางหม่น เป็นต้น (สัญชาติ เครื่องแก้ว, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 63 ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่)

ถ่ายเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565

1.2) **แม่ข่ายม** เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ของท้องถิ่นที่ไหลผ่านทั้ง ม.7 บ้านวังเสียง และ ม.12 บ้านทุ่งทอง ต.ทุ่งแล้ง มีพื้นที่ริมน้ำที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก บริเวณทำน้ำวัดวังเสียง ม.12 พิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat : 17.9289 Long : 99.6848

รายละเอียดแม่ข่ายม

ประวัติ : แม่ข่ายม มีต้นกำเนิดจากดอยขุนยวม อำเภอปาง จังหวัดพะเยา ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ผ่านจ.แพร่ สุโขทัย พิจิตร ไปบรรจบกับแม่น้ำน่านที่จังหวัดนครสวรรค์

การใช้ประโยชน์ : เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคซึ่งต้องผ่านการกรองก่อนนำมาใช้ และเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรของคนในท้องถิ่น

การซ่อมแซมปรับปรุง : มีการขุดลอกแม่ข่ายมและปรับตลิ่งทั้งสองข้างแม่น้ำเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะพื้นที่ริมตลิ่ง ในปี พ.ศ.2563 ซึ่งเป็นที่มาของการค้นพบแม่ข่ายมัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) สิ่งสักการะบูชาของคนในชุมชน (พระครูพรภิรมย์ โชติปัญญา และ สุนทร หอมนาน, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 64 แม่ข่ายมบริเวณทำน้ำวัดวังเสียง

ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

2) ข้อมูลแหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุ

2.1) แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง)

แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) เป็นท่อนซุง ขนาดใหญ่ประมาณ 4 คนโอบ ยาว 19.90 เมตร มีอายุประมาณ 700 ปี รูปร่าง ทรงกระบอก สี ดำคล้ำ ขนาด ยาว 19.90 เมตร ปัจจุบัน ตั้งอยู่ในศาลแม่ย่ามัจฉาวารี ณ วัดวังเลียง ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลองพิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat. : 17.9286 Long. : 99.6852

ประวัติแม่ย่ามัจฉาวารี ชาวบ้านพบท่อนซุงขนาดใหญ่โผล่กลางแม่น้ำยม ระหว่างการขุดลอกและปรับตลิ่งทั้งสองข้าง โดยมีการย้ายท่อนซุงนี้ขึ้นมาบนฝั่งเมื่อวันที่ 13 เม.ย. 2563 และย้ายเข้ามาในวัดวังเลียงวันที่ 21 เมษายน 2563 โดยความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง

ด้านความเชื่อ ชาวบ้านบางรายในหมู่บ้านวังเลียง - ทุ่งทอง มีความเชื่อว่าท่อนซุงนี้เป็นตะเคียนที่มีอาถรรพ์ หากนำขึ้นมาจากแม่น้ำยมแล้วไม่ทำพิธีบวงสรวงจะเกิดอาเพศ ทำให้คนในชุมชนเสียชีวิตแบบผิดปกติจำนวนมากขึ้น ผู้นำชุมชนและผู้นำทางพิธีกรรม (ทีมงานพ่อเฒ่าหลวง) จึงได้จัดให้มีการทำพิธีบวงสรวงในเดือนเมษายนของทุกปี ช่วงหลังประเพณีปีใหม่เมือง (พระครูพรภิรมย์ โชติปัญโญ และ สุนทร หอมนาน, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 65 แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) วัดวังเลียง
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้

การวางแผนการดำเนินการ

1) การกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดให้เยาวชนที่ผ่านการร่วมกิจกรรมการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามใบงานที่ 4-9 ซึ่งมีความสมัครใจร่วมเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้กับผู้วิจัย

2) การกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านวังเลียง

กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านวังเลียง โดยอาศัยเกณฑ์การเลือกพื้นที่ ปกปักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. ดังต่อไปนี้

- 1.1) เป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- 1.2) เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิที่ดินของหน่วยงานราชการ
- 1.3) เป็นพื้นที่ที่ไม่มีกรณีพิพาทกับประชาชนในการบุกรุกแผ้วถาง
- 1.4) ตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ม.7 บ้านวังเลียง

3) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้

กำหนดผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านวังเลียง เป็นผู้ที่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนั้น รู้จักเส้นทางเข้าออกเป็นอย่างดี และสามารถให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชพรรณต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าได้ และมีบทบาทเป็นเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าของหมู่บ้าน

4) การกำหนดขอบเขตแปลงเก็บข้อมูล

4.1) กำหนดให้แปลงเก็บข้อมูลมีขนาดทั้งสิ้น 40X40 เมตร ซึ่งเท่ากับพื้นที่ 1 ไร่ และแบ่งย่อยออกเป็นแปลงขนาด 10X10 เมตร จำนวน 16 แปลง เพื่อสะดวกต่อการทยอยเก็บข้อมูลที่ละแปลง จากแปลงที่ 1 ถึงแปลงที่ 16 โดยในการวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการสำรวจทรัพยากรป่าไม้เฉพาะในแปลงย่อยที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร เท่านั้น

4.2) การสำรวจทรัพยากรป่าไม้ในแปลงที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร จะใช้ในการดำเนินการเก็บข้อมูลไม้ใหญ่ ซึ่งมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับเพียงอก (1.30 เมตร) มากกว่า 4.5 เซนติเมตร ขึ้นไป

4.3) กำหนดแปลงเก็บข้อมูล ขนาด 4X4 เมตร ซ้อนลงไปแปลงขนาด 10X10 เมตร บริเวณมุมทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก สำหรับเก็บข้อมูลไม้หนุม ซึ่งมีความสูง DHB น้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร แต่มีความสูง 1.30 เมตร ขึ้นไป

4.4) กำหนดแปลงเก็บข้อมูล ขนาด 1X1 เมตร ซ้อนลงไปแปลงขนาด 4X4 เมตร อีกครั้ง บริเวณมุมทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก สำหรับเก็บข้อมูลกล้าไม้ ซึ่งมีความสูง DHB น้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร และมีความสูงไม่ถึง 1.30 เมตร

16	15	14	13
9	10	11	12
8	7	6	5
1 แปลงเก็บ ข้อมูล	2	3	4

ภาพที่ 66 แปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ขนาด 40X40 เมตร

กระบวนการดำเนินการ

1) การกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้สอบถามไปยังเยาวชนแกนนำงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของโรงเรียนบ้านวังเลียง ซึ่งได้เข้าร่วมกิจกรรมการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามใบงานที่ 4-9 และชักชวนให้มาร่วมเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน และมีเยาวชนตอบรับและผู้ปกครองอนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสมัครใจ จำนวน 3 คน เนื่องจากอยากเรียนรู้พื้นที่แหล่งทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นซึ่งไม่ได้เข้าถึงได้ในโอกาสทั่วไป

2) การกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านวังเลียง

2.1) สอบถาม อบต.ทุ่งแล้ง ว่าพื้นที่ในเขต ม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง มีพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นพื้นที่ปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น ในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ. แล้วหรือไม่ ผลปรากฏว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามี อบต.ทุ่งแล้ง ยังไม่ได้ดำเนินการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ใน ม.7 บ้านวังเลียง เป็นพื้นที่ปกป้องทรัพยากรท้องถิ่นแต่อย่างใด

2.2) สอบถามไปยังผู้นำชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 ว่าในเขตม.7 บ้านวังเลียง มีป่าสาธารณะที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิและอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน ไม่มีกรณีพิพาทกับราษฎรในการบุกรุกแผ้วถางบ้างหรือไม่ ผู้นำชุมชนได้แจ้งว่า บ้านวังเลียง มีป่าชุมชนอยู่บริเวณเนินเขาหลังศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง ซึ่งเรียกว่าม่อนป่าไร่ เป็นป่าที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน และได้ร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่าทรัพยากร ตามโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน โดย ส.ป.ก.แพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2564 รวมทั้งได้ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่ทำแนวป้องกันไฟป่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามีด้วย

จากการตรวจสอบข้อมูลที่ดินป่าชุมชนบ้านวังเลียง ในระบบสืบค้นหนังสือสำคัญสำหรับ
 ที่หลวง (น.ส.ล.) ประเภทที่ดินสาธารณประโยชน์ พบว่า ของป่าชุมชนบ้านวังเลียงได้รับการประกาศ
 เขตจากกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย ตามเอกสารเอกสารที่ดินประเภท น.ส.ล. เลขที่ พร0683
 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2541 ให้เป็นที่ดินอันเป็นสาธารณะของแผ่นดิน ประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน
 มีเนื้อที่ 66 ไร่ 2 งาน 46 ตารางวา ปัจจุบันประกาศเขตมาแล้ว 24 ปี ป่าชุมชนบ้านวังเลียงจึงมีความ
 เหมาะสมต่อการกำหนดเป็นพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่นของบ้านวังเลียง

ที่.ป.๑

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

เลขที่ พร. 0๖๘๓

ผู้ขายเอกสารนี้ บ้านวังเลียง

ที่ดินเลขที่ _____ ราวทาง พรก. ๖๘๓ ๕ ๑๓ ๒๕

อาศัยอำนาจตามพหุทรา ๘ คีรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม
 โดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ อธิบดีกรมที่ดิน
 ออกหนังสือสำคัญฉบับนี้เพื่อแสดงเขตของที่ดินอันเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภท
หนังสือใช้กัน ซึ่งตั้งอยู่ที่ บ้านวังเลียง หมู่ที่ ๗ ตำบล ห้วยผึ้ง
 อำเภอ คลอง จังหวัด นนทบุรี ไร่ ๖๖
 ที่ดินแปลงนี้เนื้อที่ประมาณ ๖๖ ไร่ ๒ งาน
๖๖ ตารางวา อยู่ในความดูแลรักษาของ กรมที่ดิน (มีบ้านนันทน์วังเลียง)
 มีแนวเขตภาพระบุแผนที่แสดงเขตที่ดินตั้งหนังสือสำคัญฉบับนี้
 หนังสือสำคัญฉบับนี้ ออกให้ ณ วันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๓

 วันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

ภาพที่ 67 หนังสือแสดงสิทธิที่ดินของป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่)

3) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้

ผู้วิจัยได้สอบถามผู้นำชุมชน ว่าชุมชนบ้านวังเลียงมีผู้ใดเหมาะสมจะเป็นผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านวังเลียงบ้างหรือไม่ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านบ้านวังเลียงได้อาสาเป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง เนื่องจากตนมีบทบาทเป็นเครือข่ายป้องกันไฟป่าของกรมป่าไม้ พร้อมทั้งร่วมสนับสนุนรถกระบะส่วนตัวในการนำผู้วิจัยและเยาวชนไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง

4) การกำหนดขอบเขตแปลงเก็บข้อมูล

จากการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนม่อนป่าไร่ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านก่อนนำเยาวชนแกนนำไปเก็บข้อมูล ผู้ใหญ่บ้านได้แนะนำให้ผู้วิจัยเห็นต้นประดู่ขนาดใหญ่ ซึ่งมีความโดดเด่นในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้ต้นประดู่ดังกล่าว อยู่บริเวณกึ่งกลางพื้นที่แปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้แปลงที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร

ผลการดำเนินการ

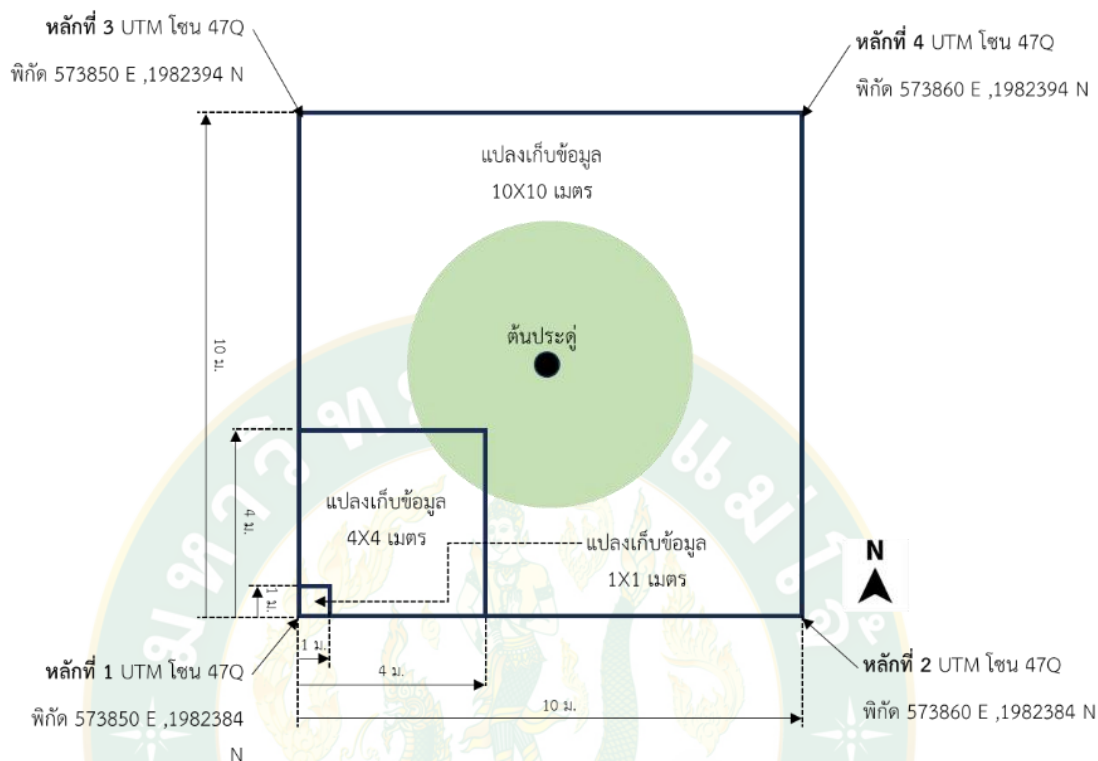
ข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง

ป่าชุมชนบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.สอง จ.แพร่ หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า ม่อนป่าไร่ เป็นที่ดินหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) เลขที่ พร 0683 ประเภท พลเมืองใช้ร่วมกัน ขนาด 66 ไร่ 2 งาน 46 ตารางวา ออกโดยกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2541 ลักษณะพื้นที่เป็นเนินเขาลาดชัน ล้อมรอบด้วยแปลงเกษตรกรรมซึ่งเป็นที่ดินประเภทหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 140-160 เมตร มีความลาดชันประมาณ ร้อยละ 20-30 สังคมพืชแบบป่าเบญจพรรณ พิกัด Lat. 17.9284 Long. 99.6968 (อ้างอิงจากพิกัดนำทางของกรมที่ดิน)

UTM โซน 47Q พิกัด 573850 E,1982424 N	16	15	14	13	UTM โซน 47Q พิกัด 573890 E,1982424 N
	9	10	11	12	
	8	7	6	5	
UTM โซน 47Q พิกัด 573850 E,1982384 N	1	2	3	4	UTM โซน 47Q พิกัด 573890 E,1982384 N

ภาพที่ 68 พิกัดแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) ขนาด 40X40 เมตร

จากผังแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) ขนาด 40X40 เมตร จะเห็นได้ว่า แปลงเก็บข้อมูลแปลงที่ 1 เป็นแปลงที่ตั้งอยู่บริเวณมุมล่างซ้ายของผัง

ภาพที่ 69 ผังแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ แปลงที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร

จากผังแปลงเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ฯ ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการกำหนดพื้นที่แปลงเก็บข้อมูลไม้ต้น ซึ่งมีต้นประดู่อยู่บริเวณกึ่งกลางแปลง มีแปลงเก็บข้อมูลไม้หนุ่ม ขนาด 4X4 เมตร และแปลงเก็บข้อมูลกล้าไม้ ขนาด 1X1 เมตร ใช้หลักหมุดของแปลงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกัน

ตารางที่ 6 ผลการสำรวจไม้ใหญ่ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 10X10 เมตร)

รหัส	ชื่อท้องถิ่น	ตำแหน่งต้นไม้		ความกว้างเรือนยอด			เส้นผ่านศูนย์กลาง (ซม.)	ความสูงกิ่งแรก (ม.)	ความสูงทั้งหมด (ม.)
		X	Y	X+ขวา	X-ซ้าย	Y-หน้า			
001	มะมื่น	573852	1982388	1.5	1	1	4.61	1.5	7
002	เปล้า	573581	1922386	0.5	0.5	0.5	3.2	2.5	7
003	เปล้า	573855	1982385	0.5	0.5	0.5	5.6	1.5	7.5
004	ปอ	573854	1982386	0.5	0.5	0.5	4.0	0.7	5
005	แดง	573853	1982385	2	0.5	1.5	4.8	2	7
006	เปล้า	573855	1982389	4	4	6	9.9	4	10
007	เหมือด	573857	1982391	4	1	3	5.4	2.5	10
008	ประดู่	573857	1982390	7	5	6	29.9	5	18
009	แดง	573860	1982389	3	4	4	7.3	2	8
010	แคหางค่าง	573857	1982388	0.5	0.5	0.5	2.4	0.50	5
011	เปล้า	573856	1982387	2	1.5	1.5	2.4	1.30	3
012	มะกอม	573855	1982382	2	1.5	2	5.6	1.60	12
รวม 12 ต้น 8 ชนิด									

หมายเหตุ สํารวจวันที่ 11 มิถุนายน 2565

หมายเหตุ

จากตารางที่ 6 สามารถสรุปผลการสำรวจไม้ใหญ่ (มีเส้นรอบวงที่ระดับความสูงเพียงอก 1.3 เมตร ไม่ต่ำกว่า 15 ซม.) ได้ว่า ในแปลงเก็บข้อมูลแปลงที่ 1 ขนาด 10X10 เมตร พบพรรณไม้ 8 ชนิด ได้แก่ 1) มะมื่น 1 ต้น 2) เปล้า 4 ต้น 3) ปอ 1 ต้น 4) แดง 2 ต้น 5) เหมียด 1 ต้น 6) ประดู่ 1 ต้น 7) แคะหางค่าง 1 ต้น 8) มะกอม 1 ต้น รวมจำนวนไม้ใหญ่ทั้งสิ้น 12 ต้น

ตารางที่ 7 ผลการสำรวจไม้หนุ่ม ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 4X4 เมตร)

รหัส	ชื่อท้องถิ่น	จำนวน (ต้น)
013	เหมียด	2
014	ผ่าเสี้ยน	1
015	แคะหางค่าง	1
รวม	3 ชนิด	4

หมายเหตุ สำรวจวันที่ 11 มิถุนายน 2565

จากตารางที่ 7 สามารถสรุปผลการสำรวจไม้หนุ่ม (มีเส้นรอบวงที่ระดับความสูงเพียงอก 1.3 เมตร ต่ำกว่า 15 ซม.) ในการเก็บข้อมูลในแปลงเก็บข้อมูลขนาด 4x4 เมตร พบพรรณไม้ 3 ชนิด ได้แก่ 1) เหมียด 2 ต้น 2) ผ่าเสี้ยน 1 ต้น และ 3) แคะหางค่าง 1 ต้น รวมจำนวนไม้หนุ่มทั้งสิ้น 4 ต้น

ตารางที่ 8 ผลการสำรวจกล้าไม้ ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 (ขนาดแปลง 1X1 เมตร)

รหัส	ชื่อท้องถิ่น	จำนวน (ต้น)
016	แคะหางค่าง	2
017	เปล้า	1
รวม	2 ชนิด	3

หมายเหตุ สำรวจวันที่ 11 มิถุนายน 2565

จากตารางที่ 8 สามารถสรุปผลการสำรวจกล้าไม้ (มีความสูงต่ำกว่า 1.3 เมตร) ได้ว่า แปลงเก็บข้อมูลขนาด 1x1 เมตร พบพรรณไม้จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ 1) แคะหางค่าง 2 ต้น และ 2) เปล้า 1 ต้น รวมจำนวนกล้าไม้ทั้งสิ้น 3 ต้น

ตารางที่ 9 สรุปผลสำรวจการใช้ประโยชน์พืช ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1

ชื่อท้องถิ่น	ไม้ต้น (ต้น)	ไม้พุ่ม (ต้น)	กล้าไม้ (ต้น)	อื่น ๆ (ต้น)	รวม (ต้น)	ลักษณะวิสัย	การใช้ประโยชน์
1. มะมัน	1	-	-	-	1	ไม้ต้น	นำเมล็ดมาคั่วรับประทานเป็นอาหารว่าง
2. เปล้า	4	-	1	-	5	ไม้ต้น	ใช้เปลือกต้มอาบเพื่อกระชับช่องคลอดช่วงหลังคลอด
3. ปอ	1	-	-	-	1	ไม้ต้น	เปลือกต้นใช้ทำเชือก
4. แดง	2	-	-	-	2	ไม้ต้น	นำเปลือกมาชุบ-สับเป็นส่วนผสมใส่ลาบต้น ลาบไก่ ใช้ไม้ในการก่อสร้าง
5. เหมียด	1	2	-	-	3	ไม้ต้น	นำยอดอ่อนมานึ่งจมน้ำพริก
6. ประดู่	1	-	-	-	1	ไม้ต้น	เนื้อไม้ใช้ก่อสร้าง นำเปลือกต้นมาต้มเคี่ยวให้ขึ้น กรองน้ำ ออกราดลงบริเวณแผล ช่วยสมานแผลได้
7. เถาวัลย์	-	-	-	1	1	ไม้เลื้อย	เป็นบันไดของสัตว์ป่าที่จะปีนขึ้นหาอาหารบนต้นไม้
8. ผงขงหม่น	-	-	-	1	1	ไม้	นำหน่อเฝ้ามารับประทาน ถ้าไม่ไฟใช้ค้ำยันกิ่งต้นส้ม
9. มะกอม	1	-	-	-	1	ไม้ต้น	ผลเป็นอาหารนก เมล็ดใช้เป็นกระสุนปืนของเล่น
10. ผ่าเสี้ยน	-	1	-	-	1	ไม้ต้น	ใช้ไม้ในการก่อสร้าง
11. แคนทงค่าง	1	1	2	-	4	ไม้ต้น	นำยอดอ่อนมานึ่งจมน้ำพริก
12. พลุช้างป่า	-	-	-	2	2	ไม้เลื้อย	ไม้ประดับสวยงาม
รวมจำนวน	12	4	3	4	23	ไม้ต้น 9 ชนิด ไม้เลื้อย 2 ชนิด ไม้ 1 ชนิด รวม 3 ลักษณะวิสัย 12 ชนิด	

จากตารางข้างต้น สามารถสรุปผลสำรวจการใช้ประโยชน์พืช ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 ได้ดังต่อไปนี้

สำรวจพบพืชท้องถิ่นจำนวน 12 ชนิด โดยเป็น ไม้ต้น จำนวน 12 ต้น ไม้พุ่ม 4 ต้น กล้าไม้ 3 ต้น และ อื่น ๆ 4 ต้น (ไผ่ 1 ต้น เถาวัลย์ 1 ต้น และ พลุข้างป่า 2 ต้น) รวมพบพืชท้องถิ่นทั้งสิ้น 23 ต้น และเมื่อพิจารณาตามลักษณะวิสัยแล้ว สามารถสรุปได้ว่า สำรวจพบ ไม้ต้น 9 ชนิด ไม้เลื้อย 2 ชนิด ไผ่ 1 ชนิด รวมทั้งสิ้นพบพืชท้องถิ่น 3 ลักษณะวิสัย

โดยชนิดพืชท้องถิ่นที่พบจำนวนมากที่สุดในแปลงเก็บข้อมูล ได้แก่ เปล้า ซึ่งมีลักษณะวิสัยเป็นไม้ต้น พบจำนวนทั้งสิ้น 5 ต้น ประกอบด้วย ไม้ต้น 4 ต้น และกล้าไม้ 1 ต้น สามารถใช้ประโยชน์จากเปลือกต้น โดยนำมาต้มน้ำอาบเพื่อระงับช่องคลอดช่วงหลังคลอดบุตร

ชนิดพืชท้องถิ่นที่พบจำนวนมากเป็นลำดับที่ 2 ในแปลงเก็บข้อมูล ได้แก่ แคนหางค่าง ซึ่งมีลักษณะวิสัยเป็นไม้ต้น พบจำนวนทั้งสิ้น 4 ต้น ประกอบด้วย ไม้ต้น 1 ต้น ไม้พุ่ม 1 ต้น และกล้าไม้ 2 ต้น สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยนำยอดอ่อนมารับประทานโดยนึ่งจิ้มน้ำพริกได้

ชนิดพืชท้องถิ่นที่พบจำนวนมากเป็นลำดับที่ 3 ในแปลงเก็บข้อมูล ได้แก่ เหมียด ซึ่งมีลักษณะวิสัยเป็นไม้ต้น พบจำนวนทั้งสิ้น 3 ต้น ประกอบด้วย ไม้ต้น 1 ต้น และ ไม้พุ่ม 1 ต้น สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยนำยอดอ่อนมารับประทานโดยนึ่งจิ้มน้ำพริกได้

ส่วนที่ 3 ทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น

การทำทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบจำนวนชนิดและจำนวนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ

การวางแผนดำเนินการ

ผู้วิจัยและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกันจัดทำทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก ตามแบบฟอร์มของ อพ.สร จำนวน 6 ทะเบียน ดังนี้

- 1) ทะเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
- 2) ทะเบียนสัตว์ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
- 3) ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
- 4) ทะเบียนภูมิปัญญาในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
- 5) ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
- 6) ทะเบียนทรัพยากรโบราณคดีในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

กระบวนการดำเนินการ

การจัดทำทะเบียนทรัพยากรในท้องถิ่น ดำเนินการโดยการนำข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น (พืช สัตว์ ชีวภาพอื่น ๆ ภูมิปัญญา และแหล่งทรัพยากรและโบราณคดี) และข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ (ป่าชุมชนบ้านวังเลียง) ที่ได้รวบรวมไว้ มาจัดหมวดหมู่และบันทึกลงในแบบฟอร์มทะเบียน ของงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. จำนวนทั้งสิ้น 6 ทะเบียน ซึ่งมีรูปแบบในการตั้งรหัสทรัพยากร ในแต่ละทะเบียนที่เป็นลักษณะเดียวกัน โดยการระบุรหัสทรัพยากรด้วยตัวเลข 4 ชุด เช่น 8-6540311-07-001 โดยรหัสของแต่ละชุดสามารถอธิบายได้ ดังนี้

8 คือตัวเลขชุดที่ 1 หมายถึง รหัสกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร
6540311 คือตัวเลขชุดที่ 2 หมายถึง รหัสสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นของ อบต.ทุ่งแล้ง
07 คือตัวเลขชุดที่ 3 หมายถึง รหัสหมู่บ้าน ซึ่งในการวิจัยนี้ จะดำเนินการในพื้นที่
2 หมู่บ้าน ได้แก่ ม.7 และม.12 ตัวเลขชุดที่ 3 จึงเป็นรหัส 07 หรือ 12
001 คือตัวเลขชุดที่ 4 หมายถึง รหัสชนิดของทรัพยากรที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล
ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียงที่เข้าร่วมการฝึกอบรมโครงการ
อพ.สธ. -ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ในวันที่ 2 ของการฝึกอบรม ในการสรุปข้อมูลและจัดทำ
ทะเบียนทรัพยากรท้องถิ่น ตามใบงานที่ 5-9 และผู้วิจัยเป็นผู้ผนวกข้อมูลทรัพยากรพืชที่สำรวจพบใน
ป่าชุมชนเพิ่มเติมลงในทะเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น ที่เยาวชนได้สรุปไว้แล้วจาก
ใบงานที่ 5 งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ผลการดำเนินการ

ผลการรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ในรูปแบบทะเบียนทรัพยากร
ในท้องถิ่น จำนวน 6 ทะเบียน ซึ่งได้แก่ ทะเบียนพรรณไม้ในท้องถิ่น ทะเบียนสัตว์ในท้องถิ่น ทะเบียน
ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ทะเบียนภูมิปัญญาในท้องถิ่น ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น ทะเบียน
ทรัพยากรโบราณคดีในท้องถิ่น มีผลการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ทะเบียนพรรณไม้ในท้องถิ่น

จากการนำข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 5 และ ข้อมูลทรัพยากรป่าไม้
(ป่าชุมชนบ้านวังเลียง) ในแปลงเก็บข้อมูล แปลงที่ 1 สามารถสรุปเป็นทะเบียนพรรณไม้ในท้องถิ่น
ได้ว่า การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง
อ.ลอง จ.แพร่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลพรรณไม้ของบ้านวังเลียงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 25 ชนิด โดยเป็น
พรรณไม้ที่พบในพื้นที่ม.7 บ้านวังเลียง จำนวน 23 ชนิด ได้แก่ 1) ส้มเขียวหวาน 2) มะรุม
3) ทองหลาง 4) ปุเลย 5) กระทือ 6) ดีปลี 7) กุ่ม 8) หาด 9) พลู 10) ตรีชวา 11) ใฝ่ไร่ 12) มะมื่น
13) เปล้า 14) ปอ 15) แดง 16) เหมียด 17) ประดู่ 18) เกาวัลย์ 19) ใฝ่ซางหม่น 20) มะกอม

21) ผ่าเสี้ยน 22) แคะทางค่าง และ 23) พลุข้างป่า) และ ม.12 บ้านทุ่งทอง จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ 1) เลียง และ 2) ยางพารา

โดยหากจำแนกบริเวณที่พบออกเป็น 1) พื้นที่ชุมชนและแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน และ 2) พื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง แล้วนั้น จะพบว่า มีการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลพืชพรรณในพื้นที่ชุมชนและแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน รวมจำนวน 13 ชนิด และ ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง จำนวน 12 ชนิด

ทั้งนี้ ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลฯ ยังทำให้ทราบว่า มีแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง จำนวน 3 แปลง ที่ใช้เป็นแปลงให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน ซึ่งได้แก่ ส้มเขียวหวาน และ ยางพารา โดยมีเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 2 คน เป็นปราชญ์ชุมชนผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ นางสาวพร ดวงจันทร์ (ส้มเขียวหวาน) และนายสุพรรณ เครื่องแก้ว (ยางพารา) และ แปลงปลูกพืชสมุนไพร สำหรับการนำมาแปรรูปเป็นส่วนผสมของยาปี จำนวน 1 แปลง ของนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ ปราชญ์ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทยของบ้านวังเลียง รายละเอียดดังตารางที่ 10 และ ตารางที่ 11

ผลการสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ตารางที่ 10 ทะเบียนพรรณไม้ในชุมชนและแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้น เรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษา โรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ	หมายเหตุ
8-6540311- 12-001	เลียง ไม้ต้น	ลำต้นสูง ทรงพุ่มกว้าง ใหญ่ สูงประมาณ 50 เมตร เส้นรอบวงลำต้น 12.90 เมตร (ที่ความสูง เพียงอก 1.30 เมตร)	เป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของชื่อ หมู่บ้าน เป็นที่ตั้งของศาล พ่อเฒ่าหลวงหลังเดิม และ เป็นแหล่งเก็บน้ำผึ้งไป จำหน่าย	ม.12 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	มีบันไดไม้ไผ่ไต่ไป ตามความสูงของ ลำต้นสำหรับปีน ขึ้นไปเก็บรังผึ้ง หลวงบนกิ่งของ ต้นเลียง	
8-6540311- 12-002	ยางพารา ไม้ต้น	เมื่อกรีตตรงลำต้นจะมี น้ำยางสีขาวไหลออกมา ต่าง ๆ	ใช้ผลติดยาก่อนถั่วเพื่อ นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ	ม.12 ต.ทุ่งแสง	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 17ระหว่าง 219 (นายสุพรรณ เครื่องแก้ว)	
8-6540311- 07-001	ส้มเขียวหวาน ไม้พุ่ม	ผลสุกเต็มที่มีสีส้มอม เหลือง รสชาติหวาน	-รับประทานเป็นผลไม้รส หวาน -แปรรูปเป็นน้ำส้มคั้น และ แยมส้ม	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 1ระหว่าง 2355 (นางสมพร ดวงจันทร์)	

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้น เรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษา โรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)	หมายเหตุ
8-6540311- 07-002	มะรุ้ม	ไม้ต้น	มีใบประกอบแบบขนนก 3 ชั้น เมื่อโตเต็มที่จะมี ฝักกลมยาว	- นำฝักมาปอกเปลือกออก แล้วหั่นเป็นท่อนพอดีคำ ใส่ ในแกงส้มขมิ้น - เปลือกต้นและรากใช้เป็น ส่วนผสมในยาปี มีสรรพคุณ ช่วยบรรเทาอาการท้องอืด	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	-
8-6540311- 07-003	ทองกลาง	ไม้ต้น	มีหนามเล็ก ๆ ตามลำต้นและกิ่งก้าน	- กิ่งต้นทองกลางมีสรรพคุณ ช่วยลดเสมหะ - เป็นส่วนผสมในยาปี	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 16 ไร่ (นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ)
8-6540311- 07-004	ปูเลย	ไม้ล้มลุก	มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายใน เหง้ามีสีเหลืองและมี กลิ่นหอมเฉพาะตัว ลำต้นเหนือดินตั้งตรง ใบเรียวยาวปลายแหลม	เหง้ามีสรรพคุณช่วยบำรุง โลหิต ขับเลือดเสีย เป็น ส่วนผสมในยาปี	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 16 ไร่ (นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้น เรียก)	ลักษณะนิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษา โรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)	หมายเหตุ
8-6540311- 07-005	กระต้อ	ไม้ล้มลุก	มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายใน แห้งมีสีขาวอมน้ำตาล และมีกลิ่นหอมฉุน แผ่นใบกว้างกว่าปูลอย	-เหง้ามีสรรพคุณช่วยให้ เจริญอาหาร -เป็นส่วนผสมในยาปี จ.แพร่	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 16 ระวัง 77 (นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ)
8-6540311- 07-006	ตีปลี	ไม้เลื้อย	ลำต้นขนาดเล็กเลื้อย เกาะไปตามต้นไม้ ผล สุกมีสีแดง รสชาติเผ็ด ร้อน	-ผลแห้งมีสรรพคุณช่วยย่อย อาหารและรักษาโรค ทางเดินหัวใจ -เป็นส่วนผสมในการทำยาปี จ.แพร่	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	ส.ป.ก.4-01 แปลง ที่ 16 ระวัง 77 (นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ)
8-6540311- 07-007	กุ่ม	ไม้ต้น	ลำต้นสูงเรียว เจริญเติบโตไว	-เปลือกต้นมีสรรพคุณช่วย ขับลมในลำไส้ -เป็นส่วนผสมในยาปี จ.แพร่	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้น เรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษา โรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)	หมายเหตุ
8-6540311- 07-008	หาด ไม้ต้น	ลำต้นตรง ทรงพุ่มรูป กรวย		-เปลือกต้นมีรสฝาด ใช้ รับประทานแทนหมากหรือ สีสียได้	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	-
8-6540311- 07-009	พู่ ไม้เลื้อย	รูปร่างใบคล้ายใบโพธิ์		-ใบใช้ห่อเปลือกต้นหาค เป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บน พ้อเปล่ากลาง	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	-
8-6540311- 07-010	ตรีชวา ไม้พุ่ม	ออกดอกสีขาว มีช่อ ดอกตั้งตรงบริเวณปลาย ยอด		-นำช่อดอกมาทำจืดในกรวย ใบตอง (สวยตอก) สำหรับ เป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บน พ้อเปล่ากลาง	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้น เรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษา โรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ	หมายเหตุ
8-6540311- 07-011	ไผ่ไร่	ไผ่	ลำต้นเป็นข้อปล้อง ปล้องมีสีเขียวชัดเจน ขึ้นเป็นกอ	-หน่อใช้กินเป็นอาหาร -ลำไม้สามารถแปรรูป เป็นตอกไม้เพื่อใช้ในการ จักสานเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้ เช่น แอบข้าวเหนียว กระตัง กระจาด ซึ่งนั่งข้าม เป็นต้น -ใช้ลำไม้ไฟในการค้ายันกิ่ง ส้มเขียวหวานไม่ให้ฉีกหัก เมื่อสุ่มออกผล	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ดง จ.แพร่	-

ตารางที่ 11 ทะเบียนพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านวังเลียง

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่น นั้นเรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-07-012	มะมัน	ไม้ต้น	เมื่อเปลือกต้นขึ้นนอก หลุดออกจะเห็นเปลือก ชั้นในสีน้ำตาลอมส้ม เมื่อผลมะมันเปียกน้ำ จะมีผิวลื่น	นำเมล็ดมาตำรับประทานเป็น อาหารว่าง	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-013	เปล้า	ไม้ต้น	ผิวเปลือกลำต้นมีจุดสี ขาวเล็ก ๆ กระจายทั่ว ลำต้น	ใช้เปลือกต้มอาบเพื่อกระชับช่อง คลอดช่วงหลังคลอด	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-014	ปอ	ไม้ต้น	ใบมีขนสากระคายมือ	เปลือกต้นใช้ทำเชือก	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่น นั้นเรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ชื่อสามัญปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องใช้เครื่องใช้ ๓)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-07-015	แดง	ไม้ต้น	เนื้อไม้เป็นสีแดง	นำเปลือกมาชุบ-สับเป็นส่วนผสมใส่ ลาบต้น ลาบไก่ ใช้ไม่ในการก่อสร้าง	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-016	เหมียต	ไม้ต้น	เปลือกลำต้นแตกเป็น ร่องตามแนวตั้ง	นำยอดอ่อนมานึ่งจิ้มน้ำพริก	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-017	ประดู่	ไม้ต้น	มีช่อดอกสีเหลือง	เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง นำเปลือกต้ม เคี้ยวให้ขม กรองน้ำ ออก ราดลงบริเวณแผล ช่วยสมาน แผลได้	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-018	เถาว์ลย์	ไม้เลื้อย	ลำต้นเหนียวหักได้ยาก เลื้อยพันลำต้นต้นไม้เป็น เกลียวล่างขึ้นบน	เป็นบันไดของสัตว์ป่าที่จะปีนขึ้นหา อาหารบนต้นไม้	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่น นั้นเรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-07-019	ไม้ช่างหม่น	ไม้	ถ้าไม่ใส่เขียว ข้อต่อระหว่างปล้องเป็น วงสีขาวหม่น	นำหน่อเฝ้ามารับประทาน ถ้าไม่ใส่ ค้ายักษ์กินต้นส้ม	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-020	มะกอม	ไม้ต้น	ผลเป็นทรงกลมขนาด เล็ก เมื่อสุกจะมีสีดำ	ผลเป็นอาหารนก เมล็ดใช้เป็น กระสุนปืนของเล่น (กลองถอย)	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่
8-6540311-07-021	ผ้าเสียน	ไม้ต้น	ใบคล้ายเท้าสัตว์ โดยมี ใบย่อย 5 ใบ	ใช้ในเินการก่อสร้าง	ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รหัสพรรณไม้	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่น นั้นเรียก)	ลักษณะวิสัย (เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้รอเลื้อย)	ลักษณะเด่นของพืช (เช่น สี กลิ่น ยาง มีหนาม)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-07-022	แคหางค่าง	ไม้ต้น	ดอกตูมและฝักมีขนสี น้ำตาลปกคลุมคล้ายขน สัตว์	นำยอดอ่อนมาปรุงจิ้มน้ำพริก	ม.7
8-6540311-07-023	พุดช้างป่า	ไม้เลื้อย	คล้ายต้นพุดต่าง แต่ในใบ สีเส้นสีขาวอมเขียว	ไม้ประดับสวยงาม	ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่ ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่

ตารางที่ 12 ทะเบียนพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น

รหัสพันธุ์สัตว์	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่นนั้นเรียก)	ประเภท	ลักษณะเด่นของสัตว์	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ ฯ)	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-12-001	ผึ้งหลวง	แมลง	มีปีก อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ทำรัง บนต้นไม้ มีเหล็กในที่ทิ่มให้ปวดบวมเมื่อถูก ต่อย	รังผึ้งหลวงให้น้ำหวาน สามารถนำมา รับประทานได้ หรือจำหน่ายได้	ม.12 ต.ทุ่งแสง อ.ล่อง จ.แพร่

3) ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น

จากการนำข้อมูลการใช้ประโยชน์ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 7 สามารถสรุปเป็นทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น ได้ว่า การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลชีวภาพอื่น ๆ ของบ้านวังเลียง ไว้จำนวนทั้งสิ้น 1 ชนิด 1 ประเภท ได้แก่ เห็ดนางฟ้า ชีวภาพอื่น ๆ ประเภทเห็ด พบในฟาร์มเห็ดนางฟ้า ของนางแสงวาลย์ อิมพิมพ์ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม.12 บ้านทุ่งทอง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง รหัสชีวภาพอื่น ๆ คือ 8-6540311-12-001 รายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น

รหัสชีวภาพอื่น ๆ	ชื่อพื้นเมือง (ชื่อที่ท้องถิ่น นั้นเรียก)	ประเภท (เช่น เห็ด รา สาหร่าย ไลเคน)	ลักษณะเด่น (เช่น สี ความหนาแน่น ฯลฯ)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
8-6540311-12-001	เห็ดนางฟ้า	เห็ด	รสชาติหวานกรอบ หมวกมีสีน้ำตาล ต้นมีสีขาว	นำมาปรุงรับประทานกับน้ำพริก หรือประกอบ อาหารพื้นเมือง เช่น แกงผักใส่เห็ด หรือแกงผักทอง ใส่เห็ด เป็นต้น	ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

4) ทะเบียนภูมิปัญญาในท้องถิ่น

จากการนำข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 8 สามารถสรุปเป็นทะเบียนภูมิปัญญาในท้องถิ่น ได้ว่า การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลชีวภาพอื่น ๆ ของบ้านวังเลียง ไว้จำนวนทั้งสิ้น 5 ภูมิปัญญา 4 สาขา ในพื้นที่ ม.7 บ้านวังเลียง และ ม.12 บ้านทุ่งทอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม จำนวน 2 ภูมิปัญญา ได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาการทำสวนยางพารา ของนางสุพรรณ เครื่องแก้ว (เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน) รหัสภูมิปัญญา 8-6410311-12-001

1.2 ภูมิปัญญาการทำสวนส้มเขียวหวาน ของนางสมพร ดวงจันทร์ (เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน) รหัสภูมิปัญญา 8-6410311-07-001

2. สาขาการแพทย์แผนไทย จำนวน 1 ภูมิปัญญา ได้แก่

2.1 ภูมิปัญญาการทำยาปิ ของนางจันทร์แก้ว ธรรมใจ และนายสิงห์คาร เครือเหมย (เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน) รหัสภูมิปัญญา 8-6410311-07-002

3. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม จำนวน 1 ภูมิปัญญา ได้แก่

3.1 ภูมิปัญญาการสานแอบข้าว ของนางนิตยา นาแป้น รหัสภูมิปัญญา 8-6410311-07-003

4. สาขาศาสนาและประเพณี จำนวน 1 ภูมิปัญญา ได้แก่

4.1 พิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ของทีมงานพ่อเฒ่าหลวง จำนวน 4 คน ได้แก่ นายเมตตาจา นายถวิล เตชะ นายพุทธ ดวงจันทร์ และนางปิ่น บุญสวัสดิ์ (เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน) รหัสภูมิปัญญา 8-6410311-07-004

จากข้อมูลรายละเอียดภูมิปัญญาของบ้านวังเลียง ทั้ง 5 ภูมิปัญญาข้างต้น พบว่า มีเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ เป็นเจ้าของภูมิปัญญา จำนวน 8 คน จากจำนวน 4 ภูมิปัญญา ซึ่งมีบริเวณที่พบภูมิปัญญา ทั้งในพื้นที่ ม.7 บ้านวังเลียง และ ม.12 บ้านทุ่งทอง รายละเอียดดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ทะเบียนภูมิปัญญาในท้องถิ่น

รหัส ภูมิปัญญา	ชื่อภูมิปัญญา	สาขา	จุดเด่นของภูมิปัญญา	เจ้าของ ภูมิปัญญา	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	บริเวณที่พบ	หมายเหตุ
8-6540311- 12-001	การทำสวน ยางพารา	เกษตรกรรม	ยากก่อนถั่วจับตัวไว สีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน	นายสุพรรณ เครื่องแก้ว	ใช้มีดกรีดยางกรีดลำต้นด้านข้างพาราที่ อายุ 7 ปี ขึ้นไป ในเวลา 1.00 น. และหยอด น้ำการตราเสื่อที่ผสมน้ำกลั่น อัตราส่วน 1:1 เรียบร้อยแล้วในกะลาเพื่อให้แห้งจับตัวเป็น ยางก้อนถ้วย สีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน	ม.12 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	เกษตรกรรมใน เขตปฏิรูป ที่ดิน
8-6540311- 07-001	การทำสวน ส้มเขียวหวาน	เกษตรกรรม	-ผลส้มที่เก็บเก็บย้อมสีส้ม รสชาติหวาน และมีขนาด ใหญ่ (เบอร์ 0 หรือ 00) -ไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	นางสมพร ดวงจันทร์	1) นำกิ่งต้นส้มเขียวหวานจากต้นที่มีรสชาติ หวานมาขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง 2) ใช้เครื่องตัดหญ้ากำจัดวัชพืชบริเวณรอบ โคนต้นและปลูกต้นส้มคลุมดิน 3) รดน้ำต้นส้มให้ทั่วถึงทุกต้น เพื่อให้ไม่แห้ง ศัตรูพืชเข้าทำลายต้นส้มที่อ่อนแอ 4) ใช้ที่วัดขนาดผลส้ม เบอร์ 0 และ 00 ในการเก็บเกี่ยว	ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่	เกษตรกรรมใน เขตปฏิรูป ที่ดิน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รหัส ภูมิปัญญา	ชื่อภูมิ ปัญญา	สาขา	จุดเด่นของภูมิ ปัญญา	เจ้าของ ภูมิปัญญา	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)	หมายเหตุ
8-6540311-07-002	การทำยาปี	การแพทย์ แผนไทย	สรรพคุณยาปี สามารถแก้อาการ เป็นลม กระสับกระส่ายจาก แดดจัดหรือหิวจัด ทำให้ร่างกายซบถ ได้ดี และบำรุงกำลัง เพศชาย	นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ และ นายสิงห์คาร ศรีอหเมย	นำส่วนผสม ซึ่งประกอบด้วย เหนงปูเลย เปลือกหรือกิ่งต้นของหลวง กิ่งหรือรากต้น มะรุุม กิ่งหรือเปลือกต้นกุ่ม เหง้ากระเทียม ผลดิบลิ เห่งขิง ใบบัวบก ใบผักแว่น เมล็ด พริกไทย หัวกระเทียม ไปสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ และตากให้แห้ง แล้วนำมาปั่นให้เป็นผง ละเอียด แล้วนำเนื้อมาขยวมที่แกะเมล็ด แล้วมาปั่นรวมกับส่วนผสมที่เตรียมไว้ ผสม นำตาลทรายและขูดผงเขากวางผสมเข้าไป แล้วนวดให้เข้ากัน จุดเขียนหอมเพิ่มกลิ่น แล้วจึงนำมาปั่นเก็บก่อนเทามะนาวทอดด้วย ถุงพลาสติกและมัดด้วยหนังยางให้แน่น	ม.7 ต.พุงแล้ง อ.ลอง จ.แพร่	เกษตรกรใน เขตปฏิรูป ที่ดิน
8-6540311-07-003	การสานแอบ ข้าว	อุตสาหกรรม และ หัตถกรรม	แอบข้าวทรงระบอก ลายสามชั้นลงพร้อม ฝักปิณฑนาค 5.5 นิ้ว	นางนิตยา นาเป็น	นำดอกไม้แห้งหรือไฟเมาจากขุบน้ำแล้วสาน เป็นแอบข้าวให้เป็นทรงระบอก 2 ชั้น (ฝักปิณฑนาค) นำแอบที่สานได้ไป รมควันที่ก่อไฟด้วยกายนมะพร้าวและ ซีเดียว 2 ชั่วโมง ให้แอบเป็นสีเหลืองทอง	ม.7 ต.พุงแล้ง อ.ลอง จ.แพร่	-

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รหัส ภูมิปัญญา	ชื่อภูมิปัญญา	สาขา	จุดเด่นของภูมิปัญญา	เจ้าของ ภูมิปัญญา	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	บริเวณที่พบ (ระบุ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)	หมายเหตุ
8-6540311-	พิธีแก้บนพ่อ เผ่าหลวง	ศาสนาและ ประเพณี	1) ทีมงานพ่อเผ่าหลวง (ลำม 2 คน มีเครื่องเพลง ขอ 1 คน และมีร่างทรง 1 คน) 2) มีการแบ่งเนื้อหมูที่ นำมาไหว้พ่อเผ่าหลวง ออกเป็นกอง ๆ เท่ากับ จำนวนครีวเรือนใน ชุมชน 3) มีชาวบ้านมาร่วมพิธี จำนวนมาก 4) มีการรดน้ำดำหัวร่าง ทรงพ่อเผ่าหลวง	ทีมงานพ่อเผ่า หลวง (4 คน ได้แก่ 1. นายเมฆ ตาจา 2. นายฉวีล เดชะ 3. นายพุทธ ดวงจันทร์ 4. นางปิ่น บุญสวัสดิ์)	จัดขึ้นทุกวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ณ ศาลเจ้าพ่อเผ่าหลวง ชาวบ้านเชื่อว่า พ่อเผ่าหลวงสามารถขับไล่โรคภัยไข้เจ็บ ให้กับคนในหมู่บ้าน และทำให้อยู่เย็นเป็น สุข ลำมพ่อเผ่าหลวงจะถวายเครื่องไหว้ที่ ชาวบ้านช่วยกันเตรียมไหว้ให้แก่พ่อเผ่า หลวง และให้คนร้องเพลงของอัญเชิญพ่อ เผ่าหลวงมาประทับร่างทรง ร่างทรงรับ ของไหว้ไว้ ผู้นำชุมชนขอพรให้หมู่บ้านอยู่ เย็นเป็นสุข ชาวบ้านจะร่วมกันรดน้ำดำหัว ร่างทรงพ่อเผ่าหลวง แล้วทำพิธีสะเดาะ เคราะห์หมู่บ้าน โดยบูชาด้วยสะตวง 8 ชุด เมื่อแล้วเสร็จ ลำมพ่อเผ่าหลวงจะเชิญพ่อ เผ่าหลวงออกจากร่างทรง	ม.7 ต.ทุ่งแตง อ.ลอง จ.แพร่	เกษตรกรรมใน เขตปฏิรูป ที่ดิน (ทั้ง 4 คน)

5) ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น

จากการนำข้อมูลแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 9 สามารถสรุปเป็นทะเบียนแหล่งในท้องถิ่น ได้ว่า การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลแหล่งทรัพยากรของบ้านวังเลียง ไว้จำนวนทั้งสิ้น 2 แห่ง ได้แก่ 1) ป่าชุมชนบ้านวังเลียง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม.7 บ้านวังเลียง รหัสแหล่งทรัพยากร คือ 8-6540311-07-001 และ 2) แม่น้ำยม ซึ่งไหลผ่านทั้งม.7 บ้านวังเลียง และ ม.12 บ้านทุ่งทอง รหัสแหล่งทรัพยากร คือ 8-6540311-12-001 รายละเอียดดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น

รหัสแหล่งทรัพยากร	ชื่อพื้นเมือง	ประวัติ (เช่น ความสำคัญ อายุ)	ลักษณะเด่น (เช่น รูปร่าง รูปทรง ขนาด)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น การใช้ประโยชน์)	บริเวณที่พบ (เช่น สถานที่ที่เกิดทาง ภูมิศาสตร์)
8-6540311-07-001	ป่าชุมชน บ้านวังเสียง (ม่อนป่าไร่)	กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้เป็นที่ดินอันเป็น สาธารณะของแผ่นดิน ประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน	พื้นที่ลาดชัน สันคมพืชแบบป่า เบญจพรรณ สูงจาก ระดับน้ำทะเลปานกลาง 140- 160 เมตร มีเนื้อที่ 66 ไร่ 2 งาน 46 ตารางวา	เป็นแหล่งหาของป่าของคนใน ชุมชนบ้านวังเสียง เช่น หน่อไม้ เห็ด ไข่เค็มแดง เป็นต้น	ป่าชุมชนบ้านวังเสียง ม.7 ต.ทุ่งแสง อ.ดอยจ.แพร่ Lat : 17.9284 Long : 99.6968
8-6540311-12-001	แม่น้ำยม	เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านบ้านวัง เสียง เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ยม ที่มีร่องน้ำลึก ซึ่งเรียกว่า “วัง”	กว้างประมาณ 0.51 กิโลเมตร ยาว 15 กิโลเมตร (ช่วงที่ไหล ผ่านหมู่บ้าน) มีต่อน้ำลึก มีน้ำ เป็นฤดูกาล	เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค (ต้องผ่านการกรองก่อน นำไปใช้) เป็นแหล่งน้ำสำหรับทำ การเกษตรของคนในท้องถิ่น	พื้นที่ริมแม่น้ำยม (ท่าน้ำวัด วังเสียง) ม.12 ต.ทุ่งแสง อ.ดอยจ.แพร่ Lat : 17.9289 Long : 99.6848

6) ทะเบียนทรัพยากรโบราณคดีในท้องถิ่น

จากการนำข้อมูลทรัพยากรโบราณคดีในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 9 สามารถสรุปเป็นทะเบียนทรัพยากรโบราณคดีในท้องถิ่น ได้ว่า การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรโบราณคดีของบ้านวังเลียง ไว้จำนวนทั้งสิ้น 1 โบราณคดี ได้แก่ แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) ซึ่งมาอายุราว 700 ปี ซึ่งตั้งอยู่ ณ ศาลเจ้าแม่ย่ามัจฉาวารี ภายในวัดวังเลียง ม.12 บ้านทุ่งทอง รหัสโบราณคดี คือ 8-6540311-12-001 รายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ทะเบียนโบราณคดีในท้องถิ่น

รหัสโบราณคดี	ชื่อพื้นที่เมือง	ประวัติ (เช่น ความสำคัญ อายุ)	ลักษณะเด่น (เช่น รูปร่าง รูปทรง ขนาด)	ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (เช่น การใช้ประโยชน์)	บริเวณที่พบ (เช่น สถานที่ พิกัดทาง ภูมิศาสตร์)
8-6540311-12-001	แม่ย่านางจวนาวรี (ตะเคียนทอง)	ตอนนี้อายุราว 700 ปี ที่ ชาวบ้านบ้านวังเสียงนำ ขึ้นมาจากแม่น้ำยมหลังจาก มีการขุดลอกแม่น้ำในปี 2563 อยู่ห่างจากรถออกไป ทางบ้านทุ่งทองประมาณ 300 เมตร ชาวบ้านเชื่อว่า หากไม่ทำพิธีบวงสรวงหลัง นำขึ้นมาจะก่อให้เกิดหมู่บ้านมี อาเพศ คนเสียชีวิต ธรรมชาติมากขึ้น	ตอนสูงขนาดใหญ่เส้นรอบวง ประมาณ 4 คนโอบ หรือ 1.62 เมตร ยาว 19.90 เมตร ถูกตัดออกเป็น 2 ตอนเพื่อให้ เครื่องจักรสามารถขนย้าย จากแม่น้ำยมขึ้นมาบนฝั่ง สะดวก	พระสงฆ์วัดวังเสียง ผู้นำชุมชน ผู้นำทางความเชื่อ และชาวบ้าน บ้านวังเสียง ร่วมกันทำพิธี บวงสรวงแม่ย่านางจวนาวรี ทุกวันที 14 เมษายน ของทุกปี เพื่อเสริมบารมีให้แก่แม่ย่านาง จวนาวรี และเพื่อไม่ให้เกิดอาเพศใน ชุมชน	ศาลเจ้าแม่ย่านางจวนาวรี วัดวังเสียง ม.12 ต.ทุ่งแสง อ.ลอง จ.แพร่ Lat : 17.9286 Long : 99.6852

ตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และ ใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง

ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

การออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่เยาวชนของโรงเรียนบ้านวังเลียง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ให้แก่เยาวชน โดยการออกแบบกิจกรรมดังกล่าว จะดำเนินการใน 3 ส่วน ได้แก่ 1) หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” 2) แผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา และ 3) การจัดทำร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดย ส.ป.ก.แพร่

ส่วนที่ 1 หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”

หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” จัดทำขึ้นโดยอาศัยฐานข้อมูลทรัพยากรที่ได้จากการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง ในวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และการมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนชุมชนบ้านวังเลียงในการเรียนรู้ทรัพยากรชีวภาพ (พืช) ที่สำคัญต่อชุมชนใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) พรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน 2) พรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน และ 3) พรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด ซึ่งมีการวางแผนการดำเนินการ กระบวนการดำเนินการ และผลการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

การวางแผนการดำเนินการ

1) การสร้างการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเลียงศึกษา

1.1) กำหนดผู้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกฯ โดยกำหนดให้ผู้นำและประชาชนชุมชนบ้านวังเลียงที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เป็นผู้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเลียงศึกษา และชักชวนเยาวชนแกนนำงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียงที่สนใจกิจกรรมเข้าร่วมสังเกตการณ์

1.2) กำหนดวิธีการและเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกฯ โดยได้ออกแบบสอบถามจำนวน 4 แบบสอบถาม สำหรับทบทวนและเพิ่มเติมข้อมูลพรรณไม้ที่สำคัญ

ในท้องถิ่น ประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน ประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน และประเมินพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด เพื่อค้นหาพรรณไม้ที่จะใช้เป็นใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเสียงศึกษา จำนวน 3 ชนิด

1.3) กำหนดวันที่จะคัดเลือกฯ โดยผู้วิจัยกำหนดให้มีการจัดประชุมผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียงเพื่อคืนข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น และการสร้างการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเสียงศึกษา ในวันที่หมู่บ้านบ้านวังเสียงมีการจัดประชุมประจำเดือน ช่วงภายหลังจากที่ผู้นำชุมชนจัดประชุมตัวแทนแต่ละครัวเรือนในชุมชนแล้วเสร็จ

2) ศึกษาแนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยนำผลการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเสียงศึกษา การใช้แนวทางการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น “วังเสียงศึกษา” ที่ผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียงได้คัดเลือกไว้ จำนวน 3 ชนิด และข้อมูลจากฐานทรัพยากรท้องถิ่นในวัตถุประสงค์ที่ 1 มาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น “วังเสียงศึกษา” โคนใช้แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ของกองพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน (2543) ซึ่งได้ระบุว่า การเขียนหลักสูตรท้องถิ่นมีโครงสร้างดังนี้ 1) ชื่อหลักสูตร 2)ความสำคัญ 3) จุดมุ่งหมาย 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหาหลักสูตร 6) เวลาเรียน 7) แหล่งเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียนรู้ 8) การวัดและประเมินผลการเรียน 9.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และ 10) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร

กระบวนการดำเนินการ

1) การคืนข้อมูล ทบทวนข้อมูล สอบถามข้อมูลพรรณไม้เพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้จัดประชุมผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียง เพื่อคืนข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นที่ได้สำรวจและรวบรวมไว้ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 แก่ตัวแทนชุมชน และเพื่อให้สร้างการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และเพื่อให้ผู้นำและปราชญ์ชุมชนทบทวนข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่นทุกชนิดเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเสียงศึกษาในลำดับต่อไป

2) การคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเสียงศึกษา

2.1) การประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน

วิธีการประเมิน : ให้ปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเสียงลงคะแนนประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน ด้วยสติ๊กเกอร์รายละ 3 ดวง โดยสามารถลงคะแนนได้ไม่จำกัดจำนวนสติ๊กเกอร์ต่อชนิดพรรณไม้

ตารางที่ 17 ผลการประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่สุดของชุมชน

ที่	ชื่อพรรณไม้	ผลคะแนนการประเมิน
1	เลียง	15
2	ทองกลาง	12
3	สีเสียด	12
4	ประคู้	6
รวม	4 ชนิด	45 คะแนน

จากผลการประเมินข้างต้น สรุปได้ว่าปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงประเมินให้ “เลียง” เป็นพรรณไม้ที่หายากที่สุดหรือใกล้สูญพันธุ์ของชุมชน

2.2) การประเมินสถานภาพพรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน

วิธีการประเมิน : ให้ปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงลงคะแนนประเมินศักยภาพพรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน ด้วยสติ๊กเกอร์รายละเอียด 3 ดวง โดยสามารถลงคะแนนได้ไม่จำกัดจำนวนสติ๊กเกอร์ต่อชนิดพรรณไม้

ตารางที่ 18 ผลการประเมินศักยภาพพรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน

ที่	ชื่อพรรณไม้	ผลคะแนนการประเมิน
1	ส้มเขียวหวาน	15
2	ยางพารา	13
3	มะนาว	9
4	สัก	7
5	มะรุม	1
รวม	5 ชนิด	45 คะแนน

จากผลการประเมินข้างต้น สรุปได้ว่าปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงประเมินให้ “ส้มเขียวหวาน” เป็นพรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุดของชุมชน

2.3) การประเมินพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด

วิธีการประเมิน : ให้ปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงลงคะแนนประเมินศักยภาพพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุดด้วยสติ๊กเกอร์รายละเอียด 3 ดวง โดยสามารถลงคะแนนได้ไม่จำกัดจำนวนสติ๊กเกอร์ต่อชนิดพรรณไม้

ตารางที่ 19 ผลการประเมินพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด

ที่	ชื่อพรรณไม้	ผลคะแนนการประเมิน
1	ไผ่ไร่	10
2	มะนาว	6
3	ปูเลย	9
4	ตีปลี	6
5	ยางพารา	4
6	กระทือ	4
7	หวายน้ำข้าว	3
8	ส้มเขียวหวาน	1
9	มะรุม	1
10	แดง	1
รวม	10 ชนิด	45 คะแนน

จากผลการประเมินข้างต้น สรุปได้ว่าปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงประเมินให้ “ไผ่ไร่” เป็นพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาในชุมชนมากที่สุด

2.4) สรุปผลการคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวังเลียงศึกษา

พรรณไม้จำนวน 3 ชนิด ที่ปราชญ์และผู้นำชุมชนบ้านวังเลียงลงคะแนนคัดเลือกเพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น ในกสนเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเลียง สูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย 1) ต้นเลียง (ไถ่สุญพันธ์ หรือหายากที่สุดของชุมชน) 2) ต้นส้มเขียวหวาน (มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากที่สุด และ 3) ไผ่ไร่ ซึ่งมีความสำคัญด้านภูมิปัญญา

ผลการดำเนินการ

หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”

วังเลียงศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่นที่สำคัญของบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น เนื่องจากทรัพยากรท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งใน “การพึ่งพาตนเอง” ของคนในท้องถิ่นตาม “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ เราจึงควรอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถเริ่มต้นได้จากการพัฒนาคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนเนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สามารถสร้างจิตสำนึกได้ง่ายกว่าช่วงวัยอื่น โดยการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์เพื่อให้ท้องถิ่นมีทรัพยากรไว้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

“วังเลียงศึกษา” มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ อย่างยั่งยืน ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 8 ชั่วโมง (1 วัน) โดยมีผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง และพรรณไม้ในท้องถิ่นที่สำคัญ จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ 1) เลียง และ 2) ส้มเขียวหวาน และ 3) ไม้ไร่ เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้เกี่ยวกับ 1) ที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง 2) การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ไร่ด้านการจักสานลวดลายแอบข้าว และ 3) มีทักษะอาชีพในการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 ที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง

การเรียนรู้เรื่องที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 2.5 ชั่วโมง โดยมีปราชญ์และผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ได้แก่ 1) นางปิ่น บุญสวัสดิ์ 2) นายถวิล เตชะ 3) นายสัญญาชาติ เครื่องแก้ว และ 4) นายสุนทร หอมนาม เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน และมีแหล่งทรัพยากร จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) ต้นเลียง ณ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู่) เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ และ 2) ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง เป็นแหล่งข้อมูล รวมไปถึงแหล่งข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ป้ายข้อมูลหมู่บ้านและป้ายประวัติพ่อเฒ่าหลวง ณ ศาลพ่อเฒ่าหลวงบ้านวังเลียง 2) แผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง

โครงสร้างเนื้อหาเรื่องที่ 1 : ที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง มีจำนวน 8 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.1 การอพยพมาตั้งถิ่นฐาน

1.2 ที่มาของชื่อหมู่บ้าน บ้านวังเลียง

- 1.3 ประวัติพ่อเผ่าหลวง และพิธีแก้บนพ่อเผ่าหลวง
- 1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งศาลพ่อเผ่าหลวง (หลังเดิม) ในดงตูปู
- 1.5 สาเหตุการย้ายหมู่บ้านและศาลพ่อเผ่าหลวง
- 1.6 ลักษณะภายนอกของต้นเลียง
- 1.7 ประโยชน์ต้นเลียง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 1.8 วิธีการอนุรักษ์ต้นเลียง (การดูแลรักษา)

เรื่องที่ 2 การจักสานลวดลายแอบข้าว

การเรียนรู้เรื่องการจักสานลวดลายแอบข้าว ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 3 ชั่วโมง โดยมี นางนิตยา นานาแป้น ปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน ณ บ้านเลขที่ 4/2 ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และมี “ต้นไผ่ไร่” เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ รวมไปถึงแผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง เป็นแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างเนื้อหา เรื่องที่ 2 การจักสานลวดลายแอบข้าว มีจำนวน 7 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 2.1 ลักษณะและการเจริญเติบโตของไผ่ไร่
- 2.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสาน
- 2.3 การเตรียมตอกจากไม้ไผ่ในการสานแอบข้าว
- 2.4 เครื่องมือที่เกี่ยวข้องในการสานแอบข้าว
- 2.5 วิธีการสานแอบข้าว
- 2.6 ลวดลายในการสานแอบข้าว ได้แก่ ลายสาม ลายสามขึ้นลง ลายดีหล่ม ลายครุ ลายก้นลิง ลายตาแหลวมืด)
- 2.7 ตัวอย่างการนำลวดลายในการสานแอบข้าวไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

เรื่องที่ 3 การผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ

การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 2.5 ชั่วโมง โดยมี นางสมพร ดวงจันทร์ ปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน ณ สวนส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์ แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 1 ราวาง 2355 ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และมี “ต้นส้มเขียวหวาน” เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ รวมไปถึงแผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง เป็นแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างเนื้อหา เรื่องที่ 3 ภูมิปัญญาการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ มีจำนวน 7 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประวัติการปลูกส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์
- 3.2 ลักษณะภายนอกของต้นส้มเขียวหวาน
- 3.3 การคัดเลือกกิ่งพันธุ์ที่มีคุณภาพ (ต้นที่ให้ผลมีรสชาติหวาน)
- 3.4 การขยายพันธุ์ส้มเขียวหวานโดยวิธีตอนกิ่ง
- 3.5 การรักษาความชื้นในดิน โดยการปลูกพืชคลุมดิน
- 3.6 การกำจัดวัชพืชในแปลงปลูก โดยไม่ใช้สารเคมี
- 3.7 การเก็บเกี่ยวส้มเขียวหวานที่มีคุณภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” กำหนดให้มีการวัดและประเมินผล ดังนี้ 1) สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ / การรับรู้ / การมีส่วนร่วม 2) สังเกตจากการลงมือปฏิบัติจริง 3) การตอบแบบสอบถาม (ใบงาน) และ 4) การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR)

ทั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” มีจำนวน 3 ประการ ได้แก่ 1) เยาวชนมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง 2) เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรต้นเลียง ไม้ไร่ และส้มเขียวหวาน และ 3) เยาวชนมีทักษะการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำผล การเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินของครัวเรือนได้

ส่วนที่ 2 แผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา

แผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง คือ แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรัพยากรชีวภาพและกายภาพ ให้แก่เยาวชน เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เข้มแข็ง รู้เท่าทัน พร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จากการสัมผัส การเรียนรู้ การสร้างและปลูกฝังคุณธรรมการเสริมสร้างปัญญาและภูมิปัญญา โดยใช้ทุกสิ่งทุกอย่างในโรงเรียนบ้านวังเลียงเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีพืชเป็นปัจจัยหลัก ชีวภาพอื่นเป็นปัจจัยรอง และกายภาพเป็นปัจจัยเสริม วัสดุอุปกรณ์เป็นปัจจัยประกอบ ทั้งนี้ การจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียงแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ตามรูปแบบที่โครงการ อพ.สธ. กำหนดไว้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมพรรณไม้เข้ามาปลูก องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ องค์ประกอบที่ 4 การรายงานผลการเรียนรู้ และ องค์ประกอบที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ “พืชศึกษา” จำนวน 1 ชนิด ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่โรงเรียนจะใช้เป็นสื่อบูรณาการสู่การเรียนการสอนต่อไป

ผู้วิจัย ได้กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน บ้านวังเลียง ตามแนวทางและแบบฟอร์มการจัดทำแผนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ที่โครงการ อพ.สธ. กำหนด โดยการสร้างการมีส่วนร่วมกับบุคลากรและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ ในการดำเนินการ 4 ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การกำหนดพื้นที่ศึกษา 2) การคัดเลือกพืชศึกษา 3) การจัดทำแผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียน การสอน และ 4) การจัดทำแผนการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดการวางแผนการดำเนินการ กระบวนการดำเนินการ และผลการ ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

การวางแผนดำเนินการ

1. การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

1.1 ผู้วิจัยศึกษาและทำความเข้าใจตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560 เพื่อปูพื้นฐาน ให้แก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ผู้วิจัยเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตรงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ที่ศูนย์แม่ข่ายและ ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. จัดขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียนให้แก่ผู้วิจัย

2. ศึกษาบริบทงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของโรงเรียนบ้านวังเลียง โดยศึกษาเกี่ยวกับ โครงสร้างองค์กรของโรงเรียนบ้านวังเลียง และทำความรู้จักครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ รวมทั้ง สสำรวจพื้นที่ ภายในโรงเรียนบ้านวังเลียง จากการลงพื้นที่และจากการสังเกตในแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม

3. กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ ในการจัดทำแผนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา ตามโครงการ อพ.สธ. จำนวน 3 แบบฟอร์มดังนี้

3.1 แผนจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

3.2 ผังมโนทัศน์บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

3.3 ตารางการจัดทำแผนการดำเนินการ 5 องค์ประกอบ และ พืชศึกษา

4. กำหนดรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดำเนินการงานสวน พฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา โดยการนัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดม สมองในการจัดทำแผนฯ ให้แก่ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง

5. กำหนดวิทยากรกระบวนการในการจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน บ้านวังเลียง

ค้นหาบุคลากรทางการศึกษา ผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดแพร่ จากคำสั่งจังหวัดแพร่ เรื่อง การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการ อพ.สธ. จังหวัดแพร่ โดยมีศึกษานิเทศก์จังหวัดแพร่ เป็นประธานคณะทำงานขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

6. กำหนดแนวทางในการบูรณาการการดำเนินการโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 เข้ากับแผนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง

ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 เพื่อบูรณาการเข้ากับแผนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง ซึ่งพบว่า ส.ป.ก.แพร่ สามารถสนับสนุนการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้โดยการจัดฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยได้รับงบประมาณที่จัดสรรจำนวน 8,000 บาท

กระบวนการดำเนินการ

1. การติดต่อประสานงานกับวิทยากรกระบวนการ

1.1 การขอความอนุเคราะห์วิทยากรกระบวนการ โดยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ เพื่อขอความอนุเคราะห์วิทยากรกระบวนการจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ ได้มอบหมายให้นางพุทธพร อินทรนันท์ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ พ.ศ.2563 เป็นวิทยากรกระบวนการให้แก่ ส.ป.ก.แพร่ ส.ป.ก.แพร่ จึงได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ฯ ไปยังสำนักงานศึกษาธิการอย่างเป็นทางการอีกครั้ง

1.2 การออกแบบรายละเอียดกำหนดการการประชุมจัดทำแผนฯ โดยหารือกับวิทยากรกระบวนการเรื่องเครื่องมือที่จะใช้และกำหนดการในการประชุมจัดทำแผนฯ ซึ่งทางวิทยากรฯ เสนอให้ใช้เวลาในการจัดทำแผนอย่างน้อย 2 วัน โดยวันที่ 1 เป็นการปูพื้นฐานให้แก่ครูโรงเรียนบ้านวังเลียงเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และในวันที่ 2 เป็นการระดมสมองของทางโรงเรียนบ้านวังเลียงในการจัดทำแผนตามเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งเพิ่มเติมเรื่องการแนะนำแนวทางในการสมัครขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามภารกิจที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ต้องขับเคลื่อนให้แก่โครงการ อพ.สธ. จังหวัดแพร่

2. การติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบ้านวังเลียงในการประชุมจัดทำแผนฯ

2.1 ขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่และเรียนเชิญผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง เข้าร่วมการประชุมจัดทำแผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์กรประกอบ และพืชศึกษา ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านวังเลียง เป็นเวลา 2 วัน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนและครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ (ยกเว้นครูระดับชั้นอนุบาล เนื่องจากต้องดูแลเยาวชนอย่างใกล้ชิด) โดยทางโรงเรียนฯ ขอให้เยาวชนแกนนำงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียงเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมจัดทำแผนฯ

2.1 การกำหนดพื้นที่ศึกษา

กระบวนการดำเนินการ

1. วิทยากรกระบวนการ นางพุทธพร อินทรนันท์ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ชี้แจงแนวทางการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในการประชุมจัดทำแผนฯ ให้ทางโรงเรียนบ้านวังเลียงมีความรู้ความเข้าใจ

2. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังเลียงได้ให้ข้อมูลที่ดินของโรงเรียนแก่ที่ประชุม โดยสิทธิในการครอบครองที่ดินได้แก่ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ พร.0430 ออกโดยอธิบดีกรมที่ดิน ณ วันที่ 21 มีนาคม 2540 เป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ประเภท “ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ” อยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงการคลัง มีเนื้อที่ 18 ไร่ 1 งาน 57 ตารางวา

4. ให้ครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียงร่วมกันลงคะแนนคัดเลือกพื้นที่ย่อย เพื่อเป็นพื้นที่ศึกษาในการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนพื้นที่แรก โดยการยกมือลงคะแนนได้รายละ 1 ครั้ง

ผลการดำเนินการ

1. การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาภายในโรงเรียนบ้านวังเลียง

ครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียงได้แบ่งพื้นที่ศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเลียง ออกเป็นพื้นที่ย่อย ๆ จำนวน 9 พื้นที่ดังต่อไปนี้

พื้นที่ A เนื้อที่ประมาณ 1.25 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของโรงเรียน เป็นพื้นที่รอบอาคารเรียน อินทนิล ครอบคลุมบริเวณจุดต้อนรับของโรงเรียน (จุด Check in)

พื้นที่ B เนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของโรงเรียน เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ มีพรรณไม้ท้องถิ่นดั้งเดิมขนาดใหญ่จำนวนมาก ครอบคลุมร่องน้ำเล็ก ๆ ซึ่งเป็นทางเข้า-ออกของสระน้ำของโรงเรียน โดยทางโรงเรียนได้กำหนดให้เป็นพื้นที่ดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในปีการศึกษา 2565 พร้อมกับพื้นที่ A

พื้นที่ C เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นพื้นที่ทางทิศตะวันตกของโรงเรียน ใกล้แม่น้ำยม ครอบคลุมพื้นที่รอบอาคารนันทรี สนามวอลเลย์บอล ห้องสมุด และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

พื้นที่ D เนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณกลางโรงเรียน เป็นพื้นที่โล่งกว้างกลางแจ้งของสนามฟุตบอลหรือ ลานอเนกประสงค์ มีเสาธงเป็นจุดหมายตา

พื้นที่ E เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโรงเรียนใกล้แม่น้ำยม ครอบคลุมพื้นที่บ้านพักครูและสนามบาสเก็ตบอล

พื้นที่ F เนื้อที่ประมาณ 1.25 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียน ครอบคลุมอาคารวังราชพฤกษ์ หอประชุม และบ้านพักครูหลังใหม่

พื้นที่ G เนื้อที่ประมาณ 2.25 ไร่ เป็นพื้นที่ริมสระน้ำทางทิศใต้และทิศตะวันตก

พื้นที่ H เนื้อที่ประมาณ 2.25 ไร่ เป็นพื้นที่ริมสระน้ำทางทิศเหนือและทิศตะวันออก

พื้นที่ I เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นพื้นที่สระน้ำบริเวณหน้าโรงเรียน

ภาพที่ 71 ผังกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาภายในโรงเรียนบ้านวังเลียง

การกำหนดพื้นที่ศึกษา

จากการยกมือลงคะแนนคัดเลือกพื้นที่ย่อยจำนวน 1 พื้นที่ จากทั้งหมด 8 พื้นที่ เพื่อกำหนดเป็นพื้นที่ศึกษาในการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนพื้นที่แรก โดยให้ครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียงยกมือลงคะแนนได้รายละเอียด 1 ครั้ง ผลปรากฏว่า ครูและเยาวชนร่วมกันลงคะแนนคัดเลือกพื้นที่โซน A เป็นพื้นที่ศึกษาอย่างเป็นทางการ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่จุดต้อนรับของโรงเรียน (จุด Check in) ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญ สามารถแสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียงได้

2.2 การคัดเลือกพืชศึกษา

กระบวนการดำเนินการ

1. การให้ข้อมูลพรรณไม้ที่สำรวจพบในโรงเรียน

ครูผู้รับผิดชอบงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง ให้ข้อมูลชนิดพรรณไม้ที่เคยสำรวจไว้ในกิจกรรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 18 ชนิด ได้แก่ จามจุรี มะม่วง กระท้อน ลำไย ราชพฤกษ์ อินทนิล มะยม มะกอกป่า ไทร ยมหิน มะขาม นนทรี สัก โพธิ์ ชี้เหล็ก มะเกี๋ยง พุง และหม่อน เพื่อเป็นข้อมูลในการคัดเลือกพืชศึกษาของโรงเรียน

2. วิทยากรกระบวนการชี้แจงข้อพิจารณาในการคัดเลือกพืชศึกษา 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 พืชศึกษาควรเป็นพรรณไม้ที่มีส่วนประกอบทางกายภาพครบถ้วน หรือมากที่สุด (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด)

2.2 พืชศึกษาควรเป็นพรรณไม้ที่มีรอบการเจริญเติบโตทางกายภาพครบทุกองค์ประกอบ (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด) ภายใน 1 ปี

3. การคัดเลือกพืชศึกษา

ให้ครูคัดเลือกพรรณไม้ 1 ชนิด โดยการยกมือให้คะแนนคนละ 1 คะแนน เพียง 1 ครั้ง จากตัวเลือกชนิดพรรณไม้ทั้งหมด 18 ชนิด

ผลการดำเนินการ

ครูและเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียงลงคะแนนให้ต้น “หม่อน” เป็นพืชศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเลียง อย่างเป็นเอกฉันท์

ภาพที่ 72 การลงคะแนนคัดเลือกพืชศึกษา โรงเรียนบ้านวังเลียง

ทั้งนี้ ครูได้ชี้แจงความเหมาะสมของ หม่อน ในการเป็นพืชศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเลียงไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นพรรณไม้ที่มีอยู่ในโรงเรียน และใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาการงานอาชีพเพิ่มเติม ของเยาวชนชั้น ม.2 เรื่อง การปลูกหม่อน กินผล (ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง) ในปัจจุบัน
- 2) เป็นพรรณไม้ที่โรงเรียนสามารถใช้ส่งเสริมทักษะอาชีพให้แก่เยาวชน จากการแปรรูปผลผลิตหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
- 3) โรงเรียนเคยพาเยาวชนไปทัศนศึกษา ณ สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 1 จ.แพร่ เพื่อเรียนรู้การใช้ประโยชน์ต้นหม่อนในการผลิตผ้าไหม
- 4) ต้นหม่อนมีส่วนประกอบทางกายภาพครบถ้วน (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด)
- 5) ต้นหม่อนเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง ที่มีรอบการเจริญเติบโตทางกายภาพครบทุกองค์ประกอบภายใน 1 ปี และสามารถขยายพันธุ์ได้ง่ายโดยการปักชำ

2.3 การจัดทำแผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียนการสอน

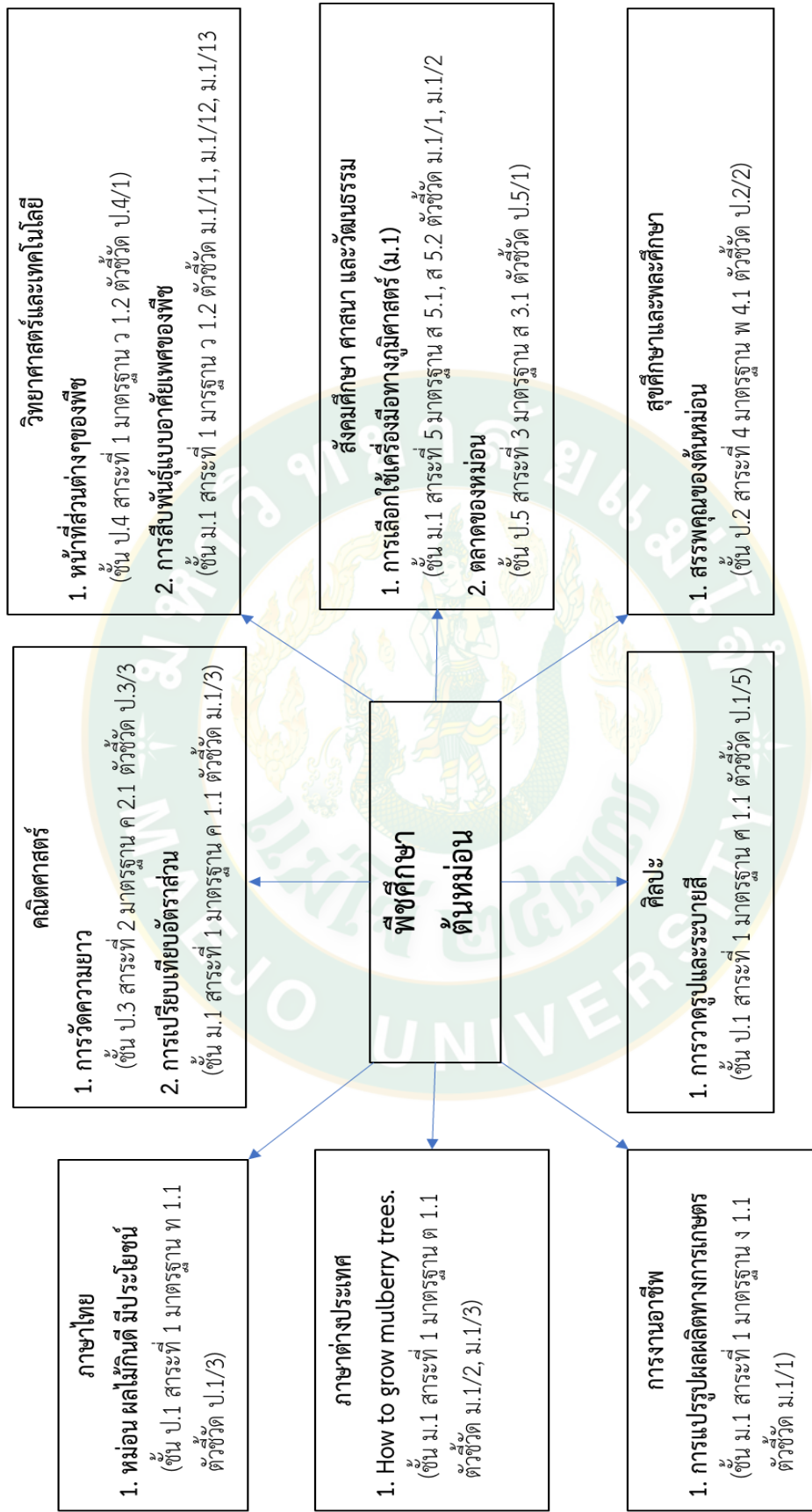
กระบวนการดำเนินการ

1. วิทยากรกระบวนการอธิบายการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้ครูได้เข้าใจ
2. ครูแต่ละคนเขียนแผนจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ในรายวิชา และชั้นเรียนที่ตนรับผิดชอบ คนละ 1 แผน โดยกำหนดให้ “หม่อน” เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ และเขียนลงในแบบฟอร์มแผนจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของ อพ.สธ. ที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้
3. วิทยากรกระบวนการสรุปแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของครูทุกคนลงในกระดาษตามแบบฟอร์มของผังมโนทัศน์ผลการจัดทำแผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียนการสอน เพื่อให้ครูทุกคนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องในการสรุปข้อมูล

ผลการดำเนินการ

จากการสรุปแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของครูทุกคน ทำให้โรงเรียนบ้านวังเสิงมีแผนจัดการการเรียนรู้ด้านพืชศึกษา จำนวน 11 แผน ที่ โดยแบ่งตาม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง หม่อน ผลไม้กินได้กินดี มีประโยชน์
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การวัดความยาว และการเปรียบเทียบอัตราส่วน
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง หน้าที่ส่วนต่าง ๆ ของพืช และการสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศของพืช
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเลือกใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ และ ตลาดของหม่อน
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง สรรพคุณของต้นหม่อน
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง การวาดรูปและระบายสี
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เรื่อง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เรื่อง How to grow mulberry trees.

ภาพที่ 73 ผังมโนทัศน์ผลการจัดทำแผนบูรณาการ พีชศึกษา สู่การเรียนรู้การสอน

2.4 การจัดทำแผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์กรประกอบ และ พืชศึกษา

กระบวนการดำเนินการ

1. วิทยากรกระบวนการชี้แจงแนวทางการดำเนินการ 5 องค์กรประกอบ และ พืชศึกษา ให้แก่
ผู้อำนวยการและครูเกิดความรู้ความเข้าใจ
2. วิทยากรกระบวนการอธิบายแนวทางการจัดทำแผนการดำเนินการ 5 องค์กรประกอบ และ
พืชศึกษาตามเครื่องมือของ อพ.สธ. (ตารางการจัดทำแผน) ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
การจัดทำแผนฯ ให้ครูเข้าใจ
3. ส.ป.ก.แพร่ ชี้แจงกรอบการดำเนินงานและงบประมาณโครงการ อพ.สธ. ปีงบประมาณ
พ.ศ.2566 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนบูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง
4. ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูประจำชั้น ป.1-ม.3 ร่วมกันระดมความคิดเห็นในการจัดทำ
แผนฯ ตามลำดับองค์ประกอบและลำดับการเรียนรู้ต่าง ๆ ในตารางที่เตรียมไว้ โดยพิจารณาจาก
ความสอดคล้องระหว่าง 5 องค์กรประกอบและพืชศึกษา และหลักสูตรแกนกลางฯ ที่ครูแต่ละคน
รับผิดชอบตามกลุ่มสาระรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกข้อสรุปการระดมสมองลงในตาราง
และสรุปผลการประชุมจัดทำแผนฯ ตามตารางที่ได้บันทึกไว้ให้แก่ที่ประชุมรับทราบ เพื่อให้ที่ประชุม
ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง และจัดส่งไฟล์แผนการดำเนินการ 5 องค์กรประกอบและพืชศึกษา
ดังกล่าว ให้แก่โรงเรียนบ้านวังเลียงไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานสวนพฤกษศาสตร์
โรงเรียนต่อไป

ตารางที่ 20 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุง การศึกษา	งบ กลาง	งบ สนับสนุน	
1. กำหนดพื้นที่ศึกษา	ครูทุกคน	2 พื้นที่ (A)	-	-	-	ก.ย.-ธ.ค. 2565
2. สำรวจพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา	นายอนุพงษ์ โหมพันธ์	20 ชนิด	-	-	-	ม.ค.-มี.ค. 2566
3. ทำและติดป้ายรหัสประจำต้น	นายวิรุฑธ เตชะเวชเจริญ	20 ป้าย	-	-	-	ม.ค.-มี.ค. 2566
4. ตั้งชื่อหรือสอบถามชื่อและศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน (ก.7-003 หน้า 1)	นางสาวนัฐพร โออิน	20 ชนิด 20 แผ่น	-	-	-	ม.ค.-มี.ค. 2566
5. ทำผังแสดงตำแหน่งต้นไม้	นายอนุพงษ์ โหมพันธ์ และ นายธีรภพ แก่นแรง	2 ผัง พื้นที่ (A)	-	-	-	ปีการศึกษา 2566
6. ศึกษาและบันทึกลักษณะทาง พฤกษศาสตร์ (ก.7-003 หน้า 2-7)	นายวิรุฑธ เตชะเวชเจริญ และ นายธีรภพ อินไช	20 ชนิด 20 ชุด	-	-	3,000	ม.ค.-มี.ค. 2566
7. บันทึกภาพหรือวาดภาพทาง พฤกษศาสตร์	นายวิรุฑธ เตชะเวชเจริญ	20 ชนิด 20 ภาพ	-	-	-	ปีการศึกษา 2566

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	เงินอุดหนุน			งบประมาณ		ระยะเวลา
			งบ บำรุง การศึกษา	งบ กลาง	งบ สนับสนุน	งบ กลาง	สนับสนุน	
8. ทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง/ดอง/เฉพาะส่วน)	นายวิรัช เทชะวงเจริญ	10 ชนิด 20 ตัวอย่าง	-	-	8,000 (ส.ป.ก.แพร่ จัดฝึกอบรม)	-	-	ม.ค.-มี.ค. 2566
9. เปรียบเทียบข้อมูลทีสรุป (ก.7-003 หน้า 8) กับข้อมูลที่สืบค้นจากเอกสาร แล้วบันทึกใน ก.7-003 หน้า 9-10	ครูประจักษ์ ม.1-ม.3	20 ชนิด 40 แผ่น	-	-	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
10. จัดระบบข้อมูลทะเบียนพรรณไม้ (ก.7-005)	นายอนุพงศ์ โหมพันธุ์	1 เล่ม 20 ชนิด	-	-	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
11. ทำร่างป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์	นายอนุพงศ์ โหมพันธุ์	20 ชนิด 20 ป้าย	-	-	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
12. ตรวจสอบความถูกต้องทาง วิชาการด้านพฤกษศาสตร์	นายอนุพงศ์ โหมพันธุ์	20 ชนิด 20 ชุด	-	-	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
13. ทำป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์	นายอนุพงศ์ โหมพันธุ์	20 ชนิด 20 ป้าย	-	-	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567

ตารางที่ 21 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมพรรณไม้เข้าปลูกในโรงเรียน

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุงการศึกษา	งบกลาง	งบสนับสนุน	
1. ศึกษาข้อมูลจากผังพรรณไม้เดิมและ ศึกษารวมชาติของพรรณไม้	ครูทุกคน	20 ชนิด	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
2. สำรวจ ศิษย์วิเคราะห์ สภาพพื้นที่	น.ส.กชกร จินดาพอง	3 ผัง (พื้นที่ A)	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
3. พิจารณาคุณสมบัติและสุนทรียภาพของพรรณไม้	น.ส.สิรินทร์ชญา คนชม	10 ชนิด	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
4. กำหนดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่	นายสิโรจน์ อินไชย และ น.ส.สิรินทร์ชญา คนชม	1 พื้นที่ (A)	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
5. กำหนดชนิดพรรณไม้จะปลูก	นายสิโรจน์ อินไชย และ น.ส.สิรินทร์ชญา คนชม	1 พื้นที่ (A)	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
6. ทำผังภูมิทัศน์	นายธีรภาพ แก่นเรณู และ น.ส.สิรินทร์ชญา คนชม	1 ผัง	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
7. จัดหาพรรณไม้ และวัสดุปลูก	นายอนุพงศ์ โมพันธ์	5 ชนิด 30 ต้น	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
8. ปลูกพรรณไม้เพิ่มเติม	นายอนุพงศ์ โมพันธ์	5 ชนิด 30 ต้น	-	-	-	พ.ค.2566-ส.ค.2566
9. ศึกษาคุณสมบัติของพรรณไม้ปลูก ออกแบบ บันทึกการเปลี่ยนแปลง	นายสิโรจน์ อินไชย	5 ชนิด 30 ต้น	-	-	-	ส.ค.2566-มี.ค.2567

ตารางที่ 22 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุงการศึกษา	งบกลาง	งบสนับสนุน	
1. การศึกษาพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (ก.7-003) ครบตามทะเบียนพรรณไม้ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา 2) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 3) การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ 4) การสรุปลักษณะและข้อมูลพรรณไม้ 5) การสืบค้นข้อมูลพฤกษศาสตร์ 6) การบันทึกข้อมูลเพิ่มเติม 7) การตรวจสอบผลงานเป็นระยะ 8) ความเป็นระเบียบ ความตั้งใจ 2. การศึกษาพรรณไม้ที่สนใจ (พืชศึกษา) 1) การศึกษาลักษณะภายนอกและภายในของพืชแต่ละส่วนโดยละเอียด 2) การกำหนดเรื่องที่จะเรียนรู้ในแต่ละส่วนของพืช 3) การเรียนรู้แต่ละเรื่องแต่ละส่วนขององค์ประกอบย่อย 4) การนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความต่างในแต่ละเรื่องในชนิดเดียวกัน	ครูทุกคน	20 ชนิด	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567

ตารางที่ 23 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 4 การรายงานผลการเรียนรู้

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุงการศึกษา	งบกลาง	งบสนับสนุน	
1. รวบรวมผลการเรียนรู้		20 เล่ม	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
2. คัดแยกสาระสำคัญ และจัดให้เป็นหมวดหมู่		20 เล่ม	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
3. สรุปและเรียบเรียง		20 เล่ม	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
4. เรียนรู้รูปแบบการเขียนรายงาน		2 รูปแบบ	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
5. กำหนดรูปแบบการเขียนรายงาน		2 รูปแบบ	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
6. เรียนรู้วิธีการรายงานผล	น.ส.นัฐพร โออิน และ น.ส.สายน้ำผึ้ง อินแสน	4 รูปแบบ	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
6.1 เอกสาร เช่น หนังสือ แผ่นพับ						
6.2 บรรยาย เช่น การเล่านิทาน อภิปราย สัมมนา						
6.3 ศิลปะ เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน ละคร ร้องเพลง ภาพวาดทางพฤกษศาสตร์						
6.4 นิทรรศการ						
7. กำหนดวิธีการรายงานผล		4 รูปแบบ	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567

ตารางที่ 24 แผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุงการศึกษา	งบกลาง	งบสนับสนุน	
1. การนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบูรณาการสู่การเรียนรู้การสอน		9 แผน	-	-	8,000	พ.ค.2566-มี.ค.2567
1.1 การจัดทำหลักสูตรและเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง	ครูทุกคน					
1.2 การจัดเก็บผลการเรียนรู้						
2. การเผยแพร่องค์ความรู้ (การบรรยาย/การจัดแสดง)		1 ครั้ง (งาน Open House)	-	-	-	ก.พ.-มี.ค.2567
3. การจัดสร้างแหล่งเรียนรู้		1 ห้อง	-	-	15,000	พ.ค.2566-มี.ค.2567
4. การใช้การดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้		ตลอดปีการศึกษา	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567

ตารางที่ 25 ตารางแผนการดำเนินงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พืชศึกษา (หม่อน)

รายละเอียดงาน (งานย่อย)	ผู้รับผิดชอบ	ปริมาณงาน	งบประมาณ			ระยะเวลา
			เงินอุดหนุน บำรุงการศึกษา	งบกลาง	งบสนับสนุน	
1. ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ด้านรูปลักษณ์ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด	นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ	70 เล่ม	3,000	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
2. ศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยา	นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ	1 เรื่อง	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
3. ศึกษาการขยายพันธุ์ การดูแลรักษา การเจริญเติบโต	นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ	3 เรื่อง	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567
4. ศึกษาการนำไปใช้ประโยชน์	นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ	1 เรื่อง	-	-	-	พ.ค.2566-มี.ค.2567

ส่วนที่ 3 การจัดทำร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดย ส.ป.ก.แพร่

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชานุญาตให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เข้าร่วมสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 โดยดำเนินการภายใต้กรอบการจัดทำกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร มุ่งเน้นการสนับสนุนโรงเรียนในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีการปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้กระบวนการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ส.ป.ก. ได้กำหนดให้ ส.ป.ก.แพร่ ดำเนินงานโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ให้แก่โรงเรียนในเขตปฏิรูปที่ดินจ.แพร่ จำนวน 2 โรงเรียน เพื่อขับเคลื่อนให้โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของ โครงการฯ

ส.ป.ก.แพร่ ได้กำหนดให้โรงเรียนบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ เป็นโรงเรียนเป้าหมายในการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 เนื่องจากทางโรงเรียนบ้านวังเลียง ตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินจ.แพร่ และมีการขับเคลื่อนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการประกอบกับทางโรงเรียนได้มีการจัดทำแผนการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และมีความประสงค์ขอรับการสนับสนุนจาก ส.ป.ก.แพร่ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว เพื่อร่วมสนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนในท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นของบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

การวางแผนการดำเนินการ

1. ผู้วิจัยได้วางแผนให้การดำเนินการโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดยบูรณาการเข้ากับแผนการดำเนินการ 5 องค์ประกอบและพืชศึกษา ของโรงเรียนบ้านวังเลียงที่ได้จัดทำแผนการดำเนินงานไว้อย่างมีส่วนร่วม กับ ส.ป.ก.แพร่
2. ศึกษาแนวทางการดำเนินการตามองค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ หลักการเรียนรู้ “รู้ชื่อ รู้ลักษณะ รู้จัก” ตามลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และ ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้

กระบวนการดำเนินการ

ผู้วิจัยได้ออกแบบรายละเอียดหลักสูตรการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ 5 องค์ประกอบและพืชศึกษา ตามที่โรงเรียนมีความประสงค์จะให้ ส.ป.ก.แพร่ ร่วมบูรณาการตามแนวทางและกรอบงบประมาณ โดยคำนวณรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม

1. ให้ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดระดับชั้นเรียนและจำนวนเยาวชนที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรม กำหนดการ และสถานที่ในการฝึกอบรม
2. สอบถามความต้องการวัสดุฝึกอบรม เพื่อใช้ในการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ในองค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ หลักการเรียนรู้ “รู้ชื่อ รู้ลักษณะ รู้จัก” ตามลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และ ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้
3. จัดทำหนังสือแจ้งการจัดฝึกอบรม โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ งบประมาณ พ.ศ.2566 ให้แก่โรงเรียนบ้านวังเลียง

ผลการดำเนินการ

รายละเอียดหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก.แพร่ งบประมาณ พ.ศ.2566

หลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในส่วนของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (อพ.สธ.-ส.ป.ก.) งบประมาณ พ.ศ.2566 โดย ส.ป.ก.แพร่ โดยมีโรงเรียนบ้านวังเลียงเป็นหน่วยงานบูรณาการ เพื่อสนับสนุนโรงเรียนในเขตปฏิรูปที่ดิน จ.แพร่ ในการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้กระบวนการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ ได้แก่ เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ปีการศึกษา 2565 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นชั้น ม.1-ม.3 จำนวน 32 ราย โดยดำเนินการในพื้นที่ศึกษา A และ B ของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง ตามแนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ หลักการเรียนรู้ “รู้ชื่อ รู้ลักษณะ รู้จัก” ตามลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และ ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดการเรียนรู้ตาม 2 ลำดับการเรียนรู้ข้างต้นไว้ดังต่อไปนี้

ลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (เวลาเรียนจำนวน 3 ชั่วโมง โดยมี นายวิรุยุทธ เตชะเวชเจริญ ครูกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากร ดำเนินการในพื้นที่ศึกษา A และ B)

ลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้รู้เรื่องของพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา A และ B จำนวน 18 ชนิด เกี่ยวกับโครงสร้าง ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การวัด และการวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ โดยมีกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืช ตามใบงาน ก.7-003 หน้า 2-7 ในการศึกษาลักษณะวิสัย และบันทึกข้อมูลลงในแบบศึกษา การศึกษาสภาพแวดล้อมและถิ่นอาศัยของพรรณไม้ ลักษณะภายนอกของลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด แล้วบันทึกในแบบศึกษา โดยบันทึกลงในใบงานจำนวน 18 ชุด

ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้ (เวลาเรียนจำนวน 3 ชั่วโมง โดยมี นายวิรุยุทธ เตชะเวชเจริญ และ นายสิโรจน์ อินไชย ครูกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากร ดำเนินการในพื้นที่ศึกษา A และ B)

ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องการทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง การทำตัวอย่างพรรณไม้ดอง และการทำตัวอย่างพรรณไม้เฉพาะส่วน จากการทำตัวอย่างพรรณไม้ ในพื้นที่ศึกษา A จำนวน 9 ชนิด มาทำตัวอย่างพรรณไม้ ชนิดละ 2 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 ตัวอย่าง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. เรียนรู้หลักการทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง ดอง และเฉพาะส่วน)
2. เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ในการทำตัวอย่างพรรณไม้ (วัสดุฝึกอบรม)

2.1 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ประกอบด้วย กระดาษหนังสือพิมพ์หรือกระดาษปรีฟ กรรไกร กระดาษลูกฟูก ขนาด 30X45 ซม. แผงอัดพรรณไม้แห้ง 30X45 ซม. เชือกแบน ตัวลือคสายกระเป่า เชือกสีขาว กระดาษ 100 ปอนด์ ขนาด A3 และ เข็มเย็บผ้า

2.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำตัวอย่างพรรณไม้ดอง ประกอบด้วย ขวดโหลแก้ว ฝาสุญญากาศ และ เอทิลแอลกอฮอล์

2.3 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำตัวอย่างพรรณไม้เฉพาะส่วน ได้แก่ กล้องพลาสติกใส มีฝาปิดมิดชิด

3. เรียนรู้ขั้นตอนการทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง ดอง และเฉพาะส่วน)

การอบรมหลักสูตรงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. โดย ส.ป.ก. แพร่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 มีตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ที่กำหนดให้เยาวชนทุกคนได้รับการฝึกอบรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามแนวทางของ อพ.สธ.และ 2)

ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ซึ่งได้กำหนดให้ ร้อยละ 90 ของเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ความเข้าใจ ในการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ทั้งนี้ งบประมาณค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม มีแหล่งงบประมาณจาก ส.ป.ก.แพร่ ตามโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จำนวน 8,000 บาท โดยบูรณาการกับงบสนับสนุนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 3,000 บาท ในการจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนครั้งนี้ มีผลที่คาดว่าจะได้รับในการดำเนินการ จำนวน 2 ประการ ประกอบด้วย 1) โรงเรียนได้ร่วมสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและความหลากหลายทางชีวภาพในเขตปฏิรูปที่ดิน 2) เยาวชนได้รับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น จากการเรียนรู้ 3 ด้าน ดังนี้ 2.1) ด้านวิชาการ เกี่ยวกับ พฤกษศาสตร์ เกี่ยวกับ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ชีววิทยา เกี่ยวกับ การจำแนก สังคมศาสตร์ เกี่ยวกับ การทำงานร่วมกัน 2.2) ด้านภูมิปัญญา เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีพืชเป็นปัจจัย การคิดเป็นลำดับขั้น การจัดการ จินตนาการสัมผัสเรียนรู้พืชพรรณ 2.3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เกี่ยวกับ ความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ความซื่อตรงในการศึกษา ความมีระเบียบรอบคอบ ละเอียด ถี่ถ้วน ในการปฏิบัติงาน และความอดทนต่อสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการจัดทำฐานข้อมูลคณะกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และ 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยการสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างประชากร 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ปีการศึกษา 2565 ชั้น ป.6-ม.3 จำนวน 42 ราย 2) ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 11 ราย 3) นาย อบต.ทุ่งแล้ง และเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง จำนวน 5 ราย 4) ผู้นำและประชาชนชาวบ้านวังเลียง จำนวน 15 ราย 5) ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ จำนวน 1 ราย 6) ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.-มจ. จำนวน 1 ราย และ 7) ปฏิรูปที่ดินจ.แพร่และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.แพร่ จำนวน 4 ราย รวมทั้งสิ้น 79 ราย ในการกำหนดแหล่งข้อมูลทรัพยากรในท้องถิ่น สำรวจและรวบรวมทรัพยากรในท้องถิ่น คัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และออกแบบกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ อย่างมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินการวิจัย 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ตอนที่ 2 แผนการจัดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

ตอนที่ 1 ฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

1. ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น

บ้านวังเลียง ตั้งอยู่ ณ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ บริเวณเส้นทางหลวงหมายเลข 4013 เส้นทางท้องถิ่น ถนนท่าเตือ-วังเบอะ บ้านวังเลียง บ้านวังเลียง มีจำนวน 206 ครัวเรือน จำนวนพื้นที่ 4,188 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 747 คน ประกอบด้วย 1) วัยเด็กเล็ก (0-4 ปี) ชาย 18 คน หญิง 18 คน 2) วัยเด็ก (5-14 ปี) ชาย 26 คน หญิง 32 คน 3) วัยรุ่น (15-19 ปี) ชาย 13 คน หญิง 14 คน 4) วัยผู้ใหญ่ (20-59 ปี) ชาย 251 คน หญิง 216 คน และ 5) วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ชาย 82 คน หญิง 159 คน รวมมีประชากรเพศชาย 390 คน และเพศหญิง 357 คน

ข้อมูลด้านศาสนา บ้านวังเลียงไม่มีที่ตั้งของศาสนสถานใด ๆ ชาวบ้านวังเลียงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และประกอบพิธีทางศาสนาพุทธ ณ วัดวังเลียง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม. 12 ต.ทุ่งแล้ง และประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง ซึ่งตั้งอยู่กลาง ม. 7 บ้านวังเลียง ติดกับศาลาหมู่บ้านบ้านวังเลียง

ข้อมูลด้านสถานศึกษา โรงเรียนบ้านวังเลียงเป็นสถานศึกษาเพียงแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในบ้านวังเลียง ม. 7 มีนายทีปกร อทะเสณ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เปิดสอนเยาวชน 11 ชั้นเรียน ตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล 2-3 ประถมศึกษา 1-6 และมีมัธยมศึกษาตอนต้น 1-3 เป็นเยาวชนชาย 53 คน เยาวชนหญิง 52 คน รวมทั้งสิ้น 105 ราย และมีจำนวนบุคลากรโรงเรียนจำนวน 18 คน

ข้อมูลการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต.ทุ่งแล้ง ตั้งที่อยู่ ณ 150 ม. 9 บ้านใหม่ปากจอก ถนนท่าเรือ - วังเบอะ โดยมีนายทองใจ ยะกุล ดำรงตำแหน่ง นายก อบต.ทุ่งแล้ง ซึ่งเป็นผู้มีภูมิลำเนา ณ บ้านวังเลียง ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง

ข้อมูลสถานพยาบาล บ้านวังเลียง ม. 7 ไม่มีโรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้าน ชาวบ้านบ้านวังเลียงรับบริการด้านสุขภาพได้จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพต.บ้านผาจับ จ.แพร่ ตั้งอยู่บ้านผาจับ ม. 6 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ซึ่งเป็นสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด ตั้งอยู่ห่างออกไป 1.5 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 3 นาทีโดยประมาณ

ข้อมูลสถานีตำรวจ บ้านวังเลียง ม. 7 ไม่มีที่ตั้งสถานีตำรวจตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้าน และต.ทุ่งแล้ง ทั้งนี้ ชาวบ้านบ้านวังเลียงอยู่ในเขตพื้นที่บริการของสถานีตำรวจภูธรลอง ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 7 ม. 7 ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง จ.แพร่ ตั้งอยู่ห่างออกไปประมาณ 25 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 30 นาทีโดยประมาณ

2. ข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

ด้านเกษตรกรรม บ้านวังเลียงมีพื้นที่เกษตรกรรม 5 ประเภท ได้แก่ 1) พื้นที่ทำนา 733 ไร่ จาก 162 ครัวเรือน 2) พื้นที่ทำสวน 227 ไร่ จาก 44 ครัวเรือน (พืชสวนสำคัญได้แก่ ส้มเขียวหวาน 194 ไร่ มะนาว 23 ไร่ กล้วยน้ำว่า 5 ไร่ และมะยงชิด 5 ไร่) 3) พื้นที่ทำไร่ 460 ไร่ จากจำนวน 35 ครัวเรือน (พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 432 ไร่ และ มันสำปะหลัง 25 ไร่) 4) ปศุสัตว์ จำนวนสัตว์ในพื้นที่โดยรวม โค 15 ตัว (ไม่มีสัตว์ชนิดอื่นๆ เช่น กระบือ เป็ด ไก่ สุกร) 5) ประมง ไม่มีแหล่งน้ำเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

ด้านอุตสาหกรรม บ้านวังเลียง ไม่มีที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง รวมถึงโรงงานขนาดเล็กหรือครัวเรือนแต่อย่างใด

ด้านการพาณิชย์ บ้านวังเลียงมีสถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง ร้านค้า 3 แห่ง ตลาดนัด (จำหน่ายทุกวันอังคาร) 1 แห่ง และจุดรวบรวมผลผลิตส้มเขียวหวาน 2 แห่ง

สถานบริการ บ้านวังเลียง มีร้านอาหาร จำนวน 5 แห่ง

3. ข้อมูลด้านกายภาพภายในท้องถิ่น

สภาพภูมิประเทศ บ้านวังเลียงมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบระหว่างแม่น้ำยมและป่าแม่ยม ฝั่งตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 100-160 เมตร มีสังคมพืช แบบป่าเบญจพรรณ

ลักษณะดิน บ้านวังเลียงมีดินเป็นชุดดินที่ 47 ซึ่งเป็นกลุ่มดินต้นถึงชั้นหินพื้น มีเศษหินปะปน อยู่ในเนื้อดินเป็นปริมาณมาก ปฏิกิริยาดินเป็นกรดถึงเป็นกลาง มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดินอย่างรุนแรง บางพื้นที่ มีเศษหินหรือหินพื้นที่ไหลบ่าบริเวณหน้าดิน

แหล่งน้ำ 1) แหล่งน้ำธรรมชาติ บ้านวังเลียง ม. 7 มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ 1.1) ห้วยสงาน กว้าง 8 เมตร ยาว 5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล 1.2) ห้วยโป่ง กว้าง 8 เมตร ยาว 2 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล และ 1.3) แม่น้ำยม กว้างประมาณ 0.51 กิโลเมตร มีความยาว เฉพาะช่วงที่ไหลผ่านบ้านวังเลียง 1.5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล 2) แหล่งน้ำชลประทาน บ้านวังเลียง มีฝาย 1 แห่ง ได้แก่ ฝายห้วยสงาน ขนาดความกว้าง 10 เมตร ความยาว 5 กิโลเมตร มีน้ำเป็นฤดูกาล 3) ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยต่อปี 1,000 – 1,200 มิลลิเมตร โดย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน- กุมภาพันธ์ มักเป็น ช่วงน้ำแล้ง และในเดือนสิงหาคม มักเป็นช่วงน้ำหลาก ทั้งนี้ ปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ไม่เพียงพอกับปริมาณ ความต้องการใช้น้ำของชาวบ้านบ้านวังเลียง ทั้งในด้านเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค และมี คุณภาพสะอาด ไม่มีปัญหาการปนเปื้อน

อุณหภูมิ บ้านวังเลียง มีอุณหภูมิในเวลาเช้า 7.00 น. 20 องศาเซลเซียส อุณหภูมิในเวลาเที่ยง 12.00 น. 29 องศาเซลเซียส อุณหภูมิในเวลาเย็น 17.00 น. 31 องศาเซลเซียส ณ พื้นที่เก็บโดยรวม ต่อวัน และมีอุณหภูมิสูงสุดในเวลา 15.00 น. 32 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเวลา 6.00 น. 18 องศา เซลเซียส

ปริมาณแสง ในช่วงเวลาเช้าจะมีเงาของภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้พาดเข้ามายังพื้นที่ เกษตรกรรมของบ้านวังเลียง ทำให้มีปริมาณแสงในพื้นที่ประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วน ในช่วงเวลาเที่ยงและเย็นบ้านวังเลียงจะได้รับแสงเต็มที่ร้อยละ 100

พิกัดทางภูมิศาสตร์ บ้านวังเลียง ม. 7 มีพิกัดทางภูมิศาสตร์บริเวณกลางหมู่บ้าน ณ ศาลเจ้า พ่อเฒ่าหลวงและศาลากลางบ้านวังเลียง คือ Lat 17.9281 Long 99.6895

4. ประวัติหมู่บ้านและวิถีชีวิตบ้านวังเลียง

ประวัติหมู่บ้านบ้านวังเลียง แต่เดิมบ้านวังเลียงเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่บริมแม่น้ำยมฝั่งตะวันตกที่มี น้ำลึก ซึ่งเรียกกันว่า “วัง” และมีต้น “เลียง” ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ ภายหลังจากได้ชาวบ้านจาก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ นำโดย แม่สุข จันทร์สา อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ พื้นที่ดังกล่าว เนื่องมาจากชาวบ้าน ไม่สามารถทนต่อการชำระภาษีของรัฐที่มีอัตราสูงได้ ต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก ของแม่น้ำยมดังในปัจจุบัน เนื่องจากมีพื้นที่ให้ชาวบ้านทำกิน โดยมีนายหลักพรหม จันทร์สา เป็น

ผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในปี พ.ศ.2445 ต่อมาภายหลังผู้ใหญ่บ้านได้เสนอจัดตั้งหมู่บ้านต่อนายอ.ลอง และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านวังเลียง” ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ตั้งในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของหมู่บ้านบ้านวังเลียง

1. วิถีชีวิตรอบวัน ผู้สูงอายุจะอยู่บ้านทำกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังมาก เช่น การถางหญ้า การดูแลพืชผักสวนครัว เป็นต้น และรับประทานอาหารมื้อค่ำร่วมกับคนในครอบครัวหลังจากไปทำสวนในช่วงกลางวัน

2. วิถีชีวิตรอบสัปดาห์ จะมีการทำบุญใส่บาตรและฟังธรรมะ ในทุกๆ วันพระ และอาจมีการบิณฑบาตและแก้บนกับพ่อเฒ่าหลวง ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง โดยมีนายถวิล เตชะ เป็นผู้ทำพิธีกรรมให้กับคนที่มาติดต่อ ซึ่งการแก้บนสามารถทำพิธีได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นวันพุธ วันพระ และช่วงเข้าพรรษา

3. วิถีชีวิตรอบเดือน ตัวแทนครัวเรือนจะเข้าร่วมการประชุมประจำเดือนของชุมชน ณ ศาลาอเนกประสงค์ ม.7 บ้านวังเลียง ในช่วงสัปดาห์แรกของเดือน ทุกๆเดือน ตลอดทั้งปี หลังจากทำการปกครองอำเภอจองจัดประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน

4. วิถีชีวิตรอบปี ทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ ทุกวันที่ วันที่ 13 เมษายน เป็นวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่เมือง ทุกวันที่ 14 เมษายน จะมีการทำพิธีบวงสรวงแม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) เพื่อเสริมบารมีให้แก่แม่ย่ามัจฉาวารี ณ วัดวังเลียง ทุกวันที่ 17 เมษายน (ที่ไม่ตรงกับวันพระ หรือวันพุธ) จะมีการทำพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวงประจำปีของบ้านวังเลียง เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของบ้านวังเลียง โดยมี “ทีมงานพ่อเฒ่าหลวง” นายเมา ตาจา นายถวิล เตชะ นายพุทธ ดวงจันทร์ และนางปิ่น บุญสวัสดิ์) เป็นผู้นำทางพิธีกรรม โดยชาวบ้านร่วมกันจัดเตรียมของไหว้ต่าง ๆ และเข้าร่วมพิธีกรรม ณ ศาลเจ้าพ่อเฒ่าหลวง และในวันเดียวกัน (ที่ไม่ตรงกับวันเสียดของทางล้านนา) ชาวบ้านจะร่วมกันทำพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน โดยมีพิธีทางสงฆ์มาเกี่ยวข้อง จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล ให้คนในชุมชนมีอายุยืน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยมีการโยงฝ้ายมงคลจากวัดวังเลียงออกตามทิศต่างๆ ที่เป็นเส้นทางหลักของชุมชนและเชื่อมเข้าสู่ทุกหลังคาเรือนของบ้านวังเลียงส่วนในช่วงเดือนกรกฎาคม-ตุลาคม ชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะร่วมพิธีวันเข้าพรรษา เข้าวัดทำบุญที่ ตลอด 3 เดือน และในช่วงออกพรรษา (ตุลาคม-พฤศจิกายน) จะมีการทอดกฐิน ณ วัดวังเลียง การทำนาปีจะทำในช่วงปลายเดือนพฤษภาคมจะมีหว่านข้าวทำนาปี และเกี่ยวข้าวในช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม และมีการเก็บเกี่ยวส้มเขียวหวาน รุ่นที่ 1 ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม รุ่นที่ 2 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน และ รุ่นที่ 3 ในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ของทุกปี

5. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพรรณไม้ในท้องถิ่น

การวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพรรณไม้ของบ้านวังเลียงไว้ทั้งสิ้น 25 ชนิด ในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านทุ่งทอง ม. 12 จำนวน 2 ชนิด ประกอบด้วย เลียงพบ ณ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู่) และยางพารา พบ ณ แปลงเกษตรกรรม และ 2) บ้านวังเลียง ม. 7 มีจำนวน 23 ชนิด ใน 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ชุมชนและแปลงเกษตรกรรมจำนวน 11 ชนิด ประกอบด้วย ส้มเขียวหวาน มะรุม ทองกลาง ปูเลย กระทือ ดิปลี กุ่ม หาด พลูตรีชวา และ ไผ่ไร่ และ 2) พื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง จำนวน 12 ชนิด ประกอบด้วย มะมื่น เปล้า ปอแดง เหมียด ประดู่ เถาวัลย์ ไผ่ชางหม่น มะกอม ผ่าเสี้ยน แคนหางค่าง และ พลุช้างป่า โดยมีรายละเอียดข้อมูลการใช้ประโยชน์พรรณไม้แต่ละชนิดดังต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชพรรณในชุมชนและแปลงเกษตรกรรม

1) เลียง รหัสพรรณไม้ 8-6540311-12-001 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ลำต้นสูงประมาณ 50 เมตร ทรงพุ่มกว้างใหญ่ ความยาวรอบลำต้น 12.90 เมตร (ที่ความสูงเพียงอก 1.30 เมตร) มีบันไดไม้ไผ่ยึดไปตามความสูงของลำต้นสำหรับปีนขึ้นไปเก็บรังผึ้งหลวงบนกิ่งของต้นเลียง การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของชื่อหมู่บ้าน เป็นที่ตั้งของศาลพ่อเฒ่าหลวงหลังเดิม และเป็นแหล่งเก็บน้ำผึ้งป่าไปขาย บริเวณที่พบ ม. 12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

2) ยางพารา รหัสพรรณไม้ 8-6540311-12-002 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น เมื่อกัดบริเวณลำต้นจะมีน้ำยางสีขาวไหลออกมา การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ใช้ผลิตยางก้อนถ้วยเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ บริเวณที่พบ ม. 12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

3) ส้มเขียวหวาน รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-001 ลักษณะวิสัย ไม้พุ่มลักษณะเด่น ผลสุกเต็มที่มีสีส้มอมเหลืองรสชาติหวาน การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น รับประทานเป็นผลไม้รสหวานและแปรรูปเป็นน้ำส้มคั้นและแยมส้ม บริเวณที่พบ ม. 7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

4) มะรุม รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-002 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น มีใบประกอบแบบขนนก 3 ชั้น เมื่อโตเต็มที่จะมีฝักกลมยาว การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำฝักมาปอกเปลือกออก แล้วหั่นเป็นท่อนพอดิบใส่ในแกงส้มมะรุม เมื่อนำเปลือกต้นมาต้มน้ำแล้วดื่มที่ละน้อยจะมีสรรพคุณบรรเทาอาการท้องอืด หรือเปลือกต้นและรากมาสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำไปตากให้แห้งจากนั้นจึงนำมาป่นให้ละเอียด แล้วนำมาเป็นส่วนผสมในการทำยาปี บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

5) ทองกลาง รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-003 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น มีหนามเล็ก ๆ ตามลำต้นและกิ่งก้าน การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเปลือกต้นมาต้มน้ำแล้วดื่มจะมีสรรพคุณช่วยลดเสมหะ และสามารถนำกิ่งต้นทองกลางมาสับและตากไว้ให้แห้ง แล้วนำมาป่นให้ละเอียด เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในการทำยาปี บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

6) ปูเลย รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-004 ลักษณะวิสัย ไม้ล้มลุก ลักษณะเด่น มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายในเหง้ามีสีเหลือง เหง้ามีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ลำต้นเหนือดินตั้งตรง ใบเรียวยาว ปลายแหลม การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเหง้ามาหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ตากแดดให้แห้งนำมาต้มน้ำแล้วดื่ม มีสรรพคุณช่วยบำรุงโลหิต ขับเลือดเสีย และสามารถนำมาเป็นส่วนผสมในการทำยาปี โดยนำเหง้ามาหั่นขวาง ตากให้แห้ง และนำไปป่นให้ละเอียด บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

7) กระเทือ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-005 ลักษณะวิสัย ไม้ล้มลุก ลักษณะเด่น มีเหง้าใต้ดิน เนื้อภายในเหง้ามีสีขาวอมน้ำตาลและมีกลิ่นหอมฉุน แผ่นใบกว้างกว่าปูเลย การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเหง้าไปหมกไฟ ผนกับน้ำปูนใสแล้วรับประทาน มีสรรพคุณช่วยให้เจริญอาหาร และเมื่อนำมาหั่นขวางแล้วตากให้แห้งแล้วนำมาป่นให้ละเอียด จะสามารถใช้เป็นส่วนผสมในการทำยาปีได้อีกด้วย บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8) ตีป्ली รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-006 ลักษณะวิสัย ไม้เลื้อย ลักษณะเด่น ลำต้นขนาดเล็กเลื้อยเกาะไปตามต้นไม้ ผลสุกมีสีแดงรสชาติเผ็ดร้อน การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำผลแห้งมาบดเป็นผงแล้วรับประทานพร้อมข้าว จะมีสรรพคุณช่วยย่อยอาหารและรักษาโรคทางเดินหัวใจ หรือเมื่อนำผลแห้งมาป่นให้ละเอียด จะสามารถใช้เป็นส่วนผสมในการทำยาปีได้ บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

9) กุ่ม รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-007 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ลำต้นสูงเรียวเจริญเติบโตไว การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเปลือกต้นมาต้มแล้วรับประทาน มีสรรพคุณช่วยขับลมในลำไส้ หรือนำเปลือกต้นมาตากแห้งแล้วป่นให้ละเอียด เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในการทำยาปี บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

10) หาด รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-008 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ลำต้นตรง ทรงพุ่มรูปกรวย การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เปลือกต้นมีรสฝาดใช้รับประทานแทนหมาก หรือสีเสียดได้ หรือนำมาห่อใบพลูเป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

11) พลุ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-009 ลักษณะวิสัย ไม้เลื้อย ลักษณะเด่น รูปร่างใบคล้ายใบโพธิ์ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ใบใช้ห่อเปลือกต้นหาดเป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

12) ตริชวา รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-010 ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม ลักษณะเด่น ออกดอกสีขาว มีช่อดอกตั้งตรงบริเวณปลายยอด การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำช่อดอกมาทำจัดในกรวยใบตอง (สวยดอก) สำหรับเป็นเครื่องไหว้ในพิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

13) ใฝ่ไร่ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-011 ลักษณะวิสัย ใฝ่ ลักษณะเด่น ลำต้นเป็นข้อปล้อง ปล้องมีสีเขียวชัดเจน ขึ้นเป็นกอ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น หน่อใช้กินเป็นอาหาร ลำไม้ใฝ่สามารถแปรรูปเป็นดอกไม้ใฝ่เพื่อใช้ในการจักสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆได้ เช่น แอบข้าวเหนียว กระดัง กระจาด ซึ่งนั่งข้าว เป็นต้น ลำไม้ใฝ่ในการค้ำยันกิ่งส้มเขียวหวานไม่ให้ฉีกหักเมื่อส้มออกผล บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

5.2 ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชพรรณในป่าชุมชนบ้านวังเลียง

14) มะมื่น รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-012 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น เมื่อเปลือกต้นชั้นนอกหลุดออกจะเห็นเปลือกชั้นในสีน้ำตาลอมส้ม เมื่อผลมะมื่นเปียกน้ำจะมีผิวลื่น การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเมล็ดมาคั่วรับประทานเป็นอาหารว่าง บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

15) เปล้า รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-013 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ผิวเปลือกลำต้นมีจุดสีขาวเล็กๆกระจายทั่วลำต้น การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ใช้เปลือกต้มอาบเพื่อกระชับช่องคลอดช่วงหลังคลอด บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

16) ปอ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-014 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ใบมีขนสากระคายมือ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เปลือกต้นใช้ทำเชือก บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

17) แดง รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-015 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น เนื้อไม้เป็นสีแดง การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำเปลือกมาชูด-สับเป็นส่วนผสมใส่ลาบตุ๋น ลาบไก่ หรือใช้เนื้อไม้ในการก่อสร้าง บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

18) เหมียด รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-016 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น เปลือกลำต้นแตกเป็นร่องตามแนวตั้ง การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำยอดอ่อนมานั่งจิ้มน้ำพริก บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

19) ประคู้ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-017 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น มีช่อดอกสีเหลือง การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ใช้ไม้ในการก่อสร้าง นำเปลือกมาต้ม เคี้ยวให้ขึ้น กรองน้ำออก ราดลงบริเวณแผล ช่วยสมานแผลได้ บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

20) เถาว์ลย์ รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-018 ลักษณะวิสัย ไม้เลื้อย ลักษณะเด่น ลำต้นเหนียวหักได้ยาก เลื้อยพันลำต้นต้นไม้เป็นเกลียวล่างขึ้นบน การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นบันไดของสัตว์ป่าที่จะปีนขึ้นหาอาหารบนต้นไม้ บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

21) ใฝ่ช่างหม่น รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-019 ลักษณะวิสัย ใฝ่ ลักษณะเด่น ลำไม้ใฝ่สีเขียว ข้อต่อระหว่างปล้องเป็นวงสีขาวหม่น การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำหน่อไม้มารับประทาน ลำไม้ใฝ่ใช้ค้ำยันกิ่งต้นส้ม บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

22) มะกอม รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-020 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ผลเป็นทรงกลมขนาดเล็ก เมื่อสุกจะมีสีดำ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ผลเป็นอาหารนก เมล็ดใช้เป็นกระสุนปืนของเล่น (กลิ้งถ็อบ) บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

23) ผ่าเสี้ยน รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-021 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ใบคล้ายเท้าสัตว์ โดยมีใบย่อย 5 ใบ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ใช้ไม้ในการก่อสร้าง บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

24) แคนหางค่าง รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-022 ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ลักษณะเด่น ดอกตูมและฝักมีขนสีน้ำตาลปกคลุมคล้ายขนสัตว์ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น บริเวณที่พบ ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

25) พลุข้างป่า รหัสพรรณไม้ 8-6540311-07-023 ลักษณะวิสัย ไม้เลื้อย ลักษณะเด่น คล้ายต้นพลูด่าง แผ่นใบสีเขียวอมเขียว การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ไม้ประดับสวยงาม บริเวณที่พบ ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

6. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ในท้องถิ่น

การวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ของบ้านวังเลียงไว้ 1 ชนิด ได้แก่ ผึ้งหลวง ในพื้นที่บ้านทุ่งทอง ม. 12 โดยมีรายละเอียดข้อมูลการใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

6.1 ผึ้งหลวง ประเภท แมลง รหัสพันธุ์สัตว์ 8-6540311-12-001 ลักษณะเด่น มีปีกอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ทำรังบนต้นไม้ มีเหล็กในที่ทำให้ปวดบวมเมื่อถูกต่อย การใช้ประโยชน์ รังผึ้งหลวงให้น้ำหวาน สามารถนำมารับประทานได้ หรือจำหน่ายได้ บริเวณที่พบ ม.12 บ้านทุ่งทอง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

7. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น

การวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอื่นๆ ของบ้านวังเลียงไว้ 1 ชนิด ได้แก่ เห็ดนางฟ้า ในพื้นที่บ้านทุ่งทอง ม.12 โดยมีรายละเอียดข้อมูลการใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

7.1 เห็ดนางฟ้า ประเภทชีวภาพอื่นๆ เห็ด รหัสชีวภาพอื่นๆ 8-6540311-12-001 ลักษณะเด่น รสชาติหวานกรอบ หมวกมีสีน้ำตาล ต้นมีสีขาว การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นำมานึ่งรับประทานคู่กับน้ำพริก หรือประกอบอาหารพื้นเมือง เช่น แกงผักใส่เห็ด หรือแกงผักทองใส่เห็ด เป็นต้น บริเวณที่พบ ม.12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8. ภูมิปัญญาในท้องถิ่น

การวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านวังเลียงไว้ 5 ภูมิปัญญา ได้แก่

1) ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม 2 ภูมิปัญญา ประกอบด้วย 1.1) การทำสวนยางพารา 1.2) การทำสวนส้มเขียวหวาน 2) ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย 1 ภูมิปัญญา ได้แก่ การทำยาปี

3) ภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 1 ภูมิปัญญา ได้แก่ การสานแอบข้าว 4) ภูมิปัญญาสาขาศาสนาและประเพณี ได้แก่ พิธีแก้บนพ่อเฒ่าหลวง โดยมีรายละเอียดข้อมูลภูมิปัญญาดังต่อไปนี้

8.1 การทำสวนยางพารา ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม รหัสภูมิปัญญา 8-6540311-12-001 จุดเด่นของภูมิปัญญา ยางก้อนถ้วยจับตัวไว สีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน เจ้าของภูมิปัญญา นายสุพรรณ เครื่องแก้ว ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้มีดกรีดยางกรีดลำต้นต้นยางพาราที่ อายุ 7 ปี ขึ้นไป ในเวลา 1.00 น. และหยอดน้ำกรดตราเสือที่ผสมน้ำกลั่น อัตราส่วน 1:1 เรียบร้อยแล้วในกะลาเพื่อให้ น้ำยางจับตัวเป็นยางก้อนถ้วยสีขาว ไม่มีสิ่งเจือปน บริเวณที่พบ ม. 12 บ้านทุ่งทอง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8.2 การทำสวนส้มเขียวหวาน ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม รหัสภูมิปัญญา 8-6540311-07-001 จุดเด่นของภูมิปัญญา ผลส้มที่เก็บเกี่ยวมีสีส้ม รสชาติหวาน และมีขนาดใหญ่ (เบอร์ 0 หรือ 00)ไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช เจ้าของภูมิปัญญา นางสมพร ดวงจันทร์ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น 1) นำกิ่งต้นส้มเขียวหวานจากต้นที่มีรสชาติดหวานมาขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง 2) ใช้เครื่องตัดหญ้ากำจัดวัชพืชบริเวณรอบโคนต้นและปลูกต้นแก้วคลุมดิน 3) รดน้ำต้นส้มให้ทั่วถึงทุกต้น เพื่อไม่ให้แมลงศัตรูพืชเข้าทำลายต้นส้มที่อ่อนแอ 4) ใช้ที่วัดขนาดผลส้ม เบอร์ 0 และ 00 ในการเก็บเกี่ยว บริเวณที่พบม. 7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8.3 การทำยาปิ ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย รหัสภูมิปัญญา 8-6540311-07-002 จุดเด่นของภูมิปัญญา สรรพคุณยาปีสามารถแก้อาการเป็นลมกระสับกระส่ายจากแดดจัดหรือหิวจัด ทำให้ร่างกายขับลมได้ดี และบำรุงกำลังเพศชาย เจ้าของภูมิปัญญา นางจันทร์แก้ว ธรรมใจ และ นายสิงห์คาร เครือเหมย ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น นำส่วนผสม ซึ่งประกอบด้วย เหง้าปูเลย เปลือกหรือกิ่งต้นทองหลาง กิ่งหรือรากต้นมะรุ้ม กิ่งหรือเปลือกต้นกุ่ม เหง้ากระทือ ผลดีปลี เหง้าชิงใบบัวบก ใบผักแว่น เมล็ดพริกไทย หัวกระเทียม ไปสับเป็นชิ้นเล็กๆและตากให้แห้ง แล้วนำมาปั่นให้เป็นผงละเอียด แล้วนำเนื้อมะขามที่แกะเมล็ดแล้วมาปั่นรวมกับส่วนผสมที่เตรียมไว้ ผสมน้ำตาลทราย และขูดผงเขากวางผสมเข้าไป แล้วนวดให้เข้ากัน จุดเทียนหอมเพิ่มกลิ่น แล้วจึงนำมาปั้นเก็บก้อนเท่ามะนาวห่อด้วยถุงพลาสติกและมัดด้วยหนังยางให้แน่น บริเวณที่พบ ม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8.4 การสานแอบข้าว ภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม รหัสภูมิปัญญา 8-6540311-07-003 จุดเด่นของภูมิปัญญา แอบข้าทรวงกระบอกลายสามชั้นลงพร้อม ฝาปิดขนาด 5.5 นิ้ว เจ้าของภูมิปัญญา นางนิตยา นาแป้น ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น นำดอกไม้ไม้นึ่งหรือไฟไร่มาชุบน้ำแล้วสานเป็นแอบข้าวให้เป็นทรวงกระบอก 2 ชั้น (ฝาครอบและตัวแอบ) นำแอบที่สานได้ไปรมควันที่ก่อนไฟด้วยกาบมะพร้าวและขี้เถ้า 2 ชั่วโมงให้แอบเป็นสีเหลืองทอง บริเวณที่พบ ม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

8.5 พิธีแก้บนพ่อเผ่าหลวง ภูมิปัญญาสาขาศาสนาและประเพณี รหัสภูมิปัญญา 8-6540311-07-004 จุดเด่นของภูมิปัญญา 1) ทีมงานพ่อเผ่าหลวง (ล่าม 2 คน มีคนร้องเพลงขอ 1 คน และมีร่างทรง 1 คน) 2) มีการแบ่งเนื้อหมูที่นำมาไหว้พ่อเผ่าหลวงออกเป็นกองๆเท่ากับจำนวนครัวเรือนในชุมชน 3) มีชาวบ้านมาร่วมพิธีจำนวนมาก 4) มีการรดน้ำดำหัวร่างทรงพ่อเผ่าหลวง เจ้าของภูมิปัญญา ทีมงานพ่อเผ่าหลวง (4 ราย ได้แก่ 1) นายเมฆา ตาจา 2) นายถวิล เตชะ 3) นายพุทธดวงจันทร์ 4) นางปิ่น บุญสวัสดิ์) ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดขึ้นทุกวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ณ ศาลเจ้าพ่อเผ่าหลวง ชาวบ้านเชื่อว่า พ่อเผ่าหลวงสามารถปิดเป่าโรคภัยไข้เจ็บให้กับคนในหมู่บ้าน และทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ล่ามพ่อเผ่าหลวงจะถวายเครื่องไหว้ที่ชาวบ้านช่วยกันเตรียมไหว้ให้แก่ พ่อเผ่าหลวง และให้คนร้องเพลงขออัญเชิญพ่อเผ่าหลวงมาประทับร่างทรง ร่างทรงรับของไหว้ไว้ ผู้นำชุมชนขอพรให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข ชาวบ้านจะร่วมกันรดน้ำดำหัวร่างทรงพ่อเผ่าหลวง แล้วทำ พิธีสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน โดยบูชาด้วยสวด 8 ชุด เมื่อแล้วเสร็จ ล่ามพ่อเผ่าหลวงจะเชิญพ่อเผ่า หลวงออกจากร่างทรง บริเวณที่พบ ม. 7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

9. แหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

การวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งทรัพยากรของบ้านวังเลียงไว้ จำนวน 2 แหล่ง และ ได้แก่ 1) ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) และ 2) แม่น้ำยม และข้อมูลโบราณคดีของบ้านวังเลียง จำนวน 1 โบราณคดี ได้แก่ 3)แม่ย่ามัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) โดยมีรายละเอียดข้อมูลแหล่งทรัพยากร และโบราณคดีดังต่อไปนี้

9.1 แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น

1) ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) รหัสแหล่งทรัพยากร 8-6540311-07-001 ประวัติ กรรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้เป็นที่ดินอันเป็นสาธารณะของแผ่นดิน ประเภท พลเมืองใช้ร่วมกัน ลักษณะเด่น พื้นที่ลาดชัน สังคมพืชแบบป่าเบญจพรรณ สูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง 140-160 เมตร มีเนื้อที่ 66 ไร่ 2 งาน 46 ตารางวา ข้อมูลการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เป็น แหล่งหาของป่าของคนในชุมชนบ้านวังเลียง เช่น หน่อไม้ เห็ด ไข่มดแดง เป็นต้น บริเวณที่พบ ม.7 บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ พิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat : 17.9284 Long : 99.6968

2) แม่น้ำยม รหัสแหล่งทรัพยากร 8-6540311-12-001 ประวัติ เป็นที่มาของชื่อ หมู่บ้านบ้านวังเลียง เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำยม ที่มีร่องน้ำลึก ซึ่งเรียกว่า “วัง” ลักษณะเด่น กว้าง ประมาณ 0.51 กิโลเมตร ยาว 15 กิโลเมตร (ช่วงที่ไหลผ่านหมู่บ้าน) มีท้องน้ำลึก มีน้ำเป็นฤดูกาล ข้อมูลการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค (ต้องผ่านการกรองก่อนนำไปใช้) เป็นแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตรของคนในท้องถิ่น บริเวณที่พบ ม.12 บ้านทุ่งทอง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ พิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat : 17.9289 Long : 99.6848

9.2 โบราณคดีในท้องถิ่น

1) แม่น้ำมัจฉาวารี (ตะเคียนทอง) รหัสโบราณคดี 8-6540311-12-001 ประวัติท้องถิ่นไม่อายุราว 700 ปี ที่ชาวบ้านบ้านวังเลียงนำขึ้นมาจากแม่น้ำยมหลังจากมีการขุดลอกแม่น้ำในปี 2563 อยู่ห่างจากวัดออกไปทางบ้านทุ่งทองประมาณ 300 เมตร ชาวบ้านเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีบวงสรวงหลังนำขึ้นมาจะก่อให้เกิดหมู่บ้านมีอาเพศ คนเสียชีวิตผิดธรรมชาติมากขึ้น ลักษณะเด่น ท่อนขุงขนาดใหญ่เส้นรอบวงประมาณ 4 คนโอบ หรือ 1.62 เมตร ยาว 19.90 เมตร ถูกตัดออกเป็น 2 ท่อน เพื่อให้เครื่องจักรสามารถขนย้ายจากแม่น้ำยมขึ้นมาบนฝั่งสะดวก การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น พระสงฆ์วัดวังเลียง ผู้นำชุมชนผู้นำทางความเชื่อ และชาวบ้านบ้านวังเลียง ร่วมกันทำพิธีบวงสรวงแม่น้ำมัจฉาวารี ทุกวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี เพื่อเสริมบารมีให้แก่แม่น้ำมัจฉาวารี และเพื่อไม่ให้เกิดอาเพศในชุมชน บริเวณที่พบ ศาลเจ้าแม่น้ำมัจฉาวารี วัดวังเลียง ม. 12 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ พิกัดทางภูมิศาสตร์ Lat : 17.9286 Long : 99.6852

ตอนที่ 2 แผนการจัดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นให้เยาวชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่

1. หลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา”

ทรัพยากรท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งใน “การพึ่งพาตนเอง” ของคนในท้องถิ่น ตาม “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ เราจึงควรอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถเริ่มต้นได้จากการพัฒนาคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนเนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สามารถสร้างจิตสำนึกได้ง่ายกว่าช่วงวัยอื่น

“วังเลียงศึกษา” มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 8 ชั่วโมง (1 วัน) โดยมีผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง และพรรณไม้ในท้องถิ่นที่สำคัญจำนวน 3 ชนิด เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ ได้แก่ 1) เลียง พรรณไม้หายากของบ้านวังเลียง และ 2) ส้มเขียวหวาน พรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจของบ้านวังเลียง และ 3) ไผ่ไร่ พรรณไม้ที่มีความสำคัญด้านภูมิปัญญาของบ้านวังเลียง โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 ที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 2.5 ชั่วโมง โดยมีปราชญ์และผู้นำชุมชน 4 ราย ได้แก่ 1) นางปัน บุญสวัสดิ์ 2) นายถวิล เตชะ 3) นายสัญญาชาติ เครื่องแก้ว และ 4) นายสุนทร หอมนาม เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน และมีต้นเลียง ณ ป่าชุมชนบ้านวังเลียง-ทุ่งทอง (ดงตูปู้) เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้

และมีศาลเจ้าพ่อเฉ่าหลวง เป็นแหล่งข้อมูล รวมไปถึงแหล่งข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ป้ายข้อมูลหมู่บ้านและป้ายประวัติพ่อเฉ่าหลวง ณ ศาลพ่อเฉ่าหลวงบ้านวังเลียง 2) แผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง

โครงสร้างเนื้อหา มี 8 หัวข้อ ได้แก่ 1) การอพยพมาตั้งถิ่นฐาน 2) ที่มาของชื่อหมู่บ้านบ้านวังเลียง 3) ประวัติพ่อเฉ่าหลวง และพิธีแก้บนพ่อเฉ่าหลวง 4) ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งศาลพ่อเฉ่าหลวง (หลังเดิม) ในดงตูปู 5) สาเหตุการย้ายหมู่บ้านและศาลพ่อเฉ่าหลวง จากฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำยม มายังทางทิศตะวันตก 6) ลักษณะภายนอกของต้นเลียง 7) ประโยชน์ต้นเลียงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 8) วิธีการอนุรักษ์ต้นเลียง (การดูแลรักษา)

เรื่องที่ 2 การจักสานลวดลายแอบข้าว ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 3 ชั่วโมง โดยมี นางนิตยานาแป้น ปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน ณ บ้านเลขที่ 4/2 ม.7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยมี “ต้นไผ่ไร่” เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ รวมไปถึงแผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง เป็นแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การจักสานลวดลายแอบข้าว มีโครงสร้างเนื้อหา มีจำนวน 7 หัวข้อ ได้แก่ 1) ลักษณะและการเจริญเติบโตของไผ่ไร่ 2) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสาน 3) การเตรียมตอกจากไม้ไผ่ในการสานแอบข้าว 4) เครื่องมือที่เกี่ยวข้องในการสานแอบข้าว 5) วิธีการสานแอบข้าว 6) ลวดลายในการสานแอบข้าว 7) ตัวอย่างการนำลวดลายในการสานแอบข้าวไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

เรื่องที่ 3 การผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ ใช้จำนวนเวลาเรียนรู้ 2.5 ชั่วโมง โดยมี นางสมพร ดวงจันทร์ ปราชญ์ชุมชนบ้านวังเลียง เป็นผู้ให้ข้อมูลให้แก่เยาวชน ณ สวนส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์ แปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 1 ระบุว่า 2355 ม. 7 ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ และมี “ต้นส้มเขียวหวาน” เป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ รวมไปถึงแผนที่แหล่งทรัพยากรบ้านวังเลียง เป็นแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ภูมิปัญญาการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ มีโครงสร้างเนื้อหา 7 หัวข้อ ได้แก่ 1) ประวัติการปลูกส้มเขียวหวานของนางสมพร ดวงจันทร์ 2) ลักษณะภายนอกของต้นส้มเขียวหวาน 3) การคัดเลือกกิ่งพันธุ์ที่มีคุณภาพ (ต้นที่ให้ผลมีรสชาติหวาน) 4) การขยายพันธุ์ส้มเขียวหวานโดยวิธีตอนกิ่ง 5) การรักษาความชื้นในดิน โดยการปลูกพืชคลุมดิน 6) การกำจัดวัชพืชในแปลงปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี และ 7) การเก็บเกี่ยวส้มเขียวหวานที่มีคุณภาพ (การสังเกตสีของผลส้มเขียวหวานและการวัดขนาดผลที่ตลาดต้องการ (เบอร์ 0 และ 00)

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” ประกอบด้วย 1) การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ / การรับรู้ / การมีส่วนร่วม 2) การสังเกตจากการลงมือปฏิบัติจริง

3) การตอบแบบสอบถาม (ใบงาน) และ 4) การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มี 3 ประการ ได้แก่ 1) เยาวชนมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านวังเลียง และความสำคัญของต้นเลียง 2) เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรต้นเลียง ไม้ไร่ และส้มเขียวหวาน และ 3) เยาวชนมีทักษะการผลิตส้มเขียวหวานอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินของครัวเรือนได้

2. แผนดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา

1. การกำหนดพื้นที่ศึกษา

ผู้อำนวยการ ครูผู้สอน และเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกันลงคะแนนคัดเลือกพื้นที่ A เป็นพื้นที่ศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเลียง อย่างเป็นเอกฉันท์

2. การคัดเลือกพืชศึกษา

ผู้อำนวยการ ครูผู้สอน และเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกันลงคะแนนให้ “หม่อน” เป็นพืชศึกษาของโรงเรียนบ้านวังเลียง อย่างเป็นเอกฉันท์

3. แผนบูรณาการ พืชศึกษา สู่การเรียนการสอน

โรงเรียนบ้านวังเลียงมีแผนบูรณาการด้านพืชศึกษา (หม่อน) เข้าสู่การเรียนการสอนของเยาวชน 6 ชั้นเรียน ได้แก่ ป.1-ป.5 และ ม.1 จำนวน 11 แผน ตาม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง หม่อน ผลไม้กินได้กินดี มีประโยชน์ ของเยาวชนชั้น ป.1 สาระที่ 1 มาตรฐาน ท 1.1 ตัวชี้วัด ป.1/3

2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

2.1) การวัดความยาว ของเยาวชนชั้น ป.3 สาระที่ 2 มาตรฐานที่ ค 2.1 ตัวชี้วัดที่ ป.3/3

2.2) การเปรียบเทียบอัตราส่วน ของเยาวชนชั้น ม.1 สาระที่ 1 มาตรฐาน ค 1.1 ตัวชี้วัด ม.1/3

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

3.1) หน้าที่ส่วนต่าง ๆ ของพืช ของเยาวชนชั้น ป.4 สาระที่ 1 มาตรฐาน ว 1.2 ตัวชี้วัด ป.4/1

3.2) การสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศของพืช ของเยาวชนชั้น ม.1 สาระที่ 1 มาตรฐาน ว 1.2 ตัวชี้วัดที่ ม.1/11 ม.1/12 และ ม.1/13

4) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

4.1) การเลือกใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ของเยาวชนชั้น ม.1 สารระ ที่ 5 มาตรฐาน ส 5.1, ส 5.2 ตัวชี้วัด ม.1/1 และ ม.1/2

4.2) ตลาดของหม่อน ของเยาวชนชั้น ป.5 สารระที่ 3 มาตรฐาน ที่ ส 3.1 ตัวชี้วัดที่ ป.5/1

5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง สรรพคุณของต้นหม่อน ของเยาวชนชั้น ป.2 สารระที่ 4 มาตรฐาน พ 4.1 ตัวชี้วัด ป 2/2

6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง การวาดรูปและระบายสี ของเยาวชนชั้น ป.1 สารระที่ 1 มาตรฐาน ศ 1.1 ตัวชี้วัด ป.1/5

7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เรื่อง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ของ เยาวชนชั้น ม.1 สารระที่ 1 มาตรฐาน ง 1.1 ตัวชี้วัด ม.1/1

8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เรื่อง How to grow mulberry trees. ของเยาวชนชั้น ม.1 สารระที่ 1 มาตรฐาน ต 1.1 ตัวชี้วัด ม.1/2 และ ม.1/3

3. การจัดทำแผนการดำเนินการ 5 องค์ประกอบ และ พิษศึกษา

องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้

1) กำหนดพื้นที่ศึกษา : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 พื้นที่ (A) ระยะเวลา ดำเนินการช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม 2565

2) สสำรวจพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด ดำเนินการช่วงเดือน มกราคม-มีนาคม 2566

3) ทำและติดป้ายรหัสประจำต้น : นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณ งาน 20 ป้าย ดำเนินการช่วงเดือน มกราคม-มีนาคม 2566

4) ตั้งชื่อหรือสอบถามชื่อและศึกษาข้อมูลพื้นบ้าน (ก.7-003 หน้า 1) : นางสาวนัฐพร โออิน เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 20 แผ่น ดำเนินการช่วงเดือน มกราคม-มีนาคม 2566

5) ทำผังแสดงตำแหน่งต้นไม้ : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ และ นายธีรภาพ แก่นเรณู เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 2 ผัง 2 พื้นที่ (A) ดำเนินการในปีการศึกษา 2565

6) ศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (ก.7-003 หน้า 2-7) : นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ และนายสิโรจน์ อินไชย เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 20 ชุด งบประมาณ สนับสนุนการดำเนินการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของของโรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 3,000 บาท ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม 2566

7) บันทึกภาพหรือวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ : นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 20 ภาพ ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม 2566

8) ทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง/ดอง/เฉพาะส่วน) : นายวีริยุทธ เตชะเวชเจริญ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 10 ชนิด 20 ตัวอย่าง โดยมีงบสนับสนุนจาก ส.ป.ก.แพร่ ในการจัดฝึกอบรม จำนวน 8,000 บาท ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม 2566

9) เปรียบเทียบข้อมูลที่สรุป (ก.7-003 หน้า 8) กับข้อมูลที่สืบค้นจากเอกสารแล้วบันทึกใน ก.7-003 หน้า 9-10 : ครูประจำชั้น ม.1-ม.3 เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 40 แผ่น ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

10) จัดระบบข้อมูลทะเบียนพรรณไม้ (ก.7-005) : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 เล่ม 20 ชนิด ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

11) ทำร่างป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์ : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 20 ป้าย ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

12) ตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด 20 ชุด ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

13) ทำป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์ : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ จำนวน 20 ชนิด 20 ชุด ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมพรรณไม้เข้าปลูกในโรงเรียน

ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

1) ศึกษาข้อมูลจากผังพรรณไม้เดิมและศึกษาธรรมชาติของพรรณไม้ : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด

2) สำรวจ ศึกษาวิเคราะห์ สภาพพื้นที่ : นางสาวกชกร จินดาฟอง เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 3 ผัง (พื้นที่ A)

3) พิจารณาคุณและสุนทรียภาพของพรรณไม้ : นางสาวสิรินทร์ชญา คนชม ปริมาณงาน 10 ชนิด

4) กำหนดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ : นายสิโรจน์ อินไชย และนางสาวสิรินทร์ชญา คนชม เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 พื้นที่ (A)

5) กำหนดชนิดพรรณไม้จะปลูก : นายสิโรจน์ อินไชย และนางสาวสิรินทร์ชญา คนชม เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 พื้นที่ (A)

6) ทำผังภูมิทัศน์ : นายสิโรจน์ อินไชย และนางสาวสิรินทร์ชญา คนชม เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 ผัง

7) จัดหาพรรณไม้ และวัสดุปลูก : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 5 ชนิด 30 ต้น

8) ปลุกพรรณไม้เพิ่มเติม : นายอนุพงศ์ โมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 5 ชนิด 30 ต้น

9) ศึกษาคุณของพืชพรรณที่ปลูก ออกแบบบันทึกการเปลี่ยนแปลง : นายสิโรจน์ อินไชย เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 5 ชนิด 30 ต้น

องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาข้อมูลต่างๆ

ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

1) การศึกษาพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (ก.7-003) ครอบคลุมทะเบียนพรรณไม้: ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 20 ชนิด

2) การศึกษาพรรณไม้ที่สนใจ (พืชศึกษา) : นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ เป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน พืชศึกษา (หม่อน) 1 ชนิด

องค์ประกอบที่ 4 การรายงานผลการเรียนรู้

นางสาวนัฐพร โออิน และ นางสาวสายน้ำผึ้ง อินแสน เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

1) รวบรวมผลการเรียนรู้ : ปริมาณงาน 20 เล่ม

2) คัดแยกสาระสำคัญ และจัดให้เป็นหมวดหมู่ : ปริมาณงาน 20

3) สรุปและเรียบเรียง : ปริมาณงาน 20 เล่ม

4) เรียนรู้รูปแบบการเขียนรายงาน : ปริมาณงาน 2 รูปแบบ

5) กำหนดรูปแบบการเขียนรายงาน : ปริมาณงาน 2 รูปแบบ

6) เรียนรู้วิธีการรายงานผล : ปริมาณงาน 4 รูปแบบ (เอกสาร บรรยาย สัมมนา และ ศิลปะ)

7) กำหนดวิธีการรายงานผล : ปริมาณงาน 4 รูปแบบ

องค์ประกอบที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

1) การนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบูรณาการสู่การเรียนการสอน : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณ 9 แผนงาน (9 ชั้นเรียน) งบประมาณของโรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 8,000 บาท ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

2) การเผยแพร่องค์ความรู้ (การบรรยาย/การจัดแสดง) : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 ครั้ง (งาน Open house) ดำเนินการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2567

3) การจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ปริมาณงาน 1 แหล่ง (1 ห้อง) โดยโรงเรียนบ้านวังเลียงขอรับการสนับสนุนงบประมาณ 15,000 บาท ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

4) การใช้การดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ : ครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบ ตลอดปี การศึกษา ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

พืชศึกษา (หม่อน)

นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566-มีนาคม 2567

1) ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ด้านรูปลักษณ์ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด : ปริมาณงาน 70 เล่ม งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของโรงเรียนบ้านวังเลียง จำนวน 3,000 บาท

2) ศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยา : ปริมาณจำนวน 1 เรื่อง

3) ศึกษาการขยายพันธุ์ การดูแลรักษา การเจริญเติบโต : ปริมาณจำนวน 3 เรื่อง

4) ศึกษาการนำไปใช้ประโยชน์ : ปริมาณจำนวน 1 เรื่อง

4. การจัดทำร่างหลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดย ส.ป.ก.แพร่

หลักสูตรการฝึกอบรมงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในส่วนของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (อพ.สธ.-ส.ป.ก.) ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ (ส.ป.ก.แพร่) มีโรงเรียนบ้านวังเลียงเป็นหน่วยงานบูรณาการ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้กระบวนการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ ได้แก่ เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง ปีการศึกษา 2565 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ใช้เวลาเรียน 6 ชั่วโมง ณ พื้นที่ศึกษาของพื้นที่ศึกษา A และ B งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเลียง ตามแนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบที่ 1 การจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ ลำดับการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และ ลำดับการเรียนรู้ที่ 8 การทำตัวอย่างพรรณไม้

หัวข้อที่ 1 การศึกษาและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เวลาเรียนจำนวน 3 ชั่วโมง โดยมี นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้รู้เรื่องของพรรณไม้ในพื้นที่ศึกษา A และ B จำนวน 18 ชนิด เกี่ยวกับโครงสร้าง ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การวัด และการวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ ตามใบงาน ก.7-003 หน้า 2-7 ใน การศึกษาลักษณะวิสัย และบันทึกข้อมูลลงในแบบศึกษา การศึกษาสภาพแวดล้อมและถิ่นอาศัยของพรรณไม้ ลักษณะภายนอกของลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด แล้วบันทึกในแบบศึกษา โดยบันทึกลงในใบงานจำนวน 18 ชุด

หัวข้อที่ 2 การทำตัวอย่างพรรณไม้ เวลาเรียนจำนวน 3 ชั่วโมง โดยมี นายวีรยุทธ เตชะเวชเจริญ และ นายสิโรจน์ อินไชย ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องการทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง การทำตัวอย่างพรรณไม้ดอง และการทำตัวอย่างพรรณไม้เฉพาะส่วน จากการนำตัวอย่างพรรณไม้ ในพื้นที่ศึกษา A และ B จำนวน 9 ชนิด มาทำตัวอย่างพรรณไม้ชนิดละ 2 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 ตัวอย่าง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ 1) เรียนรู้หลักการการทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง ดอง และเฉพาะส่วน) 2) เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ในการทำตัวอย่างพรรณไม้ (วัสดุฝักอบรม) 3) เรียนรู้ขั้นตอนการทำตัวอย่างพรรณไม้ (แห้ง ดอง และเฉพาะส่วน)

ตัวชี้วัดในการฝึกอบรมตามหลักสูตรฯ ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เยาวชนทุกคนได้รับการฝึกอบรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามแนวทางของ อพ.สธ.และ 2) ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ร้อยละ 90 ของเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

งบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จำนวน 11,000 บาท (หนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน) โดยเป็นงบประมาณในการฝึกอบรมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจ.แพร่ ตามโครงการ อพ.สธ.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จำนวน 8,000 บาท และงบสนับสนุนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านวังเสียง จำนวน 3,000 บาท ในการจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ประกอบด้วย 1) โรงเรียนได้ร่วมสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและความหลากหลายทางชีวภาพในเขตปฏิรูปที่ดิน และ 2) เยาวชนได้รับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการในแต่ละส่วนของการวิจัย 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย “1) การวางแผนการดำเนินการ” ซึ่งเริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยศึกษาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการ การนำแบบเก็บข้อมูลไปใช้ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารรวมถึงการเข้าร่วมการฝึกอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ มาออกแบบวางแผนการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นตอนถัดไปได้แก่ “2) กระบวนการดำเนินการ” โดยผู้วิจัย จะติดต่อประสานงานกับผู้มีส่วนร่วม ทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยการพบปะพูดคุย สอบถามข้อมูลและความคิดเห็น และการจัดประชุมชี้แจงถึงที่มาและความสำคัญ และแนวทางการดำเนินการ โดยมีการจัดทำหนังสือราชการในการประสานงานอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างความพร้อมให้ผู้มีส่วนร่วมได้เกิดการรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินการร่วมกัน จนนำไปสู่การ “ระเบิดจากภายใน” ตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระ

พระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร และนำ “3) ผลการดำเนินการ” ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ทั้งจากการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น และการจัดทำแผนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น มาสรุปผลให้ผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันตรวจสอบและคืนข้อมูลให้แก่ผู้มีส่วนร่วม เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคนและทรัพยากรท้องถิ่นต่อไป สอดคล้องกับหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ที่ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามการมีส่วนร่วมของชุมชนประเภท “การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์” (Full participation) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย เป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน ตามที่ เกลียว บุรีภักดี และสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา (2545) ได้สรุปประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ และหากพิจารณาตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ครบทั้ง 4 รูปแบบ

2. การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น 9 ใบงาน ของ อพ.สธ. เป็นการเก็บข้อมูลตามภูมิสังคม สามารถนำข้อมูลที่รวบรวมได้ไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาแบ่งหมวดหมู่ข้อมูลตาม 9 ใบงาน ฐานทรัพยากรท้องถิ่น ด้วยทรัพยากร 3 ฐาน ของ อพ.สธ. ซึ่งประกอบด้วย 1) ทรัพยากรกายภาพ 2) ทรัพยากรชีวภาพ และ 3) ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ร่วมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูล 9 ใบงาน สามารถใช้เป็นแนวทางในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามภูมิสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้ดังต่อไปนี้

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ

- 1) ทรัพยากรกายภาพ (ฐานทรัพยากรที่ 1 ของ อพ.สธ.) หรือสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่
 - 1.1) ข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 3 ประกอบด้วย ข้อมูลสภาพภูมิประเทศ ดิน แหล่งน้ำ อุณหภูมิ ปริมาณแสง พิกัดทางภูมิศาสตร์
 - 1.2) ข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดี ตามใบงานที่ 9 ประกอบด้วย ข้อมูลแหล่งทรัพยากร และข้อมูลโบราณคดี
- 2) ทรัพยากรชีวภาพ (ฐานทรัพยากรที่ 2 ของ อพ.สธ.) หรือสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ และชีวภาพอื่น ๆ ตามข้อมูลในใบงานที่ 5-7 (ข้อมูลพรรณไม้ สัตว์ และชีวภาพอื่น ๆ ในท้องถิ่น)

ด้านสังคม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ

- 1) ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น ศาสนา ประชากร และสาธารณสุข
- 2) ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน และวิถีชีวิตชุมชน ตามใบงานที่ 4 ประกอบด้วย ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน วิถีชีวิตชุมชนรอบวัน สัปดาห์ เดือน และปี
- 3) ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (ฐานทรัพยากรที่ 3 ของ อพ.สธ.) ตามใบงานที่ 8 ประกอบด้วย ข้อมูลสาขาของภูมิปัญญา ประเภทของภูมิปัญญา จุดเด่นของภูมิปัญญา รายละเอียดภูมิปัญญา การประชาสัมพันธ์ และวัตถุดิบในการผลิต

ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ

การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ตามใบงานที่ 2 ได้แก่ ข้อมูลด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และสถานบริการ

3. การพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นตามภูมิสังคมของบ้านวังเลียงเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับทรัพยากรกายภาพของบ้านวังเลียง ซึ่งเป็นพื้นที่ราบใกล้แม่น้ำยม มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 100-160 เมตร ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีเศษหินปะปนมาก ดินเป็นกรดถึงเป็นกลาง ระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีพื้นที่เกษตรกรรมตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เนื้อที่ที่ดินทำกินตามกฎหมาย ส.ป.ก. ต่อครัวเรือนไม่เกิน 50 ไร่ และตั้งอยู่นอกเขตชลประทานที่มีปริมาณน้ำในแหล่งน้ำของชุมชนไม่เพียงพอต่อความต้องการในการทำเกษตรกรรม ส่งผลให้บ้านวังเลียงมีทรัพยากรชีวภาพ ของสังคมพืชแบบป่าเบญจพรรณ โดยทรัพยากรกายภาพและชีวภาพ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ด้านเศรษฐกิจของบ้านวังเลียงเป็นการทำเกษตรกรรมแบบพืชเศรษฐกิจที่ใช้น้ำน้อยเป็นหลัก ได้แก่ ส้มเขียวหวาน และยางพารา และมีทำนาปีในช่วงฤดูฝน เพื่อยังชีพภายในครัวเรือน รวมทั้ง การคำนึงถึงด้านสังคมของบ้านวังเลียง ซึ่งมีประชากรวัยผู้ใหญ่ (20-60 ปี) เพศชายจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจากทุก ๆ ช่วงอายุ ซึ่งสามารถเป็นแรงงานภาคเกษตรให้แก่ครัวเรือน อีกทั้งบ้านวังเลียงยังมีผู้นำระดับท้องถิ่น ที่เป็นตัวแทนจากประชากรวังเลียง ม.7 ได้แก่ นายทองใจยะกุล มีโรงเรียนบ้านวังเลียงที่เปิดสอนระดับชั้น อนุบาล 2 - ม.3 สามารถให้บริการทางการศึกษาแก่บุตรหลานของคนในพื้นที่ ม.7 และหมู่บ้านข้างเคียงได้ ส่วนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของบ้านวังเลียง จะมีความผูกพันใกล้ชิดกับ ม.12 บ้านทุ่งทอง เนื่องจากพื้นที่บ้านทุ่งทอง เคยเป็นส่วนหนึ่งของบ้านวังเลียง ก่อนจะแบ่งเขตพื้นที่จัดตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ อันจะเห็นได้จากการมีศรัทธาร่วมกันในวัดวังเลียง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ม.12 บ้านทุ่งทอง ซึ่งมีนายสนั่น จันทร์เต็ม ประชากรของ ม.7 บ้านวังเลียงเป็นอาจารย์วัด ให้แก่วัดวังเลียง รวมไปถึง การมีศรัทธาทางจิตวิญญาณร่วมกันเกี่ยวกับพ่อเฒ่าหลวง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับป้าศักดิ์สิทธิ์ของดงตูปู ซึ่งมีต้นเลียงไม้สัญลักษณ์ของบ้านวังเลียงและเป็นที่ตั้งศาลพ่อเฒ่าหลวงหลังเดิมของชุมชน รวมไปถึง การร่วมกันทำพิธีแก้บน

พ่อเผ่าหลวง ในวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน และมีผู้นำชุมชนของทั้ง 2 หมู่บ้านเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าว

4. ภายหลังจากจัดกิจกรรมลงพื้นที่สำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ได้มีเยาวชน 9 คน และผู้นำและปราชญ์ชุมชน 1 คน ร่วมกันสะท้อนความรู้สึกหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) ดังต่อไปนี้

4.1) ความรู้สึกหลังปฏิบัติงาน (AAR) ของเยาวชนโรงเรียนบ้านวังเลียง

คนที่ 1 : รู้สึกว่าสนุก คลายเครียด ได้รู้จักหมู่บ้านของเรามากขึ้น มีความสามัคคีการทำงานร่วมกัน การสัมภาษณ์ (กนกอร อินาน, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 2 : รู้สึกสนุก ได้สัมภาษณ์ ได้รู้เรื่องที่ไม่เคยรู้ ได้รู้จักต้นเลียง ได้รู้ว่าหมู่บ้านตั้งขึ้นเมื่อไหร่ และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ (อรรคนิน แสนมา, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 3 : ได้ความรู้จากธรรมชาติ และได้รับทักษะชีวิตและได้รู้วิธีการทำยาต่าง ๆ จากกิจกรรมเพื่อนำมาต่อยอดได้อีก เพื่อบอกต่อกัน (คเชนทร์ แสนเมือง, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 4 : รู้สึกสนุก ได้ประสบการณ์ ได้ความรู้เพิ่ม (รุ่งทิภา จินาเคียน, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 5 : รู้สึกสนุกมากๆ ได้ความรู้จากธรรมชาติ แลได้รับทักษะชีวิตจากกิจกรรมนี้เพื่อนำมาต่อยอดได้อีกในอนาคต (ณพล โชะมิเลาะ, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 6 : รู้สึกสนุกค่ะ เพราะได้ออกไปข้างนอกค่ะ แล้วได้รู้จักวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านมากขึ้นค่ะ ได้ทดลองทำ สนุกมากขึ้นค่ะ และได้ประสบการณ์ใหม่ค่ะ (วีราภรณ์ สิงห์วงศ์, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2566)

คนที่ 7 : รู้สึกสนุกมากครับ เพราะได้ออกไปข้างนอกครับ แล้วได้รู้จักวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นครับ ได้ทดลองทำแล้วสนุกมากครับ และได้ประสบการณ์ใหม่ครับ (ณัฐนันท์ วงศ์แดง, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 8 : รู้สึกสนุก ได้ขึ้นป่า ได้รู้จักต้นไม้หลายชนิด (คณิน แก้วยศ, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

คนที่ 9 : รู้สึกสนุกเพราะได้ประสบการณ์หลายๆ อย่าง ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ได้ความรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินมาก่อน (กิงไผ่ ปริดาชม, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

4.2) ความรู้สึกหลังปฏิบัติงาน (AAR) ของผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียง

สุดยอดจำ เด็กๆ ได้เรียนรู้พร้อมกันกับคุณครู ผู้นำชุมชน รู้ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อโรงเรียน เรียนรู้วิถีชีวิตอาชีพของคนในชุมชน สมุนไพรที่มีประโยชน์ ป่าชุมชนที่มีหลากหลายพันธุ์ไม้ (สมพร ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

เมื่อวิเคราะห์ผลการสะท้อนความรู้สึกหลังปฏิบัติงาน (AAR) ข้างต้นของเยาวชนและผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียงแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามปรัชญาการสร้างนักอนุรักษ์ของ ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร ซึ่งมีความว่า

ให้

การสัมผัส ในสิ่งที่ไม่เคยได้สัมผัส

การรู้จัก ในสิ่งที่ไม่เคยได้รู้จัก

เป็น

ปัจจัย สู่ จิตนาการ

เป็น

เหตุแห่งความอาทร การุณย์

สรรพสิ่ง สรรพชีวิต

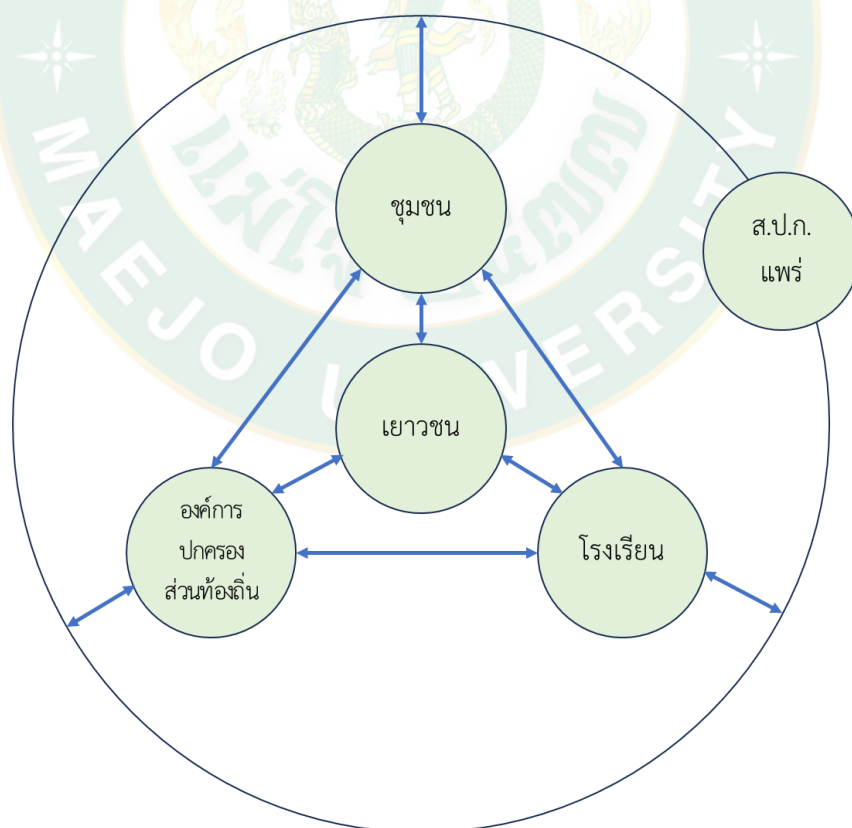
อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมดังกล่าวได้ทำให้เยาวชนโรงเรียนบ้านวังเสียงเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น จากการได้รับประสบการณ์ทางตรง ในการลงพื้นที่สำรวจและเรียนรู้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นด้วยตนเอง และได้รับประสบการณ์ทางอ้อม จากการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากการบอกเล่าข้อมูลชุมชนและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นจากผู้นำและปราชญ์ชุมชนบ้านวังเสียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ซึ่งได้พระราชทานหลักคิดไว้ว่า “การปลูกป่าในใจคน”

5. จากการสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้นำและปราชญ์ชุมชนในการเป็นแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเสียง โดยมีการถ่ายทอดทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ส่วนตัวที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลายาวนานจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน และได้รับเลือกจากคนในชุมชนให้เป็นตัวแทนผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรบ้านวังเสียงในด้านนั้น ๆ แก่เยาวชนในพื้นที่ ทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งผลให้ผู้นำและปราชญ์ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ เล็งเห็นถึงคุณค่า บทบาทและความสำคัญของตนเองที่มีต่อการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนของบ้านวังเสียงชุมชน สอดคล้องกับหลักคิด

“การปลูกป่าในใจคน” ซึ่งเป็นหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร

ข้อค้นพบ

ผู้วิจัยได้บูรณาการงานวิจัยเรื่องนี้เข้ากับงานประจำที่ต้นสังกัดได้มอบหมายให้รับผิดชอบตามโครงการ อพ.สธ. โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนที่ อพ.สธ. ได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว มาร้อยเรียงเชื่อมโยงภารกิจของแต่ละภาคส่วนเข้าด้วยกันแบบเป็นองค์รวม ประกอบด้วย งานฐานทรัพยากรท้องถิ่นของ อบต.ทุ่งแล้ง และงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนบ้านวังเลียง ร่วมกับ ชุมชนบ้านวังเลียง ซึ่งมีบทบาทเป็นแหล่งข้อมูลและผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ โดยมี ส.ป.ก.แพร่ เป็นผู้บริหารจัดการโครงการฯ แบบพาคิดพาทำ เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรในเขตปฏิรูปที่ดิน ของทั้ง 3 ส่วน เข้าด้วยกัน และมีเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น

ภาพที่ 74 แนวทางการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. จากผลการจัดทำฐานข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น (9 ใบงาน) ไว้แล้วนั้น ทาง อบต.ทุ่งแล้ง ควรนำฐานข้อมูลที่ได้จัดทำไว้ บันทึกลงในระบบจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ และสารสนเทศภูมิศาสตร์ ผ่านเว็บไซต์ <https://database.rspg.or.th/login> และแอปพลิเคชัน “ฐานทรัพยากร อพ.สธ.” ต่อไป โดยควรมีการตรวจสอบและปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันก่อนบันทึกเสมอ เช่น ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อประเทศไทยให้มีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชและทรัพยากรท้องถิ่นที่สื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ

2. การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพรรณไม้แล้วเสร็จ เฉพาะในพื้นที่แปลงเก็บข้อมูลป่าชุมชนบ้านวังเลียง แปลงที่ 1 จากทั้งหมด 16 แปลง ดังนั้น อบต.ทุ่งแล้ง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ สำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ปกปักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น งานฐานทรัพยากร โครงการ อพ.สธ. ของ อบต.ทุ่งแล้ง จึงควรดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่แปลงที่ 2-16 ต่อไป เพื่อเก็บรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นให้สมบูรณ์ ครบถ้วนยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การมีฐานข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ที่สามารถนำไปวิเคราะห์และจัดทำแผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่นบ้านวังเลียง ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

3. เสนอให้ อบต.ทุ่งแล้ง กำหนดให้พื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง (ม่อนป่าไร่) เป็นพื้นที่ปกปักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ของบ้านวังเลียง ม.7 ต.ทุ่งแล้ง เพื่อเป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตามโครงการ อพ.สธ. และให้มีการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง ตามแบบเก็บข้อมูล 9 ใบงาน ให้ครบถ้วนต่อไป โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง เฉพาะข้อมูลแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น (ใบงานที่ 9) และข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ เท่านั้น เป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลทางกายภาพและพรรณไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง จึงควรมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านวังเลียง เกี่ยวกับ ทรัพยากรสัตว์ ชีวภาพอื่นๆ รวมไปถึง ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในป่าชุมชนบ้านวังเลียงเพิ่มเติม เพื่อให้บ้านวังเลียงมีฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในพื้นที่ธรรมชาติ ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. จากการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “วังเลียงศึกษา” เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ถึงทรัพยากรที่สำคัญของบ้านวังเลียงนั้น ควรให้ทางโรงเรียนบ้านวังเลียงนำสูตรท้องถิ่นดังกล่าวไปบูรณาการสู่การเรียนการสอน ร่วมกับงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตามโครงการ อพ.สธ. ของ อบต.ทุ่งแล้ง อย่างมีส่วนร่วมกับผู้นำและปราชญ์ชุมชน เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่นเกิดการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

5. จากผลการจัดทำแผนดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบ และพืชศึกษา งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนบ้านวังเลียง อย่างมีส่วนร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนไว้เรียบร้อยแล้วนั้น ทางโรงเรียนควรมีการนำแผนฯ ดังกล่าวไปขับเคลื่อนอย่างแท้จริง โดยบูรณาการสู่การเรียนการสอนให้แก่เยาวชนต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนให้แก่เยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม

6. การขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามโครงการ อพ.สธ. ควรมีการมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบโครงการ/กิจกรรม เป็นบุคคลรายเดิมอย่างต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำฐานข้อมูลที่ได้ดำเนินการฯ ไว้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ระบบฐานข้อมูลของ อพ.สธ. และ 2) รูปเล่มเอกสาร (Hard Copy) เพื่อให้ผู้ที่มารับผิดชอบรายต่อไป สามารถได้เข้าถึงอย่างสะดวก รวดเร็ว เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวทางที่ได้วางไว้อย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2540. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรองทิพย์ ศรีตะปัญญะ. 2534. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชน. **วารสารสังคมพัฒนา**, 19(5), 76-81.
- กริช ภัทรภาคิน และ ณัฐวัฒน์ ฐิตวัฒน์. 2561. **การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ**. ธนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543. **คู่มือการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- กานต์นภัส ดวงกลาง. 2561. การเปลี่ยนแปลงและการกักเก็บคาร์บอนของสังคมพืชในแปลงตัวอย่างป่าพื้นพระบรมนิเวศป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา. น. 478-486. ใน **การประชุมเชิงวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 19**. 9 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิตติศักดิ์ คนแรงดี. 2559. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรื่อง ผ้าทอไทยทรงดำในบริบทร่วมสมัย ของจังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียง กัลป์ตินันท์. 2543. **ความต้องการมีส่วนร่วมทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตการศึกษา 10**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.). 2559. **งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: อพ.สธ.
- _____. 2560ก. **คู่มือการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: อพ.สธ.
- _____. 2564ก. **สมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น จังหวัดแพร่ จำนวน 84 แห่ง**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.rspg.or.th/domestic/members/north/PRE.pdf> (21 พฤศจิกายน 2564).
- _____. 2564ข. **website และ application ฐานทรัพยากร อพ.สธ.** [เอกสาร PDF]. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://chm-thai.onep.go.th/wp-content/uploads/>

- 2021/11/7.-เสวนาภาคบ่าย-นำเสนอโดย-ดร.ปิยรัชฎ์-ปริญญาพงษ์.pdf (5 มีนาคม 2565).
- _____. 2565ก. **การใช้งานระบบงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. สำหรับเครือข่าย อพ.สธ.** [เอกสาร PDF]. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.rspg.or.th/domestic/ls_database/files/02/document%20_140365.pdf (1 มกราคม 2565).
- _____. 2565ข. **ระบบงานฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.** [เอกสาร PDF]. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.rspg.or.th/domestic/ls_database/files/01/area_02.pdf (1 มกราคม 2565).
- _____. ม.ป.ป. **พระราชดำริ/พระราชโอวาท "พระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการอนุรักษ์"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://rspg.or.th/information/index.htm> (29 มกราคม 2565).
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539. **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- ฉลิว บุรีภักดี และ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา. 2545. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- นิคม ผัดแสน. 2540. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนา การศึกษาของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว จังหวัด เชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประดินันท์ อุปรมัย. 2540. **เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 4 มนุษย์กับการ เรียนรู้**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษา.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. 2558. **ความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://saranukromthai.or.th/sub/book/book=21&chap=8&page=t21-8-infodetail02.html> (21 พฤศจิกายน 2564).
- มูลนิธิชัยพัฒนา. ม.ป.ป.ก. **จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html (8 มกราคม 2565).
- _____. ม.ป.ป.ข. **ทฤษฎีใหม่**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.chaipat.or.th/2010-06-02-08-15-59.html> (9 มกราคม 2565).
- รณิดา ปิงเมือง, สุทธิ มลิตอง และ เพ็ญศรี มลิตอง. 2563. **การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ**

- ในป่าชุมชนบ้านสบเปาใหม่ หมู่ที่ 14 ตำบลแม่เปา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการจัดการโดยชุมชน. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**, 14(2), 77-86.
- รัฐพล ประดับเวทย์. 2560. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีตามแนวคิดอนุกรมวิธานของบลูม. **Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 10(3), 1051-1065.
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. 2550. การจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม. **วารสารรามคำแหง**, 24(2), 13-20.
- ศูนย์แม่ข่ายประสานงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ.-จพ.). 2560. **บทบาทหน้าที่ของของศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.crncc.chula.ac.th/aboutus.html> (24 เมษายน 2566).
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่. 2564. **รายงานสรุปผลการจัดที่ดิน CODE4, CODE6 (สรุปตามตำบล) จังหวัดแพร่ ข้อมูลวันที่ 5 พฤศจิกายน 2564.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://alrolandonline.alro.go.th/> (21 พฤศจิกายน 2564).
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2559. **การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.alro.go.th/alro_th/ewt_news.php?nid=1378&filename=index (29 มกราคม 2565).
- _____. 2563. **ภารกิจ / อำนาจหน้าที่.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://alro.go.th/th/alro/news-activity/page-13639/ภารกิจ-อำนาจหน้าที่?id=146342> (10 มกราคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2564. ข้อมูลนักเรียน โรงเรียนบ้านวังเสียง ปีการศึกษา 2564. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1054390210&Area_CODE2=5402 (10 มกราคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2561. **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ).** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. 2563. **แนวพระราชดำริการพัฒนาสู่ความยั่งยืน.** นนทบุรี: สหมิตรพรีนติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2562. **หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร.** กรุงเทพฯ:

อรุณการพิมพ์.

- _____. ม.ป.ป. **เศรษฐกิจพอเพียง**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24/๑๙-เศรษฐกิจพอเพียง-v9173 (8 มกราคม 2565).
- สำเนา หมิ่นแจ่ม. 2563. การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. **วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ**, 11(1), 35-50.
- สุกาญจน์ เลิศนุสรณ์. 2550. **หลักการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรชีวภาพ**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. 2545. **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา ขาดิปัญญาชัย. 2548. **กระบวนการเรียนรู้ : แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2556. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ จันทร์โคตรดี. 2541. **บทบาทหน้าที่ปฏิบัติจริงและบทบาทหน้าที่คาดหวังในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนชม (กศ.พข.)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิญา กังสนารักษ์. 2544. **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ธรรมวิธีกุล. 2552. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://panchalee.wordpress.com/2009/04/10/local_curriculum/ (24 เมษายน 2566).
- อุดม ไพรเกษตร. 2559. **การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านทางสื่อสังคมเพื่อกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐไทย**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อุทัย บุญประเสริฐ. 2542. **การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Arnstein, S. R. 1969. A Ladder Of Citizen Participation. **Journal of the American Institute of Planners**, 35(4), 216-224.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. 1980. Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. **World Development**, 8(3), 213-235.
- Erwin, W. 1976. Electoral Participation in a Low Stimulus Election.

Rural Development, 4(1), 111–124.

Freemeteo. 2565. **Ban Thung Laeng (1) - ประวัติของสภาพอากาศประจำวัน**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://th.freemeteo.com/weather/ban-thung-laeng-1/history/daily-history/?gid=1154287&station=11169&date=2022-02-23&language%20=thai&country=Thailand> (23 กุมภาพันธ์ 2565).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
1.	ใบงาน งานสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น (9 ใบงาน)	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_018.pdf
2.	ใบความรู้ งานสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_019.pdf
3.	แบบระบุแหล่งข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นบ้านวังเสด็จ	
		https://drive.google.com/file/d/161B38rQhJZ8qLMKRg1L8lITpUc6isMBq/view?usp=sharing
4.	แบบเก็บข้อมูลทรัพยากรป่าไม้	
		https://drive.google.com/file/d/1_czErlnKJRkUvaCnGs5JQAUcYZNqDijj/view?usp=sharing

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
5.	ทะเบียนในพื้นที่ปศุสัตว์ที่ปศุสัตว์จังหวัด	
	5.1 ทะเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปศุสัตว์ที่ปศุสัตว์จังหวัด	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_025.pdf
	5.2 ทะเบียนพันธุ์สัตว์ในพื้นที่ปศุสัตว์ที่ปศุสัตว์จังหวัด	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_026.pdf
	5.3 ทะเบียนชีวภาพอื่น ๆ ในพื้นที่ปศุสัตว์ที่ปศุสัตว์จังหวัด	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_027.pdf
	5.4 ทะเบียนภูมิปัญญาในพื้นที่ปศุสัตว์ที่ปศุสัตว์จังหวัด	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_028.pdf

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
	5.5 ทะเบียนแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_029.pdf
	5.6 ทะเบียนโบราณคดีในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น	
		http://rspg.or.th/domestic/files/pdf/8_030.pdf
6.	การคัดเลือกพรรณไม้เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น	
		https://drive.google.com/file/d/1vTxEsoUy1-CD35tNZlruBmzdNKfZU21s/view?usp=sharing
7.	แบบคัดเลือกพืชศึกษาโรงเรียนบ้านวังเสียง	
		https://drive.google.com/file/d/1eRlIKhqlNX7qDsP2YcywC4B_gha2lG8F/view?usp=sharing

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
8.	การเขียนแผนบูรณาการสู่การเรียนการสอน	
		https://drive.google.com/file/d/1h4Pg8E2hmQ7I0o7J9-r7aB0-55YmJxkJ/view?usp=drive_link
9.	การเขียนผังมโนทัศน์ บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน	
		https://drive.google.com/file/d/1Tt72LpG7gFWOQJbslyfAQanckNngpYeU-/view?usp=sharing
10.	การทำแผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 5 องค์ประกอบและพืชศึกษา	
		https://drive.google.com/file/d/1gscWRo5TFuxla0DFuc2MrmKeVWkWZ5Os/view?usp=sharing

ภาคผนวก ข

เอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
1.	คำสั่งจังหวัดแพร่ ที่ 25/2562 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ อพ.สธ.-จังหวัดแพร่ สั่ง ณ วันที่ 3 มกราคม 2562	
		https://drive.google.com/file/d/1xSXeWN8vbTOZDjxt7RET8AoRk7RkV_Aq/view?usp=sharing
2.	คำสั่งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ ที่ 247/2563 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนิน ตามโครงการ อพ.สธ. ปิงปประมาณ พ.ศ.2563 สั่ง ณ วันที่ 23 เมษายน 2563	
		https://drive.google.com/file/d/1puW2Wo8lZwXOrNwAGDGDV4laGDhKUN65/view?usp=sharing
3.	คำสั่งองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแล้ง ที่ 581/2564 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการดำเนินงาน โครงการ อพ.สธ.-อบต.ทุ่งแล้ง สั่ง ณ วันที่ 27 ธันวาคม 2564	
		https://drive.google.com/file/d/1rITNWfHJi9fTyxneg3Nn8Nfu5s-aoQde/view?usp=sharing

ลำดับที่	แบบเก็บข้อมูล	ลิงก์ดาวน์โหลด
4.	หนังสือตอบรับสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อบต.ทุ่งแล้ง	
		www.rspg.or.th/domestic/ls_subscribe_status/north/PRE/86540311_องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแล้ง.pdf
5.	หนังสือตอบรับสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนบ้านวังเลียง	
		www.rspg.or.th/botanical_school/neo_sbg/sbg_subscribe_status/north/PRE/754150013_โรงเรียนบ้านวังเลียง.pdf
6.	รายละเอียดโครงการ อพ.สร.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2565	
		https://drive.google.com/file/d/1pMxTqQo_gU6GcUHt1fKktHrGrluCXxq/view?usp=sharing
7.	รายละเอียดโครงการ อพ.สร.-ส.ป.ก. ปีงบประมาณ พ.ศ.2566	
		https://drive.google.com/file/d/1QNYW5w85MjwR4jzyVohK1VNJeKC8Gydz/view?usp=sharing

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการดำเนินการวิจัย

ข่าวประชาสัมพันธ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่

ส.ป.ก.แพร่ จัดการประชุมชี้แจงแนวทางการบูรณาการดำเนินการ
“งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” และ “งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น” ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเลียง

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ นายประเทือง กาศมณี ปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ เป็นประธานในการประชุมชี้แจง แนวทางการบูรณาการการดำเนินการ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ ณ ห้องประชุม อบต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง จ.แพร่ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ๓๓ ราย (อบต.ทุ่งแล้ง/โรงเรียนบ้านวังเลียง/อพ.สธ.-มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และผู้แทนชุมชนบ้านวังเลียง) ภายใต้มาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-๑๙ ของจังหวัดอย่างเคร่งครัด

ที่ดิน ส.ป.ก. คนซื้อไม่ได้สิทธิ คนขายเสียสิทธิ ผิดกฎหมายทั้งคู่

๑๔๙ ม.๒ ต.ป่าเมต อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ หรือ ๐ ๘๖๕๒ ๙๓๓๖๕

ส.ป.ก. แพร่

phrae@airo.go.th

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ ต่อ ๑๘

<https://www.alro.go.th/phrae>

ข่าวประชาสัมพันธ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่

**ส.ป.ก.แพร่ จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการ อพ.สธ. ปิงปประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕
สำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเสียง ต.ทุ่งแล้ง อ.สอง จ.แพร่**

วันที่ ๓๐-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕ นายประเทือง กาตมณี ปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ มอบหมาย นางสาวเหนื่อผืน ดิณรัตน์ นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ กิจกรรม การสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านวังเสียงจำนวน ๔๒ ราย โดยมีนายทอน ใจยะกุล นายก องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแล้ง เป็นประธานในพิธีเปิด พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ อบต.ทุ่งแล้ง ครูโรงเรียนวังเสียง ปราชญ์ชุมชน- ผู้นำชุมชนบ้านวังเสียง อาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมบ้านวังเสียง และนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ (สาขาวิชาการพัฒนากุมิสังคมาอย่างยั่งยืน) เป็นผู้มีส่วนร่วมในการรวบรวมและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านวังเสียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผลการรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่นมีดังนี้

๑. แหล่งทรัพยากรในชุมชน จำนวน ๒ แหล่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านวังเสียง(ม่อนป่าไร่) และเม่นน้ำขม
๒. แหล่งโบราณคดีในชุมชน จำนวน ๒ แหล่ง ได้แก่ พ่อเฒ่าหลวง เจ้าแม่มีจาวาวรี
๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การจักสานไม้ไผ่ การทำสวนยางพารา การทำสวนส้มเขียวหวาน และการทำยาป่า
๔. พรรณไม้ในชุมชน จำนวน ๖ ชนิด ได้แก่ ต้นเป่า ต้นไม้แดง ต้นเสียง ต้นยางพารา ต้นส้มเขียวหวาน และต้นมะรุ้ม
๕. สัตว์ป่าอื่นๆ จำนวน ๑ ชนิด ได้แก่ เห็ดนางฟ้า

ทั้งนี้ นักเรียนได้อภิปรายผลการรวบรวมข้อมูล ให้แก่ปราชญ์ชุมชนรับฟังเพื่อร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องก่อนส่งต่อข้อมูล ให้ชุมชนนำไปประกอบในแผนพัฒนาหมู่บ้าน อบต.ทุ่งแล้งสำหรับงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และ โรงเรียนบ้านวังเสียงสำหรับ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนต่อไป

ที่ดิน ส.ป.ก. คนซื้อไม่ได้สิทธิ คนขายเสียสิทธิ ผิดกฎหมายทั้งคู่

๑๔๙ ม.๒ ต.ป่าแม่ต อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ หรือ ๐ ๘๖๔๒ ๙๓๓๖๕

ส.ป.ก. แพร่

phrae@alro.go.th

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ ต่อ ๑๘

<https://www.alro.go.th/phrae>

ข่าวประชาสัมพันธ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่

ส.ป.ก.แพร่ จัดประชุมทำแผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
ของโรงเรียนบ้านวังเสียง ตามโครงการ อพ.สธ.

วันที่ ๑๙-๒๐ กันยายน ๒๕๖๕ นายประเทือง กาศมณี ปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ มอบหมายให้ นางสาวเหนือฝัน ดิณรัตน์ นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ กลุ่มยุทธศาสตร์และปฏิรูปที่ดิน จัดประชุม
แผนการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนบ้านวังเสียง ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ณ ห้องประชุม
โรงเรียนบ้านวังเสียง ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ วิทยากรโดย นางพุทธพร อินทรนันท์ ศึกษาพิเศษ
ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน ในการเขียนแผน
บูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเข้าสู่แผนการเรียนการสอนรายวิชา ทั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ๑๖ ราย

ที่ดิน ส.ป.ก. คนชื้อไม่ได้สิทธิ คนขายเสียสิทธิ ผิดกฎหมายทั้งคู่

๑๔๙ ม.๒ ต.ป่าเมต อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ หรือ ๐ ๘๖๔๒ ๙๓๓๖๕

ส.ป.ก. แพร่

phrae@alro.go.th

๐ ๕๔๕๒ ๐๖๙๓ ต่อ ๑๘

<https://www.alro.go.th/phrae>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวเหนือฝัน ติณรัตน์
เกิดเมื่อ	19 กันยายน 2532
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2555 ปริญญาตรี ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมและการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2556-2557 ผู้ช่วยภูมิสถาปนิก บริษัท โลโก้เท่กับ จำกัด กรุงเทพฯ พ.ศ.2558-2560 ภูมิสถาปนิก บริษัท ฉมาโซเอ็น จำกัด กรุงเทพฯ พ.ศ. 2561-2562 นักวิชาการแรงงาน สำนักงานประกันสังคมจังหวัดแพร่ พ.ศ.2562-ปัจจุบัน นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่